

İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI VE MUKAYESELİ HUKUK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI
VE COĞRAFYANIN ÜSTÜNLÜĞÜ İLKESİ: TÜRK
DENİZ YETKİ ALANLARININ BELİRLENMESİNE
YANSIMALARI

YUSUF ERTAN

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ ERDEM İZZET KÜLÇÜR

İSTANBUL, 2024

İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI VE MUKAYESELİ HUKUK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI
VE COĞRAFYANIN ÜSTÜNLÜĞÜ İLKESİ: TÜRK
DENİZ YETKİ ALANLARININ BELİRLENMESİNE
YANSIMALARI

YUSUF ERTAN

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ ERDEM İZZET KÜLÇÜR

İSTANBUL, 2024

TEZ ONAY SAYFASI

Bu tez tarafımızca okunmuş olup kapsam ve nitelik açısından, Uluslararası ve Mukayeseli Hukuk alanında yüksek lisans derecesini alabilmek için yeterli olduğuna karar verilmiştir.

Tez Jürisi Üyeleri

Ünvanı – Adı Soyadı

Kanaati

İmza

_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

Bu tezin İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından konulan tüm standartlara uygun şekilde yazıldığı teyit edilmiştir.

Teslim Tarihi

Mühür/İmza

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI

Bu çalışmada yer alan tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, söz konusu kurallar ve ilkelerin zorunlu kıldığı çerçevede, çalışmada özgün olmayan tüm bilgi ve belgelere, alıntılama standartlarına uygun olarak referans verilmiş olduğunu beyan ederim.

Adı Soyadı: Yusuf Ertan

İmza:

ÖZ

DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI VE
COĞRAFYANIN ÜSTÜNLÜĞÜ İLKESİ:
TÜRK DENİZ YETKİ ALANLARININ BELİRLENMESİNE YANSIMALARI

Ertan, Yusuf

Uluslararası ve Mukayeseli Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı

Öğrenci Numarası: 214027003

Open Researcher and Contributor ID (ORC-ID): 0000-0002-1846-9566

Ulusal Tez Merkezi Referans Numarası: 10633579

Tez/Proje Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Erdem İzzet Külçür

Temmuz 2024, 191 Sayfa

Birleşmiş Milletler (BM) çatısı altında gerçekleştirilen ve Türkiye'nin aktif olarak katıldığı konferanslar neticesinde yazılı hâle getirilme çabalarına konu olmuşsa da uluslararası deniz hukuku, örf ve adete dayalı bir niteliğe sahiptir. Uluslararası deniz hukukunun alt dallarından olan deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukuku, açık ve belirli yazılı kurallar içermemekle birlikte yargı kararları ile şekillenmiştir ve şekillenmektedir.

Bu çalışmayla, uluslararası yargı makamlarınca verilmiş kararlar ile meydana gelen hakkaniyete uygun bir sınırlandırmanın aşamalarıyla, bu aşamalarda gerekli olan ve sınırlandırmada ele alınan “ilgili/özel unsurlar”, bunlar arasında coğrafyanın hakkaniyet terazisinde diğer ilgili/özel unsurlara göre ağır bastığını geniş anlamı itibarıyla ifade eden “coğrafyanın üstünlüğü” ilkesi incelenmiştir. Bu doğrultuda; devletin deniz yetki alanının mevcut olabilmesi adına denize kıyısının olması gerektiği, karada mevcut olan egemenliğin ancak kıyı vasıtasıyla denizlere sâri kılınabileceği, denizde egemenlik için üstünlük atfedilen coğrafyanın kıyı coğrafyası olduğu, hakkaniyete uygun sınırlandırmanın kıyı coğrafyasına uyan bir sınırlandırmayla söz konusu olabileceği yargı kararlarıyla sabit biçimde incelenmiştir. Bu kapsamda, ilgili unsur coğrafya olarak ilgili kıyı şeridinin uzunluğu, şekli ve karşılıklı/bitişik kıyıların birbirine göre nasıl konumlandığı ile adaların varlığı gibi

faktörlerin dikkate alınarak salt geometri ile çizilen geçici hattın hakkaniyete uyarlanması ve hakkaniyete uyarlanan alanın hakkaniyete uygunluğunun orantılılık testiyle sınanmasında kıyı coğrafyasının temel bir dinamik olduğu, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ve coğrafyanın üstünlüğü ilkesi itibariyle, yargı kararları temelinde ele alınmıştır.

Çalışmayla, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ile coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin teorik yönü ve Türk deniz yetki alanlarının belirlenmesine yansımaları bakımından pratik yönü bu alanlardaki uygulamalar ve kıyıdaşlar arasındaki uyumsuzluklar tespit edilerek değerlendirilmiştir.

Sonuçta çalışmamızla, Türk deniz yetki alanlarının belirlenmesinde mevcut ve muhtemel ihtilaflar yönünden “coğrafyanın üstünlüğü ilkesi”ne uygun sınırlandırmanın hakkaniyete uyarlılığının olduğuna ilişkin tespit ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, Hakkaniyet, İlgili Unsur, Orantılılık, Ortay Hat, Sınırlandırma.

ABSTRACT

Delimitation of Maritime Boundaries and
The Primacy of Geography:
Reflections on the Delineation of Turkish Maritime Jurisdiction

Ertan, Yusuf

International and Comparative Law Master's Program with Thesis

Student Number: 214027003

Open Researcher and Contributor ID (ORCID): 0000-0002-1846-9566

National Thesis Center Reference Number: 10633579

Thesis/Project Advisor: Assist. Prof. Erdem İzzet Külçür

July 2024, 191 Pages

The International Law of the Sea remains largely customary, although it has been the focus of codification efforts at United Nations (UN) conferences in which Türkiye has actively participated. Maritime Boundary Delimitation Law, a sub-branch of the International Law of the Sea, has no clear written rules and instead has been shaped by judicial decisions.

This study has examined the stages of an equitable delimitation of maritime jurisdiction as decided by international judicial decisions, including the consideration of “relevant/special circumstances” in delimitation. Among these circumstances, “geography” as a relevant circumstance, outweighs other relevant/special circumstances in the balancing up of equities. It has been consistently demonstrated through judicial practice that for a state to possess sovereignty over maritime jurisdiction, it must have a “coastline”; sovereignty over land can only extend to the seas through the coast, and coastal geography is given primacy. An equitable delimitation aligns with the most appropriate delimitation for the coastal geography.

In this context, coastal geography plays a vital role as a dynamic factor in adapting the provisional line, drawn purely by geometry, to equity; and in testing the proportionality

of the equitably adjusted area. Thus, this study discusses the primacy of geography in the delimitation of maritime jurisdictions based on judicial practice.

This study evaluates both the theoretical aspects of the delimitation of maritime jurisdiction and the primacy of geography, as well as their practical implications on the delineation of Turkish maritime areas, identifying current practices and disputes among the parties concerned.

In conclusion, this thesis has demonstrated that the primacy of geography aligns with equity to a proportional extent in the delimitation of Turkish maritime jurisdiction.

Keywords: Delineation, Equidistance Line, Equity, Geography, Proportionality, Relevant Circumstances.

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezimin tamamlanma sürecinde desteklerini esirgemeyen ve beni cesaretlendiren birçok kişiye teşekkürlerimi sunmak istiyorum. İlk olarak, tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Erdem İzzet KÜLÇÜR hocama teşekkür etmek isterim. Yüksek lisans tezimin hazırlanma sürecinde gösterdiği sabır, motivasyon ve bilgi birikimi için kendisine minnettarım.

Bununla birlikte, tüm hazırlık sürecinde yanımda olan ve desteğini esirgemeyen sevgili eşime, yanı sıra beni bugünlere ulaştıran aileme; fikir alışverişinde bulunduğum değerli dostlarıma özel bir teşekkür borçluyum.

Son olarak, şahsıma bu tezi tamamlama fırsatı sunan İbn Haldun Üniversitesi ailesine teşekkür ederim.

Diğer taraftan, bu çalışmadaki tespit ve değerlendirmeler ile ileri sürülen önermeler yalnızca şahsıma ait olup hiçbir surette herhangi bir resmî Türk makamının görüşlerini yansıtmamaktadır.

Saygılarımla,
Yusuf Ertan
Ankara 2024

İTHAF

Aziz Şehitlerimizin anısına,

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	viii
İTHAF	ix
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
SEMBOLLER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
BÖLÜM I GİRİŞ.....	1
BÖLÜM II DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI.....	7
2.1. Deniz Alanlarının Hukuki Temelleri.....	7
2.2. Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasının Kaynakları.....	18
2.2.1. Uluslararası Andlaşmalar	19
2.2.2. Yargı Kararları	22
2.2.2.1. Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları (1967-1969)	23
2.2.2.2. Birleşik Krallık v. Fransa Tahkimi (1975-1977).....	27
2.2.2.3. Tunus v. Libya Davası (1978-1982).....	29
2.2.2.4. Maine Körfezi Davası (1981-1984)	33
2.2.2.5. Libya v. Malta Davası (1982-1985)	35
2.2.2.6. Gine v. Gine Bissau Tahkimi (1983-1985)	38
2.2.2.7. Kanada v. Fransa Tahkimi (1989-1992).....	40
2.2.2.8. Danimarka v. Norveç Davası (1988-1993)	42
2.2.2.9. Eritre v. Yemen Tahkimi (1996-1999).....	43
2.2.2.10. Katar v. Bahreyn Davası (1991-2001)	46
2.2.2.11. Nikaragua v. Honduras Davası (1999-2007).....	48
2.2.2.12. Romanya v. Ukrayna Davası (2004-2009).....	50
2.2.2.13. Nikaragua v. Kolombiya Davası (2001-2012)	52

2.2.2.14. Kosta Rika v. Nikaragua Davası (2014-2018)	56
2.2.2.15. Somali v. Kenya Davası (2014-2021)	61
2.3. Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Süreci	64
2.3.1. Sınırlandırmanın Tarafların Anlaşmasıyla Yapılması.....	66
2.3.2. Üç Aşamalı Sınırlandırma Yaklaşımı.....	67
2.3.2.1. Birinci Aşama: Geçici Hattın Çizilmesi.....	72
2.3.2.2. İkinci Aşama: Geçici Hattın İlgili/Özel Unsurlar Uyarınca Ayarlanması	78
2.3.2.3. Üçüncü Aşama: Orantılılık Testi.....	80
BÖLÜM III COĞRAFYANIN ÜSTÜNLÜĞÜ İLKESİ.....	86
3.1. Hukuki Niteliği.....	86
3.2. Kapsamı.....	94
3.2.1. İlgili Unsur Coğrafya.....	95
3.2.1.1. Kıyı Uzunluğu	100
3.2.1.2. Kıyıların Şekli	102
3.2.1.3. Karşılıklı veya Bitişik Kıyıların Birbirlerine Göre Konumları	104
3.2.1.4. Adalar ve Kayalıklar	105
3.2.2. Coğrafya Dışı İlgili Unsurlar.....	109
3.2.2.1. Jeoloji ve Jeomorfoloji	110
3.2.2.2. Doğal Kaynaklar.....	112
3.2.2.3. Sosyoekonomik Unsurlar	112
3.2.2.4. Politik Unsurlar	113
3.2.2.5. Güvenlik ve Ulaşım ile İlgili Hususlar.....	113
3.2.2.6. Doğal Yaşam Alanları	114
3.2.2.7. Tarihî Haklar	115
3.2.2.8. Üçüncü Tarafların Hakları.....	115
3.3. Yargı Kararları Bağlamında Coğrafyanın Üstünlüğü İlkesi.....	117
3.3.1. Coğrafyanın Üstünlüğü İlkesinin Yargı Kararları Bağlamında Niteliği ...	117

3.3.2. Coğrafyanın Üstünlüğü İlkesinin Yargı Kararlarındaki Görünümleri	119
3.3.2.1. Kara Denize Hakimdir.....	120
3.3.2.2. Denizde Egemenlik Kıyı Vasıtasıyla Kullanılır	121
3.3.2.3. Coğrafyanın Yeniden Şekillendirilmesi Söz Konusu Olmaz	123
BÖLÜM IV TÜRK DENİZ YETKİ ALANLARININ BELİRLENMESİ	124
4.1. Mevcut Türk Deniz Yetki Alanları	124
4.2. Türk Deniz Yetki Alanlarındaki İhtilafı Hususlar ve Değerlendirmeler.....	133
4.2.1. Ege Denizi'ndeki İhtilafı Hususlar.....	134
4.2.1.1. Egemenliği Tartışmalı Coğrafi Formasyonlar Sorunu	136
4.2.1.2. Kara Suları Sorunu	139
4.2.1.3. Kıta Sahanelığı Sorunu	142
4.2.2. Ege Denizi'ndeki İhtilafı Hususların Değerlendirilmesi.....	144
4.2.3. Doğu Akdeniz'de İhtilafı Hususlar	149
4.2.3.1. Kıbrıs Meselesi.....	151
4.2.3.2. Yunanistan ve GKRY'nin İddiaları.....	155
4.2.3.3. Türkiye ve KKTC'nin İddiaları.....	158
4.2.4. Doğu Akdeniz'deki İhtilafı Hususların Değerlendirilmesi	163
BÖLÜM V SONUÇ.....	169
REFERANSLAR.....	176
ÖZGEÇMİŞ.....	191

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Coğrafyanın Üstünlüğü İlkesini Gösterir Tablo	118
Tablo 4.1. Kıyı Uzunlukları ve Oranını Gösterir Tablo.....	165

SEMBOLLER VE KISALTMALAR LİSTESİ

1958 CKSS	1958 Cenevre Kıta Sahanelığı Sözleşmesi
1958 CKBS	1958 Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi
1958 CADS	1958 Cenevre Açık Deniz Sözleşmesi
1969 VAHS	1969 Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi
1982 BMDHS	1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AB	Avrupa Birliğı
BK	Birleşik Krallık
Bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
GKRY	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
FIR	Uçuş Bilgi Bölgesi
ICJ	International Court of Justice
Ibid	Ibidem, Aynı Yerde, Aynı Eserde
IEA	Uluslararası Enerji Ajansı
IHO	Uluslararası Hidrografi Organizasyonu
ILM	International Legal Materials
ITLOS	International Tribunal for the Law of the Sea
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
LBA	Lozan Barış Andlaşması
MC	Milletler Cemiyeti
MMDT	Millet Meclisi Tutanak Dergisi
MEB	Münhasır Ekonomik Bölgesi
NATO	North Atlantic Treaty Organization
Para	Paragraf
PBA	Paris Barış Andlaşması
PCA	Permanent Court of Arbitration
RF	Rusya Federasyonu
SAR	Arama Kurtarma
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğı
TM	Tahkim Mahkemesi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi

T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TPAO	Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
UAD	Uluslararası Adalet Divanı
UADS	Uluslararası Adalet Divanı Statüsü
UDHM	Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi
UHK	Uluslararası Hukuk Komisyonu
UN	United Nations
UNFICYP	Birleşmiş Milletler Barış Gücü
UNRIAA	United Nations Reports of International Arbitral Awards
UNTS	United Nations Treaty Series
v.	Versus
vd.	Ve devamı
VOL	Volume
&	Ve

BÖLÜM I

GİRİŞ

Uluslararası hukuk, İngiliz filozof Jeremy Bentham tarafından devletler arası ilişkilerin hukuku olarak tanımlanmış¹, zaman içinde genişleyerek devletler, uluslararası örgütler ve diğer aktörler arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallar bütünü hâline gelmiş hukukun bir dalıdır². Uluslararası hukuk, emredici kurallarının oluşması ve bu kuralların icracısı mekanizmaların varlığı açısından birtakım eksiklikler gösterse de iç hukuk sistemlerinden bağımsız, uluslararası ilişkilerin düzenlenmesinde temel bir role sahip bir hukuk dalıdır³.

Uluslararası deniz hukuku, dünya denizlerinin ve okyanuslarının uluslararası hukukun kişileri tarafından kullanımını düzenleyen ve denizcilik faaliyetleriyle ilgili devletlerin yetki ve sorumluluklarını tanımlayan uluslararası hukukun önemli bir dalıdır⁴.

Uluslararası deniz hukuku, örf ve adet hukuku kökenlidir⁵. Bu kapsamda örf ve adete ilişkin hususların kodifiye edilmesi çabaları olmuştur. Nitekim, Birleşmiş Milletler (BM) çatısı altında düzenlenen 3 konferans bu amaca hizmet etmiştir. BM Deniz Hukuku I. Konferansı neticesinde 1958'de Cenevre'de düzenlenen konferans, çok sayıda ülkenin katılımıyla gerçekleşmiş, bu toplantıda dört ana sözleşme ve bir ihtiyari protokol kabul edilmiştir⁶.

¹ M. W. Janis, "Jeremy Bentham and the Fashioning of 'International Law,'" *American Journal of International Law* 78, no. 2 (April 1984): 416

² Philippe Sands, "Turtles and Torturers: The Transformation of International Law," in *The Globalization of International Law* (Routledge, 2017), 527; Milena Sterio, "The Evolution of International Law," *BC Int'l & Comp. L. Rev.* 31 (2008): 213.

³ Yücel Acer & İbrahim Kaya, *Uluslararası Hukuk: Temel Ders Kitabı*, vol. 13. Baskı (Seçkin Yayınları, 2022), 28–29.

⁴ Emete Gözügüzelli, "Uluslararası Deniz Hukuku Türk Denizleri ve Olmazsa Olmaz (Sine Qua Non) İlkeler" (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2020), 29–33; Acer & Kaya, *Uluslararası Hukuk*, 13. Baskı:201; Selami Kuran, *Uluslararası Deniz Hukuku*, vol. 8. Baskı (Beta Yayınları, 2022), 2–3.

⁵ Sevin Toluner, *Milletlerarası Hukuk Dersleri (Devletin Yetkisi)* (Beta Yayınları, 1996), 57.

⁶ Philip C. Jessup, "United Nations Conference on the Law of the Sea, The," *Columbia Law Review* 59, no. 2 (1959): 234.

BM Deniz Hukuku II. Konferansı'nda andlaşma çıkmamışken; BM Deniz Hukuku III. Konferansı'nda "Okyanusların Anayasası (*a constitution for the oceans*)" olarak adlandırılan 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (BMDHS) kabul edilmesiyle konferans taçlandırılmıştır⁷.

Deniz alanlarına ilişkin hukukun belirlenmesinin yanı sıra⁸ uluslararası deniz hukukunun konularından birisi de⁹ iki veya daha fazla uluslararası hukuk kişisi arasında deniz yetki alanlarının sınırlarının ne olduğudur ve bu alanların sınırlarının belirlenmesidir¹⁰. Bu noktada, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hususunu düzenleyen bir hukuk olarak karşımıza deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukuku çıkar¹¹.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması (*the delimitation of maritime boundaries*), kıyı devletinin deniz alanlarında hak iddia ettiği kaynaklara erişimini ve kontrolünü belirler¹². Deniz yetki alanlarının hakkaniyet ilkelerine (*equitable principles*) uygun biçimde sınırlandırılması, denizdeki enerji kaynakları, balıkçılık, deniz taşımacılığı gibi ekonomik faaliyetler için stratejik öneme sahip olduğundan kıyı devletinin hak ve menfaatlerini etkiler¹³.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırmasının hukuki kaynaklarına bakıldığında ilk karşımıza çıkan düzenlemenin 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi (CKSS) 6'ncı maddesi olduğu görülecektir¹⁴. 1982 BMDHS'nin düzenlenmesi safhasına geldiğinde kıta sahanlığının ve münhasır ekonomik bölgenin (MEB) sınırlandırılmasına ilişkin 74'üncü ve 83'üncü maddeler göze çarpmaktadır¹⁵. Her iki

⁷ James Harrison, *Making the Law of the Sea: A Study in the Development of International Law* (Cambridge University Press, 2011), 48; Jonathan Havercroft & Alice Kloker, "A Constitution for the Ocean? An Agora on Ocean Governance," *Global Constitutionalism* 13, no. 1 (2023): 13–15.

⁸ Yücel Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 1. Baskı (SETA Kitapları, 2021), 111.

⁹ Gözügüzelli, "Uluslararası Deniz Hukuku Türk Denizleri ve Olmazsa Olmaz (Sine Qua Non) İlkeler," 32.

¹⁰ Acer & Kaya, *Uluslararası Hukuk*, 13. Baskı:229.

¹¹ Jonathan I. Charney, "Progress in International Maritime Boundary Delimitation Law," *American Journal of International Law* 88, no. 2 (April 1994): 227.

¹² United Nations Division for Ocean Affairs, *Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries* (New York: United Nations Publications, 2000), 2.

¹³ *Ibid.*, 1.

¹⁴ *Ibid.*, 14.

¹⁵ United Nations Division for Ocean Affairs, *Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries*, 109, 113.

düzenleme de lafzen benzer niteliktedir¹⁶. Dolayısıyla, gerek 1958 CKSS, gerekse 1982 BMDHS sınırlandırma hukuku bakımından önemli hükümleri içermektedir.

Sınırlandırmaya ilişkin örf ve adet hukukunun gelişimi açısından ise 1945 Truman Bildirisi kayda değer kurallar içermektedir¹⁷. Anılan bildiriye göre sınırlandırma “hakkaniyet ilkeleri (*equitable principles*)”ne göre yapılmalıydı¹⁸.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin kurallar günümüz itibariyle net değildir ve takdir yetkisi içerir. Bu nedenle deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukukunun temel kaynağı esasında uluslararası andlaşmalar ve örf ve âdet hukukunun yanı sıra yargı kararlarıdır¹⁹. Dolayısıyla, deniz yetki alanlarının ciddi bir kaynağı da içtihatır²⁰.

Andlaşmalarda “hakkaniyete uygun çözüm (*equitable solution*)”, “eşit uzaklık ilkesi (*the principle of equidistance*)” ve “özel unsurlar (*special circumstances*)”; örf ve âdet hukuku ve içtihatla ise “ilgili unsurlar (*relevant circumstances*)”²¹ kavramları ön plana çıkmıştır.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukukuna göre sınırlandırmanın andlaşma ile yapılması genel kuraldır²². Ancak andlaşma ile sınırlandırma yapılamıyorsa üçüncü tarafın barışçıl çözüm olarak yaptığı sınırlandırma söz konusu olacaktır²³. Bu da içtihatla gelişen üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımının (*the three-stage approach*) kurallarını ifade etmektedir. Buna göre, birinci aşamada salt geometri ile çizilen geçici hat (*provisional line*) tesis edilir; ikinci aşamada ilgili/özel unsurlar dikkate alınarak

¹⁶ Ibid., 85.

¹⁷ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*, 62.

¹⁸ U.S. National Oceanic and Atmospheric Administration (NOAA), “Proclamation 2667 of September 28, 1945 Policy of the United States with Respect to the Natural Resources of the Subsoil and Sea Bed of the Continental Shelf”, Erişim Tarihi 4 Haziran 2024, https://gc.noaa.gov/documents/gcil_proc_2667.pdf

¹⁹ Stephen Fietta & Robin Cleverly, *A Practitioner’s Guide to Maritime Boundary Delimitation* (Oxford University Press, 2016), 27.

²⁰ Prosper Weil, “The Law of Maritime Delimitation : Reflections,” *Grotius Publications*, 1989, 8.

²¹ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*, 167.

²² İbrahim Kaya, *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler (Basic Documents in International Law)*, 3. Baskı (Seçkin Yayınları, 2016), 348; ibid., 354. Bkz. 1982 BMDHS md. 74/4 ve 83/4.

²³ Fietta & Cleverly, *A Practitioner’s Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 30.

geçici hat hakkaniyete uyarlanır; üçüncü ve son aşamada hakkaniyete uyarlılığın sınanması adına orantılılık testi ortaya konur²⁴.

Üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımının merkezindeki özel unsurlar (*special circumstances*), veya diğer bir ifadeyle örf ve âdet hukukundaki karşılığı²⁵ ile ilgili unsurlar (*relevant circumstances*) büyük önem arz eder.

İlgili/özel unsurları iki kategori üzerinden incelemek mümkündür. Bunlardan birincisi ilgili unsur olarak coğrafya²⁶ iken diğeri coğrafya dışı ilgili unsurlardır²⁷. Şu hâlde çalışmanın başında ifade etmek isteriz ki, “coğrafyanın üstünlüğü (*the primacy of geography*)” kavramı ilgili unsur coğrafyanın (*geographical considerations*) diğer ilgili unsurlara göre sınırlandırma hukukunda üstünlüğünü ifade eder²⁸. Bu kavram literatürde farklı biçimlerde geçmektedir²⁹. Sözelimi, kıyı coğrafyasının üstünlüğü (*the primacy of coastal geography*)³⁰ veya coğrafi unsurların üstünlüğü³¹ olarak kullanılmaktadır.

Coğrafya deniz yetki alanı sınırlandırmasında ağır basan unsurdur³². Coğrafyanın üstünlüğü tüm deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında söz konusudur. Nitekim

²⁴ A. G. Oude Elferink, S. Busch, & Tore Henriksen, “The Judiciary and the Law of Maritime Delimitation: Setting the Stage,” 2018, 7.

²⁵ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*, 167.

²⁶ *Ibid.*, 174.

²⁷ *Ibid.*, 189; Prosper Weil, “Geographic Considerations in Maritime Delimitation,” *International Maritime Boundaries* 1 (1993): 124.

²⁸ Leonard H. Legault & Blair Hankey, “From Sea to Seabed: The Single Maritime Boundary in the Gulf of Maine Case,” *American Journal of International Law* 79, no. 4 (1985): 974.

²⁹ Coğrafyanın üstünlüğü (*the primacy of geography*) ifadesi ilk olarak Legault & Hankey’de karşımıza çıkar. Tarafımızca da bu kavramsallaştırma doğrudan kullanılmıştır. Ancak coğrafyanın üstünlüğünün literatürde farklı biçimde adlandırıldığı da görülmektedir. Nitekim, “kıyı coğrafyasının üstünlüğü (*the primacy of coastal geography*)” olarak, coğrafi unsurların üstünlüğü (*the primacy of geographical considerations*) olarak, kıyı coğrafyasının merkezi rolü (*the central role played by coastal geography*) olarak, ilgili unsur coğrafyanın baskınlığı (*the predominance of geographical factors*) olarak ve kıyı coğrafyasına birincil önem verilmesi (*primary attention will be placed upon the geography of the coastline*) olarak geçmektedir. Farklı kullanımları için bkz. “Bölüm III – Coğrafyanın Üstünlüğü İlkesi, Alt Başlık Hukuki Niteliği”.

³⁰ Malcolm Evans, “Relevant Circumstances,” içinde *Maritime Boundary Delimitation: The Case Law: Is It Consistent and Predictable?*, ed. Alex G. Oude Elferink, Signe Veierud Busch, & Tore Henriksen (Cambridge: Cambridge University Press, 2018), 246.

³¹ Bir diğer kullanımı olan “the primacy of geographical considerations” için bkz. Nuno Marques Antunes, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation: Legal and Technical Aspects of Political Process*, c. 1 (Brill, 2022), 323.

³² Dundua, *Delimitation of maritime boundaries between adjacent States*, 83; Legault ve Hankey, “From sea to seabed”, 974; Weil, “Geographic considerations in maritime delimitation”, 116-17; Tanaka, *Predictability and flexibility in the law of maritime delimitation*, 443; Stuart B. Kaye, “Antarctic maritime delimitations”, içinde *The Law of the Sea and Polar Maritime Delimitation and Jurisdiction*

gerek kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin olsun gerekse de MEB'in sınırlandırılmasına ilişkin olsun, dikkate alınır³³.

Coğrafyanın üstünlüğü ifadesindeki coğrafya “kıyı coğrafyası (*coastal geography*)”dır³⁴. Bu noktada kıyıların uzunluğu, birbirlerine göre konumları, kıyıların şekli ve bölgenin şekli önemli birer faktördür³⁵. Çünkü Antunes'un da ifadesiyle “deniz yetki alanı sınırlandırılmasında temel unsur kıyı coğrafyasıdır”³⁶.

Sonuç olarak, ilgili unsur olan coğrafyanın diğer ilgili unsurlara üstünlüğü (ağır basması), yargı kararlarında veya sınırlandırma andlaşmasını yapan devletlerce dikkate alınan ve sınırlandırmanın “hakkaniyete” uygun olduğunu temin eden bir ilke olarak karşımıza çıkmıştır³⁷.

Literatür taramasında geniş anlamı itibariyle coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin yeterince detaylı incelenmediği tarafımızca gözlemlenmiştir. Bu husus nitekim Gökalp tarafından da tespit edilmiştir³⁸. Çalışmamız ile literatürdeki boşluğu doldurmak namına deniz yetki alanlarının sınırlandırılması süreçleri (yargı kararları ile gelişen üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımının kurallarıyla) ve coğrafyanın üstünlüğü ilkesi; teorik çerçevesi itibariyle incelenmiştir. Söz konusu teorik çerçevenin pratik yönü ise Türkiye'nin çevre denizlerindeki deniz yetki alanlarının belirlenmesindeki ihtilaflar bağlamında incelenmiştir.

(Brill Nijhoff, 2001), 162; David Anderson, “Chapter 22. Maritime Boundaries and Limits: Some Basic Legal Principles” (Brill, 2008), 392; Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 95; Jonathan I. Charney & Lewis M. Alexander, *International maritime boundaries* (Martinus Nijhoff Publishers, 1993), xlv; Paik, “The Roles of Proportionality in Maritime Delimitation”, 199. Diğer taraftan coğrafyanın üstünlüğü kavramının farklı bir tanımı için bkz. Kaan Kapan, “Coğrafyanın Üstünlüğü” ve ‘Jeopolitik Önem’ Perspektifinden Doğu Akdeniz ve Adalar (Ege) Denizi,” *İstanbul Üniversitesi Yayınları*, 2021, 39–40.

³³ Weil, “Geographic Considerations in Maritime Delimitation,” 117.

³⁴ Ibid., 116; Evans, “Relevant Circumstances,” 246; Legault & Hankey, “From Sea to Seabed,” 990.

³⁵ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 175.

³⁶ Antunes, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation*, 2022, 2:296.

³⁷ Legault & Hankey, “From Sea to Seabed,” 990; Weil, “Geographic Considerations in Maritime Delimitation,” 130.

³⁸ İbrahim Gökalp, *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler* (Beta, 2008), 164.

Bu noktada çalışmamızın temel problemi olan “*Türk deniz yetki alanlarının belirlenmesinde coğrafyanın üstünlüğü ilkesi hakkaniyete uygun paylaşımını temin eder mi?*” sorusu ekseninde değerlendirmelerimiz meydana gelmiştir.

Çalışmamız ile Ege Denizi’ndeki ve Doğu Akdeniz’deki³⁹ Türk deniz yetki alanlarının belirlenmesinde, mevcut ve muhtemel ihtilaflar yönünden üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımına göre coğrafyanın üstünlüğü ilkesi bağlamında bir sınırlandırmanın hakkaniyete uyumluluğunun olduğu hipotezi ileri sürülmüştür. Ayrıca coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin kapsamı ortaya koyulurken, diğer ilgili/özel unsurların sınırlandırmaya etkisinin olup olmadığı değerlendirilmiş; Türk deniz yetki alanlarının belirlenmesinde coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin hakkaniyete uygun paylaşımı temin ettiği, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması kuralları çerçevesinde sınanmıştır.

Bunun için, Türkiye’nin çevre denizlerindeki ihtilaflı hususlara ilişkin detaylı açıklamaların ortaya koyulması ihtiyacı doğmuştur. Neticede, Türkiye’nin mevcut deniz yetki alanları tespit edilmiş; takibinde mevcut ve muhtemel deniz yetki alanlarındaki sorunlar tespit edilmiş, sorunlar deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ve coğrafyanın üstünlüğü ilkesi bağlamında hakkaniyete uygun sonuca ulaşmak (*to achieve an equitable result*)⁴⁰ adına ele alınmıştır. Hakkaniyet terazisinin dengelenmesinde (*balancing up of the equities*)⁴¹ ilgili unsur coğrafyanın öncelenmesini ifade eden coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin Türk deniz yetki alanlarının belirlenmesindeki rolü ortaya koyulmuştur.

³⁹ Karadeniz’deki deniz yetki alanları andlaşma ile belirlenmiş olduğundan ve Marmara Denizi iç sular rejimine dahil olduğundan çalışmamız kapsamında ele alınmamıştır.

⁴⁰ I.C.J. Reports 1982, Para. 62.

⁴¹ Weil, “Geographic Considerations in Maritime Delimitation,” 120.

BÖLÜM II

DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI

2.1. Deniz Alanlarının Hukuki Temelleri

Uluslararası deniz hukukunun gelişiminde tarihî süreçte esasen dört temel amaç ön plana çıkmıştır. Bunlar; canlı/cansız kaynak temin etmek, ulaşım, iletişim/nakil ve son olarak askerî maksatlardır. Asırlardır deniz alanlarında gerek insanların gerekse malların taşınması maksadıyla denizcilik, beslenme gereksiniminin giderilmesi ve ticaret maksadıyla da balıkçılık/madencilik faaliyetleri söz konusu olmuştur. Devletler anılan maksatlarla denizlerden faydalanırken birbirleri ile çıkarları çatışmıştır⁴².

İnsanlığın bu alanlardaki kesintisiz faaliyeti neticesinde gemi teknolojileri sürekli biçimde gelişmiş; gelişen gemi teknolojileri ile yeni deniz alanları keşfedilmiş; neticesinde devletlerin kendi kıyılarını çevreleyen deniz alanları üzerinde daha fazla kontrol ve egemenlik iddiasında bulunmaları ihtiyacı gündeme gelmiştir⁴³.

Söz gelimi, uluslararası toplumun denizlerdeki ve okyanuslardaki ihtiyaçlarının artması neticesinde kıyı devletlerinin deniz alanları ve doğal kaynaklar üzerindeki haklarının belirlenmesi ihtiyacı denizlerdeki ve okyanuslardaki gelişmelerle birlikte bu alanı düzenleyecek kurallara yönelik arayışa sebep olmuştur⁴⁴.

Tarihî süreçte Romalıların uygulamaları ile *res communis omnium* prensibiyle, denizlerin ortak olduğu tüm insanlığa ait olduğu savunulmuştur⁴⁵. Bu uygulamalar, denizlerdeki uygulamaların temellerini oluşturmuş ve zamanla uluslararası hukukun

⁴² Acer & Kaya, *Uluslararası Hukuk*, 13. Baskı:197.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Thomas Wemyss Fulton, *The Sovereignty of the Sea : An Historical Account of the Claims of England to the Dominion of the British Seas, and of the Evolution of the Territorial Waters : With Special Reference to the Rights of the Fishing and the Naval Salute* (Edinburgh : W. Blackwood, 1911), 3; Charlotte Ku, "The Concept of Res Communis in International Law," *History of European Ideas* 12, no. 4 (August 1, 1990): 460.

bir parçası hâline gelmiştir. Ancak Roma İmparatorluğu'nun çöküşü ile Orta Çağ boyunca deniz egemenliğinin dinamiklerinin değiştiği görülmüştür⁴⁶.

Bu bakımdan, 17'nci yy.da deniz hukukuna dair iki farklı (zıt) görüş ortaya çıkmıştır⁴⁷. Hugo Grotius 1609'da serbest denizler ilkesini ifade ederek denizlerin tüm insanlığa ait olduğunu “*Mare Liberum*” adlı eserinde savunmuş (*mare quidem commune certo est omnibus*)⁴⁸, John Selden ise 1629'da “*Mare Clausum*” ile denizlerin devletlerin mülkiyetinde olduğunu öne sürmüştür⁴⁹. Selden mülkiyetin kökenlerinin doğal hukuka değil insan eylemine dayandığı ana argümanı ile bunu savunmuştur⁵⁰.

20'nci yy.'a gelindiğinde teknolojik gelişmeler ve devletler arası yaşanan gerginlikler neticesinde savaş ihtimalinin artması ile “serbest denizler ilkesi (*the freedom of the seas*)”ne olan bakış açısının müspet yönde olduğu, daha kapsamlı bir serbestliğin söz konusu olduğu görülmüştür⁵¹.

I. Dünya Savaşı'nın sonrasında 10 Ocak 1920'de Milletler Cemiyeti'nin (MC) kurulması ile deniz hukuku alanında bağlayıcı kuralların oluşturulmasına yönelik önemli adımlar olmuştur⁵². Hukukçuların toplantısı olarak değerlendirilen 1930 Lahey (*Hague*) konferansları ile deniz hukukuna ilişkin “kara suları (*territorial waters*)” konusunda kodifikasyon çalışmaları olmuşsa da bir neticeye ulaşılamamıştır⁵³.

Lahey Konferansları'ndan sonra deniz hukukundaki en önemli gelişme Truman Bildirisi olmuştur. Buna göre, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Harry S.

⁴⁶ Ku, “The Concept of Res Communis in International Law,” 460.

⁴⁷ Jonathan Ziskind, “International Law and Ancient Sources: Grotius and Selden,” *The Review of Politics* 35, no. 4 (October 1973): 537; Ku, “The Concept of Res Communis in International Law,” 461.

⁴⁸ Hugo Grotius, “Hugo Grotius Mare Liberum : 1609-2009,” (*No Title*), 21, Erişim Tarihi 5 Haziran 2024, <https://cir.nii.ac.jp/crid/1130000794088506880>.

⁴⁹ John Selden, *Mare Clausum: The Right and Dominion of the Sea in Two Books* (Andrew Kembe and Edward Thomas, 1663), 8.

⁵⁰ Randall Lesaffer, “Mare Clausum (the Closure of the Sea or the Ownership of the Sea) 1635 John Selden (1584-1654),” in *The Formation and Transmission of Western Legal Culture. 150 Books That Made the Law in the Age of Printing* (Springer, 2017), 4.

⁵¹ Acer & Kaya, *Uluslararası Hukuk*, 13. Baskı:199.

⁵² Ibid., 13. Baskı:199-200.

⁵³ Jessup, “United Nations Conference on the Law of the Sea, The,” 238.

Truman 28 Eylül 1945'te kıta sahanlığına (*continental shelf*) ilişkin ve hakkaniyet prensiplerine ilişkin önemli açıklamalarda bulunmuştur⁵⁴.

II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, 1945'te uluslararası barış ve güvenliği sağlamak amacıyla⁵⁵ BM'nin kurulması ve akabinde BM Genel Kurulu'nun uluslararası hukukun gelişimi ve kodifikasyonu maksadı ile (*encouraging the progressive development of international law and its codification*) BM Şartı 13'üncü madde uyarınca⁵⁶ Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun (UHK) 1947'de kurulması ile⁵⁷ BM çatısı altında kodifikasyon adına 3 konferans yapılmıştır⁵⁸.

Cenevre'de 86 ülkenin katılımıyla 24 Şubat - 27 Nisan 1958 tarihlerinde düzenlenen BM Deniz Hukuku I. Konferansı ile dört temel andlaşma ve bir ihtiyari protokol kabul edilmiştir⁵⁹.

1958 Cenevre Sözleşmeleri, uluslararası deniz hukukunun ilk yazılı metinleri olarak kabul edilseler de Harrison'a göre deniz hukuku yönünden evrensel bir kodifikasyon tatmini yarattığından bahsedilemez. Nitekim, dört sözleşmenin tamamını kabul eden devletler, başlangıçta tasarlanan hak ve yükümlülükler paketine tam olarak bağlı olsalar da bu durum oldukça sınırlı bir kabul görmüştür. Açık Denizler Sözleşmesi, altmış iki onay ile en yaygın kabul gören sözleşme iken, Balıkçılık Sözleşmesi sadece otuz yedi tarafın imzasını almıştır. Ayrıca, devletler onay sırasında bazı maddelere çekince koyma imkânına sahip olduğundan, bu durum sözleşmelerin uygulanabilirliğini zayıflatmıştır⁶⁰.

⁵⁴ Gözügüzelli, "Uluslararası Deniz Hukuku Türk Denizleri ve Olmazsa Olmaz (Sine Qua Non) İlkeler," 14.

⁵⁵ BM Şartı'nın 1'inci maddesinin 1'inci fıkrası uyarınca BM'nin amaçlarından birisidir. "*Uluslararası barış ve güvenliği korumak ve bu amaçla: barışın uğrayacağı tehditleri önlemek ve bunları boşa çıkarmak, saldırı ya da barışın başka yollarla bozulması eylemlerini bastırmak üzere etkin ortak önlemler almak ve barışın bozulmasına yol açabilecek nitelikteki uluslararası uyuşmazlık veya durumların düzeltilmesini ya da çözümlenmesini barışçı yollarla, adalet ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak gerçekleştirmek.*" Kaya, *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler (Basic Documents in International Law)*, 12.

⁵⁶ Charter of the United Nations, 24 October 1945, United Nation Treaty Series (UNTS), 1 UNTS XVI, Erişim Tarihi 6 Haziran 2024, <https://refworld.org/legal/constinstr/un/1945/en/27654>.

⁵⁷ Harrison, *Making the Law of the Sea*, 31.

⁵⁸ Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, 22. Bası (Ankara: Turhan Kitabevi, 2023), 268.

⁵⁹ Harrison, *Making the Law of the Sea*, 35.

⁶⁰ Ibid.

1958 Cenevre Sözleşmeleri'ni ifade edecek olur isek bunlar; “Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi (CKBS)”; “Cenevre Açık Deniz Sözleşmesi (CADS)”; “Cenevre Kıta Sahanelığı Sözleşmesi (CKSS)” ve “Cenevre Açık Denizlerde Balıkçılık ve Canlı Kaynakların Korunması Sözleşmesi”dir⁶¹. Türkiye bu sözleşmelere taraf olmamıştır⁶².

Çeşitli ülkelerce kabul edilen bu sözleşmeler, 1962 ile 1966 yılları arasında yürürlüğe girmiş ve deniz hukukunun örf ve âdet hukuku ayağının geniş çaplı bir kodifikasyonunu meydana getirmiştir⁶³.

1958 BM Deniz Hukuku I. Konferansı, deniz hukuku alanında önemli bir adım olmuş, fakat çeşitli hukuki belirsizlikler tam anlamıyla giderilemediğinden; İkinci Konferans'ın düzenlenmesi gerekmiştir⁶⁴. Nitekim, 17 Mart - 26 Nisan 1960 tarihlerinde Cenevre'de düzenlenen BM Deniz Hukuku II. Konferansı, uluslararası deniz hukuku alanındaki muğlak ve tartışmalı meseleleri, özellikle balıkçılık haklarına ve kara sularına ilişkin konuları ele almak amacıyla düzenlenmiştir ve 88 ülke katılmıştır⁶⁵. Bu konferans, birinci konferansta uzlaşma sağlanamayan ve netlik kazandırılmamış olan hususlara açıklık getirme çabası olarak düzenlenmiştir⁶⁶.

İkinci konferans, BM Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1958 tarihli kararıyla çağrılmış olup, esas olarak kıyı devletlerinin kara sularının genişliği ve balıkçılık sınırlarının belirlenmesi gibi sorunlara odaklanılmıştır⁶⁷.

Konferansta⁶⁸, çeşitli uluslararası aktörler arasında, özellikle kara sularının genişliği ve balıkçılık bölgesi için çeşitli görüşmeler olmuş ve görüş ayrılıkları yaşanmıştır.

⁶¹ Monika Chansoria, “1958 UN Conference on Law of the Sea: Six Decades of the Legal Order for Seas and Oceans,” *Policy Brief*, 2018, 2.

⁶² Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023, 268.

⁶³ Chansoria, “1958 UN Conference on Law of the Sea: Six Decades of the Legal Order for Seas and Oceans,” 2.

⁶⁴ Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023, 268.

⁶⁵ D. W. Bowett, “The Second United Nations Conference on the Law of the Sea,” *International & Comparative Law Quarterly* 9, no. 3 (July 1960): 415.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Arthur H. Dean, “The Second Geneva Conference on the Law of the Sea: The Fight for Freedom of the Seas,” *The American Journal of International Law* 54, no. 4 (1960): 751–89.

⁶⁸ BM Deniz Hukuku II. Konferansı'nın nihai metni için bkz. UN Docs. “Final Act of the Second United Nations Conference on the Law of the Sea”, A/CONF.19/L.15. Erişim Tarihi, 19 Mayıs 2024, https://legal.un.org/diplomaticconferences/1960_los/docs/english/vol_1/a_conf19_115.pdf

Konferans'ın sonunda sonuç çıkmamıştır⁶⁹. Bu konferans neticesinde uluslararası deniz hukukunun yazılı kaynağını meydana getirecek bir andlaşma metni oluşturulmamıştır⁷⁰.

BM Deniz Hukuku III. Konferansı, uluslararası deniz hukuku alanındaki yenilikler ve mevcut hukuki çerçevenin geliştirilmesine yönelik artan ihtiyaçlar neticesinde gerçekleştirilmiştir⁷¹. BM Genel Kurulu'nun kararıyla planlanan bu konferans, 1973'te başlamış ve 1982 yılında sona ermiştir⁷². Konferans'ın son toplantılarında tüm katılımcıların görüşleri alınarak sonlandırılmıştır⁷³. Konferansa, 159 devletin ve GKRY'nin çeşitli aşamalarında katıldığı⁷⁴, 130 olumlu oy, 17 çekimser, Türkiye, ABD, Venezuela ve İsrail olmak üzere 4 ret oyu verildiği görülmüştür⁷⁵.

BM Deniz Hukuku III. Konferansı, deniz hukukunun gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. “Okyanusların Anayasası”⁷⁶ olarak adlandırılan 1982 BMDHS ile tarihî konferans neticeye ulaşmıştır⁷⁷. Andlaşma, 16 Kasım 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir⁷⁸. 167 devlet, Avrupa Birliği (AB) ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) olmak üzere 169 tarafı vardır⁷⁹.

Çok geniş bir konu yelpazesine sahip böylesi bir meselede *consensus*'ün büyük oranda sağlanması yönüyle uluslararası hukukun karar alma (*decision making*) mekanizmaları açısından önemli bir deneyim olmuştur⁸⁰.

⁶⁹ Bowett, “The Second United Nations Conference on the Law of the Sea”, 433-435.

⁷⁰ Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023, 268.

⁷¹ Toluner, *Milletlerarası Hukuk Dersleri*, 58-63.

⁷² Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023, 268.

⁷³ Harrison, *Making the Law of the Sea*, 48.

⁷⁴ Acer & Kaya, *Uluslararası Hukuk*, 13. Baskı:200-201.

⁷⁵ Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023, 268.

⁷⁶ UN Docs. T. B. Koh, Tommy “A Constitution for the Oceans,” XXXIII, Erişim Tarihi, 08 Haziran 2024, https://un.org/depts/los/convention_agreements/texts/koh_english.pdf

⁷⁷ Harrison, *Making the Law of the Sea*, 48; Havercroft & Kloker, “A Constitution for the Ocean? An Agora on Ocean Governance.”

⁷⁸ Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023, 268.

⁷⁹ Convention on the Law of the Sea, Montego Bay, 10 December 1982, 1833 UNTS 397, 21 ILM 1261 (1982); Chapter XXI, VOL-6, Erişim Tarihi, 05 Haziran 2024, <https://treaties.un.org/doc/Publication/MTDSG/Volume%20II/Chapter%20XXI/XXI-6.en.pdf>

⁸⁰ Barry Buzan, “Negotiating by Consensus: Developments in Technique at the United Nations Conference on the Law of the Sea,” *American Journal of International Law* 75, no. 2 (April 1981): 324.

Türkiye, tüm görüşmelere katılmasına rağmen⁸¹ 189'uncu görüşme esnasında 1982 BMDHS'nin 3, 33, ve 121'inci maddelerine sürekli itirazcı olmuş⁸² ve millî tezleri ışığında katkılarda bulunmuştur⁸³.

Andlaşma, birkaç temel yönü kodifiye ederek uluslararası deniz hukukunu önemli ölçüde ilerletmiştir⁸⁴. Kara sularının azami genişliğini belirlemiştir⁸⁵, uluslararası deniz hukukuna uluslararası deniz yatağı, MEB, arkeolojik bitişik bölge, takımda devleti, Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi (UDHM), Uluslararası Deniz Yatağı Örgütü gibi yeni kavramlar getirmiştir⁸⁶. Ayrıca, takımda devletlerinin statüsünü tanımlamış⁸⁷, boğaz⁸⁸ ve takımda sularından “transit geçişi” düzenlemiştir⁸⁹ ve

⁸¹ UN Docs. A/CONF.62/SR.189, BM Deniz Hukuku III. Konferansı, 11'inci Oturum, 189'uncu Toplantı, 8 Aralık 1982, “Büyükelçi Coşkun Kırca'nın Türkiye Adına Beyanları”, Erişim Tarihi, 19 Mayıs 2024. https://legal.un.org/diplomaticconferences/1973_los/docs/english/vol_17/a_conf62_sr189.pdf ; Burak Akçapar, “Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nde Deniz Hukuku Uluslararası Mahkemesi,” *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi Prof. Dr. Oral Sander'e Armağan* 51, no. 1–4 (Ocak-Aralık 1996): 19. A/CONF.62/SR.189, Para. 138. Büyükelçi Kırca: “Turkey has actively participated in the Third United Nations Conference on the Law of the Sea since its preparatory stages and acted as the Vice Chairman of the Second Committee of the Conference. Turkish delegations in the Conference have been guided by the sincere desire to establish a viable and equitable regime in the world's oceans and seas which would command the acceptance of all countries and thus serve the interest of all mankind.”

⁸² Madde 3 için bkz. UN Docs. A/CONF.62/SR.189, Para. 145 vd.; madde 33 için para. 168 vd.; madde 121 için para. 165 vd.

⁸³ *Ibid.*, para. 138 vd. Türkiye, 1982 BMDHS'nin 3'üncü maddesine ilişkin BM Deniz Hukuku III. Konferansı'nın 11'inci Oturumunda, 189'uncu toplantı kapsamında bağlayıcı açıklamalarda bulunmuştur. Türkiye'yi temsilen Büyükelçi Coşkun Kırca tarafından yapılan açıklamalar tutanağa geçmiştir. Buna göre; “görüşülen 1982 BMDHS'nin 3'üncü maddesi ile öngörülen 12 deniz mili sınırının ne zorunlu bir sınır ne de otomatik olarak uygulanacak bir sınır olduğunu; 12 mil sınırının, aslında uluslararası hukukun genel ilkelerini de içeren görüşülen 1982 BMDHS'nin 300'üncü maddesinde vurgulandığı üzere ‘Taraflar [sözleşmeye taraf devletler] bu Sözleşme’de tanınan hakları, yargı yetkilerini ve özgürlükleri öyle bir şekilde kullanacaklar ki, bu, bir hakkın kötüye kullanımını oluşturmasın’ hükmü çerçevesinde kullanılabilir; hakların kötüye kullanımı doktrininin, kuralları (normları), ilgili/özel unsurlara uyacak şekilde değiştirme ihtiyacından dolayı uluslararası hukukta ortaya çıktığı; Türkiye'nin çevrelerinde bulunan kapalı veya yarı kapalı denizler gibi dar denizlerde, bu denizlerin özel karakteristiklerini göz ardı ederek deniz yetki alanının genişletilmesi ve mevcut hak ve çıkarların paydaş kıyı devletlerini mahrum bırakacak şekilde yapılmasının hakkaniyete uygun olmayan sonuçlara yol açacağını ve kesinlikle hakların kötüye kullanılması doktrininin uygulanmasını gerektirdiğini; Türkiye'nin, kara suları için belirlenen 12 mil sınırının uluslararası hukukun örf ve adet hukuku kuralı niteliğini kazanmadığını ifade ettiğini; dahası, böyle bir kuralın uygulanması, hakkın kötüye kullanılması durumunda uluslararası hukukun örf ve adet hukuku kuralından bahsedilemeyeceğini; Türkiye'nin, Konferans'ın hazırlık aşamalarında ve Konferans sırasında 12 mil sınırına karşı sürekli itirazda bulunduğuna; yarı kapalı denizler söz konusu olduğunda, Türk heyetleri tarafından sunulan değişiklik önerileri ve yapılan açıklamaların Türkiye'nin 12 mil sınırının böyle denizlerde kabul etmeyi sürekli ve açık bir şekilde reddettiğini gösterdiğine bu değerlendirmeler ışığında, Türkiye'ye karşı 12 mil sınırının iddia edilemeyeceği” özetle ifade edilmiştir.

⁸⁴ Harrison, *Making the Law of the Sea*, 48.

⁸⁵ *Ibid.*, 48.

⁸⁶ Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023, 269.

⁸⁷ Harrison, *Making the law of the sea*, 83 vd.

⁸⁸ *Ibid.*, 49.

⁸⁹ *Ibid.*, 183.

denizlerde bilimsel araştırmalar yapılmasını öngören, deniz çevresini düzenleyen ve koruyan pek çok kuralı deniz hukukuna entegre ederek benimsemiřtir⁹⁰.

Örf ve adet hukuku uluslararası deniz hukukunun temel kaynağıdır⁹¹. Bu itibarla kaynaklar yönünden inceleyecek olur isek; BM'nin aslı organlarından biri olan Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün⁹² (UADS) 38'inci maddesini⁹³ incelemek gerekir⁹⁴. Bu bakımdan anılan maddede sıralanan kaynakların uluslararası hukukun kaynaklarının olduğu doktrinde genel kabul görür⁹⁵. Buna göre, uluslararası hukukun kaynakları sözleşmeler, örf ve adet kuralları, hukukun genel ilkeleri aslı kaynaklar; içtihat ve doktrin ise yardımcı kaynaklar olmak üzere sıralanabilir⁹⁶. Uluslararası deniz hukuku için de aynı durum geçerlidir. Buna göre, uluslararası deniz hukukunun temel yazılı kaynakları 1958 Cenevre Sözleşmeleri ile 1982 BMDHS; diğer aslı kaynakları örf ve adet hukuku kuralları, hukukun genel ilkeleri, yardımcı kaynakları içtihat ve doktrindir⁹⁷.

Sözleşmenin bağlayıcılığı yönünden inceleyecek olur isek; taraf devletler yönünden bağlayıcı olduğuna kuşku yoktur⁹⁸. Lakin, taraf olmayan devletler yönünden hangi derecede bağlayıcı olduğu değerlendirmeye muhtaçtır. Bu meselenin uluslararası hukukun temel prensipleri çerçevesinde değerlendirilmesi gereklidir. Söz gelimi,

⁹⁰ Ibid., 49.

⁹¹ Toluner, *Milletlerarası Hukuk Dersleri*, 57.

⁹² Kaya, *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler (Basic Documents in International Law)*, 422–45.

⁹³ Ibid., 436. “1. Kendisine sunulan uyuşmazlıkları uluslararası hukuka uygun olarak çözmekle görevli olan Divan:

a) uyuşmazlık durumundaki devletlerce açıkça kabul edilmiş kuralları koyan, gerek genel gerekse özel uluslararası andlaşmaları;

b) Hukuk olarak kabul edilmiş genel bir uygulamanın kanıtı olarak uluslararası teamülü;

c) Uygur uluslarca kabul edilen hukukun genel ilkelerini;

d) 59. madde hükmü saklı kalmak üzere, hukuk kurallarının belirlenmesinde yardımcı araç olarak yargı kararlarını ve çeşitli ulusların en yetkin yazarlarının öğretilerini uygular.

2. Bu hüküm, tarafların görüş birliğine varmaları hâlinde, Divan'n hakça ve eşitçe (*ex aequo et bono*) karar verme yetkisini zedelemesiz.”

⁹⁴ Ayşe Nur Tütüncü ve diğerleri., eds., *Milletlerarası Hukuk (Giriş, Kaynaklar) Prof. Dr. Sevin Toluner'in Ders Notlarından*, 1. Baskı (Beta Yayınları, 2017), 35.

⁹⁵ Ibid., 35.

⁹⁶ Ibid., 35–36.

⁹⁷ Acer & Kaya, *Uluslararası Hukuk*, 13. Baskı:201–2; Gözügüzelli, “Uluslararası Deniz Hukuku Türk Denizleri ve Olmazsa Olmaz (Sine Qua Non) İlkeler,” 33–38; Yasin Kaya, *Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü: Uluslararası Mahkeme Kararları Doğrultusunda Meis Adası'nın Doğu Akdeniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasındaki Etkisi* (Yetkin Yayınları, 2023), 27–51.

⁹⁸ Tütüncü ve diğerleri, *Milletlerarası Hukuk (Giriş, Kaynaklar) Prof. Dr. Sevin Toluner'in Ders Notlarından*, 202.

sözleşmeye taraf olmayan devletlerin durumu, genel olarak 1969 Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi (VAHS) çerçevesinde değerlendirilmelidir⁹⁹.

VAHS’da belirtildiği üzere, andlaşmalar kural olarak sadece onlara taraf olan devletler için bağlayıcıdır (*pacta tertiis nec nocent nec prosunt*)¹⁰⁰. Bu genel kuralın istisnası vardır¹⁰¹. Şöyle ki; bir devlet bir andlaşmaya taraf olmasa da o andlaşma bu devlet için belirli hâllerde bağlayıcı olabilir. Bu da ancak andlaşma normlarının örf ve adet hukukunun bir parçası hâline geldiği hâlde mümkündür¹⁰². Dolayısıyla, andlaşmanın tarafı olmayan devletler için andlaşmada yer alan bir hükmün örf ve adet hâline gelmesi hâlinde ilgili kural bağlayıcı hâle gelebilir. Buna göre, bir devlet bir andlaşmaya taraf olmasa da o devlet için örf ve adet hukuku meydana getiren norm uygulanabilir hâle gelebilmektedir¹⁰³.

Sonuç olarak değerlendirdiğimizde, 1982 BMDHS’nin yahut uluslararası deniz hukukuna dair başka bir uluslararası andlaşmanın herhangi hükmü taraf olmayan bir devlet açısından örf ve adet hukuku yönünden uygulanabilirlik (yargılama - *jurisprudence* yönünden) kazanabilecektir meğerki ilgili hükme bir devlet tutarlı bir biçimde ve kesintisiz itirazcı (*persistent objector*)¹⁰⁴ olmuş olsun¹⁰⁵.

Türkiye’nin 1982 BMDHS’ye taraf olmadığı ve söz konusu sözleşmenin 3, 33, ve 121’inci maddelerine sürekli itirazcı olduğu ve sözleşmeye imza koymadığı vakidir¹⁰⁶. Çalışmamız, Türk deniz yetki alanlarının belirlenmesine yansımalar yönünden

⁹⁹ Kaya, *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler (Basic Documents in International Law)*, 84. “Bir andlaşmada yer alan kuralların milletlerarası teamül aracılığı ile Üçüncü Devletleri bağlaması” başlıklı 1969 VAHS madde 38 uyarınca : “34-37 nci maddelerde yer alan hiçbir hüküm, bir andlaşmada belirtilen bir kuralın bir uluslararası teamül kuralı olarak, bu sıfatla tanınmış olduğu üzere, üçüncü bir Devleti bağlamasını engellemez”.

¹⁰⁰ Tütüncü ve diğerleri, *Milletlerarası Hukuk (Giriş, Kaynaklar) Prof. Dr. Sevin Toluner’in Ders Notlarından*, 203.

¹⁰¹ Tütüncü vd.e göre istisnası olduğu tartışmalıdır. Bkz. *Milletlerarası Hukuk (Giriş, Kaynaklar) Prof. Dr. Sevin Toluner’in Ders Notlarından*, 203 vd. McNair’e göre *pacta tertiis* ilkesinden taviz verilemez.

¹⁰² Tütüncü ve diğerleri., *Milletlerarası Hukuk (Giriş, Kaynaklar) Prof. Dr. Sevin Toluner’in Ders Notlarından*, 43.

¹⁰³ *Ibid.*, 43-44.

¹⁰⁴ James A. Green, *The Persistent Objector Rule in International Law* (Oxford University Press, 2016), 59-185.

¹⁰⁵ G. Fitzmaurice, *The General Principles of International Law*, Recueil des Cours Académie de Droit International de La Haye 1957/II, 100.

¹⁰⁶ Bkz. Büyükelçi Coşkun Kırcı açıklamaları, *Supra Note* 83.

değerlendirmeler ihtiva ettiğinden, Türkiye yönünden uluslararası deniz hukuku kaynaklarının (yargılama yönünden) uygulanabilirliği önem arz eder.

1994'te yürürlüğe giren 1982 BMDHS henüz taraf devletler açısından yürürlüğe girmeden çok fazla devletin MEB ilan ettiği görülmüştür¹⁰⁷. Türkiye de Karadeniz'de MEB ilan ederek söz konusu sözleşmenin MEB'e ilişkin hükümlerine örf ve âdet hukuku yönünden yürürlük kazandırmıştır¹⁰⁸. Şu hâlde, uluslararası deniz hukukunun kaynaklarından 1958 Cenevre Sözleşmeleri ve 1982 BMDHS'ye taraf olmayan Türkiye, adı geçen sözleşmenin “sürekli itirazcı (*persistent objector*)” olduğu hükümleri haricinde hükümlerine örf ve âdet hukuku kazandırdığı ve sözleşmenin ruhuna uygun davrandığından bu hükümlerin Türkiye yönünden uluslararası hukuk kaynağı (*muhtemel yargılamalar nezdinde*) oluşturduğu hukuki kanaati mevcuttur¹⁰⁹. Aksi kanaate göre 1982 BMDHS'nin hiçbir maddesi Türkiye Cumhuriyeti açısından bağlayıcı değildir¹¹⁰.

Deniz alanları (*maritime zones*), devletlerin çeşitli haklara ve yetkilere sahip olabileceği denizlerdeki alanlardır¹¹¹. Deniz alanlarının doktrinden yola çıkarak üç temel bölüme ayrılması mümkündür. Nitekim bu alanların; “devletin ülkesini oluşturan deniz alanları”, “devletin belirli egemen haklara sahip olduğu deniz alanları” ve “açık denizler” olarak belirlenmesi mümkündür¹¹².

Devletin egemenliği altındaki alanlar, kıyı devleti topraklarının parçası kabul edilir. Bu deniz alanlarında, devletin hâkimiyet ve yetkileri esastır. Deniz alanlarından devletin topraklarının bir uzantısı olarak kabul edilen ve egemenliğinde olan alanlar; iç sular, kara suları, takımda suları ve boğazlardır¹¹³. Devletin belirli egemen haklara sahip olduğu alanlar: “bitişik bölge”, “balıkçılık bölgesi”, “kıta sahanlığı” ve

¹⁰⁷ Toluner, *Milletlerarası Hukuk Dersleri*, 273.

¹⁰⁸ Ibid. 273. Ayrıca bkz. 17 Aralık 1986 tarihli ve 19314 sayılı Resmî Gazete.

¹⁰⁹ İsmail Demir, “Türk Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesinin Hukuki Dayanakları Üzerine Bazı Düşünceler,” *Adalet Dergisi*, no. 65 (2020): 27–50; Kuran, *Uluslararası Deniz Hukuku*.

¹¹⁰ Murat Kağan Kozanhan, “Deniz Hukukunun Gelişimi ve Devletin Açık Denizlerde Egemen Hakları,” *Mavi Vatandan Açık Denizlere*, 2019, 11.

¹¹¹ Toluner, *Milletlerarası Hukuk Dersleri*, 66–67.

¹¹² Pazarıcı, “Uluslararası Hukuk”, 272-307

¹¹³ Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023, 272–94.

“MEB”dir¹¹⁴. Bu alanlara özülenen yetkiler, münhasıran kıyı devleti tarafınca kullanılabilir¹¹⁵.

İç sular (*internal waters*), kıyı devletinin kara toprağının doğal bir uzantısı olarak kabul edilen ve esas hattın kara tarafında yer alan deniz alanlarıdır. Bu alanlar, kıyı devletinin tam ve mutlak egemenliği altında bulunmaktadır. Kıyı devleti, iç sularda yasama, yürütme ve yargı yetkilerinin tamamını kapsayacak şekilde egemendir¹¹⁶.

İç suların dış sınırı ve kara sularının başlangıcı esas hattın (*baseline*) itibaren gündeme gelir¹¹⁷. Esas hattın belirlenmesinde normal esas hat (*normal baseline*) yöntemi ve düz esas hat (*straight baseline*) yöntemi olmak üzere iki yöntem mevcuttur¹¹⁸.

Kara suları (*territorial waters*) kıyı devletinin esas hatlardan itibaren belirli bir mesafeye kadar olan deniz alanını ifade etmektedir¹¹⁹. Kara sularında kıyı devletinin egemenliği vardır. Kara sularında kıyı devletinin egemenliği, diğer devletlerin bu bölgede “zararsız geçiş hakkı (*innocent passage*)”na sahip olmaları istisnası dışında mutlakdır¹²⁰.

Devletler, kara suları genişliklerini esas hatlardan itibaren belirleyebilirler ve bu hususta takdir yetkisine sahiptirler. Türkiye’nin sürekli itirazcı olduğu 1982 BMDHS’nin 3’üncü maddesinde kara sularının genişliği en fazla 12 deniz mili olarak kabul edilmiştir¹²¹.

Kıta sahanlığı (*continental shelf*), kıyı devletinin denizin altında devam eden doğal uzantısına verilen addır. Söz konusu kavram, öncelikle jeoloji biliminin bir kavramıdır¹²². II. Dünya Savaşı sonrasında – 1945 tarihli Truman Bildirisi (*Truman*

¹¹⁴ Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023.

¹¹⁵ Acer & Kaya, *Uluslararası Hukuk*, 13. Baskı:215.

¹¹⁶ Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023, 272–75.

¹¹⁷ Kuran, *Uluslararası Deniz Hukuku*, 8. Baskı:37–42.

¹¹⁸ Ibid., 8. Baskı:37–38. Adaların düz esas hatların belirlenmesindeki rolü için bkz. Deniz Tekin Apaydın, “Düz Esas Hatların Belirlenmesinde Adaların Rolü: Adalar Saçağı Bilmecesi,” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 25, no. 2 (December 27, 2019): 565–89.

¹¹⁹ Aydoğan Özman, *Deniz Hukuku*, 1. Baskı, vol. I (Ankara: Turhan Kitabevi, 2006), 285.

¹²⁰ Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023, 278–83; Özman, *Deniz Hukuku*, I:310.

¹²¹ Kaya, *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler (Basic Documents in International Law)*, 302.

¹²² Acer & Kaya, *Uluslararası Hukuk*, 13. Baskı:217.

Proclamation)¹²³ ile – siyasetin; 1958 CKSS’de uluslararası hukukun bir kavramı olarak geçmiştir¹²⁴.

1982 BMDHS’de sözleşmenin 76’ncı maddesinde kıta sahanlığı tanımı yapılmıştır. Buna göre, kıta sahanlığı kıyı devletinin kara ülkesinin bir uzantısıdır ve kıta kenarının dış eşiğine kadar kara ülkesinin dolayısıyla kıta sahanlığının devam edeceği kabul edilir. Ancak deniz yatağının jeolojik özellikleri itibariyle farklı durumlar söz konusu olabilir. Buna göre, kıta kenarının dış eşiği esas hattan itibaren 200 deniz mili mesafenin berisinde kalıyorsa kıta sahanlığının 200 deniz miline kadar olabileceği kabul edilmektedir. Diğer taraftan, kıta sahanlığının dış sınırı esas hattan itibaren 350 deniz milini yahut da 2500 metre su derinliği noktalarını birleştiren eş derinlik çizgisinden itibaren 100 deniz milini aşamaz¹²⁵. Kıyı devleti kıta sahanlığında münhasıran yetkilere sahiptir. Kıyı devleti bu münhasıran yetkilere – ilana gerek olmaksızın – kendiliğinden (*ipso facto*) ve en başından beri (*ab initio*) olacak biçimde sahiptir ve ilan etmesi gerekmez¹²⁶.

MEB¹²⁷, esas hatlardan itibaren mesafe kriteri esas alınarak hak kazanımı sağlayan, 200 deniz miline kadar uzanan su sütunu, deniz yatağı ve onun alt tabakalarında bulunan alanlarda münhasıran ekonomik haklar ve sorumluluklar tayin eden; tanımı, 1982 BMDHS’nin 55’inci ve 57’nci maddelerinde yer alan deniz alanıdır¹²⁸. Kıyı devleti, kıta sahanlığında olduğu gibi MEB’e *ipso facto* ve *ab initio*¹²⁹ sahip olamaz; kıyı devletinin MEB’i açık bir şekilde ilan etmesi gerekmektedir¹³⁰.

Açık deniz (*high sea*), kıyı devletlerinin egemenlik sınırlarının ötesinde kalan deniz alanlarını ifade eder. Açık deniz, hiçbir devletin üzerinde tamamen veya kısmen

¹²³ U.S. National Oceanic and Atmospheric Administration (NOAA), “Proclamation 2667 of September 28, 1945 Policy of the United States with Respect to the Natural Resources of the Subsoil and Sea Bed of the Continental Shelf”, Erişim Tarihi, 4 Haziran 2024, https://gc.noaa.gov/documents/gcil_proc_2667.pdf

¹²⁴ Toluner, *Milletlerarası Hukuk Dersleri*, 196.

¹²⁵ Kaya, *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler (Basic Documents in International Law)*, 348.

¹²⁶ Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023, 298.

¹²⁷ Kavramın İngilizce çevirisi: “Exclusive Economic Zone (EEZ)”

¹²⁸ Kaya, *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler (Basic Documents in International Law)*, 334; Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023, 301–4.

¹²⁹ Söz konusu ifadenin çevirisi, “ilana gerek olmaksızın ve en başından itibaren” şeklindedir.

¹³⁰ Gözügüzelli, “Uluslararası Deniz Hukuku Türk Denizleri ve Olmazsa Olmaz (Sine Qua Non) İlkeler,” 395.

egemenlik iddia edemediği, tüm devletlerin; kıyıdaş olsun olmasın, ortak kullanımına açık bir alan olarak tanımlanır¹³¹. Grotius'un *Mare Liberum* eseriyle 17'nci yy.'daki hukuki tartışmalar çerçevesinde uluslararası hukuka açık denizlerde serbestiyet kavramı girmiştir. Grotius, denizlerin herhangi bir şekilde özel mülkiyete konu yapılamayacağını savunmuş, kıyıya yakın alanlarda mülkiyetin ileri sürülebileceğini belirtmiştir (*mare quidem commune certo est omnibus*)¹³². Bu durum, denizlerin tüm insanlığın ortak kullanımına açık olduğunu ve özel mülkiyete konu olamayacağını göstermektedir. Bu, denize kıyısı olsun olmasın tüm devletlerin açık denizlerde belirli faaliyetlerde bulunmasına izin veren bir ilkedir¹³³.

2.2. Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasının Kaynakları

Deniz alanlarına sahip olmayı düzenleyen hukuk ile deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin kuralları düzenleyen hukuk birbirinden farklıdır. Deniz alanlarının sahipliğine ilişkin kuralları ortaya koyan hukuk, devletler arasında uyumsuzluğa yol açmayacak türden kuralları ihtiva ederken deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukukunun temeli uyumsuzluk çözümüdür¹³⁴. Yargı pratiğinde de sahip olma ve sınırlandırma birbirinden farklı ifade edilmiştir¹³⁵.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukuku iki veya daha fazla uluslararası hukuk kişisi arasında deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin bir uyumsuzluk söz konusu olduğunda gündeme gelir¹³⁶ ve sınırlandırmada esas alınacak ilke ve yöntemleri ortaya koyar¹³⁷.

Dünya üzerinde birçok devlet coğrafi olarak birbirine yakın bir konumda olduğu için deniz alanları bakımından kesişmeler meydana gelmektedir. Bu kıyıları bitişik devletler bakımından olabileceği gibi kıyıları karşılıklı olan devletler yönünden de

¹³¹ Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023, 304.

¹³² Grotius, "Mare liberum", 21.

¹³³ Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023, 304.

¹³⁴ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 51–56.

¹³⁵ I.C.J. Reports 2021, Para. 193-194; I.C.J. Reports 2012, Para. 129.

¹³⁶ Akçapar, "Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nde Deniz Hukuku Uluslararası Mahkemesi," 29; Gerard Jacob Tanja, "The Legal Determination of International Maritime Boundaries. The Progressive Development of Continental Shelf, EFZ and EEZ Law.," 1990, 16.

¹³⁷ Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 3–4.

olabilmektedir¹³⁸. Devlet ve onun unsurlarından (ayrılmaz parçası) olan toprak (vatan) ile iç içe geçen bir durumu arz eden “sınır belirleme” hukuki olmasının yanında siyasi bir boyuttadır. Bu nedenle, egemenlik kullanımı için deniz yetki alanlarının sınırlarının belirlenmesi önem arz eder¹³⁹.

İnsanlığın denizleri kullanma amaçları askerî maksatlar, ulaşım, iletişim, doğal kaynakların ve zenginliklerin kullanımı ve işletilmesine yöneliktir¹⁴⁰. Bu kullanım amaçları egemenlik uygulaması gerektirebileceği için deniz yetki alanlarının sınırlarının belirlenmesi hem uluslararası hukuk yönünden hem de uluslararası ilişkiler yönünden oldukça önemlidir¹⁴¹.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukukunun kaynakları UADS'nin yukarıda zikredilen 38'inci maddesinde belirtildiği gibi tıpkı uluslararası hukuk ve uluslararası deniz hukukunun kaynakları gibi iki ana kategoride incelenebilir: bunlar aslî ve yardımcı kaynaklardır. Aslî kaynaklar; andlaşmalar, örf ve âdet hukuku ile hukukun genel ilkeleri iken; yardımcı kaynaklar, içtihat ve doktrindir¹⁴².

2.2.1. Uluslararası Andlaşmalar

Aslî kaynaklardan andlaşmalar yönünden; 1958 CKSS'nin 6'ncı maddesi, 1982 BMDHS'nin 15, 74/1 ve 83/1 maddeleri sınırlandırmaya ilişkin hükümler içermektedir. Bu hükümler deniz yetki alanlarının sınırlandırmanın genel hükümlerini (*general principles*) belirler¹⁴³. 1958 Cenevre Sözleşmeleri ve 1982 BMDHS farklı deniz alanlarına göre farklı sınırlandırılma hükümlerini içermektedir. Uygulanacak hukuk deniz alanına göre değişir¹⁴⁴. Ancak vurgulamak gerekir ki; 1982 BMDHS'nin 311'inci maddesi uyarınca; 1982 BMDHS, Cenevre Sözleşmeleri'ne öncelenir¹⁴⁵.

¹³⁸ Fietta & Cleverly, *A practitioner's guide to maritime boundary delimitation*, IV, Foreword.

¹³⁹ Nuno Marques Antunes, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation: Legal and Technical Aspects of a Political Process* (Durham theses, Durham University, 2002), 12.

¹⁴⁰ Acer & Kaya, *Uluslararası Hukuk*, 13. Baskı:197.

¹⁴¹ Antunes, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation*, 2002, 12.

¹⁴² Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 3.

¹⁴³ Antunes, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation*, 2002, 20.

¹⁴⁴ United Nations Division for Ocean Affairs, 12, Para. 70.

¹⁴⁵ Kaya, *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler (Basic Documents in International Law)*, 386.

Dolayısıyla, bir deniz alanına ilişkin benzer hükümler söz konusu olduğunda her ikisine de taraf olanlar yönünden 1982 BMDHS öncelikli uygulanacaktır¹⁴⁶.

1958 CKSS ve 1982 BMDHS'nin sınırlandırma kurallarını düzenleyen hükümler ihtiva ettiği görülmektedir¹⁴⁷. İlk olarak 1958 CKSS'nin 6'ncı maddesi göze çarpmaktadır¹⁴⁸. Söz konusu maddenin metni aşağıdaki gibidir:

1. Aynı kıta sahanlığının, kıyıları karşı karşıya olan iki ya da daha fazla Devletin ülkesine bitişik olduğu yerlerde, bu Devletlere ait kıta sahanlığının sınırı bu Devletler arasında anlaşma ile tespit edilecektir. Anlaşma yoksa ve özel unsurlar başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa, sınır, her noktası her bir Devletin kara sularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarına eşit uzaklıkta olan ortay hattıdır.

2. Aynı kıta sahanlığının kıyıları bitişik olan iki Devletin ülkesine bitişik olduğu yerlerde, kıta sahanlığının sınırı bu Devletler arasında anlaşma ile tespit edilecektir. Anlaşma yoksa ve özel unsurlar başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa, sınır, her bir Devletin kara sularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarından itibaren eşit uzaklık prensibinin uygulanması suretiyle tespit edilecektir.

3. Kıta sahanlığının sınırlarını tespit ederken, bu Maddenin 1. ve 2. paragraflarına uygun şekilde çizilen herhangi bir hat belirli bir tarihte mevcut olan haritalara ve coğrafi hususiyetlere göre tarif edilmeli ve kara üzerindeki teşhisi kabil daimi sabit noktalar dikkate alınmalıdır.

Hüküm, deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin bir yapı taşıdır ancak sınırlandırmaya ilişkin bu hüküm meydana gelmeden önce örf ve âdet hukukunda sınırlandırmaya ilişkin bir hükmün olup olmadığı incelenmeye değerdir. Nitekim bu noktada en önemli belge, 1945 tarihli Truman Bildirisi'dir. Burada "hakkaniyet ilkeleri"ne göre sınırlandırma yapılacağı ifade edilmiştir¹⁴⁹.

Sınırlandırmayı düzenleyen 1982 BMDHS'deki hükümler kara sularının yanı sıra, kıta sahanlığı ve MEB alanının sınırlandırmasını da düzenlemektedir. Nitekim, sözleşmenin 15'inci (kara suları), 74'üncü (MEB) ve 83'üncü (kıta sahanlığı) maddeleri sınırlandırmaya ilişkin hükümler içerir¹⁵⁰.

¹⁴⁶ United Nations Division for Ocean Affairs, 12, Para. 70.

¹⁴⁷ Oude Elferink, Busch, & Henriksen, "The Judiciary and the Law of Maritime Delimitation," 2.

¹⁴⁸ "4. Convention on the Continental Shelf", Geneva, 29 April 1958 UNTS vol. 499, p. 311, Erişim Tarihi, 05 Haziran 2024, <https://treaties.un.org/doc/publication/mtdsg/volume%20ii/chapter%20xxi/xxi-4.en.pdf>

¹⁴⁹ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 62.

¹⁵⁰ Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 24–27; Oude Elferink, Busch, & Henriksen, "The Judiciary and the Law of Maritime Delimitation," 4.

i. “Sahilleri bitişik veya karşı karşıya olan devletler arasında kara sularının sınırlandırılması” başlıklı 15’inci madde uyarınca¹⁵¹;

İki devletin sahilleri bitişik veya karşı karşıya olduğunda, aralarında aksine anlaşma olmadıkça, bu devletlerden ne birinin ne de diğerinin kendi kara sularını, bütün noktaları bu iki devletin her birinin kara sularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarından eşit uzaklıkta bulunan ortay hattın (median line) ötesine uzatmaya hakkı yoktur. Bununla beraber bu hüküm, tarihî hakların veya diğer özel durumların (special circumstances) varlığı nedeniyle, her iki devletin kara sularının başka şekilde sınırlandırılmasını gerekli olduğu durumlarda uygulanmaz.

Söz konusu maddede öncelikle tarafların anlaşması esas alınmıştır. Taraflar arasında anlaşma olmaması hâlinde “esas hatların en yakın noktalarından eşit uzaklıkta bulunan ortay hattın ötesine” sınırlandırma yapılamayacağı belirtilmiştir. Ayrıca tarihî hakların veya özel durumların varlığı hâlinde bu hükmün uygulanmayacağı belirtilmiştir.

Buna göre, sahilleri bitişik veya karşı karşıya olan devletler arasında, kara sularının sınırlandırılmasında ne bir devletin ne de diğerinin kendi kara sularını, bu iki devletin esas hatlarından eşit uzaklıkta bulunan ortay hattın ötesine uzatma hakkı yoktur, meğerki karşılıklı veya bitişik sahilleri olan devletler arasında buna ilişkin bir andlaşma olsun. Anlaşma olmadığı zaman, tarihî haklar veya diğer özel unsurlar (*special circumstances*) söz konusu olduğunda, kara sularının farklı şekilde sınırlandırılmasını gerektiren durumlar başka türden bir sınırlandırma hattını gerektirmiyorsa ortay hattın (*equidistant line*) sınırlandırma hattı olacağı akdedilmiştir¹⁵².

ii. Birbirine özdeş nitelikte olan “Sahilleri bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması” başlıklı 74’üncü maddesi ile “Sahilleri bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında kıta sahanlığının sınırlandırılması” başlıklı 83’üncü maddesi uyarınca¹⁵³;

1. Sahilleri bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında münhasır ekonomik bölgenin (kıta sahanlığının) sınırlandırılması, hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak amacıyla, Uluslararası Adalet Divanı Statüsününün 38. maddesinde belirtildiği şekilde uluslararası hukuka uygun olarak anlaşma ile yapılacaktır.

¹⁵¹ Kaya, *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler (Basic Documents in International Law)*, 306-308.

¹⁵² Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023, 275–77.

¹⁵³ Kaya, 346-48, 354.

2. Uygun bir süre içerisinde bir anlaşmaya varamadıkları takdirde ilgili devletler XV. Kısmında öngörülen usullere başvuracaklardır.

3.1. paragrafta öngörülen anlaşma akdedilinceye kadar ilgili devletler, anlayış ve iş birliği ruhu içerisinde, pratik çözüm getiren geçici düzenlemelere girişmek ve bu geçiş süresi içerisinde nihai anlaşmanın akdini tehlikeye düşürmemek veya engellemek için ellerinden gelen gayreti göstereceklerdir. Geçici düzenlemeler, nihai sınırlandırmaya halel getirmeyecektir.

4. İlgili devletler arasında yürürlükte olan bir anlaşma varsa, münhasır ekonomik bölgenin (kıta sahanlığının) sınırlandırılmasına ilişkin sorunlar bu anlaşmaya uygun olarak çözümlenecektir.

1982 BMDHS'nin MEB'in sınırlandırılması başlıklı 74'üncü madde metniyle, kıta sahanlığının sınırlandırılması başlıklı 83'üncü madde metni neredeyse aynıdır. Kıyıları karşı karşıya veya bitişik olan devletler arasında hakkaniyete uygun bir çözüm bulunması amacıyla uluslararası hukuka uygun şekilde anlaşma yapılacağını, anlaşma sağlanamazsa ilgili devletlerin belirlenen usullere başvuracaklarını ve geçici düzenlemelerle nihaî anlaşmaya varılmasını sağlamak için çaba göstereceklerini, mevcut bir anlaşma varsa sorunların bu anlaşmaya uygun olarak çözüleceğini belirtilir¹⁵⁴.

Söz konusu maddede tarafların anlaşması esas alınmıştır. Anlaşma yoksa, 1982 BMDHS'nin XV'inci bölümü uyarınca uyuşmazlığın çözüleceği ifade edilmiştir¹⁵⁵. Buna göre, sözleşme; sözleşmenin yorumlanması ve uygulanmasıyla ilgili uyuşmazlıkların çözümü için barışçıl yolları öngörmekte ve tarafların zorunlu uyuşmazlık çözme prosedürlerine başvurması durumunda UDHM, Uluslararası Adalet Divanı (UAD), Sözleşme Ek VII ve Ek VIII'de belirtilen tahkim mahkemeleri gibi çeşitli alternatif yollar sunmaktadır¹⁵⁶.

2.2.2. Yargı Kararları

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukuku her ne kadar kodifikasyon ile yazılı hâle gelen kurallara sahip olsa da gelişimi UAD ve tahkim mahkemeleri tarafından sağlanmıştır¹⁵⁷. *Barbados v. Trinidad & Tobago Tahkimi*'nde ifade edildiği üzere,

¹⁵⁴ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 62–63.

¹⁵⁵ Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 25.

¹⁵⁶ *Ibid.*, 110.

¹⁵⁷ United Nations Division for Ocean Affairs, 12, Para. 68.

1982 BMDHS'nin sınırlandırmaya ilişkin hükümleri basit ve belirsiz bir formülden (*simple and imprecise formula*) fazlası değildir¹⁵⁸.

Nitekim, deniz alanlarının sınırlandırılması meselesini düzenleyen hem sözleşmelerde hem de örf ve âdet hukukunda mevcut olan kurallara bakıldığında, bu kuralların ortak yanı her birinin yoruma açık bir özelliğe sahip olmasıdır. Devlet uygulamalarına dayanan örf ve âdet kuralları da belirli ve açık kurallar içermemektedir. Şu hâlde gelişimin yegâne dayanağı olarak yargı içtihadının kaldığı vakidir. Dolayısıyla, UAD ve tahkim kararları (içtihat) deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukuku bakımından yardımcı kaynak niteliğinde olsa da onun gelişimi açısından önemli ve besleyici bir kaynaktır¹⁵⁹.

Bu durum Weil tarafından deniz yetki alanlarının belirlenmesine ilişkin kuralların ortaya çıkmasındaki başarının örf ve âdet hukuku ile andlaşmalar hukukundan ötürü olmadığı; başarının ancak mahkemelerin eseri olacağı ifadesi ile desteklenmektedir. Weil'e göre Mahkemeler, her ne kadar tüm övgüyü örf ve âdet hukukuna bırakmışsalar da vermiş oldukları kararlar ile sınırlandırma hukukunun birincil ve doğrudan kaynağı olarak ele alınabilecekler¹⁶⁰. Bu kapsamda çalışmamız ile karar tarihi sırasına göre 15 yargı kararı incelenmiştir.

2.2.2.1. Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları (1967-1969)

*Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları*¹⁶¹ olarak bilinen; 1967'de UAD'ye başvurusu yapılan; Danimarka, Hollanda ve Batı Almanya (Federal Almanya) arasındaki davada kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda 1969 yılında karar verilmiştir¹⁶².

UAD tarafından deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin verilen ilk karar olarak karşımıza çıkar¹⁶³. Söz konusu davaya sık sık atıfta bulunmaktadır. Bu

¹⁵⁸ *Barbados v. Trinidad&Tobago Tahkimi*, Karar, Para. 222; Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 3.

¹⁵⁹ Fietta ve Cleverly, 3-4.

¹⁶⁰ Weil, "The Law of Maritime Delimitation: Reflections", 8.

¹⁶¹ İngilizce çevirisi: *North Sea Continental Shelf Cases*

¹⁶² *Fita Sahanlığı Davaları*, Karar, 20 Şubat 1969, "*North Sea Continental Shelf, Judgment*", I.C.J. Reports 1969, 3, Erişim Tarihi, 30 Mayıs 2024, <https://icj-cij.org/sites/default/files/case-related/52/052-19690220-JUD-01-00-EN.pdf>.

¹⁶³ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 34.

doğrultuda, UAD pek çok davasında *Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları*'na ilişkin değerlendirmelere yeniden başvurmuştur¹⁶⁴.

Dava, Kuzey Denizi'ndeki kıta sahanlığı haklarının üç ülke arasında nasıl paylaşılacağına ilişkindir. Bu kapsamda taraflar anlaşmalar imzalayarak uyuşmazlığı UAD'ye götürmüştür¹⁶⁵. Uygulanacak hukuk yönünden temel problem, 1958 CKSS'nin sınırlandırmaya ilişkin 6'ncı maddesinin uygulanıp uygulanmamasına yöneliktir. UAD, Danimarka ve Hollanda 1958 CKSS'ye tarafken Federal Almanya'nın taraf olmaması¹⁶⁶ nedeniyle uygulanacak hukukun örf ve âdet hukuku olduğuna kanaat getirmiştir¹⁶⁷.

Almanya, kıyılarının diğer iki ülkenin kıyıları arasında sıkışmış olması ve kıyı şeridinin iç bükey yapısından dolayı “eşit uzaklık metodunun (*equidistance method*)” kendisini dezavantajlı duruma düşüreceğini, örf ve adet hukukunun bir parçası olmadığını, bu nedenle uygulanacak hukuk olmadığını, anlaşma olmaksızın uygulanamayacağını, kıyının içbükey kıyı yapısının özel durumunun dikkate alınması gerektiğini, kıyıların konfigürasyonunun özel koşullar oluşturduğunu ve sınırların eşit uzaklık prensibinden sapılarak belirlenmesi gerektiğini, eşit uzaklık metodunun her durumda uygulanmasının zorunlu olmadığını, sonuçta tüm ilgili unsurların dikkate alınarak tarafların kıta sahanlığının “adil ve hakkaniyete uygun paylaşım (a just and equitable share)” anlaşmayla belirlenmesini, savunmuştur ve kıyılarına göre adil ve hakkaniyetli bir sınırlandırma yapılmasını talep etmiştir¹⁶⁸.

Danimarka ve Hollanda ise eşit uzaklık metodunun uluslararası örf ve âdet hukukunun bir parçası olduğunu savunmuştur ve bu ilkeye dayanarak kıta sahanlığının sınırlarının belirlenmesi gerektiğini ileri sürmüştür ve daha çok eşit uzaklık metoduna dayanan bir sınırlandırma talep etmişlerdir¹⁶⁹.

¹⁶⁴ Ibid., 37.

¹⁶⁵ I.C.J. Reports 1969, 13, Para. 1.

¹⁶⁶ Ibid., 25, Para. 26.

¹⁶⁷ Ibid., 25, Para. 26 vd. Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 161.

¹⁶⁸ I.C.J. Reports 1969, 18, 21-22, Para. 6-11, 15-17.

¹⁶⁹ Ibid., 20-21, Para. 13-14.

Mahkeme kararında eşit uzaklık metodunun uygulanıp uygulanmamasına ve kıta sahanlığının hakkaniyete uygun bir şekilde paylaşılmasına yoğunlaşarak kararını vermeye çalışmıştır. Bu kapsamda kıta sahanlığının doğal uzantısının (*natural prolongation*) ve hakkaniyetin sınırlandırmada önemli olduğu vurgulanmış, özel unsur olarak coğrafyanın dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Sınırlandırma yapılırken, özellikle kıyıların coğrafi özelliklerinin ve kıyıların şekillerinin (kıvrımlarının) göz önünde bulundurulması gerektiği ifade edilmiştir¹⁷⁰.

Mahkeme kıta sahanlığı sınırlandırılmasında hakkaniyet ilkelerinin (*equitable principles*) önemine vurgu yaparak eşit uzaklık yönteminin her durumda mutlak bir yöntem olmadığını¹⁷¹ ve sınırlandırmada ilgili unsurların (*relevant circumstances*) dikkate alınarak dengelenmesi gerektiğini belirten bir karar vermiştir¹⁷².

Sonuçta bu karar ile UAD, “eşit uzaklık” metodunun sınırlandırmada kullanılacak tek yöntem olmadığına ve yerini “hakkaniyet”e göre sınırlandırmaya bıraktığına karar vermiştir¹⁷³.

Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları ile verilen karar, deniz sınırlandırması hukukunda önemli bir emsal ifade etmiştir. 1982 BMDHS’ye etki eden bir karardır ve hakkaniyete uygun çözüm yaklaşımının benimsenmesine katkıda bulunmuştur. Bu davadan sonra yapılan pek çok deniz yetki alanı sınırlandırması anlaşmasında veya davasında, mahkemenin koyduğu bu kurallar dikkate alınmış ve göz önünde bulundurulmuştur. Bu yönüyle *Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları*, uluslararası hukukta kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin önemli ilkelerin belirlenmesinde kritik bir rol oynamıştır¹⁷⁴.

Ayrıca Mahkemenin coğrafyaya atfettiği bir diğer önem kararın 91’inci paragrafı ile malumdur. Nitekim UAD’ye göre “adalet” mutlaka “eşitlik” gerektirmez (*equity does not necessarily imply equality*). Ayrıca UAD, doğayı tamamen yeniden şekillendirmek

¹⁷⁰ Ibid., 36-37, Para. 53-56.

¹⁷¹ Ibid., 46-47, Para. 82.

¹⁷² Ibid., 51-52, Para. 93-94.

¹⁷³ Ibid., 47-48, Para. 85.

¹⁷⁴ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*, 37.

hiçbir zaman söz konusu olamaz şeklinde bir ifade ile sınırlandırmada doğanın (coğrafyanın) sınırlandırmayı yönlendirecek önemli etkisini vurgulamıştır¹⁷⁵.

Diğer taraftan UAD, kıyı coğrafyasının, kıyı uzunluğunun sınırlandırmadaki önemini vurgulamak adına bir devlete, denize erişimi olmamasına rağmen, kıta sahanlığı alanı tahsis edilmesi ne kadar söz konusu değilse, geniş bir kıyı şeridinde sahip bir devletin durumunu, kıyı şeridi sınırlı olan bir devletin durumu ile benzer kılmak da o kadar söz konusu olamaz kanaatini ortaya koymuştur¹⁷⁶.

Kıyı uzunluğunun sınırlandırmada çok önemli olduğunu vurgulamakla beraber UAD, Kuzey Denizi kıyıları yönünden davanın tarafları üzerinden bir uzunluk karşılaştırması yapmış ve uzunluk açısından karşılaştırılabilir olan ve bu nedenle doğa tarafından kabaca eşit muamele görmüş üç Devlet'ten bahsetmiştir. Dolayısıyla UAD kararında kıyı uzunluğu neredeyse eşit olan 3 devletin sınırlandırmasında nasıl bir sınırlandırma yapacağını belirlemiştir. UAD bu defa kıyının şekli yönünden bakmıştır ve kıyı şeritlerinden birinin konumu, eşit uzaklık yöntemi kullanıldığında, bu Devletlerden birine, diğer iki Devlete verilen muameleye eşit veya buna benzer bir muameleyi sağlamadığını ifade etmiştir¹⁷⁷.

UAD'ye göre bir diğer ilgili unsur, deniz yatağının birliğidir¹⁷⁸. Denizin altındaki topraklarda bulunan doğal kaynaklar, aynı deniz yatağında bulunabilir ve her iki taraftan da çıkarılabilir. Bir devletin diğerine zarar vermesi veya israflı bir şekilde kaynakları kullanması ile sorun yaratabilme ihtimali olsa da UAD, deniz yatağının birliğinin, sınırların belirlenmesi sırasında dikkate alınması gereken bir sınır olarak görmemiştir¹⁷⁹.

¹⁷⁵ I.C.J. Reports 1969, 50-51, Para. 91.

¹⁷⁶ Ibid., 50-51, Para. 91.

¹⁷⁷ Ibid., 46, 50-52, Para. 79, 91-95.

¹⁷⁸ Ibid., 52-53, Para. 97.

¹⁷⁹ Ibid., 52-53, Para. 97: “*The Court does not consider that unity of deposit constitutes anything more than a factual element which it is reasonable to take into consideration in the course of the negotiations for a delimitation.*” yer alan “*does not*” ifadesi, UAD'nin konuyu belirli bir şekilde değerlendirmediğini vurgulamak için kullanılmıştır. Cümlede, UAD, “deniz yatağı birliği”nin yalnızca bir unsur olduğunu ve sınırların belirlenmesi için yapılan müzakereler sırasında makul bir şekilde dikkate alınabileceğini, ancak bu unsurun daha büyük bir hukuki veya stratejik anlam taşımadığını belirttiği anlatılmaktadır. Bu bağlamda “*does not*”, UAD'nin bu konudaki sınırlı görüşünü ifade eder ve herhangi bir daha fazla veya derinlemesine değer atfetmemekte olduğunu belirtir.

2.2.2.2. Birleşik Krallık v. Fransa Tahkimi (1975-1977)

Birleşik Krallık (Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı) ile Fransa arasında vukuu bulan uyuşmazlığa¹⁸⁰ ilişkin 1970 ve 1974 yılları arasındaki müzakerelerin ardından, Birleşik Krallık (BK) ve Fransa, Greenwich Meridyeni'nin batısındaki 30 dakika meridyeninin doğusunda yer alan İngiliz Kanalı'ndaki (*English Channel*) kıta sahanlığı bölümünün sınırlandırılması konusunda prensipte bir andlaşma yapmışlardır. Bu konunun batısında bulunan kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda uyuşmazlık devam etmiştir. Buna ilişkin yürütülen müzakerelerin sonunda, mevcut sınırlandırma anlaşmazlığını bir hakem mahkemesine sunma kararı almışlardır¹⁸¹.

10 Temmuz 1975'te Paris'te, sınırlandırma uyuşmazlığını “Tahkim Mahkemesi” olarak tanımlanan *ad hoc* bir tahkim mahkemesine sunmak üzere bir Tahkim Anlaşması imzalamışlardır. Taraflar, Tahkim Mahkemesi'nden sınırlandırmanın tespit edilmesini ve harita üzerinde belirlenmesini talep etmiştir. Tahkim Mahkemesi 30 Haziran 1977 tarihinde kararını vermiştir¹⁸².

Taraflar, Tahkim Mahkemesi'nden temelde BK ile Fransa Cumhuriyeti'ne ait olan kıta sahanlığı bölümlerinin belirlemesini ve iki ülke arasındaki kıta sahanlığı sınır hattının istikametinin belirlenmesini talep etmişlerdir¹⁸³.

Taraflar arasında İngiliz Kanalı'nda ve özellikle İngiliz egemenliği altındaki Kanal Adaları'nın (*Channel Islands*) kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda bir anlaşmazlık yaşanmıştır. Kanal Adaları konum itibariyle, Fransa'nın kıyılarına oldukça yakın fakat İngiltere'nin ana kıtasından uzak bir konumda yer almaktadır¹⁸⁴.

¹⁸⁰ *Birleşik Krallık v. Fransa Tahkimi*, Karar, 30 Haziran 1977, “*Case Concerning the Delimitation of the Continental Shelf Between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the French Republic, Decision of 30 June 1977*”, United Nations Reports of Intl' Arbitral Awards (UNRIAA), Volume XVIII/1, 3-413, Erişim Tarihi, 30 Mayıs 2024, https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XVIII/3-413.pdf.

¹⁸¹ *Ibid.*, 7.

¹⁸² *Ibid.*, 3.

¹⁸³ Bkz. Tahkim Andlaşması md.2, UNRIAA Volume XVIII/1, 5.

¹⁸⁴ *Ibid.*, 17-22, Para. 1-15.

BK, 1958 CKSS 6'ncı maddesine dayanarak, sınırlandırmanın eşit uzaklık metodu ile yapılması gerektiğini savunmuştur. Fransa ise, 1958 CKSS'ye katılırken öne sürdüğü çekincelerin ve mevcut uyuşmazlığın özellik arz ettiğini iddia ederek, eşit uzaklık metodunun uygulanamayacağını öne sürmüştür. Fransa'nın 1958 CKSS'nin 6'ncı maddesine çekincesi, BK'nın bu çekinceyi tanımamış oluşundan özellikle uyuşmazlığı karmaşık hâle getirmiştir¹⁸⁵.

Tahkim Mahkemesi, Fransa'nın çekincelerini kabul edilebilir bulmuş ve 6'ncı maddenin bütünüyle değil, çekinceler kapsamında ve örf ve âdet hukuk ile uygulanacağını belirtmiştir¹⁸⁶. Mahkeme, *Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davaları*'na atıfla eşit uzaklık metodunun zorunlu olmadığı, ilgili unsurların dikkate alınması gerektiğini ifade ederken; hakkaniyete uygun bir sınırlandırma için yolları anlatmıştır. Buna göre, sınırlandırmanın amacının kıta sahanlığını eşit bir şekilde dağıtmak olmadığını, belirli coğrafi özelliklerden (kıyı uzunluklarından) kaynaklanan adaletsizlikleri ele almak olduğunu belirtmiştir¹⁸⁷.

Dolayısıyla kararda, ilgili unsur olarak coğrafyanın sınırlandırmadaki rolünü değerlendirirken Tahkim Mahkemesi hakkaniyet ve orantılılık kavramlarını öne çıkarmış, bu noktada eşit uzaklık metoduna esnek bir yaklaşım getirmiştir¹⁸⁸. Ayrıca, Tahkim Mahkemesi, adaların varlığının ve konumunun sınırlandırma sürecinde özel bir durum yarattığını ve bu durumun hakkaniyet ilkesi çerçevesinde ele alınması gerektiğini vurgulamıştır¹⁸⁹.

Adaların konumunun, eşit uzaklık metodu temelinde sınırlandırmanın hakkaniyete uygun olmasına engel olduğunu belirten Tahkim Makamı, Fransa kıyılarındaki – ortay hattın tersinde/yanlış tarafında kalan – (*on the wrong side of the median line*)¹⁹⁰ İngiliz adalarına 12 deniz mili genişlikte bir cep bölge bırakılması¹⁹¹ ve kıta sahanlığının iki

¹⁸⁵ Ibid., 28, Para. 30.

¹⁸⁶ Ibid., 28-44, Para. 31-67.

¹⁸⁷ Ibid., 57-58, Para. 100-101.

¹⁸⁸ Ibid., 57-58, Para. 100-101.

¹⁸⁹ Ibid., 75-79, Para. 148-159.

¹⁹⁰ TM "*on the wrong side of the median line*" kalıbını kullanırken coğrafyacı S.W. Boggs'dan alıntı yaptığını ifade eder. Bkz. *Birleşik Krallık v. Fransa Tahkimi*, Karar, UNRIAA Volume XVIII/1, 79, Para. 159.

¹⁹¹ Ibid., 89-90, Para. 187.

devletin ana kara ülkelerinin kıyıları esas alınarak belirlenmesi kararlaştırılmıştır¹⁹². Bu durumda, ilgili unsur olarak adaların coğrafyanın üstünlüğünün menfi yönüyle dikkate alınarak çevrenmesi söz konusu olmuştur.

2.2.2.3. Tunus v. Libya Davası (1978-1982)

Akdeniz'e bakan Afrika'nın kuzey kıyılarında bulunan Tunus ve Libya, kıta sahanlığı üzerinde deniz sınırı hakkında 1970'lerde başlayan ancak temelleri daha önceye dayanan uyuşmazlık yaşamıştır¹⁹³. Bu uyuşmazlık, 1974 yılında her iki devletin çeşitli araştırma ve işletme ruhsatları vermesi neticesinde çakışan hidrokarbon ruhsat sahalarından ve doğal uzantı prensibinin farklı yorumlanmasından kaynaklanmıştır. Tunus ve Libya arasındaki bu uyuşmazlık, diplomatik görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlanması neticesinde tarafların 1977'de anlaşarak meseleyi UAD'ye sevk etmesiyle UAD'nin önüne gelmiştir¹⁹⁴. Her iki devlet, eşit uzaklık metodundan ayrı bir sınırlandırmayı talep etmiş, doğal uzantı kavramının sınırlandırmada esas olması gerektiğini savunmuştur. Ancak doğal uzantının uygulanmasında farklı düşüncelere sahip olmuşlardır¹⁹⁵. UAD, hakkaniyete uygun sınırlandırmanın uygulanması adına ilgili/özel koşulların dikkate alınmasını¹⁹⁶ ve BM Deniz Hukuku III. Konferansı'ndaki son eğilimlerin göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmiştir¹⁹⁷.

UAD'nin bu kararında, deniz sınırının hakkaniyete uygun sınırlandırılmasını belirlemek adına çeşitli unsurların ilgili unsurlar olarak değerlendirildiği müşahede edilmiştir. Bu kapsamda, kıyı coğrafyası (kıyı uzunluğu, kıyı şekli vs.), adaların konumu, kara kütlesi, jeoloji ve jeomorfoloji unsurları, üçüncü devletin hakları, tarihî balıkçılık hakları ve ekonomik unsurlar gibi ilgili unsurların incelendiği ve UAD tarafından bunlara ilişkin değerlendirmelerin yapıldığı görülmüştür.

¹⁹² Ibid., 87-93, Para. 181-197.

¹⁹³ *Tunus v. Libya Davası*, Karar, 24 Şubat 1982, “*Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya), Judgment*”, I.C.J. Reports 1982, 18, Erişim Tarihi, 30 Mayıs 2024, <https://icj-cij.org/sites/default/files/case-related/63/063-19820224-JUD-01-00-EN.pdf>.

¹⁹⁴ Ibid., 21, Para. 1.

¹⁹⁵ Ibid., 43, Para. 36.

¹⁹⁶ Ibid., 79, Para. 110.

¹⁹⁷ Ibid., 38, Para. 24.

Kıyı coğrafyası, bir devletin denize doğal uzantılarının ilk başlangıç noktalarını ortaya koyduğu için deniz sınırlarının belirlenmesinde çok önemli bir rol oynar. UAD bu kararı ile, eşit uzaklık metodunun her durumda uygulanamayacağını, ancak hakkaniyete uygun bir sonuca ulaşılabilmesi durumunda kullanılabileceği görüşünü yinelemiştir. UAD, deniz sınırını belirlerken her iki devletin kıyı coğrafyasına bu nedenle dikkatle yaklaşmış ve bu kararında kıyı coğrafyasını değerlendirmiştir. Bu noktada öncelikle sınırlandırmanın ilgili kıyısının (*relevant coast*) tespiti önem arz eder. Bu sınır, Tunus'un doğu kıyısında yer alan *Ras Kaboudia* ile başlar Libya'nın sınırlarındaki *Ras Tajoura*'ya kadar devam eder¹⁹⁸. Bu hatta yer alan *Ras Ajdir* ise, Tunus ile Libya arasındaki deniz sınırı noktasıdır¹⁹⁹. Ayrıca ilgili kıyı hattında yer alan Gabes Körfezi (*Gulf of Gabes*) açıklarındaki *Kerkennah Adaları*, Tunus'un doğu kıyısında yer alan ve yaklaşık 180 km² alanı ifade eder²⁰⁰.

UAD, *Gabes Körfezi*'ndeki Tunus kıyısının Libya ile arasındaki yan sınırını etkileyen kıyı şeklindeki radikal yönelimlere odaklanmıştır. *Gabes Körfezi*, Tunus'un doğu kıyısında yer almakta olup, Tunus kıyısının yönünü ve şeklini önemli ölçüde etkilemektedir. Körfezdeki kıyı coğrafyası, batı kıyısından kuzeydoğuya doğru 90°'lik önemli bir yönelime sahiptir. Kıyı şeridindeki bu radikal yönelim durumu, UAD'nin değerlendirmesine etki etmiştir. Öyle ki, UAD, bu yönelimin yan yana kıyılara sahip olan Tunus ve Libya'nın deniz alanlarının sınırlandırılmasını, karşılıklı kıyıya sahip iki devletin sınırlandırmasına dönüştürdüğünü ifade etmiştir²⁰¹.

UAD, deniz alanlarının hakkaniyete uygun sınırlandırılmasını sağlamak adına iki sektör oluşturmuştur²⁰². Birinci sektör, kara suları sınırından başlayıp sınır çizgisinin *Gabes Körfezi*'nin batı sınırı ile kesiştiği yere kadar uzanmıştır. Burada UAD, kıyının dikliğini ve *Ras Ajdir*'den kara sınırının yönünün devamlılığını göz önünde bulundurmuştur²⁰³. Dolayısıyla birinci sektör, sınır kara sularının dış sınırından başlamıştır. İkinci sektör ise birinci sektörün ötesinde, *Kerkennah Adaları*'nın etkisi dikkate alınarak değiştirilmiş bir hat olarak uygulanmıştır. UAD, bu adaların deniz

¹⁹⁸ Ibid., 61, Para. 74.

¹⁹⁹ Ibid., 42, Para. 35.

²⁰⁰ Ibid., 63, Para. 79.

²⁰¹ Ibid., 63, Para. 78.

²⁰² Ibid., 82, Para. 114.

²⁰³ Ibid., 83-84, Para. 117.

sınırı üzerindeki etkisini kabul eder, ancak sınır çizgisinin üzerinde orantısız bir etkiye neden olmamak adına sınırlandırma sürecinde bu adalara yarım etki verir. Şu hâlde, ikinci sektörde UAD, kıyı yönlerini ve *Kerkennah Adaları*'nın konumunu göz önünde bulundurarak, aşırı ağırlıktan kaçınmak adına onlara “yarım etki” atfetmiş, sınırlandırma hattını, ikinci sektör için 52°'lik bir açıyla kaydırmıştır²⁰⁴.

UAD, tarafların ortak bir doğal uzantıyı paylaştığı sonucuna vararak, yalnızca “jeolojik unsurlar”ın kıta sahanlığı sınırını belirleyemeyeceğini ifade etmiştir. Kısacası UAD, sınırlandırmada hakkaniyet ilkelerinin temel olduğunu kabul etmiş ve “doğal uzantı (*natural prolongation*)” kavramının her durumda hakkaniyet için yeterli bir kriter olmayabileceğini ifade etmiş, bu durumda ilgili unsur coğrafyayı göz önünde bulundurarak taraflara yol göstermeye çalışmıştır. UAD'nin bu kararı, coğrafyanın (kıyı coğrafyasının) esas alınmasını vurgulamıştır. Bu durum sınırlandırmada doğal uzantı kavramının (jeoloji & jeomorfoloji unsurunun) mutlak olmadığını, coğrafi özelliklerin ve hakkaniyet ilkelerin sınırlandırmada önemli rol oynadığını göstermiştir²⁰⁵.

Öte yandan UAD kıyı coğrafyasını, sınırlandırmada temel faktörlerden biri olarak kabul etmekle birlikte hakkaniyet gereği hakkaniyete uygun bir sonuç elde etmek için, bölgeyi karakterize eden diğer faktörlerin ve koşulların da göz ardı edilemeyeceğini; tarihî anlaşmalar, doğal uzantı, ekonomik faktörler ve tarihî haklar gibi diğer unsurların da dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Mahkeme, sonuç olarak tarihî haklar kavramı bakımından söz konusu unsurun kıta sahanlığından ziyade MEB ile daha yakından ilişkili olduğunu ve bu davada sınırın belirlenmesini doğrudan etkilemediğini tespit etmiştir²⁰⁶.

Bu kararla birlikte, ekonomik verilerin kıta sahanlığı sınırlandırmasında sınırlı bir rol oynadığı, ancak belirli durumlarda dikkate alınabileceği de ortaya konmuştur. Buna göre, ekonomik faktörler, kaynak kullanılabilirliği ve her devletin görece fakirliği veya zenginliği gibi faktörler sınırın belirlenmesinde geçerli bulunmamıştır. Nitekim UAD,

²⁰⁴ Ibid., 88-89, Para. 127-129.

²⁰⁵ Ibid., 80, Para. 113.

²⁰⁶ Ibid., 57-58, Para. 97-102.

ekonomik faktörlerin değişken olduğunu ve sınırlandırmanın temeli olamayacağını savunmuştur²⁰⁷.

Ancak UAD hakkaniyetin bir gereği olarak ruhsat sahalarının önemine ilişkin bir kayıt düşerek, hidrokarbon ruhsatlandırma uygulamalarının önemini vurgulamıştır ve her iki tarafın da tarihî ruhsatlandırma uygulamalarını yansıtan 26°'lik açılı bir hat kullanmıştır. Bu kapsamda, Tunus ile Libya daha önce kendi iç yasalarına ve ruhsatlarına dayalı olarak deniz sınırlarıyla ilgili tek taraflı taleplerde bulunduğu ve bu iddialar da karşılıklı olarak tanınmadığından, UAD bunları bağlayıcı veya karşı çıkılmaz olarak görmemiş, ancak değerlendirmeye esas almamıştır²⁰⁸.

Deniz sınırlarının belirlenmesinde son aşamalardan olan orantılılık testi, önerilen sınır hattının hakkaniyete uygun olup olmadığını; adilliğini, her bir devletin kıyı şeridinin uzunluğu ile her birine atfedilen deniz alanını karşılaştırarak değerlendirmek adına kullanılır. *Tunus v Libya Davası*'nda da UAD, belirlediği deniz sınırının hakkaniyete uygun bir sonuç vermesini sağlamak için orantılılık testini araç olarak kullanmıştır²⁰⁹.

Bu kapsamda; ilgili kıyı uzunlukları yönünden, Tunus ile Libya'nın ihtilafli deniz alanını doğrudan etkileyen ilgili kıyı uzunluklarını ölçerek, Tunus kıyısının, *Ras Ajdir*'den *Ras Kaboudia*'ya kadar yaklaşık 420 km, Libya'nın kıyısının ise *Ras Ajdir*'den *Ras Tajoura*'ya kadar yaklaşık 185 km olduğunu; bunun da yaklaşık 31:69'luk bir oranla (Libya:Tunus) sonuçlandığını, dengeli bir dağılım gösterdiğini ifade etmiştir²¹⁰.

UAD, sınır çizgisinin hakkaniyete uygun olduğunu ve devletlerin göreceli kıyı uzunluklarıyla tutarlı olduğunu belirleyerek çizmiş olduğu hattın orantılılık testinden geçtiğini ifade etmiştir²¹¹.

²⁰⁷ Ibid., 77-78, Para. 106-107.

²⁰⁸ Ibid., 77-78, Para. 106-107.

²⁰⁹ Ibid., 76, Para. 104.

²¹⁰ Ibid., 91, Para. 131.

²¹¹ Ibid., 91, Para. 131.

Karar, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasını hakkaniyet ilkelerinin yönlendirmesi gerektiği konseptini güçlendirmiştir ve doğal uzantı kriteri yerine mesafe kriterinin kullanılması gibi BM Deniz Hukuku III. Konferansı'ndaki eğilimleri kabul etmiştir²¹².

2.2.2.4. Maine Körfezi Davası (1981-1984)

Maine Körfezi Davası, UAD'nin 1982 BMDHS'den sonra gördüğü ilk dava olması açısından dikkate değerdir. Dava, Kanada ve ABD arasında, kıta sahanlığı ve MEB sınırı olarak tek bir çizginin belirlenmesi talebiyle UAD'ye taşınan bir davadır²¹³.

Taraflar arasındaki uyuşmazlık, her iki ülkenin de kendi kıyılarına yakın bölgelerde petrol ve gaz çıkarma sahaları ilan etmesi ve bu alanlar üzerindeki hak iddialarının çakışmasıyla, Kanada'nın *Georges Bank*'ta gaz ve petrol çıkarılması için ilan ettiği sahaya, ABD'nin karşı çıkmasıyla farklı bir boyuta sahiptir²¹⁴.

İki ülke kendi ilan ettikleri sınırlar içinde faaliyetlerini sürdürürken, birbirlerinin iddialarını protesto etmiştir. İki ülke, 1960'lı yıllarda bölgede hidrokarbon kaynakları aramaya başladığında ortaya çıkan anlaşmazlık, 1970'lerde her iki tarafın da 200 deniz mili balıkçılık bölgelerini ilan etmesiyle, mevcut uyuşmazlık daha da derinleşmiştir. Ancak taraflar arasındaki uyuşmazlık temelde doğal kaynaklar ile ilgilidir ve bunun kökeni Bağımsızlık Savaşı'na dek uzanmaktadır²¹⁵.

UAD, her iki ülkenin de 1958 CKSS'ye taraf olduğunu, ancak MEB ile kıta sahanlığının tek bir sınır çizgisi ile belirlenmesinin, 1958 CKSS kapsamında olmadığını bu nedenle hakkaniyet ilkelerini temel alan bir yaklaşım benimsediğini ifade etmiş, bu bakımdan, uyuşmazlığın çözümünde hem örf ve âdet hukukunu hem de sözleşmeye dayalı hukuku incelemiştir²¹⁶.

²¹² Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 217–19.

²¹³ *Maine Körfezi Davası*, Karar, 12 Ekim 1984, “*Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area, Judgment*”, I.C.J. Reports 1984, 246, Erişim Tarihi, 30 Mayıs 2024, <https://icj-cij.org/sites/default/files/case-related/67/067-19841012-JUD-01-00-EN.pdf>.

²¹⁴ Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 222–24.

²¹⁵ *Ibid.*, 222–24.

²¹⁶ I.C.J. Reports 1984, 293–300, Para. 91–112.

Taraflar arasındaki uyuşmazlık, Kanada ve ABD'nin Maine Körfezi'nde kıta sahanlığı ve MEB sınırlarının çizilmesi konusundaki farklı görüşleri üzerine kuruludur. Kanada yan yana olan kıyılarının eşit uzaklık metoduna göre sınırlandırma yapılmasını talep ederken, ABD ise ilgili/özel unsurların dikkate alınmasını, kıyıların uzunluğunun dikkate alınmasını, bunun orantılılığa dayalı bir sınırlandırmanın esas alınması gerektiğini, kıyı uzantılarının birbirine tecavüz (kapatmama) etmemesi gerektiğini savunmuştur²¹⁷.

Davada, UAD'nin esas aldığı temel kural, sınırlandırmanın dostane yollarla ve sonuca varma gerçek iradesiyle sürdürülecek görüşmeler sonucunda anlaşmayla gerçekleştirilmesi gerektiği, tek taraflı saptanamayacağı hususu olmuştur. UAD ayrıca, tek bir sınır çizgisi belirlenmesi gerektiğine, ancak bu sınırın çizilmesi sırasında ilgili tüm şartların dikkate alınarak hakkaniyet ilkelerine uygun hareket edilmesi gerektiğine karar vermiştir. UAD, ayrıca eşit uzaklık metodunun hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde uyarlanması gerektiğini vurgulamıştır. UAD, sınırlandırmada hakkaniyet ve ilgili durumların dikkate alınarak hakkaniyete uygun bir sonuç elde edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu çerçevede, coğrafi özelliklere dayalı kriterlerin objektif bir niteliğe sahip olacağı ve sınırlandırmada önemli rol oynayabileceği sonucuna varmıştır²¹⁸.

UAD, sadece 1958 CKSS'ye özgü olan eşit uzaklık metodunun başka uygulamalara genişletilmesinin haklı gerekçeleri olmadığını belirterek Kanada'nın bu yöndeki talebini reddetmiştir. Nitekim UAD'ye göre, eşit uzaklık metodunun MEB için otomatik olarak uygulanabilir bir hukuk kuralı olmadığı sonucuna varılmıştır²¹⁹. UAD bu kapsamda ABD'nin ilgili/özel unsurların dikkate alınması yönündeki talebini dikkate alarak ABD ve Kanada'nın kıyı uzunlukları arasındaki oranını ele almış, sınırlandırma işleminde orantılılık ilkesini uygulamıştır²²⁰.

Söz konusu kararda UAD, adaların sınırlandırma üzerindeki etkisini de incelemiştir. Bu kapsamda UAD'nin meseleyi iki açıdan incelediği görülmüştür. UAD ilk olarak

²¹⁷ Ibid., 287-288, Para. 77-78.

²¹⁸ Ibid., 312-328, Para. 156-197.

²¹⁹ Ibid., 297-298, Para. 106-107.

²²⁰ Ibid., 322-323, 329, Para. 184-185, 201.

tartışmalı adaların eşit olarak bölünmesi hususunu irdelemiş ve daha sonra adalara tanınacak deniz yetki alanlarının kapsamını değerlendirmiştir. Özellikle, *Nova Scotia* açıklarındaki *Seal Adası* gibi meskun adalara sınırlandırmada belli bir etki tanınmış ve Kanada'nın daha fazla etki tanınması gerektiği yönündeki talebi reddedilmiştir²²¹.

UAD kararında 3 safhadan oluşan bir sınırlandırma yapmıştır. İlk olarak, kıyı hatlarına dik olan açığortay kullanılarak sınır belirlenmiş; ikinci olarak kıyı uzunlukları oranı dikkate alınarak bir düzeltme yapılmış ve *Seal Adası*'na yarım etki verilerek, bu düzeltme oranı değiştirilmiş; son olarak ise, Maine Körfezi'nin kapanış çizgisine dik bir hat uygun bulunmuştur. UAD, sınırlandırmanın bu yönüyle hakkaniyete uygun olabileceğini ifade etmiştir²²².

Dava, yukarıda da arz edildiği üzere sınırlandırma hattının hem kıta sahanlığı hem de MEB'i tek bir sınır çizgisiyle sınırlandırma talebi üzerine kuruludur, bu da UAD'nin bu konuda aldığı ilk kararlardan biridir. Ayrıca, bu karar UAD'nin kıta sahanlığı ile MEB'i ayrı ayrı değil, ancak bir bütün olarak ele alabileceğini göstermiştir²²³.

Kararda önemli bir husus UAD'nin coğrafyanın yeniden biçimlendirilemeyeceğine ilişkin hususa vurgu yapması olmuştur. Bu durum esasında coğrafyanın üstünlüğünün yargı pratiğindeki açık tezahürüdür²²⁴. Ayrıca UAD, bu kararında coğrafyadan anlaşılması gerekenin “kıyı coğrafyası (*the geography of coasts*)” olduğunu ifade etmiştir²²⁵.

2.2.2.5. Libya v. Malta Davası (1982-1985)

UAD'nin gördüğü, Libya ile Malta arasında kıta sahanlığı ve MEB sınırlandırmasına ilişkin dava, 1982 BMDHS'nin etkilerinin daha belirgin olduğu ikinci kıta sahanlığı davasıdır. Dava, bir ada devleti olan Malta ile kıyı şeridi geniş bir kara devleti olan Libya arasındaki sınırlandırmayı konu almaktadır. Bu dava, coğrafi özellikleri

²²¹ Ibid., 322, 332, 336, Para. 182, 211, 222.

²²² Ibid., 333-345 Para. 213-243.

²²³ Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 222-33.

²²⁴ I.C.J. Reports 1984, Para. 37, “*The Chamber must recall that the facts of geography are not the product of human action amenable to positive or negative judgment, but the result of natural phenomena, so that they can only be taken as they are.*”

²²⁵ Ibid., 327, Para. 195.

nedeniyle önemli olup, ilk kez bir ada ile kıta devleti arasında kıta sahanlığı sınırının belirlenmesi itibariyle dikkate değerdir. Libya ile Malta arasındaki anlaşmazlık, 1965'te Malta'nın kıta sahanlığı ilanı ile başlamış, sonrasında Libya'nın kendi sınırlandırma hattını belirlemesiyle derinleşmiştir. Anlaşmazlık, Malta'nın güneyi ile Libya'nın kuzeyi arasındaki Akdeniz bölgesini kapsamaktadır. 1982 BMDHS'nin henüz yürürlüğe girmemiş olması nedeniyle, uyuşmazlık örf ve adet hukukuna göre çözülmüştür²²⁶.

Libya ile Malta, anlaşma ile uyuşmazlığı UAD'ye sevk etmiştir²²⁷. Bu anlaşma, iki ülke arasındaki kıta sahanlığının uluslararası hukuka uygun olarak nasıl sınırlandırılacağına dair yönergeleri ihtiva eder²²⁸. Diğer yandan, olası egemenlik hakları üzerindeki etkiler nedeniyle İtalya'nın müdahil olma talebi olmasına rağmen, UAD İtalya'nın bu talebini reddetmiştir²²⁹. Nitekim, UAD sınırlandırma kararının üçüncü devletlerin haklarını ihlal etmeyecek şekilde verilmesi gerektiğini belirtmiştir²³⁰. Bu yönüyle; bu dava, bir üçüncü ülkenin (İtalya), iki devletin sınırlandırma talebinde bulunduğu alan üzerinde UAD önünde hak iddia ettiği ilk durumdur.

UAD anlaşmazlıkta uygulanacak hukuk bağlamında, 1958 CKSS'ye sadece Malta'nın taraf olması ve her iki tarafın da imzaladığı ancak henüz yürürlüğe girmemiş olan 1982 BMDHS'yi, örf ve âdet hukuku olarak, göz önünde bulundurmıştır²³¹.

Tarafların esasa ilişkin iddialarına gelecek olursak; Libya, sınırlandırma hukukunun temel kuralı olarak hakkaniyet ilkelerine uygun yol gösterilmesini ve neticeten buna uygun olarak anlaşma ile sınırlandırmanın tespitini, Malta ise eşit uzaklık metodunun uygulanması gerektiğini sınırlandırmanın UAD tarafından yapılması gerektiğini savunmuştur²³².

²²⁶ Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 252–53.

²²⁷ *Libya v. Malta Davası*, Karar, 3 Haziran 1985, “*Continental Shelf (Libyan Arab Jarnahiriya/Malta), Judgment*”, I.C.J. Reports 1985, 13, Erişim Tarihi, 30 Mayıs 2024, <https://icj-cij.org/sites/default/files/case-related/68/068-19850603-JUD-01-00-EN.pdf>.

²²⁸ Ibid, 16.

²²⁹ Ibid., 17, Para. 6.

²³⁰ Ibid., 25-28, Para. 21-22.

²³¹ Ibid., 29, Para. 26.

²³² Ibid., 31-34, Para. 30-34.

Bu bakımdan; Malta, gerçek bir sınır çizgisinin belirlenmesini isterken, Libya sadece sınırın nasıl belirleneceğine dair ilkelerin sunulmasını UAD'den talep etmiştir. Ancak her iki ülke de ilgili tüm şartların dikkate alınarak hakkaniyet ilkelerinin uygulanması gerektiği konusunda hem fikirdir. Libya ile Malta arasındaki uyuşmazlık, kıta sahanlığının nasıl sınırlandırılacağına dairdir. Malta, 1982 BMDHS'nin 76'ncı maddesine dayanarak, sualtı alanlarında 200 deniz mili genişliğe kadar olan kıta sahanlığı haklarının tanınması gerektiğini iddia ederken, Libya bu sözleşmenin henüz yürürlüğe girmediğini ve bağlayıcı olmadığını savunmuştur. Libya, doğal uzantı kavramının kıta sahanlığı haklarının temel kaynağı olduğunu ve bu kavramın hâlâ geçerli olduğunu ifade etmiştir²³³.

Buna göre, Libya, "doğal uzantı" kavramının kıta sahanlığı haklarının temelini oluşturduğunu, 1982 BMDHS'nin yürürlüğe girmediğini savunmuş; Malta, doğal uzantı kavramının 200 deniz mili mesafe içinde jeolojik ve batimetrik verilere göre değerlendirilmesi yerine belirli bir mesafe kriterine göre değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur²³⁴.

Taraflar, sınırlandırılacak alanın tanımını UAD'nin takdirine bırakmıştır. UAD, Libya ile Malta arasındaki mesafenin 200 deniz milinden az olması sebebiyle, fiziksel anlamda doğal uzantı ilkesinden bir sınırlandırma kıstası olamayacağını ifade etmiştir. UAD, kıyı uzunlukları ve bölgenin coğrafi yapısının dikkate alınması gerektiğini, ancak bu faktörlerin tek başına bir sınırlandırma kriteri olamayacağını belirtmiştir²³⁵.

Bu esasen coğrafyanın, jeolojiye olan üstünlüğünü teyit eden ilk karardır. UAD'nin doğal uzantı yerine 1982 BMDHS uyarınca mesafe kriterini baz almaya başladığının göstergesidir. Şu hâlde, UAD, Libya'nın jeolojik & jeomorfolojik faktörlerini ön plana çıkaran ve Malta'nın eşit uzaklık metodunun uygulanması talebine dayanan iddialarını değerlendirerek, kıyı uzunlukları ve coğrafi yapıyı dikkate almış bu kapsamda bir sınırlandırma kararı vermiştir.

²³³ Ibid., 31-34, Para. 30-34.

²³⁴ Ibid., 31-34, Para. 30-34.

²³⁵ Ibid., Para. 35 vd.

UAD, Libya ile Malta arasında hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak için kıyı uzunlukları ve kıyının coğrafi özelliklerini göz önünde bulundurmuş, kıyılar arasındaki mesafe ve jeolojik yapı gibi ilgili şartları dikkate alarak bir sınır çizgisi belirlemiştir²³⁶. UAD mesafe kriteri esas alınırken çizilen ortay hattın yalnızca geçici olduğunu vurgulamış ve bunun ilgili/özel unsurlar uyarınca hakkaniyete uyarlanacağını belirten kararını vermiştir²³⁷.

Sonuç olarak UAD, Malta ile Libya arasında adil bir çözüme ulaşmak için, Libya ile Malta arasındaki geçici sınırlandırma hattının kuzeye kaydırılmasını, ada devleti Malta ile ana kara devleti arasındaki farklı sınırlandırmayı değerlendirmiş ve sınırlandırma hattı 18° kuzeye doğru kaydırılmıştır²³⁸. UAD kararında her iki tarafında uygulanmasını istediği²³⁹ orantılılık testini ele almış ve kıyı uzunlukları oranının, her iki tarafa atfedilecek kıta sahanlığı alanını tespit etmek için bağımsız bir temel sağlayamayacağı sonucuna varılmıştır²⁴⁰. UAD'nin bu kararı, gerek adalara verilen etki²⁴¹ ile gerekse sınırlandırılmada doğal uzantı yerine kıyı coğrafyasından itibaren mesafenin öncelikli olarak dikkate alınması ile coğrafyanın üstünlüğünün önemini ortaya koymuştur.

2.2.2.6. Gine v. Gine Bissau Tahkimi (1983-1985)

Gine ile Gine Bissau arasındaki deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin tahkim; 1886 tarihli Fransa ile Portekiz arasındaki andlaşmanın temelinde, Gine ile Gine Bissau arasında kara suları, MEB ve kıta sahanlığı sınırlandırılmasının nasıl yapılacağına ilişkindir²⁴².

²³⁶ Ibid., 48-53, Para. 66-73.

²³⁷ Ibid., 47, Para. 63.

²³⁸ Ibid., 52, Para. 73.

²³⁹ Ibid., 45, Para. 58.

²⁴⁰ Ibid., 53-55, Para. 74-75.

²⁴¹ Ibid., 50-51, Para. 69-72

²⁴² *Gine v. Gine Bissau Tahkimi*, Karar, 14 Şubat 1985, “Case concerning the delimitation of the maritime boundary between Guinea and Guinea-Bissau Decision of 14 February 1985”, UNRIAA Volume XIX/4, 149-196, Erişim Tarihi, 30 Mayıs 2024, https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XIX/149-196.pdf.

12 Mayıs 1886 tarihli Fransa ile Portekiz andlaşmasının, Gine ve Gine Bissau arasındaki sınırlandırma üzerinde etkisi ve bu andlaşmanın sınır çizgisi belirleyip belirlemediği değerlendirilmiştir²⁴³.

Taraflar arasındaki deniz yetki alanlarının sınırlarının nasıl belirleneceğine ilişkin uyuşmazlık 18 Şubat 1983'te imzalanan bir Özel Anlaşma ile tahkime tevdi edilmiştir. Taraflar, sınırın uluslararası hukukun ilgili kurallarına uygun olarak nasıl belirleneceği konusunda bir anlaşmaya varmak için Tahkim'e başvurmuşlardır.

Gine, 1886 tarihli Fransa ile Portekiz arasındaki andlaşmanın deniz sınırlarını belirlediğini ve bu andlaşmaya göre sınırlandırmanın yapılmasını talep etmiştir. Diğer taraftan, Gine Bissau, 1886 andlaşmasının bir sınırlandırma andlaşması olmadığını savunarak, eşit uzaklık metodunun uygulanması gerektiğini iddia etmiştir²⁴⁴.

Tahkim Mahkemesi, uyuşmazlığın çözümünde, 1982 BMDHS ve uluslararası hukukun diğer ilgili kaynaklarını temel almış, 1886 andlaşmasının sınırlandırma için geçerli olmadığına karar vermiş ve ilgili şartları değerlendirerek, hakkaniyete dayalı bir sınırlandırma yapılmasını hedeflemiştir²⁴⁵. Dolayısıyla Mahkeme, 1886 andlaşmasının sınırlandırma andlaşması olmadığına karar vermiş ilgili unsurları dikkate alarak bir sınırlandırma hattı belirlemiştir. Mahkeme ayrıca sınırlandırmada üçüncü kişinin haklarının korunmasına mani bir sınırlandırma yapılamayacağını bunun da dikkate alınarak bir sınırlandırmanın yapılması gerektiğini ifade etmiştir²⁴⁶.

Gine Bissau tarafından eşit uzaklık ilkesinin uygulanması talep edilmişken; Gine tarafından bu talep, kapatamama ilkesine aykırılık meydana getireceği için reddedilmiştir²⁴⁷. Tahkim makamı eşit uzaklığın zorunlu ve öncelikli olmadığını belirtmiştir²⁴⁸. Gine ve Gine Bissau sahilinin konkav yapısı itibariyle eşit uzaklık yönteminin hakkaniyete uygunluğu tatmin etmeyeceğini belirtilmiştir²⁴⁹.

²⁴³ Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 239-41.

²⁴⁴ UNRIAA Volume XIX/4, 169-172, Para. 46-57.

²⁴⁵ Ibid., 174-182, Para. 62-88.

²⁴⁶ Ibid., 183, Para. 93.

²⁴⁷ Ibid., 185-186, Para. 100.

²⁴⁸ Ibid., 186-187, Para. 102.

²⁴⁹ Ibid., 187, Para. 103.

Bu kapsamda Tahkim Mahkemesi tarafların iddialarını değerlendirmiş; Gine ve Gine Bissau arasındaki sınırlandırmayı, coğrafi özelliklere ve sınırlandırmanın çok yönlü doğasına dayanarak ortaya koymuştur. Mahkeme, eşit uzaklık metodunun uygulanmayacağını, adaların ve coğrafya unsurunun sınırlandırma sürecinde dikkate alınacağını belirterek hakkaniyet temelinde bir sınır hattı çizmiştir. Bu sınır, kıyı şeridinin genel yönü ve kıyıya yakın adalar ile *Bijagos* (veya *Bissagos*) takımadası dikkate alınarak belirlenmiştir²⁵⁰.

Sonuçta karar ile Tahkim Mahkemesi, karmaşık coğrafyaya sahip iki ülke arasındaki sınırlandırma hattını, kıyı uzunlukları, kıyı şeritlerinin genel yönü ve adaların konumu gibi coğrafi unsurları ve orantılılığı değerlendirmiş ve hakkaniyete uygun çözüm aramıştır.

2.2.2.7. Kanada v. Fransa Tahkimi (1989-1992)

Fransa ve Kanada arasındaki sınırlandırma davası, Kanada'nın *Newfoundland* ana karasının güneyinde yer alan ve Fransa'ya ait olan *Saint Pierre ve Miquelon Adaları*'nın kıta sahanlığı ve MEB sınırlandırılmasına ilişkindir. Uyuşmazlık, her iki ülkenin de farklı sınırlandırma yöntemleri önermesi ve bir anlaşmaya varamaması üzerine *ad hoc* tahkim mahkemesine taşınmıştır²⁵¹.

1783 yılında Versay Andlaşması ile Fransa'ya verilmiş olan, toplamda 237 km²'lik bir alanı kapsayan bu adalar, coğrafi olarak Atlantik Okyanusu'nda, *Newfoundland* ile *Cape Breton*'un güneyinde ve *Nova Scotia*'nın doğusunda yer alır. 1960'lar itibarıyla, her iki tarafın hidrokarbon araştırma faaliyetlerinin çakışması sebebiyle bu adaların deniz alanlarının sınırlandırılması gerekliliği ortaya çıkmıştır²⁵².

Fransa, eşit uzaklık yönteminin uygulanması gerektiğini savunurken; Kanada özel durumların dikkate alınmasını önermiştir. Fransa devletlerin egemen eşitliğine ve adalara eşit muamele yapılması gerektiğine ve ana kara kıyıları olarak deniz alanlarını

²⁵⁰ Ibid., 187-190, Para. 106-111.

²⁵¹ *Kanada v. Fransa Tahkimi*, Karar, 10 Haziran 1992, “*Case concerning the delimitation of maritime areas between Canada and France Decision of 10 June 1992*”, UNRIAA VOL XXI, 265-341, Erişim Tarihi, 31 Mayıs 2024, https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XXI/265-341.pdf.

²⁵² Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 275–78.

oluşturma hakkına sahip olduğu kuralına dayanarak; adaların kara ülkeleri gibi kıta sahanlığına ve MEB'e sahip olduğunu savunmuştur. Buna karşın Kanada, *Saint Pierre ve Miquelon Adaları*'nın yalnızca 12 deniz mili genişliğinde bir kara sularına sahip olabileceğini ve bu adaların Kanada'nın kıta sahanlığı üzerinde bulunan yükseltiler olduğunu, eşit uzaklık metodunun uygulanamayacağını ve 1783 Versay Andlaşması'yla adaların Fransa'ya sadece kara sularıyla birlikte verildiğini iddia etmiştir²⁵³. Sonuçta taraflar, *Saint Pierre ve Miquelon Adaları* ile *Newfoundland* arasında kalan deniz alanının nasıl sınırlandırılacağı konusunda uyuşmazlık yaşamışlardır.

Tahkim Mahkemesi, her iki tarafın iddialarında çelişkili noktalar bulunması nedeniyle, 1958 CKSS'nin 6'ncı maddesinin bu davada uygulanamayacağına, adaların coğrafi konumları ile bağdaşan bir sonuca ulaşmak için kesintisiz ve aynı kıta sahanlığı üzerinde bulunan tarafların her kıyı parçasının kıta sahanlığı alması gerektiğini belirtmiştir. Mahkeme, adaların siyasi bağımsızlığının deniz yetki alanlarının kapsamı üzerinde herhangi bir etkisi olmadığını ve sınırlandırmada hakkaniyete göre hareket edilmesi gerektiğini vurgulayarak, coğrafyanın ilgili unsur olarak önemine dikkat çekmiştir²⁵⁴.

Mahkeme, adaların Kanada'nın doğal uzantısına tecavüz ettiğini kabul etmiş ve orantılı bir alan dağıtımının hakkaniyet ilkelerine uygun olacağını belirtmiş; buna göre, uyuşmazlığa konu deniz alanını, adaların kıyı uzunlukları ve konumlarına göre, kıyı uzunluklarının oranı ve coğrafya unsuru göz önünde bulundurularak iki sektöre ayırmıştır. İlk sektörde, *Saint Pierre ve Miquelon Adaları*'nın batıya bakan cephesinde, 12 deniz mili bir kara suları alanı ve ilk sektörde kara sularının ilerisine uzatılacak her alanın *Newfoundland*'ın güneye doğru uzantısını keseceği ve kapatacağı düşünüldüğünden kara sularına 12 deniz mili ilave deniz yetki alanı verilmiştir. İkinci sektörde, adaların doğu batı en dış noktaları esas alınarak 10,5 deniz mili genişliğinde ve doğu batı yönündeki toplam eksen uzunluğu ile sınırlı olacak şekilde Atlantik Okyanusu'na doğru 200 deniz mili genişlikte bir deniz alanı tanınmıştır²⁵⁵.

²⁵³ UNRIAA VOL XXI, 279-282, Para. 24-35.

²⁵⁴ Ibid., 282-283, Para. 38.

²⁵⁵ Ibid., 289-291, Para. 64-72.

Karar, sınırlandırmada coğrafya unsuruna verilen önem bakımından önemlidir. Nitekim Mahkeme, ekonomik bağımlılık argümanlarının büyük ölçüde kabul görmediğini ifade etmiştir²⁵⁶. Karar ayrıca coğrafyanın alt unsurları olan, kıyı uzunluklarını dikkate almış orantılılık kavramı değerlendirmiştir²⁵⁷.

2.2.2.8. Danimarka v. Norveç Davası (1988-1993)

Grönland ve Jan Mayen Kıta Sahanlığı Davası, Danimarka (*Grönland*) ile Norveç (*Jan Mayen Adası*) arasında, her iki tarafın da kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgelerinin sınırlandırılması ile ilgili bir uyuşmazlığı havidir²⁵⁸. *Jan Mayen Adası*, volkanik bir ada olup üzerinde daimi bir nüfus bulunmamaktadır. *Grönland* ise Danimarka'ya bağlı, kısmi özerkliğe sahip bir adadır ve nüfusunun büyük bir kısmı balıkçılıkla geçimini sağlamaktadır. Uyuşmazlık, Danimarka'nın, *Grönland*'ın doğu kıyılarından itibaren 200 deniz mili genişliğinde bir kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgesi talep etmesi ve Norveç'in *Jan Mayen Adası*'nın de *Grönland* kadar deniz alanlarına sahip olması gerektiğini savunarak, kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgesinin bir ortay hat ile ayrı ayrı belirlenmesini talep etmesi üzerine vukuu bulmuştur²⁵⁹.

Danimarka, temelde 200 deniz mili genişliğinde bir deniz alanının ve bu alanın *Jan Mayen*'e 50 deniz mili kadar yaklaşacak şekilde tespit edilmiş hâlde, enlem ve boylamlarını belirleyerek, *Grönland*'a ait olduğunu, *Jan Mayen*'in özel bir durum oluşturduğunu ve bu adaya tam etki tanınmayacağını ayrıca *Grönland ve Jan Mayen* arasındaki deniz alanlarında, balıkçılık bölgesi ve kıta sahanlığı için *Grönland Adası*'nın doğu kıyılarından itibaren 200 deniz mili bir alana tek bir sınır hattı belirlenmesini talep etmiştir. Danimarka, bu talebini 1958 CKSS 6'ncı maddesi gereği karşılıklı iki adanın "özel unsurlar" kapsamında olması iddiasına dayandırmıştır²⁶⁰.

Norveç, sınırlandırmanın ortay hat prensibine göre iki ayrı sınır olarak yapılmasını savunmuş ve 1965 yılında iki devlet arasında imzalanan Kıta Sahanlığının

²⁵⁶ Ibid., 294, Para. 84-85.

²⁵⁷ Ibid., 289-298, Para. 64-92.

²⁵⁸ *Danimarka v. Norveç Davası*, Karar, 14 Haziran 1993, "Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen, Judgment", I.C.J. Reports 1993, 38, Erişim Tarihi, 31 Mayıs 2024, <https://icj-cij.org/sites/default/files/case-related/78/078-19930614-JUD-01-00-EN.pdf>.

²⁵⁹ Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 289-90.

²⁶⁰ I.C.J. Reports 1993, 46-56, Para. 17-40.

Sınırlandırılması Sözleşmesi'nin bu ilkeyi kabul ettiğini, *Grönland* ile *Jan Mayen* arasındaki kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgesinin bir ortay hat ile ayrı ayrı belirlenmesini ve bu sınırlandırmaların özelliklerinin birbirinden farklı olan iki ayrı sınır olarak tespit edilmesini ve *Jan Mayen*'in *Grönland* kadar deniz alanlarına sahip olması gerektiğini ileri sürmüştür²⁶¹.

UAD, 1958 CKSS 6'ncı maddesini ve aynı zamanda 1982 BMDHS belirtilen ilgili maddeleri ile örf ve âdet hukuku kurallarını uygulayarak her iki devlete adil bir şekilde deniz alanları tahsis etmek için sınırlandırma işleminin hakkaniyete uygun bir çözüm olduğunu vurgulamıştır. UAD, özel şartların ve ilgili şartların incelenmesi gerektiğini belirtmiş, ancak Danimarka'nın öne sürdüğü özel şartların ve Norveç'in 1958 anlaşmasına dayandırdığı iddiaların yeterli olmadığını ifade etmiştir²⁶².

UAD, sınırlandırmada coğrafya unsurunu, kıyı uzunluklarını, ekonomik faktörleri ve mevsimsel buz gibi çeşitli faktörleri dikkate alarak, geçici bir ortay hattan başlayıp gerektiğinde bu hattın düzeltilmesine karar vermiştir²⁶³. Buna göre, UAD, öncelikle geçici bir ortay hat belirlemiş ve ardından “özel unsurları” inceleyerek bu hattı ortay hattan *Jan Mayen*'e daha yakın bir konuma doğru kaydırmıştır. İki ada arasındaki kıyı uzunlukları, ekonomik kaynakların dağılımı ve diğer faktörler dikkate alınarak bir karar verilmiştir²⁶⁴. UAD kararını tesis ederken coğrafyaya uyan bir sınırlandırmanın hakkaniyete uygunluğunu vurgulayarak coğrafyanın üstünlüğünü benimsemiştir. Bunu UAD kıyı uzunluğunun orantılılığına atıf yaparak ifade etmiştir²⁶⁵.

2.2.2.9. Eritre v. Yemen Tahkimi (1996-1999)

Eritre ile Yemen; 1995 Aralık'ta Kızıldeniz'de yer alan bazı adaların aidiyeti konusunda anlaşmazlığa düşmüşlerdir. Uyuşmazlığa konu adaların, Süveyş Kanalı'nın açılmasının ardından stratejik önemleri artmıştır. 21 Mayıs 1996'da imzalanan “İlkeler Üzerinde Andlaşma (*Agreement on Principles*)” ve ardından 3 Ekim 1996'da

²⁶¹ Ibid., 46-56, Para. 17-40.

²⁶² Ibid., 57-59, Para. 42-48.

²⁶³ Ibid., 60, Para. 50.

²⁶⁴ Ibid., 62-82, Para. 55-94.

²⁶⁵ Ibid., 67, Para. 65.

imzalanan “Hakemlik Andlaşması (*the Arbitration Agreement*)” ile Tahkim Mahkemesi’ne sevk edilmiştir²⁶⁶.

Eritre v. Yemen Davası kanaatimizce iki açıdan önemlidir. Birincisi, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin önemli hükümler ihtiva etmektedir. İkincisi aidiyeti tartışmalı adalar sorunsalında 1923 Lozan Barış Andlaşması (LBA)’nın ilgili maddelerinin yorumlandığı bir karardır²⁶⁷.

Tahkim Mahkemesi davayı iki aşamada ele almıştır. İlk aşama adaların egemenliğinin tespitine ilişkin iken²⁶⁸; ikinci aşama, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasını içermektedir²⁶⁹. Çalışmamız kapsamında deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukuku ele alındığından adaların aidiyetine ilişkin hususlara detaylı değinilmeyecektir.

Neticede adaların aidiyeti hususunda Tahkim Mahkemesi, Eritre ile Yemen arasındaki dava kapsamında, her iki tarafın da tarihî hak iddialarını değerlendirerek, herhangi bir tarafın uzun süreli ve belirgin bir tarihî hakkı olduğuna dair kesin bir kanıt sunamadığı sonucuna varmıştır. Mahkeme, bu durumun adaların yaşamaya uygun olmaması ve sürekli değişen siyasi durumlar nedeniyle şaşırtıcı olmadığını belirtmiştir²⁷⁰.

Tarihî hak iddiaları sonucunda bir karara varılamayınca, Mahkeme daha sonra adaların hukuki geçmişlerini detaylı bir şekilde inceleyerek farklı adalar grubuna göre farklı biçimde karar vermiştir. Eritre'nin kıyılarına yakın olup, Eritre'nin 12 deniz mili içerisinde yer almakta olan *Mohabbakah Adalar*’ı yönünden bu adalar grubunun, LBA'nın 6’ncı maddesi ve uluslararası hukuk kuralları gereği, Eritre'nin bu adalar üzerinde egemenlik hakları olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle, bu adalar Eritre'ye ait olarak kabul edilmiştir. Yine Eritre sahillerine yakın konumda olan ve Yemen

²⁶⁶ Fietta & Cleverly, *A Practitioner’s Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 301. (2001) 40 ILM 900, 1-2, Para. 1-2.

²⁶⁷ Jon M. Van Dyke, “An Analysis of the Aegean Disputes under International Law,” *Ocean Development & International Law* 36, no. 1 (February 16, 2005): 63–117.

²⁶⁸ Aşama I: Egemenliğe İlişkin Karar, (1998) XXII RIAA 211, (1999) 119 ILR 1, (2001) 40 ILM 900, ICGJ 379 (PCA 1998), 9th October 1998, Daimi Tahkim Mahkemesi (*Permanent Court of Arbitration*) [PCA], Erişim Tarihi, 31 Mayıs 2024, <https://pcacases.com/web/sendAttach/517>.

²⁶⁹ Aşama II: Sınırlandırmaya İlişkin Karar, (1999) XXII RIAA 335, (2001) 40 ILM 983, (1999) 199 ILR 417, ICGJ 380 (PCA 1999), 17th December 1999, Daimi Tahkim Mahkemesi (*Permanent Court of Arbitration*) [PCA], Erişim Tarihi, 31 Mayıs 2024, <https://pcacases.com/web/sendAttach/518>.

²⁷⁰ (2001) 40 ILM 900, 132-142, Para. 472-507.

tarafından üstün bir hak iddiası bulunmamakta olan üç adadan oluşan *Haycock Adaları Grubu* 'nun Eritre egemenliğinde olduğuna karar verilmiştir²⁷¹.

Kızıldeniz'in ortasında bulunan ve her iki ülke arasında yakınlık faktörü zayıf olduğundan, Yemen'in 1989 ve 1991 yılları arasındaki döneme ait faaliyetler listesi değerlendirilen Tahkim Mahkemesi *Zuqar-Hanish Adaları* 'nın Yemen'e ait olduğuna hükmedilmiştir.

Ege Denizi'nde Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunlardan egemenliği tartışılabilir adalara ilişkin hususta; mahkemenin aidiyete dair kararını tesis ederken LBA'nın hükümlerine ilişkin yorumları etkilidir. Bu noktada mahkemenin adaların statüsünün sahipsiz toprak (*terra nullius*) olmadığını, ilgili taraflarca sonradan belirlenmek üzere statülerinin belirsiz olduğunu ancak ilgili taraflarca statüleri hususunda anlaşılabilirliği, Asya kıyısından itibaren kara suları genişliğinde alanın adalara ilişkin egemenlik kazandırdığı ifade edilmiştir²⁷².

Yargılamanın deniz yetki alanlarına ilişkin kısmında; uyuşmazlık, her iki ülkenin Kızıldeniz'in güneyinde *Babülmendep Boğazı*'nın kuzeyinde karşılıklı konumlanmış olmalarından kaynaklanmaktadır. Yemen, 12 deniz mili kara suları, 24 deniz mili bitişik bölgesi ve 200 deniz mili MEB'i olduğunu ilan etmişken, Eritre'nin ulusal düzenlemesi esas olarak 12 deniz mili genişliğinde kara sularını içermektedir. Her iki taraf da kendi görüşlerini destekleyen ortay hat yaklaşımını benimsemiştir, ancak farklı adaları ve esas hatları dikkate alarak çelişkili taleplerde bulunmuşlardır²⁷³.

Mahkeme, 1982 BMDHS, örf ve âdet hukuku ile diğer ilgili uluslararası hukuk kurallarını dikkate almıştır. Tahkim Mahkemesi, uyuşmazlığı çözmek için eşit uzaklık çizgisini ilk aşamada geçici olarak uygulayıp daha sonra bu çizginin hakkaniyete uygunluğunu ölçmek için orantılılık testine başvurmuştur. Eşit uzaklık hattının orantılılık testi ile büyük ölçüde hakkaniyete uygun bir sonuç üreteceğini ve adaların sınırlandırma üzerindeki etkisinin kritik öneme sahip olduğunu belirtmiştir²⁷⁴.

²⁷¹ Ibid., 132-142, Para. 472-507.

²⁷² Dyke, "An Analysis of the Aegean Disputes under International Law," 73.

²⁷³ Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 304.

²⁷⁴ (2001) 40 ILM 983, 40-50, Para. 129-168.

Tahkim Mahkemesi, çok amaçlı tek bir deniz sınırı çizerek, Eritre ve Yemen arasındaki sınır hattını ortaya koymuştur²⁷⁵. Bu sınır, kıyıları karşılıklı olan iki ülke arasındaki deniz sınırlandırmasında ilgili/özel şartların ve orantılılığın değerlendirilmesi neticesinde ortaya çıkmıştır²⁷⁶.

Mahkeme diğer yandan ilgili/özel unsur olarak adaların etkisini de değerlendirmiştir²⁷⁷. Bu bakımdan adaları ilgili kıyı olup olmadığı yönünden değerlendirdiği gibi²⁷⁸, bazı adalara tam etki vermiş²⁷⁹, kiminin sınırlandırmada dikkate alınmamasına karar vermiştir²⁸⁰. Mahkeme neticeten, çok amaçlı tek bir deniz sınırı çizmiştir. Sınır, coğrafi enlem ve boylamların belirtildiği 29 noktadan geçen bir hatla tarif edilmiştir²⁸¹.

Karar, karşılıklı ve yan yana kıyıları olan devletler arasındaki deniz sınırlandırmasında geçici eşit uzaklık metodunun ilgili/özel şartlar dikkate alınarak orantılı biçimde hakkaniyete uyarlanmasında pratikteki içtihadı teyit etmiş ve uygulanabilirliğini pekiştirmiştir²⁸².

2.2.2.10. Katar v. Bahreyn Davası (1991-2001)

Katar ile Bahreyn arasında, *Hawar Adaları, Dibal ve Qit'at* üzerindeki egemenlik hakları ve iki ülke arasındaki kara suları, kıta sahanlığı ve MEB dâhil olmak üzere üç deniz yetki alanının sınırlandırılması konusundaki uyuşmazlık, Katar tarafından tek taraflı olarak UAD'ye taşınmıştır²⁸³. UAD'nin en uzun sürede sonuçlandırdığı dava olmuştur ve kararlar, taraflar arasındaki egemenlik iddiaları ve deniz yetki alanlarının sınırları konusundaki uyuşmazlıklar karara bağlanmıştır.

²⁷⁵ Ibid., 40-50, Para. 129-168.

²⁷⁶ Ibid., 40-50, Para. 129-168.

²⁷⁷ Ibid., 38, Para. 117.

²⁷⁸ Ibid., 45-46, Para. 150-153.

²⁷⁹ Ibid., 46, Para. 153.

²⁸⁰ Ibid., 45, Para. 148.

²⁸¹ Ibid., 51-52, Para. 169.

²⁸² Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 361–64.

²⁸³ *Katar v. Bahreyn Davası*, Karar, 16 Mart 2001, “*Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain, Merits, Judgment*”, I.C.J. Reports 2001, 40, Erişim Tarihi, 31 Mayıs 2024, <https://icj-cij.org/sites/default/files/case-related/87/087-20010316-JUD-01-00-EN.pdf>.

UAD tarafların 1958 CKSS'ye taraf olmadığını, 1982 BMDHS'nin ise henüz iki taraf yönünden yürürlüğe girmediğini belirtmiş, örf ve adet hukukunu uygulanabilir hukuk olarak görmüştür²⁸⁴.

Yargılamada ilk olarak egemenlik hususunda; Katar, UAD'den uluslararası hukuka uygun olarak, İngiliz makamlarının 1947 tarihli kararıyla sınırlandırma yapılmasını, Katar'ın *Hawar Adaları* üzerinde egemenlik sahibi olduğunu, *Fasht ad Dibal* ve *Qit'at Jaradah*'ın Katar egemenliğinde olduğunu²⁸⁵, *Janan Adası* ve *Zubarah* üzerinde Bahreyn'in egemenliğinin olmadığını tespit edilmesini talep etmiştir²⁸⁶. Bahreyn ise *de facto* bir takımada devleti olarak çeşitli adalar ve topraklar üzerindeki egemenliğinin tasdik edilmesini, *Zubarah*, *Hawar* ve *Janan Adaları*'nın, *Fasht ad Dibal* ve *Qit'at Jaradah*'ın egemenliğinde olduğunu ileri sürmüştür²⁸⁷. Bunun üzerine UAD, egemenlik uyuşmazlığını tarihsel kanıtlar ışığında ele alarak *Zubarah*'ın Bahreyn'e ait olmadığını, Katar egemenliğinde olduğunu, adalar üzerindeki egemenliğe ilişkin *Hawar Adası*'nda Bahreyn'in, *Janan Adası*'nda ise Katar'ın egemenlik sahibi olduğuna karar vermiştir. *Qit'at Jaradah Adası*'nın Bahreyn'e ait bir ada olduğuna, *Fasht Ad Dibal*'in ise Katar'a ait bir cezir yüksekliği olduğuna karar vermiştir²⁸⁸.

Sınırlandırma hususunda²⁸⁹; Taraflar, sınırlandırma sorununu çözmek için UAD'ye "Bahreyn Formülü (*Bahraini Formula*)" olarak bilinen teklifte bulunmuşlardır. Teklif, kara suları, kıta sahanlığı ve MEB için sınırlandırma hattının tek bir sınır hattı olarak çizilmesini içermektedir²⁹⁰.

İlgili kıyı yönünden Katar tarafların ilgili kıyı uzunlukları arasında fark olduğunu, daha uzun kıyı uzunluğuna sahip olduğunu, bunun için sınırlandırmada düzeltme (*adjustment*) yapılmasını²⁹¹ talep etmişse de *Hawar Adası*'nın egemenliğinin Bahreyn

²⁸⁴ Ibid., 91, Para. 167.

²⁸⁵ I.C.J. Reports 2001, 49, Para. 31.

²⁸⁶ Ibid., 50, Para. 32.

²⁸⁷ Ibid., 52, Para. 35.

²⁸⁸ Ibid., 64-90, Para. 70-165.

²⁸⁹ Ibid., 91-118, Para. 166-252.

²⁹⁰ Ibid., 63, Para. 67.

²⁹¹ Ibid., 114, Para. 241.

lehine tesis edilmesi nedeniyle kıyı uzunluğu yönünden eşitlik olduğuna düzeltmeye gerek olmadığına karar verilmiştir²⁹².

Adaların sınırlandırmaya etkisi yönünden önemli bir karardır. Nitekim UAD, *Libya v. Malta Davası*'nı hatırlatarak bölgedeki adaların bozucu etkisinin (*the disproportionate effect of certain 'islets, rocks and minor coastal projections*) göz ardı edilmesini hükme bağlamıştır²⁹³.

UAD, sınırlandırma işleminde, eşit uzaklık/ilgili unsurlar kuralını benimsemiştir²⁹⁴. Bunun için, eşit uzaklık hattını çizmiş ve sonrasında ilgili/özel unsurları değerlendirerek sınırlandırma yöntemi olarak eşit mesafe çizgisini hakkaniyete uygun bulmuştur ve iki sektörde sınırlandırma yapmıştır²⁹⁵.

Karar, *Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davaları*'nda zikredilen "kara denize hakimdir ilkesi (*the land dominates the sea*)"ne atıf yapılması yönünden de önem arz eder. Bununla UAD, devletlerin deniz alanlarındaki haklarının kara egemenliğinden kaynaklandığını belirtmiş; adaların bundan olmak üzere deniz alanlarında hak iddia edebileceğini ifade etmiştir²⁹⁶.

2.2.2.11. Nikaragua v. Honduras Davası (1999-2007)

Nikaragua, Honduras aleyhine 1999 yılında Karayip Denizi'nde her bir devlete ait deniz alanlarının sınırlarının belirlenmesine ve birtakım toprak parçasının aidiyetine ilişkin uyuşmazlık ile ilgili UAD'de dava açmıştır²⁹⁷.

UAD, 8 Ekim 2007'de kararını vermiştir. Buna göre, Anlaşmazlık konusu olarak *Bobel, Savanna, Port Royal* ve *Kuzey Adaları*'nın egemenliği hususunda, Honduras

²⁹² Ibid., 114, Para. 242-243.

²⁹³ Ibid., 114, Para. 246.

²⁹⁴ Kaya, *Deniz Yetki Alanlarının Sınırlanmasında Adaların Rolü: Uluslararası Mahkeme Kararları Doğrultusunda Meis Adası'nın Doğu Akdeniz Yetki Alanlarının Sınırlanmasındaki Etkisi*, 119.

²⁹⁵ I.C.J. Reports 2001, 97-118, Para. 185-252.

²⁹⁶ Ibid., 97, Para. 185.

²⁹⁷ *Nikaragua v. Honduras Davası*, Karar, 8 Ekim 2007, "Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (*Nicaragua v. Honduras*), Judgment", I.C.J. Reports 2007, 659, Erişim Tarihi, 22 Mayıs 2024, <https://icj-cij.org/sites/default/files/case-related/120/120-20071008-JUD-01-00-EN.pdf>.

veya Nikaragua'dan herhangi birinin bu adalara *uti possidetis juris* hükmü uyarınca sahip olduğunu kanıtlayamadığını, efektif kontrol ilkesi (*effectivités*)²⁹⁸ uyarınca, Honduras'ın uyguladığı ve yürürlüğe koyduğu yasalar olduğunu, bu kapsamda ceza ve medeni hukuku hükümlerini toprak parçası üzerinde uyguladığını, göçü düzenlediğini, balıkçılık faaliyetlerini ve inşaat faaliyetlerini düzenlediğini ve orada kamu işlerine ilişkin otoritesini uyguladığını gösterdiği için egemenliğin Honduras'a ait olduğunu tespit etmiştir²⁹⁹.

UAD, öncelikle deniz sınırının çıkış noktasını tespit etmiştir³⁰⁰. UAD birtakım adaların egemenliğini tespit ettikten sonra, sınırlandırma yapmış ve bunu da iki başlık altında yapmıştır³⁰¹. Başlıklardan birincisi sınırlandırmanın her şeyden önce anlaşma ile yapılacağına ilişkin hususun değerlendirildiği Honduras tarafından ileri sürülen geleneksel sınır iddiası olmuştur³⁰². Honduras bu sınır iddiasını *uti possidetis juris* ilkesine dayandırmışsa da mahkeme bu prensibe dayanan 1906 Tahkim Kararının Nikaragua v. Honduras arasındaki deniz sınırını ele almadığını bu nedenle geleneksel bir sınırın mevcut olmadığını belirtmiştir³⁰³.

Honduras bu iddiasının yanı sıra zımni bir anlaşmadan bahsetmektedir. Honduras 1906 Tahkim Kararından beri bu alanlarda egemenlik gösterdiğini, petrol ruhsatlarının olduğunu ve Nikaragua'nın herhangi protestosu olmadığını, Nikaragua'nın da belli bir alanda petrol ruhsatı çıkararak deniz sınırını zımnen kabul ettiğini ifade etmiştir³⁰⁴. Mahkeme *uti possidetis juris* ilkesi uyarınca bir sınırın zaten olmadığını, ilaveten zımni bir anlaşmanın olabilmesi için ikna edici delillerin olması gerektiğini, her durumun kalıcı bir deniz sınırı belirleme anlamına gelmeyeceğini bu nedenle geleneksel bir sınırın olmadığını belirterek sınırlandırmayı yapmıştır³⁰⁵. UAD uygulanabilir hukukun 1982 BMDHS olduğunu vurgulamıştır³⁰⁶.

²⁹⁸ “*Effectivités*” kavramı Kaya tarafından “efektif kontrol ilkesi” olarak kullanılmıştır. Bkz. Kaya, *Deniz Yetki Alanlarının Sınırlanmasında Adaların Rolü: Uluslararası Mahkeme Kararları Doğrultusunda Meis Adası'nın Doğu Akdeniz Yetki Alanlarının Sınırlanmasındaki Etkisi*, 150. Tarafımızca da bu kullanım tercih edilmiştir.

²⁹⁹ I.C.J. Reports 2007, 688, 701-727, Para. 81, 133-226.

³⁰⁰ Ibid., 692-693, Para. 99-101.

³⁰¹ Ibid., 727-759, Para. 228-320.

³⁰² Ibid., 727-759, Para. 229-258.

³⁰³ Ibid., 728-729, Para. 232-236.

³⁰⁴ Ibid., 728-729, Para. 232-236.

³⁰⁵ Ibid., Para. 253

³⁰⁶ Ibid., Para. 261

UAD sınırlandırmaya ilişkin ikinci başlıkta sınırlandırılacak alan ve metodoloji, açığortay çizgisinin meydana getirilmesi, adalar etrafında sınırlandırma, sınırlandırmanın başlangıç noktası ve bitiş noktası, son olarak deniz sınırının yönelimi konularına değinmiştir³⁰⁷.

UAD sınırlandırmayı yaparken eşit uzaklık hattının çizilmesinin uygulanabilir olmadığını değerlendirmiştir³⁰⁸. UAD bu nedenle söz konusu uyuşmazlıkta açığortay yöntemini uygulamıştır³⁰⁹. Söz konusu yöntemin kullanılması geçici eşit uzaklık/ilgili-özel durumlar kuralından uzaklaşılacak bir içtihatır³¹⁰. UAD açığortay yöntemini tercih ettikten sonra açığortay hattının tesisi adına (*construction of the bisector line*) adalar etrafındaki sınırlandırmaya geçmiştir. Honduras'a ait ve açığortay hattının Nikaragua tarafında kalan bu adalara UAD sınırlı etki vermiştir ve sınırlandırma hattını bu yönü ile tanzim etmiştir³¹¹.

2.2.2.12. Romanya v. Ukrayna Davası (2004-2009)

16 Eylül 2004 tarihinde Romanya, Karadeniz'deki kıta sahanlığı ve MEB sınırlarının belirlenmesi konusunda Ukrayna'ya karşı UAD'de dava açmıştır³¹². Hem Ukrayna hem de Romanya 1982 BMDHS'ye taraftır³¹³. Uyuşmazlık, Karadeniz'de Romanya ve Ukrayna arasında MEB ve kıta sahanlığını ayıran tek bir sınır belirlenmesine yöneliktir³¹⁴.

Taraflar arasında sınırlandırma hususunda cari bir anlaşma olup olmadığı tartışma konusu olmuşsa da³¹⁵ UAD, kıta sahanlığı ve MEB hususunda tarafları bağlayıcı anlaşma olmadığı kanaatine varmıştır³¹⁶.

³⁰⁷ Ibid., Para. 262-319.

³⁰⁸ Ibid., Para. 283.

³⁰⁹ Ibid., Para. 284-298

³¹⁰ Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 466.

³¹¹ I.C.J. Reports 2007, Para. 299-305

³¹² *Romanya v. Ukrayna Davası*, Karar, 3 Şubat 2009, “*Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), Judgment*”, I.C.J. Reports 2009, 61, Erişim Tarihi, 24 Haziran 2024, <https://icj-cij.org/sites/default/files/case-related/132/132-20090203-JUD-01-00-EN.pdf>.

³¹³ Romanya Sözleşmeye 17 Aralık 1996'da Ukrayna ise 26 Temmuz 1996'da taraf olmuştur. Erişim Tarihi, 24 Haziran 2024, <https://treaties.un.org/doc/Publication/MTDSG/Volume%20II/Chapter%20XXI/XXI-6.en.pdf>.

³¹⁴ I.C.J. Reports 2009, 70, Para. 17.

³¹⁵ Ibid., 78, Para. 43.

³¹⁶ Ibid., 86-89, Para. 67-76.

Romanya v. Ukrayna Davası deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımının – açıklanarak – ele alındığı bir dönüm noktasıdır³¹⁷. Mahkeme; öncelikle geçici hattın çizileceğini, sonra bu hattın ilgili unsurlar dikkate alınarak hakkaniyete uygun sonuç için uyarlanacağını ve orantısızlık testini hakkaniyetli sonuç için dikkate alacağını belirtmiştir³¹⁸.

Bu doğrultuda; ilk aşamada geçici hattın çizilmesi adına ilgili kıyının tespitinin önem arz ettiği, sınırlandırmada kıyının ilgili olarak kabul edilebilmesi için, diğer Tarafın kıyısından gelen projeksiyonlarla örtüşen projeksiyonlar üretmesi gerektiği ifade edilmiştir³¹⁹. Bu nedenle UAD, Romanya'nın tüm kıyısının belirlenecek alanla sınırlı olduğunu ve dolayısıyla ilgili kıyıyı oluşturduğunu, Ukrayna kıyılarındaki *Karkinitska Körfezi*'nin, Romanya'nın kıyı uzantılarıyla örtüşemediği için ilgili kıyıları oluşturmadığını, aynı nedenle, *Yahorlytska Körfezi* ve *Dnieper Limanı*'nın Ukrayna'nın ilgili kıyılarından hariç tutulduğunu ifade etmiştir³²⁰. UAD ayrıca *Serpents Adası*'nı kıyı uzunluğu toplamına önemli etkisi olmadığı için ilgili kıyı olarak değerlendirmemiştir³²¹.

UAD sonrasında ilgili alanın (*relevant area*) tespitine geçmiştir³²². UAD'ye göre ilgili alan tespiti; davada ele alınacak alanın kapsamını belirlemek ve orantısızlık testine esas olmak üzere iki nedenden ötürü önemlidir³²³.

Sonuçta mahkeme geçici hattı için esas alınan noktaları (*basepoints*) Romanya kıyısında *Sacalin Yarımadası* ve *Sulina Seti*'nin karaya olan ucu ile Ukrayna kıyısında *Tsyganka Adası*, *Tarkanbut Burnu* ve *Khersones Burnu*'nda bulunan noktalar olarak belirlemiştir³²⁴.

³¹⁷ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 121; Nasih Sarp Ergüven, “Karadeniz’de Deniz Alanı Sınırlandırması Davası (Romanya/Ukrayna) ve Uluslararası Hukuk Açısından Etkileri,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 63, no. 2 (2014): 317.

³¹⁸ I.C.J. Reports 2009, 101-103, Para. 115-122.

³¹⁹ Ibid., 96-97, Para. 99. “The coast, in order to be considered as relevant for the purpose of the delimitation, must generate projections which overlap with projections from the coast of the other Party”

³²⁰ Ibid., 97, Para. 100.

³²¹ Ibid., 109-110, Para. 149.

³²² Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 124.

³²³ I.C.J. Reports 2009, 99-100, Para. 110.

³²⁴ Ibid., 111-112, Para. 154.

UAD, geçici hattı belirledikten sonra, bunu hakkaniyete uyarlamak adına ilgili unsurları değerlendirmiş³²⁵; *Serpents Adası*'na sınırlandırmada etki vermemiş³²⁶, eşit uzaklık metodu ile çizilen geçici hattın uyarlanmasını gerektirecek bir neden bulamamış³²⁷ ve orantısızlık testine geçmiştir³²⁸. UAD'ye göre, Romanya'nın kıyıları 248 km iken³²⁹ Ukrayna'nın kıyıları 705 km'dir³³⁰ ve Romanya ve Ukrayna kıyıları oranı 1/2,8 iken ilgili alan oranı 1/2,1'dir³³¹. Buna göre, UAD eşit uzaklık çizgisinde değişiklik olmadığına kanaat getirmiş³³² ve sınırlandırma hattını bu şekilde ortaya koymuştur³³³.

2.2.2.13. Nikaragua v. Kolombiya Davası (2001-2012)

6 Aralık 2001'de, Nikaragua, egemenlik ve deniz yetki alanlarının sınırlandırması ile ilgili taraflar arasında süregelen uyuşmazlıklar dolayısıyla Kolombiya'ya karşı bir dava açmıştır³³⁴. 21 Temmuz 2003'te Kolombiya, yetki konusunda ön itiraz sunduğundan, esas hakkındaki yargılamalar askıya alınmıştır. Mahkeme, ön itirazlar üzerine verdiği kararında, *San Andrés, Providencia ve Santa Catalina* adaları dışında, taraflar tarafından iddia edilen deniz özelliklerine ilişkin egemenlik anlaşmazlığını ele alma yetkisine sahip olduğuna karar vermiştir³³⁵.

Yargılama yetkisini teyit ederek davayı muhakeme eden UAD, öncelikle coğrafi yapıyı temel hatları itibariyle incelemiş³³⁶ ardından ise egemenlik meselesini çözüme kavuşturmuştur³³⁷. Buna göre, tarafların ileri sürdüğü tüm argümanları ve delilleri

³²⁵ Ibid., 112-128, Para. 155-204. Divanın değerlendirdiği ilgili unsurlar; kıyı uzunluğu, bölgedeki sınırlandırmalar ve Karadeniz'in kapalı yapısı, ilgili unsur olarak *Serpents Adası*, tarafların bölgedeki davranışları (petrol, gaz imtiyazları, balıkçılık faaliyetleri vs.), kapatmama vetarafların güvenlik mülahazaları olmuştur.

³²⁶ I.C.J. Reports 2009, 120-121, Para. 182.

³²⁷ Ibid., 128-129, Para. 205-209.

³²⁸ Ibid., 129-130, Para. 210-216.

³²⁹ Ibid., 93, Para. 88.

³³⁰ Ibid., 98, Para. 103.

³³¹ Ibid., 130, Para. 215.

³³² Ibid., 130, Para. 216. "The Court is not of the view that this suggests that the line as constructed, and checked carefully for any relevant circumstances that might have warranted adjustment, requires any alteration."

³³³ Ibid., 130-131, Para. 217-218.

³³⁴ *Nicaragua v. Kolombiya Davası*, Karar, 19 Kasım 2012, "Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia), Judgment", I.C.J. Reports 2012, 624, Erişim Tarihi, 22 Mayıs 2024, <https://icj-cij.org/sites/default/files/case-related/124/124-20121119-JUD-01-00-EN.pdf>.

³³⁵ Ibid., 630-636, Para. 1-17.

³³⁶ Ibid., 637-641, Para. 18-24.

³³⁷ Ibid., 641-662, Para. 25-103.

değerlendiren UAD; *Alburquerque, Bajo Nuevo, Doğu/Güneydoğu Kayalıkları, Quitasueño, Roncador, Serrana ve Serranilla* adaları üzerinde egemenliğin Nikaragua'ya değil Kolombiya'ya ait olduğu sonucuna varmıştır³³⁸.

Egemenlik sorununu çözdükten sonra sınırlandırmaya ilişkin değerlendirmelerini yapan UAD ilgili kıyı³³⁹ ve ilgili alanın³⁴⁰ tespitinden sonra geçici eşit uzaklık³⁴¹ hattını/ilgili özel unsurlar³⁴² değerlendirmesini yapmıştır. UAD, geçici eşit uzaklık hattını ilgili unsurlarla hakkaniyete uyarlamış ve sınırlandırma işlemini orantısızlık testi³⁴³ ile sınamıştır.

UAD, somut olaya uygulanabilir hukukun Kolombiya'nın 1982 BMDHS'ye taraf olmaması nedeniyle örf ve âdet hukuku olduğunu, tarafların 1982 BMDHS kıta sahanlığı ve MEB'in sınırlandırılmasına ilişkin 74'üncü ve 83'üncü maddeleri ve adaların rejimine ilişkin 121'inci maddenin olaya uygulanmasında aynı kanaatte olduklarını ifade etmiştir³⁴⁴.

Sınırlandırmanın ilgili kıyısını tespit ederken UAD, Nikaragua kıyıları ile Kolombiya kıyıları arasındaki Nikaragua'ya ait adaları ilgili kıyı olarak sınırlandırmada dikkate almamıştır. Nikaragua ana karasını dikkate almıştır³⁴⁵.

Mahkeme, adaların 100 deniz mili boyunca uzanan ve Nikaragua'nın deniz yatağına ve doğusundaki sulara erişimini kesen kesintisiz bir ana kara kıyısıymış gibi muamele görmemesi gerektiğini ifade etmiştir³⁴⁶.

Öte yandan, egemenliği Kolombiya lehine tespit edilen *Quitasueño*'nun uzunluğu, genel kıyı uzunluğuna çok küçük katkısı sağlayacağından ve sınırlandırmada fark yapmayacağından eklenmemiştir³⁴⁷. Bu durumda Kolombiya'nın kıyı uzunluğu 65 km

³³⁸ Ibid., 662, Para. 103.

³³⁹ Ibid., 674-680, Para. 140-154.

³⁴⁰ Ibid., 682-686, Para. 155-166.

³⁴¹ Ibid., 698-700, Para. 200-204.

³⁴² Ibid., 700-707, Para. 205-228.

³⁴³ Ibid., 715-717, Para. 239-247.

³⁴⁴ Ibid., 673, Para. 137.

³⁴⁵ Ibid., 678, Para. 145.

³⁴⁶ Ibid., 703, Para. 215.

³⁴⁷ Ibid., 680, Para. 152.

iken; Nikaragua'nın 531 km (1:8.2 oranı ile 8 katının üzerinde) olmuştur³⁴⁸. UAD devamla ilgili kıyılar arasında geçici eşit uzaklık çizgisini çizmiştir³⁴⁹.

UAD ilgili unsur olarak, ilgili kıyı uzunluğu arasındaki eşitsizliğin sınırlandırmaya etkisini, genel coğrafi bağlamı, tarafların eylem ve söylemlerini, güvenlik ile ilgili hususları, doğal kaynaklara adil erişimi, bölgeyi hâlihazırda etkileyen sınırlandırmaları dikkate almıştır³⁵⁰.

Nikaragua'nın kıyı uzunluğunun ciddi oranda Kolombiya kıyılarına göre daha uzun olduğunu belirtmesi, Kolombiya'nın ise kıyı uzunluklarının hakkaniyete uygun sınırlandırma için gerekli olmadığı ve Nikaragua'nın adaların anklave edilmesine yönelik argümanının Kolombiya'nın sınırlandırmaya konu ilgili kıyıların dikkate alınması noktasında hatalı olduğunu ifade etmesi üzerine³⁵¹ UAD; eşit uzaklık hattının geçici olarak tanzimi noktasında kıyı uzunluğunun etkisi olmadığını, *Romanya v. Ukrayna Davası*'na atfen ifade etmiştir³⁵². UAD'ye göre, kıyı uzunlukları arasındaki ciddi farklılık ilgili unsur olarak sınırlandırmada dikkate alınmalıdır³⁵³. Bu doğrultuda UAD, geçici eşitlik hattının uyarlanması gerektiğine kanaat getirmiştir³⁵⁴.

Mahkeme, genel coğrafi bağlamı değerlendirmiştir. Buna göre, *Kolombiya Adaları*'nın kendi kıta sahanlığında olduğuna, bunun en temel ilkelerden kapatmama ilkesine aykırı olduğuna yönelik Nikaragua'nın iddiasına karşılık Kolombiya'nın Nikaragua'nın doğal uzantı iddiasını reddetmiştir ve adaların kapatmama ilkesine aykırı alan yaratmadığı ifadeyle, Nikaragua'nın önerdiği çözümün, Kolombiya Adaları'nı yalnızca kara sularıyla sınırlandırarak, aslında Kolombiya'nın adalarını kendisine hak kazandıracığı tüm kıta sahanlığını ve MEB'i feda etmesini gerektireceğini belirtmiştir³⁵⁵.

³⁴⁸ Ibid., 680, Para. 153.

³⁴⁹ Ibid., 698-700, Para. 200-204.

³⁵⁰ Ibid., 700-707, Para. 205-228.

³⁵¹ Ibid., 700, Para. 208.

³⁵² I.C.J. Reports 2009, 116, Para. 163. UAD, *Somali v. Kenya Davası*'nda da bu hususu teyit etmiştir. UAD'ye göre sınırlandırmanın bir aşaması olan geçici eşit uzaklık hattının çizilmesi salt geometri (*strictly geometrical*) ile çizilir. Bkz. *Somali v. Kenya Davası*, I.C.J. Reports 2021, 250, Para. 123.

³⁵³ I.C.J. Reports 2012, 700-702, Para. 208; Bkz. *Kamerun v. Nijerya Davası*. I.C.J. Reports 2002, 446-447, Para. 301.

³⁵⁴ I.C.J. Reports 2012, 702, Para. 211.

³⁵⁵ Ibid., 703, Para. 213.

UAD, jeolojik ve jeomorfolojik unsurların *Libya v. Malta Davası*'nda³⁵⁶ vurgulandığı üzere ilgili olmadığını, Kolombiya Adaları ve Nikaragua ana karasının aynı kıta sahanlığında bulunduğunun bir gerçeklik olduğunu, bunun tek başına bir devletin haklarının başkasına verilmesi için bir gerekçe olmadığını ifade etmiştir³⁵⁷.

Şu hâlde Kolombiya Adaları'nın Nikaragua kıyılarına yakınlığı göz önüne alındığında doğal uzantı ilkesinin yok sayılmasının yaratacağı muhtemel hakkaniyete aykırılığı gidermek adına UAD, kıyının projeksiyonunun kapatma (kesme) etkisinin, geçici ortay hattın ayarlanmasını veya kaydırılmasını gerektiren ilgili bir unsur olduğu sonucuna varmaktadır. Şu hâlde kıyı coğrafyasının projeksiyonuna atfedilen önem bu kararlarla teyit edilmiştir³⁵⁸.

Bir sonraki ilgili unsur olarak tarafların eylem ve tutumlarını değerlendiren UAD bunun geçici eşit uzaklık hattını kaydıracak kadar istisnai bir durum olmadığını ifade etmiştir³⁵⁹. Güvenlik meselesini değerlendiren UAD, bunun sadece sınırlandırmanın ilgili devletin kıyısına çok yakın olması hâlinde geçerli olabileceğini ifade ile geçici ortay hattın kaydırılmasında dikkate almamıştır. Ancak bunu hepten de yok saymayacağını ve göz önünde bulunduracağını belirtmiştir³⁶⁰. Bir diğer ilgili unsur olarak doğal kaynaklara erişimi ele alan UAD, bunu sınırlandırma hattında dikkate almamıştır ve *Barbados v. Trinidad & Tobago Davası* ile *Romanya v. Ukrayna Davası*'na atıfta bulunmuştur³⁶¹. Son olarak, bölgedeki diğer sınırlandırma andlaşmalarını ele alan UAD, davanın tarafları hariç herhangi bir (üçüncü) devletin sınırlandırma ile bağlanmadığını, UAD'nin sınırlandırmada üçüncü devletin haklarına dikkat ettiğini vurgulamaktadır³⁶².

Tüm bu ilgili/özel unsurları değerlendirdikten sonra UAD, geçici eşit uzaklık hattını değerlendirmeye almıştır. İlgili unsur olarak genel coğrafi durum gereği adaların varlığına dikkat çekmiştir ve bunların Nikaragua ana karasının 200 deniz mili içerisinde yer aldığını belirtmiştir ve hakkaniyete uygun bir çözüm aramıştır. UAD,

³⁵⁶ I.C.J. Reports 1985, 35-36, Para. 39-40.

³⁵⁷ I.C.J. Reports 2012, 703, Para. 214.

³⁵⁸ Ibid., 703-704, Para. 215.

³⁵⁹ Ibid., 705, Para. 220.

³⁶⁰ Ibid., 706, Para. 222.

³⁶¹ Ibid., 706, Para. 223.

³⁶² Ibid., 707, Para. 228.

adaların *BK v. Fransa Tahkimi*'nde olduğu gibi tamamıyla çevrelenmesinin mümkün olmadığını, söz konusu davada BK ve Fransa arasındaki sınırlandırmanın karşılıklı kıyıdaş devletler arasındaki sınırlandırmaya yönelik olduğunu, eldeki davanın ise Kolombiya'nın adaları ile Nikaragua ana karası arasında olduğunu ifade etmiştir³⁶³. Buna göre, sınırlandırma hattını hakkaniyete uyarlayan UAD adalara dayanan bir değerlendirme yapmıştır ve kimi adaları çevrelerken kimilerine kısmi etki vermiştir.

Gerçekten de Kolombiya devleti ile Nikaragua devletinin karşılıklı kıyıdaş olabileceği bir projeksiyon yoktur. Bu durumda Kolombiya ana karasının sınırlandırmada esas alınmamasının gerekçesini mahkeme dolaylı biçimde ifade etmiştir. Mahkeme ayrıca sınırlandırmanın karşılıklı kıyıdaş devletler arasında yapılırsa idi adaların çevrelenebileceğini de dolaylı biçimde ifade etmiştir.

Son olarak orantısızlık testi yapan UAD tüm ilgili unsurlar dikkate alındığında sınırlandırılan alanın hakkaniyete uygun olmayan sonuç yaratacak orantısızlığı olmadığını vurgulamıştır³⁶⁴.

2.2.2.14. Kosta Rika v. Nikaragua Davası (2014-2018)

Karayıpler Denizi ve Pasifik Okyanusu'nda deniz sınırı belirlenmesine ait uyuşmazlık nedeniyle Kosta Rika, Nikaragua aleyhine dava açmıştır³⁶⁵. Dava, 25 Şubat 2014 tarihinde Bogota Paktı uyarınca zorunlu yargı yetkisine dayanılarak UAD önüne sevk edilmiştir. UAD, 2 Şubat 2018'de nihai kararını vermiştir³⁶⁶. Davanın konusu, Karayip Denizi ve Pasifik Okyanusu'ndaki deniz sınırlarının belirlenmesi ve *Isla Portillos*'un kuzeyindeki kara sınırıyla ilgili iki ana sorunu kapsamaktadır.

Kosta Rika, Mahkeme'den Karayip Denizi ve Pasifik Okyanusu'ndaki sırasıyla Kosta Rika ve Nikaragua'ya ait tüm deniz alanları arasında tek bir deniz sınırını belirlemesi istenmektedir. Kosta Rika ayrıca, Karayip Denizi ve Pasifik Okyanusu'ndaki tek deniz

³⁶³ Ibid., 707-709, Para. 229-231.

³⁶⁴ Ibid., 717, Para. 247.

³⁶⁵ *Kosta Rika v. Nikaragua Davası*, Karar, 02 Şubat 2018, “*Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua) and Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos (Costa Rica v. Nicaragua), Judgment*”, I.C.J. Reports 2018, 139, Erişim Tarihi, 20 Mayıs 2024, <https://icj-cij.org/sites/default/files/case-related/157/157-20180202-JUD-01-00-EN.pdf>.

³⁶⁶ Ibid., 145, Para. 1.

sınırlarının kesin coğrafi koordinatlarını belirlemesini talep etmektedir³⁶⁷. Nikaragua bu taleplerin reddini istemiş ve UAD'ye ilettiği koordinatlar doğrultusunda bir sınırlandırma talep etmiştir³⁶⁸.

UAD, yargılama yetkisi olduğunu ifade ettikten³⁶⁹ sonra coğrafyayı inceler. Buna göre, UAD'nin sınırlandırmaya konu coğrafyayı kıyı özellikleri ve adalar/kayalıklar konumları itibariyle incelemesi dikkat çekicidir³⁷⁰.

UAD'nin, sınırlandırma alanının coğrafyasını inceledikten sonra tarihî açıdan da meseleyi ele aldığı görülmektedir. Zira, Kosta Rika ve Nikaragua arasındaki anlaşmazlığın tarihsel arka planı 1850'lere dayanmaktadır. Tarafların, 1858'de, Pasifik Okyanusu'ndan Karayip Denizi'ne kadar olan kara sınırını belirleyen andlaşma imzaladığı, andlaşmanın geçerliliğine ilişkin çekişmelerin ABD döneminin Başkanı Grover Cleveland'ın 1888'de yaptığı hakemlikle sonuçlandığı ve andlaşmanın geçerliliğinin onayladığı, zaman içinde, *Isla Portillos*'un kuzeyinde önemli jeomorfolojik değişiklikler meydana geldiği, bunun ise 2010'da bir anlaşmazlığa yol açtığı tarihî açıdan ifade edilmiştir³⁷¹.

UAD kararında “hâlihazırda belirlenmiş sınırlar” başlığı altında bir değerlendirme yapmıştır. Buna göre UAD; Karayip Denizi'nde, Kosta Rika'nın 2 Şubat 1980'de Panama ile bir deniz sınırını belirleyen andlaşma imzaladığını; bu andlaşmanın 11 Şubat 1982'de yürürlüğe girdiğini, ayrıca Kosta Rika'nın, Kolombiya ile bir deniz sınırlarını belirleyen andlaşmayı müzakere ettiği ve 1977'de imzaladığı; ancak bu belgeyi hiçbir zaman onaylamadığını, Nikaragua'nın deniz sınırlarının ise Honduras (kuzeyde) ile ve Kolombiya (doğuda) ile 2007 yılında ve 2012 yılında sırasıyla Mahkeme'nin verdiği kararlarla belirlenmiş olduğunu, Kolombiya ve Panama'nın Karayip Denizi'ndeki sınırını belirleyen bir andlaşmanın imzalandığını, bunun yürürlüğe girdiğini ifade etmiştir³⁷². Kanaatimizce UAD üçüncü tarafın haklarını ihlal etmeksizin bir sınırlandırma yapmayı hedeflemiştir.

³⁶⁷ Ibid., 151, Para. 39.

³⁶⁸ Ibid., 153-156, Para. 41.

³⁶⁹ Ibid., 159, Para. 46.

³⁷⁰ Ibid., 159-160, Para. 47-50.

³⁷¹ Ibid., 160-162, Para. 51-56.

³⁷² Ibid., 162, Para. 57-58.

UAD kararında *Isla Portillos*'un kuzeyine ilişkin kara sınırlandırmasını tespit ettikten sonra³⁷³ Karayip Denizi³⁷⁴ ve Pasifik Okyanusu³⁷⁵ için iki ayrı sınırlandırma yapmıştır. Her iki alan için de UAD aynı aşamaları izlemiş, her ikisinde de öncelikle sınırlandırmanın başlangıç noktasını belirlemiş ardından kara suları, MEB ve kıta sahanlığı sınırlandırmasına ilişkin değerlendirmelerini yapmıştır.

UAD, Karayip Denizi'ndeki sınırlandırmaya ilişkin olarak tarafların iddiasını değerlendirdikten sonra kıyıdaکی erozyon gibi doğal değişikliklere uyum sağlayabilecek bir başlangıç noktası ile sınırlandırmaya başlamıştır³⁷⁶. Kara suları sınırlandırmasında UAD 1982 BMDHS'nin 15'inci maddesinin her iki taraf için uygulanabilir hukuk olduğuna kanaat getirmiştir³⁷⁷.

Kosta Rika, öncelikle kara suları sınırını, ardından MEB ve kıta sahanlığı sınırlarını belirlemeyi önermiş; 1982 BMDHS'nin 15'inci, 74'üncü ve 83'üncü maddeleri arasında ayırım yaparak, kara sularının sınırlandırılmasında eşit uzaklık yönteminin öncelikli olduğunu, özel unsurların varlığında bu çizgiden sapılabileceğini savunmuştur³⁷⁸. Buna karşın Nikaragua, 1982 BMDHS'nin 15'inci maddesinin, sınırlandırmanın nasıl yapılacağına değil, sınırlandırma konusunda bir anlaşma olmaması durumunda devletlerin nasıl hareket etmesine yönelik olduğunu savunmuştur³⁷⁹. Şu hâlde, taraflar kara sularının sınırlandırılması için öncelikle eşit uzaklık çizgisinin belirlenmesi gerektiği konusunda hemfikirdir. Buna göre, geçici bir eşit uzaklık çizgisinin ilgili/özel unsurlar özelinde uyarlanması yönünde talepleri vardır³⁸⁰.

UAD, kara suları sınırlandırmasını etkileyen özel bir unsur olarak, San Juan Nehri'nin ağzına yakın, yüksek istikrarsızlık ve darlık gösteren kumulun, Karayip Denizi ile Nikaragua'ya ait önemli bir toprak arasında bir sınır oluşturduğunu belirtmektedir³⁸¹. UAD bir başka özel durum olarak *Harbor Head Lagünü*'nü. Karayip Denizi'nden

³⁷³ Ibid., 162-170, Para. 59-73.

³⁷⁴ Ibid., 171-203, Para. 79-166.

³⁷⁵ Ibid., 203-224, Para. 167-204.

³⁷⁶ Ibid., 173, Para. 86.

³⁷⁷ Ibid., 175, Para. 90.

³⁷⁸ Ibid., 175, Para. 91.

³⁷⁹ Ibid., 175-176, Para. 92.

³⁸⁰ Ibid., 176, Para. 94.

³⁸¹ Ibid., 178, Para. 103.

ayırır kum setinin istikrarsızlığı ve bu alanın Kosta Rika'nın toprakları içinde küçük bir alan olarak bulunmasını ele almıştır. UAD'ye göre bu alana kara suları tahsis edilseydi, bu, Nikaragua için faydalı olmayacak, yanı sıra Kosta Rika'nın kara sularının sürekliliğini bozacaktır³⁸². Kıyı coğrafyası ile doğrudan bağlantılı ilgili/özel unsurlara önem atfeden UAD, sınırlandırmayı yaparken buna ilişkin değerlendirmelerini yapmış bu doğrultuda sınırlandırmasını koordinatları belirleyerek yapmıştır³⁸³.

MEB ve kıta sahanlığının sınırlandırılmasına geçen UAD, öncelikle ilgili kıyısı³⁸⁴ sonrasında ilgili alanı³⁸⁵ belirlemiştir. Buna göre UAD, Kosta Rika'nın tüm ana karasının ilgili kıyı olduğunu vurgulamış, Nikaragua'nın ilgili kıyısını da Kuzey Punta Gorda'ya kadar belirlemiş ve Nikaragua'nın adaların kıyı uzunluğunda dikkate alınmasına yönelik talebine istinaden *Cayos de Perlas Adası*'nın kıyılarını 1982 BMDHS 121/3 maddesi uyarınca³⁸⁶ kıyı uzunluğuna dâhil etmemiştir³⁸⁷.

UAD söz konusu yargılamada bitişik kıyıdaş devletler arası sınırlandırma yaptığından; daha önce *Nicaragua v. Kolombiya Davası*'nda dikkate alınmayan *Corn Adaları*'nın (*Büyük Korn, Küçük Korn*) bu defa kıyıya paralel olması nedeniyle kıyı uzunluğu yönünden dikkate alacağını ifade etmiştir³⁸⁸.

Kıyı uzunluğunu belirleyen UAD geçici eşit uzaklık hattını bu kıyı uzunluğu doğrultusunda çizmiştir³⁸⁹. Akabinde bu geçici eşit uzaklık hattının hakkaniyete uyarlanmasını sağlamıştır³⁹⁰.

³⁸² Ibid., Para. 105.

³⁸³ Ibid., 179, Para. 106.

³⁸⁴ Ibid., 181-184, Para. 108-114.

³⁸⁵ Ibid., 184-187, Para. 115-122.

³⁸⁶ Ibid., 184, Para. 113.

³⁸⁷ Ibid., Para. 112-114.

³⁸⁸ Ibid., Para. 112: "...The Court observes that the Corn Islands, but not the Cayos de Perlas, were already considered in the Judgment in the case between Nicaragua and Colombia as parts of the relevant coast, contributing "base points for the construction of the provisional median line" with regard to the continental shelf and the exclusive economic zone (*Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)*, Judgment, I.C.J. Reports 2012 (II), pp. 698-699, para. 201). According to that Judgment, the coasts of the Corn Islands did not "add to the length of the relevant coast", but this was for a reason that does not apply in the present case, namely that in relation to Colombia's islands the Corn Islands were "parallel to the mainland"

³⁸⁹ Ibid., 190-193, Para. 135-145.

³⁹⁰ Ibid., 193-198, Para. 146-158.

Her iki Taraf da kıta sahanlığı ve MEB sınırlandırılması için geçici eşit uzaklık hattının hakkaniyete uyarlanmasının gerekli olduğu görüşündedir, ancak iddia ettikleri bu uyarlanmayı desteklemek için farklı ilgili/özel koşullara dayanmaktadırlar³⁹¹. Neticede UAD, sınırlandırmaya etki eden ilgili/özel unsur olarak *Corn Adaları*'nın deniz sınırının belirlenmesindeki etkisi hakkında, adaların MEB ve kıta sahanlığı oluşturma hakkına sahip olduklarını fakat ana kara kıyısından yaklaşık 26 deniz mili uzaklıkta olan bu adaların boyutlarına oranla geçici eşit uzaklık hattı üzerindeki etkilerinin orantısız olacağını, hakkaniyete aykırılık yaratacağını belirtmiştir³⁹².

UDHM'nin *Bengal Körfezi*'ne ilişkin *Bangladeş v. Myanmar Davası*'nda belirttiği gibi, adalara MEB ve kıta sahanlığındaki deniz sınırı sınırlandırılmasında verilecek etki, coğrafi gerçekler ve özel duruma bağlıdır ve bu konuda genel bir kural yoktur. Her durum benzersizdir ve hakkaniyete göre bir çözüme ulaşmayı amaçlayan özel bir muamele gerektirir. Bu doğrultuda, ilgili unsur olarak *Corn Adaları*'nın özelinde, UAD, adaların sınırlı boyutları ve ana kara kıyısından önemli mesafede uzak olmalarını göz önünde bulundurmuş ve kısıtlı bir etki verilmesinin uygun olduğuna karar vermiştir³⁹³. Orantılılık testi yapan UAD, kıyı uzunluklarına göre tesis edilen kıyı alanlarının orantısız olmadığını³⁹⁴ ifade etmiştir³⁹⁵.

Sınırlandırmanın Pasifik Okyanusu tarafına gelindiğinde, UAD yine aynı yöntemleri kullanmıştır. Nitekim önce sınırlandırma hattına esas başlangıç noktasını belirlemiş, sonra kara sularının sınırlandırmasını belirlemiş, ardından MEB ve kıta sahanlığı sınırlandırmasını çözmüştür. UAD, MEB ve kıta sahanlığı uyumsuzluğunu çözerken, yine aynı sıra ile ilgili kıyı uzunluğunu belirlemiş, ilgili sınırlandırma alanını belirlemiş ve geçici eşit uzaklık hattını çizmiştir³⁹⁶.

Neticeten UAD geçici uzaklık hattının hakkaniyete uyarlanması aşamasına geçmiştir. Kosta Rika'nın ilgili kıyısında yer alan *Nicoya Yarımadası* ve *Santa Elena Yarımadası*

³⁹¹ Ibid., 193, Para. 147.

³⁹² Ibid., 196, Para. 153-154.

³⁹³ Ibid., Para. 154.

³⁹⁴ Ibid., 203, Para. 165: “On the foregoing basis, the relevant area...for Nicaragua and for Costa Rica, with a resulting ratio of 1:2.4 in favour of Nicaragua. The comparison with the ratio of coastal lengths (1:2.04 also in favour of Nicaragua) does not show any “marked disproportion”

³⁹⁵ Ibid., Para. 166.

³⁹⁶ Ibid., 203-216, Para. 167-189.

gibi kıyıdaki önemli şekilleri ilgili unsur olarak geçici eşit uzaklık hattına etki zımında değerlendirilmiştir³⁹⁷.

Nicoya Yarımadası'nın büyük bir kara parçası olduğunu ve Kosta Rika'nın kıyılarının büyük bir bölümünü oluşturduğunu belirten UAD, bu yarımada'nın genel kıyı yönünden saptadığını ve *Nicoya Yarımadası*'nda yer alan *Cabo Velas*'ın, deniz sınırını yaklaşık 80 deniz mili boyunca takip ettiğini ifade etmiştir. Bu nedenle, *Nicoya Yarımadası*'na tam etki verilmesi gerektiğini ve ayarlama yapılmasına gerek olmadığını belirtmiştir³⁹⁸.

Nikaragua, bu yarımadalara yarım etki verilmesiyle hakkaniyete uygun bir çözümün sağlanabileceğini öne sürmüştür³⁹⁹. UAD, hakkaniyetli bir çözüm sağlamak amacıyla, *Santa Elena Yarımadası*'na yarım etki vererek geçici eşit uzaklık hattını ayarlamıştır⁴⁰⁰.

2.2.2.15. Somali v. Kenya Davası (2014-2021)

Hint Okyanusu kıyılarında bitişik kıyıdaş devletler olan Somali ile Kenya arasında deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uyuşmazlık⁴⁰¹, Somali'nin Kenya'nın deniz yetki alanını ihlal ettiğini öne sürmesiyle 2014'te UAD'ye sevk edilmiştir⁴⁰². Söz konusu dava yargı pratiğinin en son kararıdır⁴⁰³. Söz konusu davada kara suları, kıta sahanlığı ve MEB sınırlandırılması meseleleri UAD tarafından ele alınmıştır⁴⁰⁴.

Taraflar, deniz alanlarının sınırlandırılması konusunda temel olarak farklı yaklaşımlar benimsemişlerdir. Somali, iki devlet arasında mevcut bir deniz sınırının olmadığını savunmakta ve Mahkeme'den sınırın belirlenmesinde kara suları için eşit uzaklık/özel unsurlar yöntemini, kara sularının ötesindeki deniz alanları için ise eşit uzaklık/ilgili

³⁹⁷ Ibid., 216-221, Para. 190-201.

³⁹⁸ Ibid., 219, Para. 196.

³⁹⁹ Ibid., 220, Para. 198.

⁴⁰⁰ Ibid., 218, Para. 194.

⁴⁰¹ *Somali v. Kenya Davası*, Karar. 12 Ekim 2021, “*Maritime Delimitation in the Indian Ocean (Somalia v. Kenya)*, Judgment”, I.C.J. Reports 2021, 206, Erişim Tarihi, 19 Mayıs 2024, <https://icj-cij.org/sites/default/files/case-related/161/161-20211012-JUD-01-00-EN.pdf>.

⁴⁰² Ibid., 212-219, Para. 1-28.

⁴⁰³ Yusuf Ali Mohammed, “Maritime Border Dispute Between Kenya and Somalia in the Indian Ocean” *Mersin University Journal of Maritime Faculty* 5, no. 1 (June 30, 2023): 1–6.

⁴⁰⁴ I.C.J. Reports 2021, 241-270, Para. 99-177.

koşullar yöntemini kullanarak bir sınır çizgisinin çizilmesini talep etmektedir. Somali'ye göre, tüm deniz alanlarında düzeltilmemiş bir eşit uzaklık hattı, uluslararası hukukun gerektirdiği hakkaniyete uygun sonucu sağlamaktadır⁴⁰⁵.

Kenya ise, taraflar arasında zaten kabul edilmiş bir deniz sınırı olduğunu, çünkü Somali'nin bu sınırı zımnen kabul ettiğini savunmaktadır. Kenya ayrıca, coğrafi bağlam ve bölgesel uygulamalar ışığında, tarafların bu sınırlandırmayı hakkaniyete uygun bir sınırlandırma olarak kabul ettiklerini ileri sürmektedir. Kenya, Mahkeme'nin mevcut bir deniz sınırı olmadığı sonucuna varması durumunda bile, deniz alanlarını paralel enlem boyunca sınırlandırması gerektiğini savunmaktadır⁴⁰⁶.

Hem Somali hem de Kenya'nın 1982 BMDHS'ye taraf olması nedeniyle mahkeme davada 1982 BMDHS hükümlerinin uygulanabilir hukuk olduğuna karar vermiştir⁴⁰⁷. Mahkeme kararını verirken üç aşamalı bir metodoloji uygulamıştır⁴⁰⁸. İlk olarak, tarafların ilgili kıyılarındaki temel noktalar belirlenmiş ve geçici bir eşit mesafe hattı oluşturulmuştur. Mahkeme, Somali ve Kenya kıyıları dikkate alarak geçici eşit mesafe hattını oluşturmuştur. Mahkemenin ifade etmesi ile; bu hat, nesnel verilere dayalı olarak katı geometrik kriterlere göre çizilen bir hattır⁴⁰⁹.

Sınırlandırmanın ikinci aşamasında, oluşturulan geçici hattın hakkaniyete uygun olup olmadığı değerlendirmek adına eşit mesafe hattının kaydırılmasını veya hattın düzeltilmesini gerektiren ilgili/özel unsurların olup olmadığına bakmıştır. Kararda ifade edildiği şekli ile çoğunlukla coğrafi nitelikte olan çeşitli faktörler, “ilgili koşullar” olarak adlandırılır ve bu faktörler, geçici hattın ayarlanmasını veya kaydırılmasını gerektirebilir. İlgili koşullar için bir liste bulunmamakla birlikte, bunlar, her davanın bağlamında “olaya özgüdür”⁴¹⁰.

Üçüncü ve son aşamada, Mahkeme öngörülen sınırlandırma hattını, yani eşit mesafe hattını veya düzeltilmiş hattı, orantısızlık testine tabi tutmuştur. Bu testin amacı,

⁴⁰⁵ Ibid., 220, Para. 35.

⁴⁰⁶ Ibid.

⁴⁰⁷ Ibid., 239, Para. 92.

⁴⁰⁸ Ibid., 250, Para. 122.

⁴⁰⁹ Ibid., Para. 123.

⁴¹⁰ Ibid., 250-251, Para. 124.

Mahkeme'yi, tarafların ilgili kıyılarının uzunlukları oranı ile öngörülen hatla sınırlandırılacak ilgili alandaki paylarının oranı arasında belirgin bir orantısızlık olmadığından emin kılmaktır. Böylece, sınırlandırmanın hakkaniyete uygun bir çözüm sağlayıp sağlamadığı teyit edilmektedir⁴¹¹.

Mahkeme MEB ve kıta sahanlığına ilişkin sınırlandırmasında, – adaların kıyı uzunluklarını dikkate almayarak – Somali ana karasının kıyılarının uzunluğunu (733 km) ve Kenya ana karasının kıyılarının uzunluğunu (511 km) dikkate alarak, geçici hattı kuzeye kaydırmıştır. Buna göre UAD; Somali ile Kenya arasındaki MEB ve kıta sahanlığını 200 deniz miline kadar sınırlandıran tek deniz sınırını tespit etmiştir⁴¹². Bu kaydırma, hattın her iki taraf için de makul ve dengeli bir çözüm sunması amacıyla yapılmıştır.

Mahkeme ayrıca orantısızlık testi icra etmiştir ve belirlenen deniz sınırının taraflar arasındaki kıyı uzunluklarının oranına bakmıştır. Bu doğrultuda Somali lehine (1:1.43) ile Kenya lehine (1:1.30) oranlarını tespit etmiş ve orantısızlık olmadığını değerlendirilmiştir⁴¹³. Mahkeme, bu oranlar arasında önemli bir orantısızlık olmadığını ve belirlenen sınırın hakkaniyete uygun olduğunu teyit etmiştir.

Kararın diğer bir yönü ise, adalara verilen etkinin ele alınmış olmasıdır. Mahkeme, sınırlandırma aşamalarının, ilgili iki devletin ana karasını sınırlandırmada esas olarak kıyı coğrafyasına dayandığını ve bu coğrafyaya uygun esas noktalar kullanılarak bir geçici hattı oluşturulduğunu ifade etmiştir. Esas noktaların belirlenmesinde Mahkeme temelde tarafların önerilerini dikkate aldığını belirtse de bu esas noktanın hakkaniyete uygun olmadığını düşündüğü takdirde, belirli bir esas noktayı seçmek zorunda değildir. Bu bakımdan Mahkeme, taraflardan hiçbirinin önermediği bir esas noktayı dahi seçebilmektedir. Mahkeme, *Somali v. Kenya Davası*'nda “adaların orantısız etkisini ortadan kaldırmak amacıyla (*to eliminate the disproportionate effect of islands*)” bu tür deniz özellikleri üzerinde bir esas nokta seçmeyerek bazen bu etkiyi ortadan kaldırdığını ifade etmiştir.

⁴¹¹ Ibid., 251, Para. 125.

⁴¹² Ibid., 283-285, Para. 214.

⁴¹³ Ibid., 270, Para. 176.

2.3. Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Süreci

Teoride bir deniz alanını sınırlandırmak için ortaya koyulacak metotların limiti yoktur. Temel olan hakkaniyete uygun biçimde devletlerin anlaşması veya yargı makamınca karar verilmesidir⁴¹⁴.

Çalışmamızda yargı kararları incelendiğinde göze çarpan husus kararların 1969'dan 2021'e doğru gidildikçe sistematik açıdan zenginleştiği ve anlaşılır bir hâl aldığıdır. *Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları* ile ilk sinyallerini veren ve *Somali v. Kenya Davası*'na gelindiğinde sistematik açıdan netleşen üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımı da bu anlaşılır hâle gelmenin bir parçasını ortaya koyar.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması süreci hukuki bir süreçtir. Bu kapsamda kara sularının sınırlandırılması söz konusu olabildiği gibi kıta sahanlığı ve MEB'in sınırlandırılması da söz konusu olabilir⁴¹⁵.

Çalışmamız kapsamında sınırlandırma hukuku anlamında kıta sahanlığı ve MEB deniz alanının sınırlandırılması hususu işlenmiştir. Nitekim, sınırlandırma hukukunun temel kaynağını meydana getiren yargı kararlarının büyük bir çoğunluğunda kıta sahanlığı ve MEB'in sınırlandırılması söz konusu olduğundan ve kara suları sınırlandırılmasına ilişkin uyumsuzluklar kıta sahanlığı ve MEB sınırlandırılmasına ilişkin uyumsuzluklar kadar ihtilaf içermediğinden⁴¹⁶ bu yönde bir tercihte bulunulmuştur.

Sınırlandırmadan bahsedilmesi için denize kıyısı olan ve kıyıları karşılıklı ya da bitişik olan iki veya daha fazla devletin varlığının yanı sıra söz konusu devletlerin deniz alanlarının çakışması gerekmektedir⁴¹⁷.

Sınırlandırma kurallarına genel olarak bakıldığında; Truman Bildirisi ile örf ve âdet hukukuna giren sınırlandırmanın "hakkaniyet ilkeleri" uyarınca yapılacağı kavramı,

⁴¹⁴ P. B. Beazley, *Technical Aspects of Maritime Boundary Delimitation* (Durham: International boundaries research unit, 1994), 6.

⁴¹⁵ A. G. Oude Elferink, S. Busch, ve Tore Henriksen, "The Judiciary and the Law of Maritime Delimitation: Setting the Stage", 2018, 2-3.

⁴¹⁶ *Ibid.*, 3.

⁴¹⁷ Tanja, "The Legal Determination of International Maritime Boundaries. The Progressive Development of Continental Shelf, EFZ and EEZ Law.," 16.

1958 Cenevre Sözleşmelerinde yer alan sınırlandırmaya ilişkin hükümlerle ifade edilen “anlaşma”, “eşit uzaklık” ve “özel unsurlar” kavramları, 1982 BMDHS’de yer alan hükümlerle ifade edilen “hakkaniyet prensipli anlaşma”, “eşit uzaklık” ve “özel koşullar” kavramları ön plana çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, yargı kararları açısından bakıldığında da *Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davaları*’nda “anlaşma”, “hakkaniyet prensipleri” ve “ilgili unsurlar” kavramları; yakın tarihli uluslararası yargı kararlarında da “anlaşma”, “hakkaniyet prensipleri”, “geçici eşit uzaklık” ve “ilgili unsurlar” kavramları göze çarpmaktadır⁴¹⁸.

Söz konusu maddeler incelendiğinde deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasının iki yüzü ortaya çıkmaktadır. Buna göre, karşılıklı veya bitişik kıyılara sahip kıyıdaş devletlerin deniz alanlarının çakışması hâlinde meydana gelen ihtilaf öncelikle bir yönü ile hakkaniyete uygun çözüm amacıyla “anlaşmayla” çözülmeye çalışılır⁴¹⁹. Şayet hakkaniyete uygun çözüm amacıyla anlaşarak anlaşma akdedilemiyorsa, örf ve âdet hukuku, 1982 BMDHS’nin ve 1958 CKSS’nin lafzı ve yargı kararları uyarınca üçüncü tarafın ilgili/özel unsurları dikkate alarak hakkaniyete uygun bir sınır çizmesi ile uyuşmazlık çözülebilir⁴²⁰. Fietta & Cleverly bunu üçüncü tarafın uyuşmazlığı çözmesi (*third-party dispute resolution*) olarak belirtir⁴²¹.

“Özel unsurlar” (*special circumstances*) kuralıyla ne kastedildiğini de kısaca ifade etmek gerekir. Esasında özel unsurlar ifadesi kavram itibarıyla 1958 CKSS’de 6’ncı madde ile geçen bir ifadedir. Yargı pratiğinde ve örf ve âdet hukukundaki karşılığı “ilgili unsurlar (*relevant circumstances*)” olarak karşımıza çıkar. Ancak her iki kavramın da esasında benzer hususu anlattığı düşüncesi yaygındır⁴²².

UAD tarafından *Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davaları*’nda “özel unsurlar” kuralının örf ve âdet hukukunun bir parçası olabileceği ifade edilmiştir⁴²³. *BK v. Fransa*

⁴¹⁸ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*, 62–63.

⁴¹⁹ United Nations Division for Ocean Affairs, *Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries*, 1; Fietta & Cleverly, *A Practitioner’s Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 30. Akçapar, “Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi’nde Deniz Hukuku Uluslararası Mahkemesi,” 20.

⁴²⁰ Fietta & Cleverly, *A Practitioner’s Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 122.

⁴²¹ Ibid.

⁴²² Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*, 167, 171-174.

⁴²³ I.C.J. Reports 1969, 45-46, Para. 82

Tahkimi'nde ve *Tunus v. Libya Davası*'nda, aynı şekilde "ilgili/özel unsurlar"ın örf ve âdet hukuku olarak teyit edilmiştir⁴²⁴.

Sonuç olarak, sınırlandırma iki türlü meydana gelebilir. Birincisi anlaşma ile sınırlandırma yapılabilir⁴²⁵ veya ikincisi üçüncü tarafın uyuşmazlığı çözümü ile yapılabilir⁴²⁶. Ancak her hâlükârda sınırlandırma hakkaniyete uygun olmalıdır⁴²⁷.

2.3.1. Sınırlandırmanın Tarafların Anlaşmasıyla Yapılması

Tüm sınırlandırma kurallarında taraflar arasında anlaşmanın bulunması öncelikli olarak dikkate alınır. Taraflar arasında anlaşılmış bir sınırlandırma anlaşması var ise, uygulanacak hukuk bu anlaşmadır⁴²⁸.

Yargı kararlarına baktığımızda mahkemeler kimi zaman tarafların iddialarına binaen sınırlandırma anlaşmasının olup olmamasını yargılamanın merkezine almıştır⁴²⁹. *Gine v. Gine Bissau Tahkimi*'nde Mahkeme, Fransa ile Portekiz arasındaki anlaşmanın sınırlandırma yönünden bağlayıcılığını merkeze alarak tartışmıştır⁴³⁰.

Sınırlandırmanın anlaşma ile yapılması normunu tersinden okuduğumuzda sınırların kıyıları karşı karşıya veya bitişik olan kıyıdaş devletler arasında sınırlandırmanın tek taraflı beyanla (*unilateral delimitation*) saptanamayacağı olarak ortaya çıkar⁴³¹. 1951 *Balıkçılık Davası* ile bu husus açık biçimde vurgulanmıştır. Nitekim, sınırlandırmanın her daim uluslararası bir yönü olduğu ve kıyı devletinin iradesi ile bağlayıcı olamayacağı vurgulanmıştır⁴³².

⁴²⁴ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 172.

⁴²⁵ Oude Elferink, Busch, & Henriksen, "The Judiciary and the Law of Maritime Delimitation," 12.

⁴²⁶ Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 122.

⁴²⁷ United Nations Division for Ocean Affairs, *Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries*, 16.

⁴²⁸ Kaya, *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler (Basic Documents in International Law)*, 348; *Ibid.*, 354. Bkz. BMDHS md. 74/4 ve md. 83/4.

⁴²⁹ Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 30.

⁴³⁰ UNRIAA Volume XIX/4 pp. 149-196, Para. 31.

⁴³¹ United Nations Division for Ocean Affairs, *Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries*, 16, Para. 92.

⁴³² Bkz. 18 Aralık 1951 tarihli *Balıkçılık Davası* Kararı, I.C.J. Reports 1951, 132.

Maine Körfezi Davası'nda belirtildiği gibi, sınırlandırmanın uluslararası hukuka saygı çerçevesinde tarafların anlaşması suretiyle yapılması önceliklidir; yargılama yolları veya tahkim, uyuşmazlıkların taraflar arasında doğrudan ve barışçı yollarla çözümlenmesi için son aşamada bir alternatiftir⁴³³.

Uluslararası hukukta uyuşmazlıkların yargı yoluyla çözülmesi, taraflar arasında doğrudan ve barışçı yollarla çözümlenmesinin bir alternatifidir⁴³⁴. Şu hâlde sınırlandırma adına anlaşma sağlanamamışsa ve devletlerarası müzakere süreci başarısız olmuşsa⁴³⁵ sınırlandırma üçüncü tarafça (mahkeme veya tahkim makamınca) yapılır⁴³⁶.

2.3.2. Üç Aşamalı Sınırlandırma Yaklaşımı

Sınırlandırma gerek devletlerarası müzakereler sonucu anlaşma ile yapılmış olsun gerekse üçüncü tarafın yaptığı sınırlandırma olsun, hakkaniyete uygun (*equitable delimitation*) olmalıdır. Hakkaniyete uygun sınırlandırma Truman Bildirisi ile ilk gündeme gelmiştir⁴³⁷. Sınırlandırmada hakkaniyet ilkeleri (*equitable principles*) örf ve âdet hukukunun bir parçası değildir⁴³⁸. Ancak sınırlandırmanın hakkaniyet ile sonuçlanması (*equitable solutions*) örf ve âdet hukukunun bir parçasıdır⁴³⁹.

Hakkaniyet tanımı önem arz eder. Hakkaniyet (*equity*) sözcüğü, “*aequitas*”tan evrilmiştir⁴⁴⁰ ve hakkaniyetin doktrine göre üç fonksiyonu vardır⁴⁴¹. Bunlar; *hakkaniyet infra legem*, *hakkaniyet praeter legem*, *hakkaniyet contra legem*'dir⁴⁴². Hakkaniyet *infra legem*, yürürlükte olan hukukun hakim tarafından yorumlanmasını ifade eden hakkaniyet anlayışıdır⁴⁴³. Hakkaniyet *praeter legem*, uygulanacak kural

⁴³³ I.C.J. Reports 1984, 266, Para. 22.

⁴³⁴ Philippe Joseph Sands & Ruth MacKenzie, *Guidelines for Negotiating and Drafting Dispute Settlement Clauses for International Environmental Agreements* (International Bureau of the Permanent Court of Arbitration, 1998), 4.

⁴³⁵ Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 127.

⁴³⁶ Ibid.

⁴³⁷ Dundua, *Delimitation of Maritime Boundaries between Adjacent States*, 33.

⁴³⁸ Antunes, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation*, 2002, 1.

⁴³⁹ United Nations Division for Ocean Affairs, *Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries*, 17.

⁴⁴⁰ S. K. Chattopadhyay, “Equity in International Law: Its Growth and Development,” *Georiga Journal of International and Comparative Law* 5 (1975): 381.

⁴⁴¹ Michael Akehurst, “Equity and General Principles of Law,” *International and Comparative Law Quarterly* 25, no. 4 (October 1976): 801.

⁴⁴² Ibid.

⁴⁴³ Louis B. Sohn, *Arbitration of International Disputes Ex Aequo et Bono* (1967), 332.

kalmadığında (hukukun sessiz kaldığı durumda⁴⁴⁴) hukukun genel mantığı çerçevesinde doldurulması anlayışıdır⁴⁴⁵. Hakkaniyet *contra legem* ise pozitif hukukun adil olmadığı (*unjust*) hâlde uygulanmaması gerektiğini ifade eder⁴⁴⁶. Lapidoth bu 3 fonksiyonu hakkaniyetin türleri olarak ifade etmiş ve buna ilaveten *ex aequa et bono*'dan (hakkaniyet ve nısfet) farklı bir tür olarak bahsetmiştir⁴⁴⁷. Ancak Cheng, *hakkaniyet contra legem* söz konusu olduğunda pozitif hukuk yok sayılarak *ex aequa et bono*'ya göre karar verildiğini ifade etmiştir⁴⁴⁸. Hakkaniyet (*equity*); sözlüklere göre “adalet”, “hukuka göre doğal adalet”, bir yargıcın vicdanının pozitif hukuka tabi olmaksızın baskın olmasıdır⁴⁴⁹.

Hakkaniyetin kesin ve evrensel bir tanımı mevcut değildir⁴⁵⁰. Doktrinde “hakkaniyet” açık bir tanımı olmasına direnen bir kavram olarak açıklanır⁴⁵¹. Bu nedenle, çalışmamızda hakkaniyetin etraflıca tanımını yapmak yerine deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında hakkaniyet (*equity*) içeriğinin nasıl ele alındığı ve nasıl kavramsal açıdan şekillendiği ele alınmıştır.

Hakkaniyet kavram olarak, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması yönünden devlet uygulamalarında, 1945'te Truman Bildirisi'yle ortaya çıkmıştır⁴⁵². Hakkaniyet kavramının deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasındaki gelişimi, 1969 yılında karar verilen *Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davaları*'ndan önce devletlerin uygulamaları ile bunun sonrasında ise daha çok yargı kararları ile doldurulmuştur⁴⁵³.

Antunes'a göre deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında hakkaniyetin içeriğinin belirlenmesi üç safhada söz konusu olmuştur. Buna göre, hakkaniyetin anlam ve

⁴⁴⁴ Oscar Schachter, *International Law in Theory and Practice: General Course in Public International Law* (Martinus Nijhoff, 1982), 85.

⁴⁴⁵ Akehurst, “Equity and General Principles of Law,” 806.

⁴⁴⁶ *Ibid.*, 802.

⁴⁴⁷ Ruth Lapidoth, “Equity in International Law,” *Israel Law Review* 22, no. 2 (July 1987): 172.

⁴⁴⁸ Bin Cheng, “Justice and Equity in International Law,” *Current Legal Problems* 8, no. 1 (January 1, 1955): 185.

⁴⁴⁹ A. H. Feller, “The German-Mexican Claims Commission,” *American Journal of International Law* 27, no. 1 (January 1933): 65.

⁴⁵⁰ Anthony J. Culyer, “Equity - Some Theory and Its Policy Implications,” *Journal of Medical Ethics* 27, no. 4 (August 1, 2001): 275. Culyer'e göre hakkaniyetin tanımı olmasa da çoğunluğun kabulüne göre hakkaniyet; eşitliğin uygulanmasıdır. İngilizcesi : “it is widely agreed that equity implies equality”.

⁴⁵¹ Oscar Schachter, “International Law in Theory and Practice” (Dordrecht, Nijhoff, 1991), 55.

⁴⁵² *Supra Note*, 18

⁴⁵³ Antunes, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation*, 2002, 234.

içeriğinin doldurulmasında üç safha vardır. Birincisi, *Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları*'na değin olan safhadır. Bu safhada devlet uygulamaları hakkaniyet içeriğini doldurmuştur. İkinci safha için *Danimarka v. Norveç Davası* ayırım noktasıdır ve *Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları*'ndan *Danimarka v. Norveç Davası* sürecine kadar hakkaniyetin anlam ve içeriğinin tanımlandığı görülür. Yazar, *Danimarka v. Norveç Davası*'ndan sonra ise üçüncü safhaya geçildiğini belirtir⁴⁵⁴. Gerek ikinci safhada gerekse birinci safhada sınırlandırma ihtiyacının temelinde hakkaniyete uygun olmayan neticelerden kaçınmak vardır⁴⁵⁵. Üçüncü safhada ise geçici hat/ilgili unsurlar formülü (*equidistance/special circumstances formula*) deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasının merkezine geçer⁴⁵⁶.

Yargı kararlarında hakkaniyet ilkeleri (*equitable principles*), her bir sınırlandırma uyumsuzluğunun kendine has özellikleri ve ilgili/özel unsurlarının dikkate alınmasıyla, davaya özgü hakkaniyeti sağlamak amacı ile ortaya çıkar. Nitekim, yargı kararları incelendiğinde görülmüştür ki, yargı makamlarınca her bir davada somut olay özelinde ilgili/özel unsurlar göz önüne alınmış her bir dava, kendi koşulları ışığında değerlendirilmiştir. Bu durum, hakkaniyet ilkelerinin soyut ilkeler olmaktan ziyade olay bazlı farklılık gösterebileceğini ve her uyumsuzluğun kendine has ilgili/özel unsurları çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği anlamına gelir⁴⁵⁷.

Sınırlandırma hukukunun temelinde yer alan hakkaniyet (*equity*) kendine özgü (individualism) gerektirir⁴⁵⁸. Bu gerekliliğin neticesi olarak hakkaniyete yönelik sınırlandırma yapılırken yargı makamlarına tanınan takdir yetkisi doktrinde "esneklik (*flexibility*)" olarak ifade edilmiştir⁴⁵⁹. Esneklik, yargı makamlarının somut olayın özelliklerini dikkate alarak her bir ilgili/özel unsura uygun çözümler sunabilmesini sağlar⁴⁶⁰.

⁴⁵⁴ Ibid., 232–40.

⁴⁵⁵ Ibid., 234.

⁴⁵⁶ Ibid., 238.

⁴⁵⁷ Örnek olarak Bkz. I.C.J. Reports 1985, 38-39, Para. 45.

⁴⁵⁸ Charles de Visscher, "De l'équité dans le règlement arbitral ou judiciaire des litiges de droit international public," *Paris Pedone*, 1972, 7. "...l'équité se caractérise essentiellement comme une expression individualisée de la justice".

⁴⁵⁹ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 441.

⁴⁶⁰ Schachter, "International Law in Theory and Practice," 1991, 34.

Hakkaniyetin esnekliği ve kendine özgülüğü (*individual*) içeriğinin belirlenmesini zorlařtırır⁴⁶¹. Yargı makamlarına takdir yetkisi çerçevesinde tanınan esnekliği hukukun temel prensipleriyle, tutarlılık ve öngörülebilirlikle dengelenmesi gerektiği doktrinde belirtilir⁴⁶².

Bir diğer yönden, UAD'ye göre hakkaniyet somut bir hukuk konseptidir. Bu noktada UAD'nin *Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası*'ndaki hakkaniyet ilkesine yönelik yorumu manidardır. Nitekim UAD, hakkaniyet ilkelerinin soyut bir konsept olmaktan öte, uygulanabilir hukuk kuralları olarak ele alınması gerektiğinin altını çizmiřtir⁴⁶³. Bu husus, gerek *Tunus v. Libya Davası*'nda⁴⁶⁴, gerek *Libya v. Malta Davası*'nda⁴⁶⁵ gerekse, *Kamerun v. Nijerya Davası*'nda (1994-2002) da hakkaniyetin (*equity*) uygulanabilir hukuk konsepti olarak vurgulanması ile karşımıza çıkmıřtır⁴⁶⁶.

UAD kararında öne çıkan bir diğer önemli nokta ise *Kamerun v. Nijerya Davası*'nda sınırlandırmada hakkaniyetin (*equity*) yalnızca bir yöntem değil, yanı sıra bir amaç olarak ele alınması gerektiđidir⁴⁶⁷.

Sınırlandırma süreci, sınırlandırılacak alanın niteliği (ilgili/özel unsurların varlığı) ve olaya özgü şartları göz önüne alındığında, uygun kriterlerin belirlenmesi ve bu kriterleri gerçekleştirecek en uygun yöntemin tespit edilip uygulanmasını gerektirir. Ancak bu yapılırken hakkaniyet prensipleri sabit (statik) ve kesin uygulanabilir kurallar bütünü olarak değil, sınırlandırma işlemine uygulanacak ilgili/özel unsurların somut vakıa nazarınca dikkate alındığı genel bir çatı kural (dinamik) olarak karşımıza çıkar⁴⁶⁸.

⁴⁶¹ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 441.

⁴⁶² Burada ifade edilen tutarlılık, hukuki süreçlerin güvenilirliğini teminen benzer davalarda benzer kararların alınmasıdır. Öngörülebilirlik ise, tarafların hukuki durumları hakkında önceden bilgi sahibi olmalarının ve hukuki durumlarına uygun hareket etmelerinin temininin sağlanmasıdır. Detaylı bilgi için bkz. Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*.

⁴⁶³ I.C.J. Reports 1969, 48, Para. 88.

⁴⁶⁴ I.C.J. Reports 1982, 59-60, Para. 70.

⁴⁶⁵ I.C.J. Reports 1985, 38-39, Para. 45.

⁴⁶⁶ I.C.J. Reports 2002, 432, Para. 270.

⁴⁶⁷ I.C.J. Reports 2002, 443, Para. 294.

⁴⁶⁸ *Maine Körfezi Davası*'nda, yargı makamı örf ve âdet hukukunun temel hukuk ilkelerini içerdini ve hakkaniyet kriterlerinin amaca ulaşmak için gerekli yöntemlerin belirlenmesi olmadığını ifade etmiştir.

Sonuçta, yargı kararları incelendiğinde görülmüştür ki hakkaniyet ilkeleri soyut olan “hakkaniyet” kavramından farklı olarak davaların özelinde objektif, kendine özgülüğe (*individual*) sahip ve somut olarak karşımıza çıkmıştır. Kanaatimizce, uluslararası hukukun temel amacı olan ve BM Şartı’nın birinci maddesinde yer alan ifade ile “uluslararası barış ve güvenliği korumak” amacı doğrultusunda deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin anlaşma veya uyuşmazlık çözümü; devletler arasında meydana gelen uyuşmazlıklarda “adil” ve “dengeli” bir denklem kurmak için hakkaniyet ilkelerinin dikkate alınması ve hakkaniyete yönelen bir sınırlandırmanın yapılması kritiktir.

Yargı kararları göstermiştir ki sınırlandırma sürecinde hakkaniyete yönelmiş (*equitable solution*) bir sınırlandırmanın yapılması için sınırlandırmada tüm ilgili/özel unsurların adil ve dengeli bir şekilde değerlendirilmesi gereklidir⁴⁶⁹. Bu kural, üç aşamalı sınırlandırmanın temelini oluşturan geçici hat/ilgili unsurlar formülünün dayanağıdır⁴⁷⁰.

Üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımı (*the three-stage approach*) günümüzde deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında ortodoks⁴⁷¹ bir yaklaşım olarak karşımıza çıkar⁴⁷². Dolayısıyla doktrinde genel kabul gören sınırlandırma yaklaşımı olarak tanımlanması mümkündür. Üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımına göre, geçici hat ile sınırlandırma süreci başlar; ilgili/özel unsurlar uyarınca sınırlandırma hattı hakkaniyete uyarlanır ve hakkaniyete uygunluğun sınanması ve somut görünümü orantılılık (*proportionality*) son aşama olarak karşımıza çıkar⁴⁷³. Üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımına doktrinde Tanaka tarafından eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşılmıştır. Bu yaklaşımın içerdiği problemler aşamalar itibariyle ortaya konmuştur⁴⁷⁴.

⁴⁶⁹ Köprübaşı, Miraçhan. “Deniz yetki alanlarının hakkaniyete uygun sınırlandırılması perspektifinden uluslararası yargı organları pratiği: Uyuşmazlığa konu coğrafyadaki adaların etkisi”, Milli Savunma Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, (Ankara, 2023): 25, 27, 165, 187, 253.

⁴⁷⁰ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 443–46.

⁴⁷¹ Britannica Sözlüğü’ne göre, Ortodoks (*orthodox*) kelimesi, çoğunluğu kabul ettiği doğru veya gerçek olarak tanımlanmıştır. Bkz. Britannica, Erişim Tarihi, 20 Haziran 2024, <https://britannica.com/dictionary/orthodox#:~:text=1,orthodox%20approach%20to%20the%20problem>.

⁴⁷² Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 458.

⁴⁷³ D. McRae, “The Applicable Law—the Geneva Convention on the Continental Shelf, the LOSC, and Customary International Law,” *Maritime Boundary Delimitation: The Case Law—Is It Consistent and Predictable*, 2018, 114.

⁴⁷⁴ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 458–66. Bkz. Başlık: “Problems with the Application of the Three-Stage Approach”.

İlk aşamadaki problemlili durum yazara göre; geçici eşit uzaklık hattından kimi durumlarda vazgeçilmesidir. Bu durum muğlaklık yarattığı gibi öngörülebilirliği de zedelemektedir. Yazar, ikinci aşamada geçici hattın uyarlanması (ayarlar yapılmasında) dikkate alınan unsurlar her durumda gerekçelendirilmediğinden açık ve objektif metodolojinin gerekliliğini vurgulamıştır. Son olarak, orantılılık testi (*veya orantısızlık testi*) için, testin deniz sınırlarının belirlenmesi hukukunun öngörülebilirliğini artırmadığı kanaati ile meseleyi dört temel sorunsal üzerinden değerlendirmiştir⁴⁷⁵.

2.3.2.1. Birinci Aşama: Geçici Hattın Çizilmesi

Eşit uzaklık yöntemi, 1958 CKSS'nin 6'ncı maddesi ile tanımlanmış, kıyıları karşı karşıya veya bitişik olan kıyıdaş devletler arasındaki deniz alanlarının sınırlandırılmasında bir prensip olarak öngörülmüştür⁴⁷⁶.

Bu yöntemin yargı pratiğinde uygulanabilirliği ve etkinliği, başlangıcından itibaren tartışmalı olsa da eşit uzaklığı mutlak bir ilke olarak değil, hakkaniyet çerçevesinde değerlendirilmesi gereken bir yöntem, sınırlandırmanın bir aşaması olarak ele alınmıştır. Nitekim, 1958 CKSS'de 6'ncı madde ile yazılı olarak ifade edilen “eşit uzaklık prensibi (*the principle of equidistance*)”, *Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları* ile vurgulandığı üzere mutlak bir eşitlik değildir ve her zaman hakkaniyet anlamına gelmez⁴⁷⁷.

Öte yandan 1958 CKSS ile eşit uzaklık yönteminden ilke (*the principle of equidistance*) olarak bahsedilmişse de bunun bir ilke olmadığı ancak sınırlandırmada bir yöntem olduğu, doktrinde ifade edildiği gibi⁴⁷⁸; 1967'de UAD'ye sevk edilen *Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları*'ndan 2021 yılında kararı verilen *Somali v. Kenya Davası*'na varıncaya değin meydana gelen yargı pratiği ile de ortaya konmuştur. Zira, yargı pratiğine bakıldığında salt eşit uzaklığa dayanan bir sınırlandırma

⁴⁷⁵ Tanaka, 463-66. Bkz. Başlık: “Problems with the Application of the Three-Stage Approach”. Ayrıca detaylı değerlendirme için bkz. “Üçüncü Aşama: Orantılılık Testi”.

⁴⁷⁶ UNTS, vol. 499, p. 311. Md. 6.

⁴⁷⁷ I.C.J. Reports 1969, 49, Para. 89.

⁴⁷⁸ Gökalp, *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, 57; Antunes, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation*, 2002, 220.

uygulanmamıştır. Buna göre, hakkaniyete uygun sınırlandırma eşit uzaklık metodunun ilgili/özel unsurlar uyarınca uyarıldığı ve yeniden biçimlendirildiği bir sınırlandırmayı ihtiva eder⁴⁷⁹.

Üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımına göre hakkaniyete uygun sınırlandırma hattının temini adına ilk aşamada geçici hattın (*provisional line*) salt geometriye uygun (*strictly geometrical criteria*)⁴⁸⁰ çizildiği görülür⁴⁸¹.

Bu geçici hat genel olarak eşit uzaklık hattı (*provisioanl equidistance line*) iken kimi davada eşit uzaklık hattından vazgeçilerek çizilen hat, açı ortay (*bisector*) hattır. Bitişik kıyıdaş devletler olan Nikaragua ile Honduras arasındaki Dava'da UAD, sınırlandırma hattının coğrafi özelliklerini dikkate alarak açı ortay hattın (*bisector line*) çizilmesi yöntemini hakkaniyete uygun görerek sınırlandırma hattındaki adaları ilgili unsur olarak incelemiş ve nihaî sınırlandırma hattını bu aşamalar ile ortaya koymuştur⁴⁸².

Yargı pratiğine göre eşit uzaklık yöntemi, her durumda tek ve zorunlu bir yöntem olarak görülmemektedir. Eşit uzaklık yönteminin deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında genel ve zorunlu bir yöntem olmaması, eşit uzaklık yönteminin hakkaniyete uygun sonuçlar sağladığı durumlarda uygulanabilmesinin mümkün olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Buna karşılık, kıyı coğrafyası dikkate alındığında geçici eşit uzaklık yönteminin uygulanmasının uygun olduğu kabul edilebilmektedir. Nitekim, *Barbados v. Trinidad & Tobago Davası*'nda, eşit uzaklık yönteminin hakkaniyete uygun sonuç sağlanan durumlarda uygulanabileceği belirtilmiştir⁴⁸³. Bu iki yaklaşım, geçici eşit uzaklık yönteminin sınırlandırmada başlangıç olarak uygulanabilirliğinin, sonuçların hakkaniyetle uyumlu olup olmadığına bağlı olduğunu gösterir.

⁴⁷⁹ Antunes, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation*, 2002, 82.

⁴⁸⁰ I.C.J. Reports 2009, 101, Para. 118. *Bangladeş v. Myanmar Tahkimi*, Karar, Para. 240 vd. I.C.J. Reports 2021, 250, Para. 123.

⁴⁸¹ Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 55.

⁴⁸² I.C.J. Reports 2007, Para. 277-292.

⁴⁸³ *Barbados v. Trinidad & Tobago Tahkimi*, Karar, Para. 214-306.

Diğer taraftan, doktrinde açı ortay yöntemi ile çizilen sınırlandırma hattı subjektivite içermesi itibariyle eleştirilir. Zira Vidas'a göre açı ortay metodu baz noktaları (*basepoints*) yerine, "kıyı cepheleri (*coastal fronts*)"ne dayanır. Buna göre, kıyı yönlerinin çizgileri nasıl inşa edilirse, açı önemli ölçüde değişmeye müsaittir. Bu durum Yazar'a göre subjektivite içerir⁴⁸⁴.

Geçici eşit uzaklık hattı da iki türlü söz konusudur. Bu durum UAD tarafından bizzat ifade edilmiştir. Buna göre, UAD'nin *Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları*'nda ifade ettiği üzere geçici eşit uzaklık hattı karşılıklı kıyıdaş devletler (*opposite states*) bakımından medyan/ortay (*median line*) hat iken; bitişik kıyıdaş devletler (*adjacent states*) bakımından yanal hat (*lateral line*) olarak çizilir⁴⁸⁵.

Literatür taraması esnasında karşılaştığımız bir hususu vurgulamak gereklidir. Türk doktrininde özellikle Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarına ilişkin uyuşmazlıkları uluslararası ilişkiler perspektifinden inceleyen eserlerde "eşit uzaklık hattı"ndan kimi yerde "ortay hat (*median line*)" yerine bahsedilse de bu ifade tek başına yetersizdir. Nitekim yukarıda da ifade edildiği üzere ortay hat yalnızca karşılıklı kıyıdaş devletler arasındaki eşit uzaklık olarak söz konusudur. Bitişik kıyıdaş devletler söz konusu olduğunda eşit uzaklık hattı yanal (*lateral*) hattır.

Sonuncusu ancak en önemlisi, geçici eşit uzaklık çizgisinin hangi kıyılar arasında çizilmesi gerektiği sorunsalıdır. Sınırlandırma ile ilgili kıyının (*relevant coast*) tespiti meselesi ile doğrudan bağlantılı bir meseledir. Çünkü, sınırlandırmaya ilgili kıyı belirlenerek ve ilgili kıyılar arasında geçici hat çizilerek başlanılır. Bundan dolayı ilgili kıyının tespiti büyük önem arz eder.

İlgili kıyının tespiti hem sınırlandırma hattının tespitinde hem de üçüncü aşama olan orantılılık testinde önemli işlevlere sahiptir⁴⁸⁶. Buna göre, ilgili kıyı üç aşamalı sınırlandırmanın ilk aşamasında geçici hatta esas olacak kıyıyı ifade ederken;

⁴⁸⁴ Davor Vidas, "The Delimitation of the Territorial Sea, the Continental Shelf, and the EEZ: A Comparative Perspective", *Maritime Boundary Delimitation: The Case Law-Is It Consistent and Predictable*, 2018, 55.

⁴⁸⁵ I.C.J. Reports 1969, 17, Para. 6: "An equidistance line may consist either of a "median" line between "opposite" States, or of a "lateral" line between "adjacent" States".

⁴⁸⁶ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 211.

ilgili/özel unsurlara uyarlanan bu hattın hakkaniyete uyarlılığının test edildiği üçüncü aşamasında da orantılılık testi için söz konusudur.

Tunus v. Libya Davası'nda UAD sınırlandırmada tüm kıyıların dikkate alınamayacağını, deniz uzantıları birbiriyle çakışmayan kıyıların hesaba katılmaması gerektiğini ifade eder⁴⁸⁷. Yargı makamınca, belirli bir bölge ilgili kıyı olarak kabul görürken, bunların ötesindeki kıyıların kısımları ilgili görülmeyerek dikkate alınmamıştır.

Yargı kararlarına bakıldığında ilgili kıyı tespiti “projeksiyon prensibi” ile karşımıza çıkar⁴⁸⁸. Projeksiyon prensibini ifade etmek adına hak kazanım esasları meselesini açmak gereklidir.

Gökalp, doğal uzantı ve mesafe kriterlerine dayalı iki çeşit hak kazanım esasından bahseder⁴⁸⁹. Gökalp'e göre doğal uzantı kavramı hak kazanım esası olarak dikkate alınması söz konusu iken, gücünü (hukuki bir kavram olan) mesafe esasına dayalı hak kazanım esasına lehine kaybetmiştir⁴⁹⁰. Toluner de fiziksel doğal uzantı esası hakkında içtihatla *Libya v. Malta Davası*'nda verilen karar yönünde istikrarın devam etmesi hâlinde doğal uzantı esasına dayanan hak kazanım esasının etkinliğini yitireceğini belirtmiştir⁴⁹¹. Doğal uzantı esasına dayalı deniz alanında hak kazanımı, jeolojik bir kavram olan doğal uzantının kıta sahanlığında hak kazanımını ifade ederken⁴⁹², mesafe kriterine dayalı hak kazanımı 200 deniz miline kadar olan alanlarda fiziksel değil hukuki bir biçimde kıta sahanlığı ve MEB üzerinde hak kazanımını ifade eder⁴⁹³.

Hak sahipliği kuralına (*entitlement rule*) ilişkin bu ikili ayırım öncesinde Lloyd'da vardır. Lloyd'a göre doğal uzantı kriteri konsepti (*the concept of natural prolongation*) ve mesafe konsepti (*the distance concept*) arasındaki yarış UAD'nin *Libya v. Malta*

⁴⁸⁷ I.C.J. Reports 1982, 61-62, Para. 75.

⁴⁸⁸ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 213.

⁴⁸⁹ Gökalp, *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, 35-53.

⁴⁹⁰ Ibid., 41-44.

⁴⁹¹ Toluner, *Milletlerarası Hukuk Dersleri*, 264.

⁴⁹² Gökalp, *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, 38.

⁴⁹³ Ibid., 50.

Davası ile mesafe kriterinin ayrıcalıklı hâle getirmesi ile söz konusudur⁴⁹⁴. Lloyd adil ve tutarlı sonuçlar sağlamadığı için *Libya v. Malta Davası*'ndaki hak sahipliği kriterinde mesafenin öncelenmesini eleştirir. Yazara göre, hangisinin öncelikli olduğuna bakılmaksızın yarışan haklara dayanan model (*competing-interest model*) uygulanmalıdır⁴⁹⁵.

Öte yandan, UAD'nin kararına bakacak olursak, *Libya v. Malta Davası*'nda 200 deniz miline kadar olan alanlarda mesafe kriterini öncelemiş ve jeolojik/jeomorfolojik unsurların önemi yitirdiği görüşünü ortaya koymuştur⁴⁹⁶. Ancak UAD, bu tespitlerinin yanı sıra şunu da vurgulamıştır: “doğal uzantı ve mesafe kavramları karşıt değil, tamamlayıcıdır⁴⁹⁷”

Her hâlükârda bu durum kıyı coğrafyasının projeksiyonunun önem kazandığının apaçık göstergesidir. Nitekim, *Romanya v. Ukrayna Davası* bu noktada çarpıcı tespitleri havidir. UAD, kıyıdan itibaren mesafe ile hak kazanımı sağlayan alanların denize doğru projeksiyonu dikkate alındığında karşılıklı kıyıdaş devletlerin örtüşen (*overlap*) projeksiyon ortaya koymasına gerektiğini, ilgili kıyının (*relevant coast*) bu örtüşen alanları yaratan kıyılar olduğunu ifade eder⁴⁹⁸. Bu Acer'e göre projeksiyon prensibidir⁴⁹⁹. Bu prensip doğrultusunda UAD, *Romanya v. Ukrayna Davası*'nda *Karkinitska ve Yahorlytska Körfezi ve Dnieper Limanları*'nı sınırlandırmanın ilgili kıyısı olarak kabul etmemiştir⁵⁰⁰.

Bir diğer mesele ise, sınırlandırmada esas alınacak ilgili kıyılar ana karanın kıyılarıdır. Sınırlandırma alanında düzensizlik yaratan adaların ilgili kıyı olarak değil de ilgili unsur olarak değerlendirilmesi bunun sonucunda meydana gelir. Nitekim ana kara

⁴⁹⁴ Stephen Lloyd, “Natural Prolongation: Have the Rumours Its Demise Been Greatly Exaggerated Shorter Article”, *African Journal of International and Comparative Law* 3, no. 3 (1991): 553.

⁴⁹⁵ *Ibid.*, 572.

⁴⁹⁶ I.C.J. Reports 1985, 33-35, Para. 34-39.

⁴⁹⁷ I.C.J. Reports 1985, 33, Para. 34: “The concepts of natural prolongation and distance are therefore not opposed but complementary ; and both remain essential elements in the juridical concept of the continental shelf.”

⁴⁹⁸ I.C.J. Reports 2009, 96-97, Para. 99.

⁴⁹⁹ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 213-214.

⁵⁰⁰ I.C.J. Reports 2009, 97, Para. 100.

kıyıları esas alınarak ilgili kıyı belirlenmeli ve geçici hat ana kara kıyıları arasında meydana gelmelidir⁵⁰¹.

Sonuçta ilgili kıyının tespitinde bir diğer önemli nokta adaların ilgili kıyı olarak sınırlandırmaya dâhil edilip edilmeyeceğine ilişkindir⁵⁰². Bu noktada çalışmamız Türk deniz yetki alanlarının belirlenmesi yönünden inceleme içerdiğinden bu husustaki millî tezlerimiz önem arz etmektedir. Söz gelimi Türk tezine göre sınırlandırma ana karalar arasında yapılmalıdır ve ilgili kıyı olarak adalar dâhil edilemez⁵⁰³. Bunun karşısında Yunan tezine göre ise adalar ve Türkiye ana karası sınırlandırmada esas alınmalıdır⁵⁰⁴.

Bu hususu UAD kararları yönünden inceleyecek olur isek, *BK v. Fransa Tahkimi*'nde adalar sınırlandırmaya esas alınmamış ilgili unsur olarak ele alınmıştır⁵⁰⁵. *Tunus v. Libya Davası*'nda UAD ilgili kıyı olarak ana kara kıyılarını esas aldığını ifade etmiştir⁵⁰⁶. *Libya v. Malta Davası*'nda *Filfla Adası*'nı sınırlandırmada ilgili kıyı olarak belirlemeyi hakkaniyete uygun görmüştür⁵⁰⁷.

Ayrıca UAD'nin, Malta'nın bağımsız bir devlet değil de İtalya'nın bir adası olması ihtimalinde İtalya ve Libya arasında sınırlandırmanın ilgili kıyısının Malta olamayacağını, Malta'nın bağımsız bir devlet olması nedeniyle ilgili kıyı olmayı haiz olduğunu vurguladığı görülmüştür⁵⁰⁸. *Maine Körfezi Davası*'nda UAD, ana karanın kıyılarının uzunluğunu esas almış ve adaları ilgili unsur olarak değerlendirmiştir⁵⁰⁹.

⁵⁰¹ Dolunay Özbek, "Komşu Devletler Arasında Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku ve Ege Denizi Kıta Sahaneliği Uyuşmazlığı," *Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2004, 156.

⁵⁰² Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 230.

⁵⁰³ Letter Dated 18 March 2020 from the Permanent Representative of Türkiye to the United Nations: "...islands cannot have a cut-off effect on the coastal projection of Turkey, the country with the longest continental coastline in Eastern Mediterranean...", Erişim Tarihi, 25 Haziran 2024, <https://digitallibrary.un.org/record/3856643>.

⁵⁰⁴ Hellenic Republic Ministry of Foreign Affairs Official Website, Greek-Turkish dispute over the delimitation of the continental shelf, "Within this framework, an issue of delimitation of the continental shelf is only raised between the coast of Greek islands across from Türkiye and the Turkish coast", Erişim Tarihi, 21 Haziran 2024, <https://mfa.gr/en/issues-of-greek-turkish-relations/relevant-documents/delimitation-of-the-continental-shelf.html>.

⁵⁰⁵ UNRIAA, Volume XVIII/1, Para. 181, 249

⁵⁰⁶ I.C.J. Reports 1982, 61, Para. 74.

⁵⁰⁷ I.C.J. Reports 1985, 48, Para. 64.

⁵⁰⁸ I.C.J. Reports 1985, 51-52, Para. 72.

⁵⁰⁹ I.C.J. Reports 1984, 322-323, Para. 184.

Romanya v. Ukrayna Davası'nda *Serpents Adası*'nı sınırlandırmaya dâhil etmemiştir⁵¹⁰. *Somali v. Kenya Davası*'nda da adalar dâhil edilmeden sınırlandırma hattı meydana gelmiştir⁵¹¹.

Diğer taraftan tüm bu duruma aykırı bir UAD kararını da vurgulamak gereklidir. Nitekim, *Nikaragua v. Kolombiya Davası*'nda sınırlandırmanın ilk aşamasında UAD geçici eşit uzaklık hattını Kolombiya adaları ile Nikaragua ana karası arasında belirlemiştir⁵¹². Ancak ilerleyen aşamalarda UAD adalara nisbi etki vererek ve hiç etki vermeyerek sınırlandırma hattını büyük oranda geçici eşit uzaklık hattından farklı biçimde ortaya koymuştur⁵¹³.

Neticeten, UAD'nin kararlarında adaların ilgili kıyı olarak sınırlandırmaya dâhil edilip edilmemesine ilişkin iki türlü içtihadın olduğu, ancak ilgili kıyının ana kara olduğu dava sayısının baskın olduğu ifade edilebilir. Ancak yine de görülüyor ki, adalar ilgili kıyı olarak dâhil edilse dahi, adalara *Nikaragua v. Kolombiya Davası*'nda olduğu gibi nisbi etki verilerek veya hiç etki verilmeyerek sınırlandırma hattı meydana getirilmiştir.

2.3.2.2. İkinci Aşama: Geçici Hattın İlgili/Özel Unsurlar Uyarınca Ayarlanması

Sınırlandırmanın anlaşma ile yapılamadığı hâllerde hakkaniyete yönelen ve üçüncü taraf eliyle ortaya koyulan sınırlandırmada iki temel kavram göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi “eşit uzaklık” iken; ikincisi “ilgili/özel unsurlar”ın varlığıdır⁵¹⁴. Örf ve âdet ile içtihat uyarınca hukuki çerçevesi gelişen bu iki kavram birlikte “eşit

⁵¹⁰ I.C.J. Reports 2009, 296, 310, Para. 102, 149. UAD'nin *Romanya v. Ukrayna Davası*'nda *Serpents Adası*'nı sınırlandırmanın ilgili kıyısına dahil etmeyi Ukrayna kıyılarına yabancı (*extraneous*) bir unsur eklemek olarak görmesi önemlidir.

⁵¹¹ I.C.J. Reports 2021, 253, Para. 137.

⁵¹² I.C.J. Reports 2012, 674-680, Para. 140-154.

⁵¹³ I.C.J. Reports 2012, 700-707, Para. 205-228.

⁵¹⁴ İlgili unsurlar/özel unsurlar ifadesi doktrinde çoğunlukla birlikte kullanılır. Bkz. Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*. Bkz. Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*. Bkz. Gökalp, *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlanmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*. Diğer taraftan, Akkutay'a göre ilgili ve özel unsurlar birbirinden farklı kavramlardır. Ayrık görüş için bkz. Ali İbrahim Akkutay, *Kıta Sahanlılığı Kavramı, Kıta Sahanlılığının Yarattığı Hak ve Yetkiler ile Deniz Alanlarının Sınırlanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Çerçevesinde 200 Deniz Milinin Ötesindeki Kıta Sahanlılığı*, 1. Baskı (Ankara: Adalet Yayınevi, 2018), 135, 141.

uzaklık/özel unsurlar kuralı (*'equidistance/special circumstances' formula*)” olarak karşımıza çıkar⁵¹⁵.

Geçici hattın çizilmesinin ardından sınırlandırma hattındaki tüm ilgili/özel unsurlar değerlendirilmektedir⁵¹⁶. Buradaki “İlgili unsurlar” ifadesi, deniz alanlarının sınırlandırılmasında kritik bir rol oynar ve bu, *Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları* ile yargı pratiğine yerleşmiştir⁵¹⁷. 1958 CKSS'nin 6'ncı maddesindeki “eşit-uzaklık prensibi”nin her durumda hakkaniyete uygun sonuçlar vermeyebileceğini, aynı maddedeki “özel unsurlar” ibaresinin dikkate alınması gerektiği hakkaniyete uygun sonuç için aranmaktadır⁵¹⁸.

UAD, sınırlandırmanın hakkaniyet prensipleri ve ilgili tüm koşullara bakılarak yapılması gerektiğini belirtmiştir⁵¹⁹. Hangi ilgili unsurun nasıl değerlendirileceğine ilişkin andlaşmalarda ve örf ve adet hukukunda belirli bir kural yoktur. Yargı kararlarına bakacak olursak; *Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları*'nda UAD, ilgili unsurların dikkate alınması gerektiğini, bu unsurların tahdidi olmadığını ifade etmiştir⁵²⁰. *Tunus v. Libya Davası*'nda UAD, sınırlandırılan alanın hukuki dayanağı ile ilgili unsurlar arasında bağlantı olması gerektiğine karar vermiştir⁵²¹. *Libya v. Malta Davası*'nda sınırlandırma ile bağlantısı olmayan ilgili unsurun incelenmesine bir neden olmadığını belirtmiştir⁵²². Yargı kararlarında bu yönüyle hangi unsurların ele alınacağına ilişkin net ifadeler yer almasa da sınırlandırılan alanla (MEB veya kıta sahanlığı) ilgili hukuki temellerin gerektirdiği ilgili unsurlara bakıldığı anlaşılmaktadır. Benzer şekilde diğer pek çok davada bu vurgu yapılmıştır.

⁵¹⁵ Nuno Marques Antunes & Vasco Becker-Weinberg, “Entitlement to Maritime Zones and Their Delimitation: In the Doldrums of Uncertainty and Unpredictability,” in *Maritime Boundary Delimitation: The Case Law: Is It Consistent and Predictable?*, ed. Alex G. Oude Elferink, Signe Veierud Busch, & Tore Henriksen (Cambridge: Cambridge University Press, 2018), 89.

⁵¹⁶ Malcolm D. Evans, “Maritime Delimitation and Expanding Categories of Relevant Circumstances,” *The International and Comparative Law Quarterly* 40, no. 1 (1991): 14.

⁵¹⁷ *Ibid.*, 2.

⁵¹⁸ Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 65.

⁵¹⁹ I.C.J. Reports 1969, 53-56, Para. 101; I.C.J. Reports 1982, 59-60, Para. 70; I.C.J. Reports 1985, 38-39, Para. 45.

⁵²⁰ I.C.J. Reports 1969, 50, Para. 93.

⁵²¹ I.C.J. Reports 1982, 39, Para. 27.

⁵²² I.C.J. Reports 1985, 38, Para. 44.

Deniz sınırlarının belirlenmesindeki ikinci aşama, ilgili koşulların uyarlanması sürecidir. Bu süreç, deniz alanı belirlenmesi kurallarına dayanarak, Libya/Malta örneğinde vurgulandığı gibi sadece o alanla ilgili olan unsurları dikkate almayı ifade eder. Bu doğrultuda ilgili koşullar, coğrafi unsurlarla kıyı devletlerinin bu bölgelerde uygulayacağı yasal yetkiler, güvenlik, canlı ve cansız kaynaklar vs. sınırlandırma bölgesindeki ilgili hususlar olmalıdır. Bu yaklaşım aslında, hakkaniyet ilkesi (*principle of equity*) aracılığıyla geçici eşit mesafe çizgisinin (*provisional equidistance line*) ayarlanmasının (*adjustment*), kıta sahanlığı ve MEB gibi farklı bölgeler çerçevesinde nasıl ele alındığını da açıklar ve farklı deniz alanları arasında neden farklı metodolojilerin tercih edildiğini gösterir⁵²³. Buna göre, sınırlandırma bölgesindeki ilgili unsur coğrafyanın, coğrafya dışı unsurlara üstünlüğü ile önemi⁵²⁴ anlaşılacaktır⁵²⁵.

İlgili/özel unsurları coğrafya ve coğrafya dışı olmak üzere iki ana grupta incelendiğini ifade etmek mümkündür⁵²⁶. Bu husus çalışmamızın “coğrafyanın üstünlüğü ilkesi” bölümünde etraflıca incelenmiştir.

2.3.2.3. Üçüncü Aşama: Orantılılık Testi

Orantılılık (*proportionality*) testi, sınırlandırma sürecinde sınırlandırmanın tarafı ilgili devletlerin kıyı özellikleri ile paylaştırılan alanlar arasında bir orantı olup olmadığını, hakkaniyetliliği (*equitableness*) ölçmeyi amaçlayan son kontroldür (*final check*)⁵²⁷.

Üç aşamalı sınırlama metodolojisinin üçüncü ve son aşaması, ikinci aşamada meydana gelen hattın belirgin orantısızlık nedeniyle hakkaniyete uygun olmayan bir sonuca yol açmamasını doğrulamayı (test etmeyi) ifade eder. Bu orantılılık veya tersinden orantısızlık testi, ilgili kıyı uzunluklarının oranı ile sınırlandırma ile meydana gelen ilgili deniz alanlarının oranı arasındaki farkın test edilmesidir⁵²⁸.

⁵²³ Antunes & Becker-Weinberg, “Entitlement to Maritime Zones and Their Delimitation,” 74–75.

⁵²⁴ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 443.

⁵²⁵ Antunes & Becker-Weinberg, “Entitlement to Maritime Zones and Their Delimitation,” 74–75.

⁵²⁶ Coğrafya ve coğrafya dışı ilgili unsurlar ayrımı için bkz. Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*; Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*. Yoshifumi Tanaka, *The International Law of the Sea*, Third Edition (Cambridge University Press, 2019), 250–67.

⁵²⁷ Fietta & Cleverly, *A Practitioner’s Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 53.

⁵²⁸ *Ibid.*, 93.

Cottier orantılılık testinden ilke olarak (*The principle of fair and reasonable proportionality*) bahseder⁵²⁹. Ancak yargı makamları orantılılık testinin ilke olması yönünü reddeder⁵³⁰. Cottier, eşit bölüşüm (*equal division*) ilkesinden daha çok dikkatin orantılılık ilkesine verildiğini ifade eder ve yukarıda ifade ettiğimiz tanıma benzer bir tanım yapar⁵³¹.

Sonuçta, geçici eşit uzaklık hattının ilgili/özel unsurlar dikkate alınarak hakkaniyete uyarlanması neticesinde meydana gelen alanlar, ayrıca kıyı coğrafyasının özellikleri itibarıyla orantılılık testine tabi tutulur. Bu kapsamda, önemli orantısızlık durumunda sınırlandırma sonucunun hakkaniyete uygun olmayacağı, ancak önemli bir orantısızlık olmadığı durumlarda sınırlandırma sonucunun hakkaniyete uygun olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle, orantılılık (*proportionality*) olarak karşımıza çıktığı gibi tersinden orantısızlık (*disproportionality*) olarak da adlandırıldığı vakidir.

Orantılılığı veya tersinden orantısızlığı işlevleri bakımından inceleyecek olursak; birincisi orantılılık, sınırlandırmada yol gösterici bir araç ve sınırlandırmayı şekillendiren bir ilke olarak ele alınır. İkincisi; sınırlandırmayı yapmak için kullanılan bir “ilgili durum” olan kıyı uzunluklarının karşılıklı olarak değerlendirilmesi ile, sınırlandırma alanını etkiler. Üçüncüsü; kıyılar ve sınırlandırılan alanlar arasındaki orantının değerlendirilmesiyle, geçici olarak belirlenen sınırlandırma hattının hakkaniyete uygunluğunun test edilmesi aşamasında son kontrol olarak (*final check*) olarak kullanılır⁵³².

Üç aşamalı sınırlandırmanın son aşaması orantılılık testine yönelik Tanaka tarafından yönlendirilen eleştiriler kıymetlidir. Yazar orantısızlık testinin deniz sınırlarının

⁵²⁹ Thomas Cottier, *Equitable Principles of Maritime Boundary Delimitation The Quest for Distributive Justice in International Law*, First Edition (Cambridge University Press, 2015), 541. Orantılılıktan ilke olarak bahseden diğer yazarlar için bkz. Sang-Myon Rhee, “Equitable Solutions to the Maritime Boundary Dispute between the United States and Canada in the Gulf of Maine,” *American Journal of International Law* 75, no. 3 (1981): 75. Maurice David Blecher, “Equitable Delimitation of Continental Shelf,” *American Journal of International Law* 73, no. 1 (1979): 73. Edward Jr. Collins & Martin A. Rogoff, “The International Law of Maritime Boundary Delimitation,” *Maine Law Review* 34, no. 1 (1982): 34. Paik, “The Roles of Proportionality in Maritime Delimitation,” 202.

⁵³⁰ Paik, “The Roles of Proportionality in Maritime Delimitation,” 202.

⁵³¹ “The principle of proportionality establishes a working relationship between the coastal lengths of the parties in dispute in the relevant area and of the marine spaces allocated to them.” Cottier, *Equitable Principles of Maritime Boundary Delimitation The Quest for Distributive Justice in International Law*, 542.

⁵³² Paik, “The Roles of Proportionality in Maritime Delimitation,” 201–2.

belirlenmesi hukukunun öngörülebilirliğini artırmadığını dört problem üzerinden belirtmiştir⁵³³.

Birinci problem, ilgili kıyıların ve alanların tanımlanmasında objektif bir kriterin olmamasıdır⁵³⁴. Nitekim, kıyı uzunluklarının hesaplanması için önce hangi kıyıların değerlendirileceğinin belirlenmesi gerekmekte, ancak genellikle hangi kıyıların ilgili olduğu tartışmalı bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır⁵³⁵. Ayrıca, kıyı uzunluklarının hesaplanması adaların varlığı nedeniyle karmaşıklaşmaktadır⁵³⁶. Bu sorun, *Kosta Rika v. Nikaragua Davası*'nda UAD tarafından orantılılık hesabının yaklaşık bir hesaplama olduğunu vurgulaması ile ortaya çıkar⁵³⁷.

İkinci problem, kıyı uzunlukları ve deniz alanları arasındaki orantısızlığın değerlendirilmesinde öznel yaklaşımların olmasıdır. Bu alanda yargıda, kıyı uzunlukları ve deniz alanları arasındaki orantısızlığı belirlemek için objektif bir standart yoktur⁵³⁸.

Üçüncü olarak, orantı(sız)lık⁵³⁹, somut bir sınır çizgisi belirlememektedir çünkü aynı oranı üretebilecek sonsuz sayıda çizgi mevcuttur. Bu nedenle, orantısızlık testinin rolü, bir mahkeme veya Tahkim Heyeti tarafından belirlenen deniz sınırının hakkaniyete uygunluğunu yalnızca geriye dönük bir şekilde kontrol etmekle sınırlıdır⁵⁴⁰.

⁵³³ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 463–66.

⁵³⁴ Michel Voelckel, “Aperçu de Quelques Problèmes Techniques Concernant La Détermination Des Frontières Maritimes,” *Annuaire Français de Droit International* 25, no. 1 (1979): 706.

⁵³⁵ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 464.

⁵³⁶ Ryuichi Ida, “The Role of Proportionality in Maritime Delimitation Revisited: The Origin and the Meaning of the Principle from the Early Decisions of the Court,” *Liber Amicorum Jidge Shigeru Oda*, 2002, 101.

⁵³⁷ I.C.J. Reports 2018, 201-202, Para. 164: “Since the maritime space appertaining to third States cannot be identified in the present proceedings, it is impossible for the Court to calculate precisely the part of the relevant area of each Party. However, for the purpose of verifying whether the maritime delimitation shows a gross disproportion, an approximate calculation of the relevant area is sufficient.”

⁵³⁸ Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 605–6; Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 424.

⁵³⁹ Tanaka'nın İngilizce'de “(dis)proportionality” olarak vurgu yaptığı kavram “orantı(sız)lık” olarak ele alınmıştır.

⁵⁴⁰ H. W. A. Thirlway, “The Law and Procedure of the International Court of Justice : Fifty Years of Jurisprudence,” *Oxford University Press Oxford*, 2013, 500–501; Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 465.

Dördüncü olarak, orantı(sız)lık kavramının, sınır belirleme ile paylaşırma arasındaki farkı bulanıklaştırma riskini taşıdığı göz ardı edilemez⁵⁴¹. Gerçekten de “oranlar” fikri, “pay” fikrini de beraberinde getirir⁵⁴². Bu, orantısızlık testinin, deniz sınırlarının belirlenmesi sürecinde “paylaşırma” veya “hakkaniyete uygun paylaşım”a dönüşmesi konusunda ciddi bir endişe yaratmaktadır ki bu hâl bizzat yargı kararlarında reddedilen bir husustur⁵⁴³.

Sonuçta Tanaka’ya göre orantısızlık testinin uygulanması objektif olmaktan uzak olduğu kabul edilmelidir. Sınırlarının belirlenmesi sürecindeki rolünü reddetmiştir⁵⁴⁴. Bu öneri Evans’ta da karşımıza çıkar. Evans, orantısızlığın artık uluslararası hukuk temelinde yürütülen deniz yetki alanlarının sınırını belirleme sürecinde resmî bir rol oynamaması gerektiğini önermiştir⁵⁴⁵.

Yargı kararları yönünden inceleyecek olur isek; 1969’da *Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları*’ndan itibaren günümüze değin deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin verilen yargı kararlarında, mahkemeler tarafından hakkaniyete uygun sınırlandırma ile adaletin sağlanıp sağlanmadığının değerlendirilmesinde orantılılık testi müspet yahut menfi⁵⁴⁶ biçimde karşımıza çıkmıştır.

Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları’nda, hakkaniyet ilkelerine uygun bir sınırlandırmada, kıyı devletine ait kıta sahanlığı alanlarının genişliği ile kıyı şeridinin genel istikametinde ölçülen kıyı uzunluğu arasında makul bir orantılılık olması gerektiği belirtilmiştir⁵⁴⁷. *BK v. Fransa Tahkimi*’nde orantılılık kıyının şeklinin eşit uzaklık hattı üzerindeki etkisinin hakkaniyete uygun olup olmadığını ortaya koyan bir unsur olarak ele alınmıştır⁵⁴⁸. *Tunus v. Libya Davası*’nda orantılılığın eşitliği sağlamak maksadına hizmet etmediği, bir ilgili unsur olduğu vurgulanmıştır⁵⁴⁹.

⁵⁴¹ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 466.

⁵⁴² Thirlway, “The Law and Procedure of the International Court of Justice,” 500.

⁵⁴³ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 466.

⁵⁴⁴ Ibid.

⁵⁴⁵ Malcolm D. Evans, “Maritime Boundary Delimitation: Where Do We Go From Here?,” in *The Law of the Sea: Progress and Prospects*, ed. D Freestone, R Barnes, & DM Ong (Oxford University Press, 2006), 156.

⁵⁴⁶ Orantılılığın dikkate alındığı (müspet) ve alınmadığı (menfi) kararlar olmuştur.

⁵⁴⁷ I.C.J. Reports 1969, 53-56, Para. 101.

⁵⁴⁸ UNRIAA, Volume XVIII/1, Para. 99-100.

⁵⁴⁹ I.C.J. Reports 1982, 91, Para. 130.

Libya v. Malta Davası'nda UAD'nin orantılılığa ilişkin tespitleri önemlidir. UAD kararın büyük bir bölümünde orantılılığa yer vermiştir. Nitekim, 79 paragraftan oluşan kararda 54 ile 78'inci paragraflar arasında, kararın neredeyse 3'te 1'inde orantılılığı değerlendirmiştir.

UAD, *Libya v. Malta Davası*'nda orantılılığın hakkaniyet ilkeleri ve kıta sahanlığının hak kazanımında kıyılarla yakın ilişki içerisinde olduğunu vurgular⁵⁵⁰. UAD'ye göre, yargı pratiği orantılılık ile kıyı yapılanmasını dikkate almayan olası sınırlandırma yönteminin kullanımı nedeniyle doğabilecek bozulmayı (orantısızlığı) tespit etmek ve bunu düzeltmek için bir yol bulmuştur⁵⁵¹. Orantılılık UAD'ye göre doğanın (coğrafyanın⁵⁵²) saygı görmesi gerektiğine dair hakkaniyet ilkesinden (*the equitable principle that nature must be respected*) doğar⁵⁵³. Devamında UAD bir diğer ilke olan coğrafyanın yeniden şekillendirilmemesi ile orantılılığı bağlantılı kılar⁵⁵⁴.

UAD'ye göre orantılılığın uygulanabilirliğinde “doğayı yeniden tamamen şekillendirmenin söz konusu olmayacağı (*there can be no question of completely refashioning nature*)” ilkesi gereği gerçek coğrafi duruma sadık kalınmalıdır⁵⁵⁵.

UAD, orantılılığı *Libya v. Malta Davası*'nda doğrudan hakkaniyetin sağlaması testi olarak uygulamamıştır. Bunun gerekçesi de şudur; UAD'ye göre doğrudan *Tunus v. Libya Davası*'nda ilgili kıyıların tanımlanarak bunların ilgili alanlara matematiksel oranının hesaplanarak karşılaştırılması hakkaniyetin sağlaması olamaz. Zira coğrafi görünüm ilgili kıyıların ve alanlarının belirlemesini serbest bırakmıştır ve neredeyse herhangi bir varyant seçilebilir hâldedir; orantılılığın uygulanması üçüncü devletlerin (İtalya) iddialarının varlığı nedeniyle sınırlıdır. Dolayısıyla UAD'ye göre orantılılık ilkesinin bu sınırlarda basitçe bir matematikle uygulanması gerçekçi değildir⁵⁵⁶.

⁵⁵⁰ I.C.J. Reports 1985, 43-44, Para. 55.

⁵⁵¹ Ibid., 44, Para. 56.

⁵⁵² Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 274.

⁵⁵³ I.C.J. Reports 1985, 44, Para. 56.

⁵⁵⁴ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 274.

⁵⁵⁵ I.C.J. Reports 1985, 44, Para. 57.

⁵⁵⁶ Ibid., 53, Para. 74.

UAD bu nedenle orantılılığı batıda 13° 50' D ve doğuda 15° 10' D meridyenlerin ötesine uzatmaz. Daha geniş bir alana yayılmaması gerektiğini değerlendirir⁵⁵⁷ ve matematiğe dayalı bir test yapmaya gerek duymaz alana bakarak geçici ortay hattı kuzeye kaydırır ve orantısızlık olmadığını ifade eder, bunun orantılılığın ve ilgili unsurların dikkate alınan bir yönü olduğunu belirtir⁵⁵⁸. Mahkeme sonuçta açık bir orantısızlık olmadığını belirtmişse de hakkaniyetin bir yönü olan orantılılık testinin gerekliliklerinin tatmin edilmeden bu sonuca varıldığını vurgulamıştır⁵⁵⁹.

Danimarka v. Norveç Davası'nda UAD, *Libya v. Malta Davası*'ndaki sorunların bu davada olmadığını ifadeyle⁵⁶⁰, orantılılık meselesinin ne kıyı uzunlukları uyarınca sınırlama yapmak olduğunu, ne de geniş kıyı şeridinde sahip bir devleti sınırlı kıyı şeridinde sahip devletle benzer hâle getirmek olduğunu vurgulamış; orantılılığın kıyı uzunlukları arasındaki büyük farklılıkların göz önüne alındığı vakit ortay hattın salt uygulanmasının açık şekilde hakkaniyete aykırılık yaratıp yaratmadığının bir testi olduğunu ifade etmiştir⁵⁶¹. Benzer husus *Maine Körfezi Davası*'nda⁵⁶², *Gine v. Gine Bissau Tahkimi*'nde⁵⁶³, *Romanya v. Ukrayna Davası*'nda⁵⁶⁴ vurgulanmıştır.

UAD'nin sınırlandırmaya ilişkin tesis ettiği son kararda *Somali v. Kenya Davası*'nda UAD orantısızlık testinin dolaylı olarak tanımını yapmıştır⁵⁶⁵. Buna göre, UAD, tasavvur edilen sınırlama hattının (*envisaged delimitation line*), Tarafların ilgili kıyılarının uzunluk oranları ile bu hatta paylaştırılan ilgili alanların oranları arasında önemli bir orantısızlık oluşturup oluşturmadığını son aşamada kontrol edecektir⁵⁶⁶.

⁵⁵⁷ Ibid.

⁵⁵⁸ Ibid., 58, Para. 78.

⁵⁵⁹ Ibid., 53-54, Para. 75: “The conclusion to which the Court comes in this respect is that there is certainly no evident disproportion in the areas of shelf attributed to each of the Parties respectively such that it could be said that the requirements of the test of proportionality as an aspect of equity were not satisfied.”

⁵⁶⁰ I.C.J. Reports 1993, 68, Para. 67.

⁵⁶¹ I.C.J. Reports 1993, 68-69, Para. 68.

⁵⁶² I.C.J. Reports 1984, 323, Para. 185.

⁵⁶³ UNRIIA Volume XIX/4, Para. 120.

⁵⁶⁴ I.C.J. Reports 2009, 129, Para. 211.

⁵⁶⁵ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 279.

⁵⁶⁶ I.C.J. Reports 2021, 270, Para. 175.

BÖLÜM III

COĞRAFYANIN ÜSTÜNLÜĞÜ İLKESİ

3.1. Hukuki Niteliği

Yukarıda arz edilen üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımının merkezinde özel unsurlar (*special circumstances*), veya diğer bir ifadeyle, örf ve âdet hukukundaki karşılığıyla⁵⁶⁷ ilgili unsurlar (*relevant circumstances*) yer alır⁵⁶⁸ ve bunlar çok büyük önem arz eder. İlgili/özel unsurları iki kategori üzerinden incelememiz mümkündür. Bunlardan birincisi ilgili unsur olarak coğrafya iken, diğeri coğrafya dışı ilgili unsurlardır⁵⁶⁹.

En temelde “coğrafyanın üstünlüğü (*the primacy of geography*)” kavramı ilgili unsur coğrafyanın (*geographical considerations*) diğer ilgili unsurlara göre sınırlandırma hukukunda üstünlüğünü ifade eder⁵⁷⁰.

Coğrafya, deniz yetki alanı sınırlandırmasında ağır basan unsurdur⁵⁷¹. Weil’in ifade ettiği şekilde: “İlgili unsur coğrafya hakkaniyetin dengelenmesinde dikkate alınan tek

⁵⁶⁷ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*, 167.

⁵⁶⁸ *Kuzey Deniz Kıta Sahaneliği Davaları*’ndaki kullanımı ilgili unsurlar (*relevant circumstances*)’dır.

⁵⁶⁹ Coğrafya ve coğrafya dışı ilgili unsurlar ayrımı için bkz. Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*; Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*. Kaya, *Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü: Uluslararası Mahkeme Kararları Doğrultusunda Meis Adası’nın Doğu Akdeniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasındaki Etkisi*.

⁵⁷⁰ Dundua, *Delimitation of maritime boundaries between adjacent States*, 83; Legault ve Hankey, “From sea to seabed”, 974; Weil, “Geographic considerations in maritime delimitation”, 116-17; Tanaka, *Predictability and flexibility in the law of maritime delimitation*, 443; Stuart B. Kaye, “Antarctic maritime delimitations”, içinde *The Law of the Sea and Polar Maritime Delimitation and Jurisdiction* (Brill Nijhoff, 2001), 162; David Anderson, “Chapter 22. Maritime Boundaries and Limits: Some Basic Legal Principles” (Brill, 2008), 392; Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*, 95; Jonathan I. Charney ve Lewis M. Alexander, *International maritime boundaries* (Martinus Nijhoff Publishers, 1993), xlv; Paik, “The Roles of Proportionality in Maritime Delimitation”, 199. Diğer taraftan coğrafyanın üstünlüğü ifadesinin farklı bir tanımı için bkz. Kapan, “Coğrafyanın Üstünlüğü” ve ‘Jeopolitik Önem’ Perspektifinden Doğu Akdeniz ve Adalar (Ege) Denizi,” 39-40.

⁵⁷¹ Weil, “Geographic Considerations in Maritime Delimitation,” 115.

unsur değildir. Ancak diğerlerine göre hakkaniyete uygun sonuç (*equitable result*) için daha ağır basar”⁵⁷².

Coğrafyanın üstünlüğü (*the primacy of geography*) ifadesi ilk olarak Legault & Hankey’de karşımıza çıkar⁵⁷³. Tarafımızca da bu kavramsallaştırma doğrudan kullanılmıştır. Ancak coğrafyanın üstünlüğünün literatürde farklı biçimde adlandırıldığı da görülmüştür. Nitekim, “kıyı coğrafyasının üstünlüğü (*the primacy of coastal geography*)” olarak⁵⁷⁴, coğrafi unsurların üstünlüğü (*the primacy of geographical considerations*)⁵⁷⁵ olarak, kıyı coğrafyasının merkezi rolü (*the central role played by coastal geography*)⁵⁷⁶ olarak, ilgili unsur coğrafyanın baskınlığı (*the predominance of geographical factors*)⁵⁷⁷ olarak ve kıyı coğrafyasına birincil önem verilmesi (*primary attention will be placed upon the geography of the coastline*) olarak⁵⁷⁸ geçmektedir.

Coğrafyanın üstünlüğü ifadesindeki coğrafya “kıyı coğrafyası (*coastal geography*)”dır⁵⁷⁹. Antunes’un da ifadesiyle “deniz yetki alanı sınırlandırılmasında temel unsur kıyı coğrafyasıdır.”⁵⁸⁰ Bu noktada kıyıların uzunluğu, birbirlerine göre konumları, kıyıların şekli önemli birer faktördür⁵⁸¹.

Yargı pratiğinde (*jurisdiction*) kendisini gösteren coğrafyanın üstünlüğünün devlet uygulamalarına yansıdığı görülür⁵⁸². Nitekim, ilgili unsur olan coğrafyanın diğer ilgili unsurlara üstünlüğü (ağır basması), yargı pratiğinde veya sınırlandırma anlaşmasını yapan devletlerce dikkate alınan ve sınırlandırmanın “hakkaniyete” uygun olduğunu

⁵⁷² Ibid., 120.

⁵⁷³ Legault & Hankey, “From Sea to Seabed,” 974.

⁵⁷⁴ Evans, “Relevant Circumstances,” 246; Anderson, “Chapter 22. Maritime Boundaries and Limits,” 392.

⁵⁷⁵ Bir diğer kullanımı olan “the primacy of geographical considerations” için bkz. Nuno Marques Antunes, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation: Legal and Technical Aspects of Political Process*, c. 1 (Brill, 2022), 323.

⁵⁷⁶ Fietta & Cleverly, *A Practitioner’s Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 28.

⁵⁷⁷ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 443; Kaye, “Antarctic Maritime Delimitations,” 162.

⁵⁷⁸ Charney & Alexander, *International Maritime Boundaries*, xlv.

⁵⁷⁹ Weil, “Geographic Considerations in Maritime Delimitation,” 116; Evans, “Relevant Circumstances,” 246; Legault & Hankey, “From Sea to Seabed,” 990.

⁵⁸⁰ Antunes, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation*, 2022, 2:296.

⁵⁸¹ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*, 175.

⁵⁸² Weil, “Geographic Considerations in Maritime Delimitation,” 115.

temin eden bir ilke olarak karşımıza çıkmıştır⁵⁸³. Bunun nedeni devletlerin deniz alanlarında hak sahibi olmasında “kara denize hakimdir” (*the land dominates the sea*) ve “denizlerde egemenlik kıyı vasıtasıyla kullanılır”ın benimsemesidir⁵⁸⁴.

“Coğrafyanın üstünlüğü”, deniz yetki alanlarının sınırlarının belirlenmesinde ilgili bir unsur olarak coğrafya unsurunun diğer tüm unsurlara göre daha belirleyici olduğunu ifade eder. “Coğrafyanın üstünlüğü” kavramını yargı kararları bağlamında dar ve geniş anlamı itibariyle inceleyecek olur isek; uluslararası yargı makamlarının kararlarının çevirisi yapıldığı zaman doğrudan böylesi bir ifadeye (coğrafyanın üstünlüğü olarak) denk gelmek mümkün değildir. Yani, dar anlamıyla doğrudan “coğrafyanın üstünlüğü” kavramının karşılığı bir kavram yargı pratiğinde yoktur. Dolayısıyla kanaatimizce ancak geniş anlamı itibariyle yargı pratiğinde coğrafyanın üstünlüğünden bahsedebiliriz.

Coğrafyanın üstünlüğünün geniş anlamı itibariyle tanımını yukarıda detayı ile ifade edildiği üzere, “ilgili unsur” olan coğrafya unsurunun diğer ilgili unsurlara olan üstünlüğünü (ağırlığını) ifade eder. Bu bakımdan, çalışmamızda coğrafyanın üstünlüğünden bahsettiğimizde esasında “geniş anlamı itibariyle coğrafyanın üstünlüğü”nden bahsediyor olacağız.

Coğrafyanın üstünlüğünün sınırlandırmaya etkisi bakımından iki yönünden bahsetme imkânımız vardır⁵⁸⁵. Weil bunu coğrafyanın ikili fonksiyonu olarak ifade eder⁵⁸⁶. Coğrafya doğa ne ise doğrudan onun ifadesidir. Ayrıca, doğadaki düzensizliklerin ve eşitsizliklerin de ifadesidir. Bu nedenle, kimi coğrafi unsurlar dikkate alınarak (olumlu-müspet etki) hesaba katılırken; kimi coğrafi unsurlar dikkate alınmayarak (olumsuz-menfi etki) coğrafya sınırlandırmada baskın biçimde hesaba katılır⁵⁸⁷. Tarafımızca doktrinde ifade edilen bu ikili fonksiyon, coğrafyanın üstünlüğünün müspet (olumlu etki) ve menfi (olumsuz etki) yönü olarak ele alınmıştır.

⁵⁸³ Legault & Hankey, “From Sea to Seabed,” 990; Weil, “Geographic Considerations in Maritime Delimitation,” 130.

⁵⁸⁴ Weil, “The Law of Maritime Delimitation : Reflections,” 50.

⁵⁸⁵ Gökalp, *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, 167.

⁵⁸⁶ Weil, “Geographic Considerations in Maritime Delimitation,” 119.

⁵⁸⁷ Weil, “The Law of Maritime Delimitation : Reflections,” 89.

Coğrafyanın sınırlandırmadaki müspet yönü, ilgili unsur olarak coğrafyanın sınırlandırma söz konusu olduğu durumda dikkate alınmasıdır. Diğer yandan, menfi yönü; doğada mevcut ve eşitsizlik yaratan bazı coğrafi özelliklerin dikkate alınmaması veya kısmen dikkate alınmasını temin ederek coğrafya unsurunun hesaba katılmasıdır⁵⁸⁸. Şu hâlde örnekleyecek olur isek, kıyı uzunluğunun sınırlandırmada orantılılık testi uyarınca dikkate alınması coğrafyanın üstünlüğünün müspet yönü iken; ortay hattın ters tarafında kalan adaların sınırlandırmada dikkate alınmayarak çevrelenmesi (*enclaving*) menfi yönüdür.

Coğrafyanın üstünlüğü tüm deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında söz konusudur. Nitekim gerek kara sularında gerek kıta sahanlığının sınırlandırılmasında gerekse de MEB'in sınırlandırılmasında coğrafyanın üstünlüğü dikkate alınır⁵⁸⁹.

Coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin hukuki niteliğini ortaya koyarken burada ilke ile ne kastedildiğini de ifade etmek gereklidir. Bunun için de öncelikle coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin hukukun genel ilkesi olup olmadığına bakmak gerekir.

Uluslararası hukuka göre, UAD Statüsü'nün 38/1-c maddesi uyarınca hukukun genel ilkeleri asıl kaynaklardan üçüncü olandır⁵⁹⁰. Pazarıcı'nın öğretilerdeki baskın kanaatten faydalanarak ortaya koyduğu tanım gereği: “*Birçok ulusal hukuk düzeninde yeralan ve uluslararası hukuk düzenine aktarılmasına ne hukuk mantığı ne de devletlerin değer yargıları bakımından herhangi bir engel bulunmayan devletlerin ortak hukuk değerlerini içeren kurallar*” hukukun genel ilkelerini ifade eder⁵⁹¹.

Pazarıcı hukukun genel ilkelerinin örf ve âdet hukukundan ve andlaşmalardan farklı olarak uluslararası hukukun üçüncü birincil kaynağını meydana getirdiğini; bunlardan farkının yargılama makamına kuralları ortaya koyarken esneklik vermesi olduğunu, bu iki kaynağın olmadığı hâlde hukuktaki boşluğu doldurmak yönü olduğunu ifade etmiştir.

⁵⁸⁸ Weil, “Geographic Considerations in Maritime Delimitation,” 119.

⁵⁸⁹ Ibid., 117.

⁵⁹⁰ Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023, 118.

⁵⁹¹ Ibid.

Yine Pazarcı, bu kuralların kendilerine tanınan esneklik nedeniyle, andlaşma ve örf ve âdet hukukundan sonra ikincil derecede değerlendirmeye tabi tutulacak kurallar olduğunu da belirtmiştir⁵⁹².

Aynı şekilde Tütüncü ve diğerleri de hukukun genel ilkelerinin ikincil nitelikte olduğunu, örf ve âdet hukuku ile andlaşmalarda hüküm bulunmaması hâlinde yargı makamının karar vermektan kaçınmasını önlemek namına hukuk boşluğu (*non liquet*) durumunda hukukun genel ilkelerine dayanarak karar verilebileceğini ifade etmiştir⁵⁹³. Buna göre, hukukun genel ilkeleri sadece yargı makamınca olaya uygulandığında şekli kaynak niteliği kazanır⁵⁹⁴.

Deniz alanlarının sınırlandırılmasındaki hukukun genel ilkelerine bakacak olursak burada karşımıza hakkaniyet ilkeleri çıkar⁵⁹⁵. Büyük'ün de ifade ettiği üzere *Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları* ile deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında hakkaniyet ilkeleri (*equitable principles*)⁵⁹⁶ dikkate alınan bir kural olarak karşımıza çıkmıştır⁵⁹⁷.

Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları'nın hakimlerinden Ammoun tarafından karar metnine ilişkin ayrık görüşte ifade edildiği üzere andlaşma ve örf ve âdet hukukunda hüküm olmadığı hâlde; hukukta bir boşluk (*lacuna*) vardır ve boşluğun doldurulmasına yardımcı olacak olan UAD Statüsünün 38'inci maddesinin 1-c fıkrasıdır⁵⁹⁸.

Bu doğrultuda, Hakim Ammoun'un ayrık görüşünde sorduğu soru akıllara gelmektedir: “*Milletler tarafından tanınan ve UADS 38/1-c 'de öngörülen bir 'hukukun*

⁵⁹² Ibid., 120–121.

⁵⁹³ Tütüncü ve diğerleri., *Milletlerarası Hukuk (Giriş, Kaynaklar) Prof. Dr. Sevin Toluner'in Ders Notlarından*, 49.

⁵⁹⁴ Ibid., 53.

⁵⁹⁵ Mehmet Emin Büyük, *Uluslararası Hukukta Hukukun Genel İlkeleri*, 1. Baskı (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018), 286.

⁵⁹⁶ Doktrinde “hakça ilkeler” olarak da çevrilebilmektedir.

⁵⁹⁷ Büyük, *Uluslararası Hukukta Hukukun Genel İlkeleri*, 288.

⁵⁹⁸ *Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları*, Hakim Ammoun'un Ayrık Görüşü, 132, Para. 32: “*Contrary to the opinion of the Court, there is a lacuna in international law when delimitation is not provided for either by an applicable general convention (Article 38, paragraph 1 (a)), or by a general or regional custom (Article 38, paragraph 1 (6)). There remains sub-paragraph (c), which appears to be of assistance in filling the gap*” Erişim tarihi 23 Haziran 2024, <https://icj-cij.org/sites/default/files/case-related/52/052-19690220-JUD-01-06-EN.pdf>;

genel ilkesi' var mıdır ki, bu ilkeyle taraflar arasında bir anlaşmazlık durumunda kıta sahanlığının hakkaniyete uygun bir şekilde sınırlandırılması kuralı ortaya çıksın?”⁵⁹⁹.

Hakim Ammoun'a göre en başta vurgulanması gereken UADS 38/1-c'deki “medeni milletler (*civilized nations*)” ifadesinin BM Şartı ile uyumsuzluğudur. Nitekim bu ifade hukukun genel ilkelerini yazıldığı şekilde uygulamak noktasında yanlış bir sınırlandırmaya sevk etmektedir. Ayrıca Hakim Ammoun ayrık görüşünde Hakim Krylov'un hukukun genel ilkelerine atıfta bulunurken “medeni milletler” ifadesini kullanmamasına atıf yapmıştır⁶⁰⁰ ve mahkemenin bu ifadeyi göz ardı etmesi gerektiğini savunmuştur⁶⁰¹. Çeşitli hukuk sistemlerindeki karşılığına yer vererek Hakim Ammoun hakkaniyetin bir hukukun genel ilkesi olduğunu ifade eder⁶⁰² ve sonuçta özel unsurlarla kısıtlanan eşit uzaklık metodunun (*equidistance method*); *hakkaniyet praeter legem* adıyla davaya uygulanacak hukukun genel ilkesi olduğunu ifade eder⁶⁰³.

Tunus v. Libya Davası'na gelindiğinde UAD'nin hakkaniyeti doğrudan hukukun genel ilkesi olarak belirttiği göze çarpmaktadır⁶⁰⁴. Nitekim UAD hakkaniyeti tanımlarken hakkaniyetin bir hukuki konsept olarak adalet düşüncesinin bir görünümü olduğunu belirterek; hakkaniyet hukuk konseptinin hukukun genel ilkesi olarak doğrudan uygulanabilir hukuk olduğunu ifade etmesi yukarıda sorduğumuz sorunun cevabı açısından oldukça kıymetlidir⁶⁰⁵.

⁵⁹⁹ Ibid., 132, Para. 33.

⁶⁰⁰ Ibid., 132, Para. 33.

⁶⁰¹ Ibid., 135, Para. 33.

⁶⁰² Ibid., 139-140, Para. 38.

⁶⁰³ Ibid., 153, Para. 56: “*On the other hand, I consider that recourse may be had to the equidistance method, qualified by special circumstances, as a legal rule applicable to the case and derived from a general principle of law, namely equity praeter legem.*”

⁶⁰⁴ Büyük, *Uluslararası Hukukta Hukukun Genel İlkeleri*, 291.

⁶⁰⁵ I.C.J. Reports 1982, 60, Para. 71: “*Equity as a legal concept is a direct emanation of the idea of justice. The Court whose task is by definition to administer justice is bound to apply it. In the course of the history of legal systems the term "equity" has been used to define various legal concepts. It was often contrasted with the rigid rules of positive law, the severity of which had to be mitigated in order to do justice. In general, this contrast has no parallel in the development of international law ; the legal concept of equity is a general principle directly applicable as law.*”

Maine Körfezi Davası'nda benzer düşünce UAD tarafından sürdürülmüştür⁶⁰⁶. Hakkaniyeti doğrudan hukukun genel ilkesi olarak belirtme *Libya v. Malta Davası*'nda da *Tunus v. Libya Davası*'na atıfla karşımıza çıkar⁶⁰⁷.

1982 BMDHS ile kıta sahanlığı ve MEB'in anlaşma ile sınırlandırılmasında hakkaniyetin gözetilmesi aranmış⁶⁰⁸ anlaşmaya varılmaması hâlinde bunun barışçıl yolla çözüleceği ifade edilmiştir⁶⁰⁹. Bu nedenle hakkaniyet ifadesi bizzat andlaşmada geçtiğinden uygulanacak hukuk olarak "andlaşmalar" hakkaniyeti düzenlemiştir ve hukukun genel prensiplerine bu noktada ihtiyaç yoktur.

Şunu da vurgulamakta fayda görüyoruz; yukarıda ifade edildiği üzere hakkaniyet ilkelerinin (*equitable principles*) örf ve âdet hukukunun bir parçası olmadığı⁶¹⁰, sınırlandırmanın hakkaniyet ile sonuçlanmasının (*equitable solutions*) örf ve âdet hukukunun bir parçası olduğu⁶¹¹, hakkaniyete uygun çözümün (*equitable solutions*) örf ve âdet hukuku olduğu vurgulanmıştı. Şu hâlde, hakkaniyet prensiplerinin günümüzde "anlaşma ile sınırlandırma⁶¹²" hariç, andlaşmada ve örf ve âdet hukukunda yer almadığı vakidir.

Yukarıda ifade edilen görüş birliğine göre, andlaşma ve örf ve âdet hukukunda boşluk (*lacuna*) olduğu hâlde bu boşluğun yargı makamınca hukukun genel ilkeleri ile doldurulması mümkündür. Şu hâlde, andlaşma ve örf ve âdet hukukunda hüküm yoksa bu boşluğun doldurulması iktiza eder.

⁶⁰⁶ I.C.J. Reports 1984, 288-290, Para. 79: "In the Chamber's opinion, the association of the terms 'rules' and 'principles' is no more than the use of a dual expression to convey one and the same idea, since in this context 'principles' clearly means principles of law, that is, it also includes rules of international law in whose case the use of the term 'principles' may be justified because of their more general and more fundamental character."

⁶⁰⁷ I.C.J. Reports 1985, 38-39, Para. 45: "This is precisely why the courts have, from the beginning, elaborated equitable principles as being, at the same time, means to an equitable result in a particular case, yet also having a more general validity and hence expressible in general terms; for, as the Court has also said, "the legal concept of equity is a general principle directly applicable as law" (I.C.J. Reports 1982, p. 60, para. 71)."

⁶⁰⁸ Büyük, *Uluslararası Hukukta Hukukun Genel İlkeleri*, 288.

⁶⁰⁹ Kaya, *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler (Basic Documents in International Law)*, 346, 354.

⁶¹⁰ Antunes, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation*, 2002, 1.

⁶¹¹ United Nations Division for Ocean Affairs, *Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries*, 17.

⁶¹² BMDHS'nin sınırlandırmaya ilişkin maddeleri olan; md. 74 ve md. 83. İçin bkz. Kaya, *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler (Basic Documents in International Law)*, 346, 354.

1982 BMDHS’de “anlaşma hâli” ve “hakkaniyet” kavramları bir arada düzenlendiğinden; bu hâlde anlaşmalar hukuku uygulanacaktır. Bu cümleden olmak üzere; mefhumu muhalifinden, “anlaşma olmadığı hâlde” üçüncü tarafça yapılan (üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımı ile yapılan sınırlandırma dâhil) sınırlandırmada hakkaniyetin hukukun genel prensibi olarak uygulanması kanaatimizce geçerliliğini korumaktadır. Nitekim, Büyük tarafından da ifade edildiği üzere *Danimarka v. Norveç Davası*’nda ve *Kamerun v. Nijerya Davası*’nda bu uygulama devam etmiştir⁶¹³. Bu uyuşmazlıklar 1982 BMDHS’nin akdedilmesi tarihinin sonrasına tekabül eder.

Bir başka yönden, coğrafyanın üstünlüğünün ilke olma niteliğini tanımlamak için hakkaniyet-coğrafyanın üstünlüğü ilişkisinin kanaatimizce net bir biçimde ortaya koyulması gereklidir. Çünkü, ilgili unsur coğrafyanın öncelikli dikkate alınması⁶¹⁴ prensibine dayanan üç aşamalı sınırlandırmanın amacı⁶¹⁵ hakkaniyete uygun çözümdür ve anlaşmanın olmadığı hâlde hakkaniyet hukukun genel ilkesi olarak uygulanır.

Çalışmamızda “coğrafyanın üstünlüğü”nden ilke olarak bahsedilerek “coğrafyanın üstünlüğü ilkesi” kavramının kullanılmasındaki gerekçe, mantık ilkeleridir. Nitekim; hakkaniyet ilkeleri hukukun genel ilkesi ise mantıktaki kıyas gereği coğrafyanın üstünlüğünün de hukukun genel ilkesi sayılması mümkündür.

Hukukta kıyas hakkında kural olmayan bir hususta, hakkında kural olan hususun aralarındaki bağlantı gereği uygulanması iken⁶¹⁶; mantıkta kıyas⁶¹⁷, büyük önerme ile küçük önermeden çıkarılan sonuçtur⁶¹⁸. Büyük önerme (anlaşma olmaması hâlinde) hukukun genel ilkesi hakkaniyet ilkeleridir; coğrafyanın üstünlüğü ise yukarıda arz edilenlerden olmak üzere (benzerlikle) küçük önermedir. Bu nedenle mantıktaki kıyas

⁶¹³ Büyük, *Uluslararası Hukukta Hukukun Genel İlkeleri*, 292.

⁶¹⁴ Hakkaniyet-coğrafyanın üstünlüğü ilişkisi detayı ile ifade edildiği üzere, üç aşamalı sınırlandırmanın ikinci aşamasında karşımıza çıktığından “ilgili/özel unsur coğrafya”nın diğer ilgili/özel unsurlara nazaran hakkaniyet terazisinin dengelenmesinde ağır basmasını ifade eder.

⁶¹⁵ Amaç örf ve âdet hukuku ifade eden “hakkaniyete uygun çözüm (*equitable solutions*)” iken; araç “hakkaniyet ilkeleri (*equitable principles*)”dir.

⁶¹⁶ Abdullah Demir, “Karşılaştırmalı Bir Yaklaşımla Kıyas,” *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 14, no. 20–21 (2009): 166.

⁶¹⁷ Burada uyguladığımız kıyas yöntemi hukukta normların uygulanmasındaki kıyas kesinlikle değildir. Tabiatı gereği bu mümkün değildir. Çünkü burada esasında bir kavramın içeriğinden bahsettiğimizden henüz hukuki bir bahis açılmamıştır.

⁶¹⁸ İbrahim Emiroğlu, *Klasik Mantığa Giriş*, 2. Baskı (Ankara: Elis, 2004), 138.

gereği coğrafyanın üstünlüğü anlaşma olmaması hâlinde hukukun genel ilkesi sayılabilir.

Burada elbette şunu da peşinen belirtmekte fayda vardır: coğrafyanın üstünlüğünün kapsamına değindiğimiz başlık altında detayı ile vurgulandığı üzere bazı hâllerde coğrafya harici unsurlar (*non-geographical factors*) hakkaniyet gereği sınırlandırmada geçici hattın hakkaniyete uyarlanmasında dikkate alınabilmektedir. Bu hâl; hakkaniyetin kendine özgünlüğünün (*individualism*) bir gereğidir. Dolayısıyla büyük önerme “hakkaniyet” herhâlde söz konusudur, küçük önerme “coğrafyanın üstünlüğü” ise hakkaniyet gerektiği hâlde söz konusudur.

Burada, kıyas yolu ile ifade ettiğimiz değerlendirmemiz ile belirttiğimiz husus, coğrafyanın üstünlüğünün hakkaniyet gereği “hakkaniyet prensibi” olması ile hukukun genel ilkesi kapsamında olduğudur. Şu hâlde tersinden şunu anlamak mümkündür; ilgili unsur coğrafyanın bir sınırlandırma bölgesinde hakkaniyet gereği dikkate alınmaması gerekiyorsa hem üstünlük olmayacak hem de hakkaniyet prensibi coğrafyanın üstünlüğü söz konusu olamayacaktır. Bu bahisle coğrafyanın üstünlüğünden de hukukun genel ilkesi olarak bahsedilemeyecektir. Dolayısıyla, “coğrafyanın üstünlüğü”nün ilkeselliği hakkaniyetin niteliğindeki kendine özgünlüğüne (*individualism*) bağlıdır.

3.2. Kapsamı

Coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin hukuki niteliğini ortaya koyduktan sonra bunun anlaşılması adına kapsamını da ifade etmek gerekir. Coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin; “ilgili unsur coğrafya”nın diğer ilgili unsurlara üstünlüğünü ifade ettiği çok defa belirtildiğinden, buradaki ilgili unsurların izahı coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin kapsamının da izahıdır. Aşağıda ilgili unsurlar, doktrindeki kullanımına⁶¹⁹ binaen coğrafya ve coğrafya dışı olmak üzere iki kategori altında incelenmiştir.

⁶¹⁹ Tanaka, *The International Law of the Sea*, 250–67.

3.2.1. İlgili Unsur Coğrafya

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımında “*ilgili unsurlar*” sınırlandırma sürecinde “esneklik⁶²⁰” sağlayan ve sınırlandırmanın hakkaniyete yönelik olmasını temin eden değişkenlerdir⁶²¹. Bu kapsamda coğrafya⁶²²; ilgili unsur olarak karşımıza çıkmaktadır⁶²³.

Kıyıların coğrafi yapısının, hakkaniyete yönelen bir sınırlandırma için dikkate alınması gereken bir başlangıç noktası olduğu kabul edilir⁶²⁴. Nitekim bu husus denizlerdeki egemenliğin kıyı vasıtasıyla kullanılacağı ilkesi ile vurgulanmıştır⁶²⁵.

Yargı pratiğinde, doğanın veya coğrafyanın yeniden şekillendirilmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Misal, *Maine Körfezi Davası*'nda da coğrafyadan değiştirilemez yönü ile sınırlandırmada “nasıl ise o”dur şeklinde bahsedilmiştir⁶²⁶. Bu bahisle aranan sınırlandırma coğrafyaya uygun sınırlandırmadır.

Coğrafyanın sınırlandırmadaki menfi ve müspet çift yönlü bir işleve sahip olduğu dikkat çekmektedir. Nitekim, coğrafyanın olduğu gibi sınırlandırmaya yansıtılması kimi zaman hakkaniyetin bir gereği iken; bazı durumlarda da belli coğrafi formasyonların etkisinin göz ardı edilerek coğrafyanın hesaba katılması hakkaniyetin bir gereği olarak vurgulanmıştır⁶²⁷. Her iki durumun ortak özelliği hakkaniyete yönelen bir sınırlandırma için ilgili bir unsur olarak coğrafyanın sınırlandırmada hesaba katılmasıdır.

⁶²⁰ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 441. Schachter, “International Law in Theory and Practice,” 1991, 34.

⁶²¹ Gökalp, *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, 109.

⁶²² Doktrinde ilgili unsur coğrafya ifade edilirken, “*geographical factors*”, “*geographical circumstances*”, “*geographical considerations*” ifadeleri kullanılmaktadır.

⁶²³ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 204–335. Gökalp, *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, 171–80. Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 66; Gökalp, *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, 80.

⁶²⁴ Weil, “Geographic Considerations in Maritime Delimitation,” 116–18.

⁶²⁵ *Ibid.*, 115.

⁶²⁶ I.C.J. Reports 1984, 271, Para. 37, “*The Chamber must recall that the facts of geography are not the product of human action amenable to positive or negative judgment, but the result of natural phenomena, so that they can only be taken as they are.*”

⁶²⁷ Weil, “Geographic Considerations in Maritime Delimitation,” 119–20; Gökalp, *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, 167.

Yargı pratiğinde, kıyı coğrafyasına atfedilen önem çeşitli yönleri ile vurgulanmıştır. Nitekim, *Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları*'nda belirtildiği üzere, kıyı hatlarının en ufak düzensizliklerinin dahi sınırlandırmanın sonuçlarını büyütebileceği ifade edilmiştir⁶²⁸.

İlgili unsur coğrafyadan bahsederken bahsedilen, “coğrafya” kavramının; “kıyı coğrafyası” kavramı ile eş anlamlı olduğu hususu karşımıza çıkan bir diğer husustur⁶²⁹. Bu bağlamda, yargı pratiğinde coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin bir görünümü olarak karşımıza çıkan ve madalyonun iki yüzü olan “kara denize hâkimdir” ve “kara hâkimiyetini kıyı vasıtasıyla kullanır” ilkeleri temelde, coğrafyanın (kıyı coğrafyasının) sınırlandırma sürecindeki önemini vurgulamaktadır⁶³⁰.

Bu temel ilkeler, “kıyı coğrafyası”nın, kıyı devletinin deniz üzerindeki yetkilerinin ve sınırlarının belirlenmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nda, kıyıların coğrafi yapısının incelenmesinin önemi belirtilmiş ve kara üzerindeki egemenlikten türeyen hakların deniz üzerindeki egemenlik haklarına sari olduğu vurgulanmıştır⁶³¹. Nitekim, *Libya v. Malta Davası*'nda, kıta sahanlığı haklarının kara kütesinden değil, devletin kara kütesi üzerindeki egemenliğinden kaynaklandığını ve bu egemenliğin deniz üzerinde “kıyı yüzü vasıtasıyla” kullanıldığı yargı makamınca belirtilmiştir⁶³².

Libya v. Malta Davası'nda küçük bir unsur olan Malta ada devletine karşılık sınırlandırmanın diğer tarafındaki Libya, kara kütesinin büyüklüğünün sınırlandırma sürecinde ilgili unsur olarak dikkate alınması gerektiğini ileri sürmüştür. UAD bu

⁶²⁸ I.C.J. Reports 1969, 49, Para. 89.

⁶²⁹ I.C.J. Reports 1985, 33, Para. 49; Weil, “Geographic Considerations in Maritime Delimitation,” 117.

⁶³⁰ Ibid., 115; Antunes, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation*, 2002, 54; Cottier, *Equitable Principles of Maritime Boundary Delimitation The Quest for Distributive Justice in International Law*, 185–89; Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 27–30; Gökalp, *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, 83; David Anderson, “Modern Law of the Sea” (Brill, 2007), 386; Charney & Alexander, *International Maritime Boundaries*, 115; Deniz Bölükbaşı, *Turkey and Greece: The Aegean Disputes: A Unique Case in International Law*, First Edition (Cavendish Publishing, 2004), 217; Nesrin Singil, “Kıta Sahanlığının Sınırlandırılmasında Orantılılık İlkesinin Rolü” (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 2020), 35.

⁶³¹ I.C.J. Reports 1969, 51, Para. 96.

⁶³² I.C.J. Reports 1985, 40-41, Para. 49.

iddiyayı kabul etmemiştir. Bu kapsamda “kara kütlesi (*landmass*)” ifadesi yargı pratiğinde karşımıza çıkar. Nitekim UAD’ye göre kıta sahanlığına sahip olunmasının hak kazanım esası kıyı coğrafyasının denize doğru doğal uzantısıdır ve kara kütesinin büyüklüğünün etkisi yoktur⁶³³. Kıyı coğrafyası kavramını iyi anlamak adına sınırlandırmaya konu olan ilgili kıyı kavramını anlamak büyük önem arz eder⁶³⁴.

Bir diğer önemli husus; “genel coğrafi çerçeve (*overall geographical context*)”dir. Yargılamada sınırlandırmaya konu bölgenin tüm coğrafi durumu itibariyle dikkate alınmasını ifade eder⁶³⁵.

Libya v. Malta Davası’nda UAD, genel coğrafi durumu dikkate almış ve Malta’nın tüm coğrafi durumu itibariyle değerlendirilmesi neticesinde sınırlandırmada küçük bir unsur olarak ifade edilmiş sınırlandırma hattını Libya lehine kaydırmıştır⁶³⁶.

Yine *Romanya v. Ukrayna Davası*’nda⁶³⁷, *Nikaragua v. Kolombiya Davası*’nda⁶³⁸, *Bangladeş v. Hindistan Davası*’nda Tahkim Mahkemesi tarafından⁶³⁹ bölgenin genel coğrafi yapısının dikkate alındığı göze çarpmaktadır. Sonuçta yargı pratiğinde bölgenin coğrafyasının sınırlandırmada dikkate alındığı ve sınırlandırmanın bu esasa bağlı olduğu hususu önemlidir.

Sınırlandırma süreçlerinde ilgili unsur olarak coğrafyanın diğer unsurlara olan üstünlüğü⁶⁴⁰, hakkaniyet prensibi olarak değerlendirilir⁶⁴¹. Bu bağlamda, genel coğrafi kontekste uygun olan her coğrafi özellik, hakkaniyete yönelen bir çözüme katkısı bağlamında değerlendirilmelidir.

⁶³³ Ibid.

⁶³⁴ İlgili kıyı kavramı için bkz. “Birinci Aşama: Geçici Hattın Çizilmesi”

⁶³⁵ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*, 186–88.

⁶³⁶ I.C.J. Reports 1985, 52-53, Para. 73.

⁶³⁷ I.C.J. Reports 2009, 129, Para. 213.

⁶³⁸ I.C.J. Reports 2012, 707-708, Para. 229.

⁶³⁹ *Bangladeş v. Hindistan Tahkimi*, Para. 494.

⁶⁴⁰ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 443.

⁶⁴¹ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*, 95.

Deniz yetki alanlarının belirlenmesi sürecinde ilgili unsur coğrafya⁶⁴² doktrinde, Gökalp'in ifadesiyle “coğrafi olan faktörlerden meydana gelen faktörler” ile alt başlıklarıyla değerlendirilmektedir⁶⁴³.

İlgili unsur coğrafyadan meydana gelen alt faktörler uyarınca kıyı devletinin sınırlandırmaya konu coğrafyası; (1) kıyı şeridinin uzunluğu⁶⁴⁴, (2) kıyı şeridinin şekli ve karakteristik özellikleri⁶⁴⁵, (3) karşılıklı/bitişik kıyıdaş devletlerin kıyılarının birbirine göre konumu⁶⁴⁶ ve (4) kıyının açığındaki coğrafi formasyonlardan (ada/adacık/kayalık)⁶⁴⁷ oluşur.

Bunun dışında, doktrinde bir kısım yazara göre jeolojik & jeomorfolojik unsurlar birincil unsur olan coğrafyadan değildir ancak ikincil unsur coğrafi olmayan unsurlardan (*non geographic consideration*)’dır. Kanaatimizce de bu böyledir.

⁶⁴² İlgili unsur olarak “coğrafya” denildiğinde, Acer’e göre; “kıyılar, kıyı uzunlukları, tarafların kıyıların birbirine göre konumları, kıyı şekilleri, bölgenin genel coğrafi yapısı kıtasal kütle ve deniz tabanının fiziki (jeolojik&jeomorfolojik) nitelikleri” ilgili unsur coğrafya kavramının alt kategorileri olarak incelenir. Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*. Farklı ayrımlar için bkz. Gökalp, *Milletlerarası Adalet Divanı’nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*; Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*; United Nations Division for Ocean Affairs, *Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries*; Akkutay, *200 Deniz Milinin Ötesindeki Kıta Sahaneliği*; Tanaka, *The International Law of the Sea*; Kaya, *Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü: Uluslararası Mahkeme Kararları Doğrultusunda Meis Adası’nın Doğu Akdeniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasındaki Etkisi*.

⁶⁴³ Gökalp, *Milletlerarası Adalet Divanı’nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, 174.

⁶⁴⁴ *Ibid.*, 174; Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*, 178–81; Antunes & Becker-Weinberg, “Entitlement to Maritime Zones and Their Delimitation,” 75; Antunes, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation*, 2002, 307–13; Cottier, *Equitable Principles of Maritime Boundary Delimitation The Quest for Distributive Justice in International Law*, 542–43; Fietta & Cleverly, *A Practitioner’s Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 594–610; United Nations Division for Ocean Affairs, *Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries*, 29–30; Anderson, “Modern Law of the Sea,” 393.

⁶⁴⁵ Gökalp, *Milletlerarası Adalet Divanı’nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, 175–77; Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*, 184–86; Cottier, *Equitable Principles of Maritime Boundary Delimitation The Quest for Distributive Justice in International Law*, 461; Antunes, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation*, 2002, 313–15; Antunes & Becker-Weinberg, “Entitlement to Maritime Zones and Their Delimitation,” 75; United Nations Division for Ocean Affairs, *Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries*, 28–32; Akkutay, *200 Deniz Milinin Ötesindeki Kıta Sahaneliği*, 124–25; Tanaka, *The International Law of the Sea*, 251–52.

⁶⁴⁶ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*, 181–84; United Nations Division for Ocean Affairs, *Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries*, 28; Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 204–16; Antunes, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation*, 2002, 304–7.

⁶⁴⁷ Tanaka, *The International Law of the Sea*, 258–61.

Nitekim, ifade edildiği üzere deniz yetki alanlarında hak kazanım esasları iki türdür: “doğal uzantı” ve “mesafe”⁶⁴⁸.

1982 BMDHS konferansları esnasında ileri sürülen MEB kavramının yaygınlaşması ile yargı pratiğinde jeolojik & jeomorfolojik unsurların sınırlandırma sürecinde güncel durum itibarıyla ikincil öneme indirildiği⁶⁴⁹ gözlemlenmiştir. Kıta sahanlığı meselesi doğası gereği jeolojiye dayanmaktadır⁶⁵⁰.

Yargı pratiğinin deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin son kararlarında kıta sahanlığı ve MEB’e ilişkin sınırlandırmayı tek sınır hattı olarak belirlediği vakidir. Ayrıca jeolojik ve jeomorfolojik unsurların kıta sahanlığının unsuru olduğu da vakidir. Bu itibarla, MEB’in örf ve adet hukuku ifade eden azami 200 deniz mili genişliğine kadar olan alanda jeoloji & jeomorfoloji unsurunun ilgili unsur olamayacağı değerlendirilmiştir⁶⁵¹.

Kaldı ki; MEB sınırlandırması kıyı coğrafyasının karşıdaki/bitişikteki kıyıdaş devlet ile olan projeksiyonu ile ilgilidir ve kıyı coğrafyası meselesidir. Diğer taraftan, kıta sahanlığı sınırlandırması kıta kenarının dış eşiği ile ilgilidir ve jeoloji meselesidir. UAD’nin da *Libya v. Malta Davası*’nda ifade ettiği şekilde mesafe kriteri MEB kavramı ile öncelenmiştir⁶⁵². Ancak bu demek değildir ki kıta sahanlığı kavramı güncelliğini yitirmiştir. Kanaatimizce jeoloji & jeomorfoloji coğrafya dışı unsurdur ve 200 deniz milinden az genişliğe sahip alanların sınırlandırılmasında önceliği söz konusu değildir⁶⁵³.

⁶⁴⁸ Gökalp, *Milletlerarası Adalet Divanı’nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, 35–53.

⁶⁴⁹ *Maine Körfezi Davası*’nda UAD tarafından ilk defa ifade edilmiş, *Libya v. Malta Davası*’nda ise jeolojik&jeomorfolojik unsurların ikincil plana itildiğine vurgu yapılmış, bu durum güncel kararlardan *Nikaragua v. Kolombiya Davası*’nda da teyit edilmiştir.

⁶⁵⁰ Hüseyin Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk*, 8. Bası (Ankara: Turhan Kitabevi, 2009), 277.

⁶⁵¹ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 297.

⁶⁵² I.C.J. Reports 1985, 33, Para. 33: “As the 1982 Convention demonstrates, the two institutions - continental shelf and exclusive economic zone - are linked together in modern law. Since the rights enjoyed by a State over its continental shelf would also be possessed by it over the sea-bed and subsoil of any exclusive economic zone which it might proclaim, one of the relevant circumstances to be taken into account for the delimitation of the continental shelf of a State is the legally permissible extent of the exclusive economic zone appertaining to that same State. This does not mean that the concept of the continental shelf has been absorbed by that of the exclusive economic zone ; it does however signify that greater importance must be attributed to elements, such as distance from the Coast, which are common to both concepts.”

⁶⁵³ 200 deniz milinin ötesindeki kıta sahanlığı sınırlandırması hakkında bkz. Akkutay, *200 Deniz Milinin Ötesindeki Kıta Sahanlığı*, 194–285.

Anılan nedenlerle, çalışmamız kapsamında ilgili unsur coğrafyanın alt başlıkları; (1) kıyı uzunluğu, (2) kıyıların şekli, (3) karşılıklı veya bitişik kıyıların birbirlerine göre konumları, (4) adalar olarak incelenmiştir.

3.2.1.1. Kıyı Uzunluğu

İlgili kıyıların uzunluğu (*lengths of the relevant coastlines*), tarafların sınırlandırmaya konu ilgili kıyı şeridinin uzunluğunu ifade eder ve sınırlandırmayı doğrudan etkileyen bir faktördür⁶⁵⁴. Yargı pratiğinde ilk olarak, *Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davaları*'nda kıyı uzunluklarının değerlendirilmesi ile bu unsur ortaya çıkar. Buna göre UAD, kıyı uzunluklarını değerlendirmiş ve 3 devletin de kıyı uzunluğunun doğa tarafından eşitlendiğini tespit edince kıyı şekline ilişkin değerlendirmelere geçmiştir. Nitekim UAD, sınırlandırmanın kıyı uzunluğunun, daha uzun kıyıya sahip bir devletle daha kısa kıyıya sahip bir devleti aynı duruma getirmek anlamına gelmediğini belirterek, kıyı uzunluğunun sınırlandırmadaki önemine vurgu yapmıştır⁶⁵⁵.

Maine Körfezi Davası'nda, ABD'nin uzun kıyı hattının özel bir unsur oluşturduğu ve çizilen hattın bu unsur dikkate alınarak uyarlanması gerektiğini ifade etmiştir⁶⁵⁶. *Libya v. Malta Davası*'nda ise, iki ülke arasındaki kıyı uzunlukları farkına dayanarak geçici ortay hattı Libya lehine kaydırmıştır⁶⁵⁷.

Danimarka v. Norveç Davası'nda, Danimarka'nın daha uzun kıyı hattına sahip olmasının, sınırlandırma sürecinde önemli bir faktör olarak dikkate alınması gerektiği

⁶⁵⁴ Gökalp, *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, 174; Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 178–81; Antunes & Becker-Weinberg, “Entitlement to Maritime Zones and Their Delimitation,” 75; Antunes, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation*, 2002, 307–13; Cottier, *Equitable Principles of Maritime Boundary Delimitation The Quest for Distributive Justice in International Law*, 542–43; Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 594–610; United Nations Division for Ocean Affairs, *Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries*, 29–30; Anderson, “Modern Law of the Sea,” 393.

⁶⁵⁵ I.C.J. Reports 1969, 49-50, Para. 91: “*But in the present case there are three States whose North Sea coastlines are in fact comparable in length and which, therefore, have been given broadly equal treatment by nature except that the configuration of one of the coastlines would, if the equidistance method is used, deny to one of these States treatment equal or comparable to that given the other two.*”

⁶⁵⁶ I.C.J. Reports 1984, Para. 92-98; 184-185.

⁶⁵⁷ I.C.J. Reports 1985, 52-56, Para. 73-78.

ifade edilmiş ve Grönland lehine olan fark nedeniyle sınırlandırma hattının kaydırılmasına karar verilmiştir⁶⁵⁸.

Kamerun v. Nijerya Davası'nda UAD, Kamerun'un uzun kıyı hattına sahip olmasının özel bir unsur oluşturduğuna ilişkin iddiayı kabul etmemiştir. UAD, sınırlandırmada önemli olanın bütün kıyı hattının uzunluğu değil, yalnızca sınırlandırma coğrafyasıyla “ilgili kıyı” hattının uzunluğu olduğunu belirtmiştir. Buna göre, sınırlandırma sürecinde, sınırlandırma ile ilgili olmayan kıyı şeritlerinin dikkate alınması hakkaniyete aykırıdır.

Nitekim, sınırlandırma sürecinde her devletin kıyı şeridinin tamamını dikkate almak, özellikle coğrafi durumları farklı olan ve birbirleriyle çakışmayan deniz uzantılarına sahip olan kıyıları için pratikte mümkün değildir. Bu nedenle *Kamerun v. Nijerya Davası*'nda ilgili kıyıları arasında geçici hattı kaydıracak fark tespit edilememiştir⁶⁵⁹.

Barbados v. Trinidad & Tobago Davası'nda, kıyı uzunluğunun sınırlandırma sürecinde önemli bir yere sahip olduğu ve orantılılığın, farklı uzunluktaki kıyıların dikkate alınarak, orantısız ve hakkaniyete aykırı sonuçların önlenmesi amacı taşıdığı belirtilmiştir⁶⁶⁰.

Dolayısıyla, yargı pratiğinin de teyit ettiği üzere, kıyı uzunluklarının sınırlandırma sürecinde önemli bir ilgili koşul olarak kabul edildiği ve sınırlandırma hattını etkileme gücüne sahip olduğu vakidir.

Kıyı uzunlukları, geçici eşit uzaklık hattının hakkaniyet gereği uyarlanmasındaki araç olan “orantılılık testi” çerçevesinde dikkate alınır. Nitekim kıyı uzunluğu, üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımının hakkaniyet yönünden sağlamasını meydana getiren

⁶⁵⁸ I.C.J. Reports 1993, 77, Para. 87.

⁶⁵⁹ I.C.J. Reports 2002, 446-447, Para. 300-301.

⁶⁶⁰ Barbados v. Trinidad&Tobago Tahkimi, Karar, Para. 236-240.

orantılı(sız)lık testinin temel unsurudur⁶⁶¹. Bilindiği üzere orantılılık ilgili kıyının uzunluğu ile ilgili alanın oranlaması neticesinde hakkaniyete uyarlılığın sınanmasıdır⁶⁶².

Sonuç olarak, kıyı uzunlukları, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında dikkate alınır ve sınırlandırmanın hakkaniyete uygun olarak ve orantılılık testinden geçecek şekilde gerçekleştirilmesini sağlar.

3.2.1.2. Kıyıların Şekli

Kıyı coğrafyasının genel şekli (*general direction of the coast*) - içbükey veya dışbükey şekilde (*concave or convex shape*) oluşu - sınırlandırma sürecinde önemli bir faktördür. Zira, defalarca vurguladığımız üzere, deniz alanlarında egemenlik temelli bir hak iddia etmek kıyı yoluyla gerçekleşir. Bu yönüyle kıyının şekli büyük önem arz eder⁶⁶³.

Her şeyden önce kıyının genel istikametinin içbükey veya dışbükey oluşu geçici eşit uzaklık çizgisinin istikametini de belirler. Buna göre, geçici hat (*provisional line*) sınırlandırma hattına (*adjusted line*) uyarlanırken; geçici hat yakınsar (*converge*) veya uzaksar (*diverge*)⁶⁶⁴.

Kıyılarının şekli, karşılıklı kıyıdaş devletler arasındaki sınırlandırmalarda belirleyici olabileceği gibi bitişik kıyıdaş devletler arasındaki sınırlandırmayı da belirleyici bir

⁶⁶¹ Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 93–95. Orantılılık hakkında detaylı bilgi için bkz. Singil, “Kıta Sahaneliğinin Sınırlandırılmasında Orantılılık İlkesinin Rolü.”

⁶⁶² Orantı(sız)lık testi, üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımında, tarafların kıyı uzunlukları arasındaki orantılılığın sağlanmasının ve sınırlandırmanın hakkaniyetli bir şekilde yapılabilmesinin temini için var olan bir araçtır. Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 216; Cottier, *Equitable Principles of Maritime Boundary Delimitation The Quest for Distributive Justice in International Law*, 542.

⁶⁶³ Gökalg, *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, 175–77; Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 184–86; Cottier, *Equitable Principles of Maritime Boundary Delimitation The Quest for Distributive Justice in International Law*, 461; Antunes, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation*, 2002, 313–15; Antunes & Becker-Weinberg, “Entitlement to Maritime Zones and Their Delimitation,” 75; United Nations Division for Ocean Affairs, *Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries*, 28–32; Akkutay, *200 Deniz Milinin Ötesindeki Kıta Sahaneliği*, 124–25; Tanaka, *The International Law of the Sea*, 251–52.

⁶⁶⁴ United Nations Division for Ocean Affairs, *Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries*, 30.

unsurdur⁶⁶⁵. Kıyının şekli üç aşamalı sınırlandırmada geçici hattın hangi yöntemle çizileceğini belirler⁶⁶⁶.

Bitişik kıyıdaş devletler arasında yapılan sınırlandırmada eşit uzaklık metodu tercih edilebileceği gibi açkırtay (*bisector*) metodu gibi farklı bir metot da söz konusu olabilir⁶⁶⁷. Sonuçta bunda belirleyici olan kıyının şeklidir.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında, kıyı biçimlerinin önemli bir yere sahip olduğu, uluslararası yargı pratiği ile net bir şekilde ortaya konmuştur. Nitekim, *Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları*'nda UAD, kıyı uzunlukları birbirine yakın olan devletlere, sırf kıyı şeklinden dolayı eşit uzaklık metodu ile eşit kıta sahanlığı alanları verilmesinin kabul edilemez olduğunu belirtmiştir.

UAD, kıyı biçimlerinin sınırlandırmada dikkatle ele alınması gerektiğini vurgulayarak, kıyıların genel biçiminin sınırlandırma sürecinin ayrılmaz bir parçası olduğunu belirtmiştir. Buna göre, hakkaniyet gereği eşit uzaklık metodundan vazgeçilebileceğini gerekirse farklı metotların uygulanabileceğini belirterek sınırlandırmasını yapmıştır. Bu, yalnızca tek bir faktör nedeniyle sınırlandırmanın önemli derecede değişikliğe uğramasının hakkaniyete aykırı olacağı anlamına gelir⁶⁶⁸.

Tunus v. Libya Davası'nda UAD, *Gabes Körfezi*'yle birlikte Tunus'un kıyı hattındaki değişikliklerin dikkate alınmamasının hakkaniyete aykırı olacağını ifade etmiştir⁶⁶⁹. *Libya v. Malta Davası*'nda UAD, kıyıların genel şeklinin ilgili unsur olarak dikkate alınması gerektiğini dile getirmiştir⁶⁷⁰. *Maine Körfezi Davası*'nda UAD, coğrafi koşulların sınırlandırmadaki önemini vurgulayarak, Maine Körfezi'nin özelliklerinin

⁶⁶⁵ Kuzey Deniz Kıta Sahanelığı Davaları, Karar, Para. 6: "An equidistance line may consist either of a "median" line between "opposite" States, or of a "lateral" line between "adjacent" States. In certain geographical configurations of which the Parties furnished examples, a given equidistance line may partake in varying degree of the nature both of a median and of a lateral line."

⁶⁶⁶ Tanaka, *The International Law of the Sea*, 251–52.

⁶⁶⁷ Bkz. UAD *Nikaragua v. Honduras Davası*'nda açkırtay hattı tercih etmiştir. I.C.J. Reports 2007, 746, Para. 287: "The use of a bisector — the line formed by bisecting the angle created by the linear approximations of coastlines — has proved to be a viable substitute method in certain circumstances where equidistance is not possible or appropriate. The justification for the application of the bisector method in maritime delimitation lies in the configuration of and relationship between the relevant coastal fronts and the maritime areas to be delimited."

⁶⁶⁸ I.C.J. Reports 1969, Para. 91.

⁶⁶⁹ I.C.J. Reports 1982, Para. 122.

⁶⁷⁰ I.C.J. Reports 1985, Para. 78-79.

ve kıyı biçiminin yönelimlerindeki değişikliklerin ilgili unsur (*relevant circumstances*) olarak ele alınmasını, buna göre hakkaniyete göre bir sonuca varılması gerektiğini belirtmiştir⁶⁷¹.

Gine v. Gine Bissau Tahkimi'nde Tahkim Mahkemesi, *Gine Körfezi*'ndeki coğrafi durumun sınırlandırmada dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir⁶⁷². Kamerun ile Nijerya arasındaki davada ise, Kamerun'un kıyılarının genel biçiminin ilgili koşul olarak dikkate alınmasını talep etmesine karşın, UAD bu özelliklerin ilgili kıyı hattında bulunmadığı gerekçesiyle bu talebi reddetmiştir⁶⁷³. İlgili kıyının şekil itibarıyla değerlendirilmesi noktasında söz konusu karar önem arz etmektedir.

Nikaragua v. Honduras Davası'nda UAD, kıyı şekillerini dikkate alarak eşit uzaklık yönteminin hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurabileceğini belirtmiş farklı bir yöntem olarak açığortay yöntemiyle sınırlandırmanın yapılmasının hakkaniyete daha uygun olacağını vurgulamıştır⁶⁷⁴. Sonuç olarak yargı pratiği ve dahi doktrin⁶⁷⁵, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında kıyı biçimlerinin dikkate alınmasının önemini teyit etmiştir.

3.2.1.3. Karşılıklı veya Bitişik Kıyıların Birbirlerine Göre Konumları

Karşılıklı veya bitişik kıyılara sahip kıyıdaş devletler arasındaki sınırlandırmada, tarafların birbirlerine göre konumları sınırlandırma metodunun seçilmesi açısından önem arz eder⁶⁷⁶. Sınırlandırma metodu doğrudan sınırlandırmanın hakkaniyete uygun olup olmamasını etkiler⁶⁷⁷.

⁶⁷¹ I.C.J. Reports 1984, Para. 112, 184, 213-218.

⁶⁷² UNRIAA Volume XIX/4, Karar, Para. 104.

⁶⁷³ I.C.J. Reports 2002, Para. 296-297.

⁶⁷⁴ I.C.J. Reports 2007, Para. 287.

⁶⁷⁵ Sertaç Hami Başeren, *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı* (Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, 2010), 166. Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 184; Akkutay, *200 Deniz Milinin Ötesindeki Kıta Sahaneliği*, 124.

⁶⁷⁶ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 181-84; United Nations Division for Ocean Affairs, *Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries*, 28; Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 204-16; Antunes, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation*, 2002, 304-7.

⁶⁷⁷ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 181.

UAD'nin buna ilişkin *Kuzey Deniz Kıta Sahanlığı Davası*'ndaki tespiti önemlidir. Zira UAD; "Eşit uzaklık hattı, 'karşılıklı' kıyıdaş devletler arasında bir 'ortay' hat veya 'bitişik' kıyıdaş devletler arasında bir 'yanal' hat şeklinde olabilir. ... belirli coğrafi konfigürasyonlarda, belirli bir eşit uzaklık hattı hem bir ortay hattın hem de bir yanal hattın özelliklerine değişen derecelerde sahip olabilir." tespitinde bulunarak bir tanımlama yapmıştır ve bu tanıma bağlı kıyıların birbirine göre konumları itibariyle sınırlandırma metodu ortaya koymak mümkündür⁶⁷⁸.

BK v. Fransa Tahkimi'nde; Tahkim Mahkemesi, sınırlandırmanın başlangıç noktasının tespitinde kıyının konumunun esas rol oynadığını ifade etmiştir. Buna göre, Kanal Bölgesi'nde yer alan Fransa kıyılarının yönelimlerinin *Atlanlık Bölgesi*'ndeki yönelimlerinden farklılaştığını, tarafların bu bakımdan karşılıklı kıyıdaş devletler olmaktan ziyade bitişik kıyıdaş devletler olduğunu, dolayısıyla eşit uzaklık metodunun uygulanmasının hakkaniyete uygun olmayan sonuçlar doğuracağını vurgulamıştır⁶⁷⁹.

Tunus v. Libya Davası'nda⁶⁸⁰, *Maine Körfezi Davası*'nda⁶⁸¹ ve *Nikaragua v. Honduras Davası*'nda⁶⁸² ve *Bangladeş v. Hindistan Davası*'nda⁶⁸³ da aynı şekilde yargı pratiğinin sınırlandırmanın belirlenmesinde kıyıların konumuna önem atfettiği görülmüştür⁶⁸⁴.

3.2.1.4. Adalar ve Kayalıklar

Sınırlandırma hattı üzerindeki coğrafi unsurların (menfi yön itibariyle) dikkate alınmayarak hesaba katılması; yargı pratiğine göre çeşitli biçimlerde karşımıza çıkmıştır. Buna göre, çeşitli coğrafi formasyonların (ada veya kayalık) dikkate alınmaması bu hususun bir tezahürü olarak karşımıza çıkar⁶⁸⁵.

⁶⁷⁸ I.C.J. Reports 1969, Para. 6.

⁶⁷⁹ UNRIAA, Volume XVIII/1, Para. 100, 233-246.

⁶⁸⁰ I.C.J. Reports 1982, Para. 78.

⁶⁸¹ I.C.J. Reports 1984, Para. 188, 206, 216.

⁶⁸² I.C.J. Reports 2007, Para. 284.

⁶⁸³ Bengal Körfezi Tahkimi, *Bangladeş v. Hindistan*, Karar, ICGJ 479 (PCA 2014), 7th July 2014, Daimi Tahkim Mahkemesi, Permanent Court of Arbitration [PCA], Para. 277.

⁶⁸⁴ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 183.

⁶⁸⁵ Akkutay, *200 Deniz Milinin Ötesindeki Kıta Sahanlığı*, 127; Antunes, *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation*, 2002, 299-304; United Nations Division for Ocean

Ada kavramı, 20'nci yy.'ın başlarında, uluslararası hukukta ilk kez ciddi şekilde tartışılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda 1930 Lahey Kodifikasyon Konferansı'nda raporda yer aldığı görülmektedir⁶⁸⁶. Söz konusu rapora göre “*bir ada, suların en yüksek olduğu zaman sürekli olarak açıkta kalan, etrafı sularla çevrili kara parçası*” olarak tanımlanmıştır⁶⁸⁷.

Ada tanımı üzerindeki tartışmalar, 1958 CKBS'de bir noktaya varmış ve bu tanım daha sonra 1982 BMDHS'de kabul edilmiştir⁶⁸⁸. Söz konusu tanımda 1930'dakine ilaveten; “sürekli olarak” terimi kaldırılmış ve kara parçasının “doğal” olması koşulu kavramı eklenmiştir⁶⁸⁹. 1982 BMDHS'nin 121'inci maddesi itibariyle adaların tanımı yapılmıştır. Şu hâlde 1982 BMDHS'nin yapmış olduğu tanımlamaya göre, bir ada, doğal olarak oluşmuş, sularla çevrili ve suların en yüksek olduğu zaman su yüzünde kalan kara parçasıdır. Bu tanıma göre ada olmanın dört şartı vardır; kara parçası olmak, doğal olarak oluşmuş, suyla çevrili, suların en yüksek olduğu zaman su yüzünde kalan⁶⁹⁰.

Diğer taraftan bir diğer önemli husus, 1982 BMDHS'nin 121'inci maddesi kural olarak adaların deniz yetki alanlarına sahip olacağını ifade etmiştir; meğerki insanların oturmasına elverişli olmayan veya kendilerine özgü ekonomik yaşamı olmayan kayalıklar olsun. Buna göre, madde hükmü ile ada ve kayalık arası bir ayırım yapıldığı, kayalıkların MEB veya kıta sahanlığına sahip olamayacağı; ancak kara sularına sahip olabileceği ifade edilmiştir⁶⁹¹. Burada andlaşma ile kayalıktan bahsedilmiş olsa da kayalığa ilişkin net bir tanım veya kriter ortaya koyulmamıştır⁶⁹².

Affairs, *Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries*, 33–35; Weil, “Geographic Considerations in Maritime Delimitation,” 125–26; Tanaka, *The International Law of the Sea*, 258–61.
⁶⁸⁶ Hiran W. Jayewardene, *The Regime of Islands in International Law* (Martinus Nijhoff Publishers, 1990), 3–20.

⁶⁸⁷ League of Nations, Geneva: Series of League of Nations Publications, 1930, Acts of the Hague Conference for the Codification of International Law Meetings of the Committees: Vol. III Minutes of the Second Committee: Territorial Waters, 219: “*An island is an area of land, surrounded by water, which is permanently above high-water mark.*”

⁶⁸⁸ Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023, 269.

⁶⁸⁹ Gökhan Yaşar Duran & Çağdaş Evrim Ergün, *Uluslararası Hukukta Adalar* (Çakmak Yayınevi, 2011), 3–15; Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023, 269–70; Mecnun Özlem, “Adalar ve Kayalıklar Rejimi ve Deniz Alanları Sınırlandırılmasına Etkileri” (Master's Thesis, İstanbul, Marmara Üniversitesi (Turkey), 2023), 12–13.

⁶⁹⁰ Duran & Ergün, *Uluslararası Hukukta Adalar*, 3–15; Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023, 269–70; Özlem, “Adalar ve Kayalıklar Rejimi ve Deniz Alanları Sınırlandırılmasına Etkileri,” 12–13.

⁶⁹¹ Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, 2023, 270.

⁶⁹² Özlem, “Adalar ve Kayalıklar Rejimi ve Deniz Alanları Sınırlandırılmasına Etkileri,” 23.

Ancak bir tanım ifade etmek gerekirse kayalık tanım itibariyle, “küçük ve izole olan, gayri meskun coğrafi formasyonlardır.”⁶⁹³ Bir diğer yandan Güney Çin Denizi Tahkimi’nde Kayalıklara ilişkin bir tanım mahkeme tarafından ileri sürülmüştür. Buna göre; “gayri-meskûniyet sıfatını haiz veya iktisadi bir yaşantısı olmayan ve bununla BMDHS madde 121/3 uyarınca MEB ve kıta sahanlığı oluşturmaktan arı kılınan coğrafi formasyonlar”⁶⁹⁴dır.

Türkiye, BM Deniz Hukuku III. Konferansı oturumlarında 1982 BMDHS’nin 121’inci maddesi hükmüne sürekli itirazcı olmuştur. Türkiye sınırlandırmaya konu olan adaların deniz yetki alanlarının olmasına sürekli itirazcıdır. Buna göre, sınırlandırma alanındaki adalar hakkaniyet ilkeleri (*equitable principles*) gereği ilgili unsurdur⁶⁹⁵. Adaların deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasındaki rolü, bu özelliklerinden ötürü karmaşıktır ve kara devletlerinin aksine, genellikle küçük, az nüfuslu ve değişken ekonomik öneme sahip olmaları nedeniyle, sınırlandırmada ilgili/özel bir durum ifade ederler⁶⁹⁶.

Adaların sınırlandırma sürecindeki rolü, onların boyutu, coğrafi konumları, siyasi statüsü, meskun olup olmaması veya iktisadi yaşantısı olup olmamasına bağlı olarak değişkenlik gösterir⁶⁹⁷. Bir de adaların sınırlandırma sürecinde iki fonksiyonu söz konusudur. Birinci fonksiyon olarak adalar ilgili kıyının tespitinde esas alınır. İkinci fonksiyon olarak adalar sınırlandırmada ilgili koşul olarak sınırlandırma hattının hakkaniyete uyarlanması dikkate alınır. Bu kapsamda adaların ilgili unsur olarak sınırlandırmadaki rolü, onlara tam etki veya kısmi etki verilerek ya da hiç etki

⁶⁹³ David Anderson, “Some Aspects of the Regime of Islands in the Law of the Sea,” *The International Journal of Marine and Coastal Law* 32, no. 2 (2017): 326.

⁶⁹⁴ *Güney Çin Denizi Tahkimi, Filipinler v. Çin Halk Cumhuriyeti*, PCA Case No 2013-19, ICGJ 495 (PCA 2016), 12 Temmuz 2016, Daimi Tahkim Mahkemesi (*Permanent Court of Arbitration*) [PCA], Karar, Para. 280: “The Tribunal will use the term ‘rocks’ for high-tide features that “cannot sustain human habitation or economic life of their own” and which therefore, pursuant to Article 121(3), are disqualified from generating an exclusive economic zone or continental shelf”

⁶⁹⁵ *Supra* Note 81-83, Bkz. Büyükelçi Kırcı açıklamaları, Para. 165-166: “Article 121, on the regime of islands, is in our opinion an article of a general nature which does not predetermine the maritime space to be allocated to the islands in delimitation. The presence of islands in the area to be delimited is, as I have already mentioned, one of the relevant circumstances to be taken into account in order to arrive at an equitable solution. The maritime spaces of the islands situated in the areas to be delimited are determined by the application of equitable principles. Hence article 121 is not applicable to the islands located in the maritime areas which are subject to delimitation.”

⁶⁹⁶ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*, 315; Özlem, “Adalar ve Kayalıklar Rejimi ve Deniz Alanları Sınırlandırılmasına Etkileri,” 91.

⁶⁹⁷ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*, 320; Özlem, “Adalar ve Kayalıklar Rejimi ve Deniz Alanları Sınırlandırılmasına Etkileri,” 100–106.

verilmeyerek ortaya çıkar⁶⁹⁸. Bu adalar çevrelenerek (*enclave*)⁶⁹⁹ sınırlandırma sürecine dâhil edilir.

Acer adaları konumlarına göre “kıyı adaları”, “açıktaki adalar”, “yanlış taraftaki adalar⁷⁰⁰”, “yan sınırdaki bulunan adalar”, “ada ülkeleri” ve “deniz aşırı adalar” olarak incelemiştir⁷⁰¹.

Yukarıda da ifade edildiği üzere ilgili unsur olarak coğrafyanın sınırlandırma sürecinde müspet ve menfi olmak üzere iki yönü vardır⁷⁰². Bu husus esasen burada önem kazanır. Nitekim menfi yönü itibarıyla bir kısım adaların ve/veya coğrafi formasyonların sınırlandırmada göz ardı edilmesi söz konusu olabilir. Burada kritik husus geçici hattın uyarlanmasında adalar sınırlandırmanın hakkaniyete uygun olarak teşekkül etmesinin bir gereği olarak sınırlandırmada ya kısmi etkiye sahip olur ya da hiç etki almayabilirler⁷⁰³.

Yargı pratiğinde adaların sınırlandırmadaki yeri önemlidir. Nitekim, *Tunus v. Libya Davası*’nda *Jerba Adası* ve *Kerkennah Adaları* üzerinden yapılan değerlendirmede, *Jerba Adası*’na etki verilmemiş ve çevrelenmiş (*enclaved*), *Kerkennah Adaları* yalnızca sınırlı etki ile sınırlandırma hattının hakkaniyete uyarlanmasında ilgili koşul olmuştur⁷⁰⁴. *BK v. Fransa Tahkimi*’nde “Kanal Adaları”nın etkisine ilişkin değerlendirmede tahkim makamı adalara doğrudan tam etki vermeyerek, sınırlandırmada katı bir eşit uzaklık yönteminin uygulanmasının hakkaniyete aykırı olacağını belirtmiştir⁷⁰⁵. Diğer yandan, *Maine Körfezi Davası*’nda *Mud ve Seal Adaları*’na kısmen etki verilmiştir⁷⁰⁶.

⁶⁹⁸ Özlem, “Adalar ve Kayalıklar Rejimi ve Deniz Alanları Sınırlanmasına Etkileri,” 96–98.

⁶⁹⁹ *Birleşik Krallık v. Fransa Tahkimi*’nde buna çevrelenmiş alan denir. Bkz. UNRIAA, Volume XVIII/1, Para. 179. “...enclaved zone...”.

⁷⁰⁰ Doktrinde “ters tarafta konumlanmış adalar” olarak da tanımlanmaktadır. Bkz. Özlem, “Adalar ve Kayalıklar Rejimi ve Deniz Alanları Sınırlanmasına Etkileri,” 96.

⁷⁰¹ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*, 319–77.

⁷⁰² Weil, “Geographic Considerations in Maritime Delimitation,” 119–20.

⁷⁰³ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*, 319–77.

⁷⁰⁴ I.C.J. Reports 1982, Para. 79, 120, 128, 129.

⁷⁰⁵ UNRIAA, Volume XVIII/1, Para. 182.

⁷⁰⁶ I.C.J. Reports 1984, Para. 222.

Katar v. Bahreyn Davası'nda⁷⁰⁷, *Eritre v. Yemen Tahkimi*'nde⁷⁰⁸, *Nikaragua v. Kolombiya Davası*'nda ve pek çok davada yargı makamlarının pratiği, adaların sınırlandırma sürecinde önemli bir yere sahip olduğunu ve her bir durumda hakça ilkeler ışığında ve adanın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiğini net bir şekilde ortaya koymuştur⁷⁰⁹.

Somali v. Kenya Davası'nda UAD'nin adaların sınırlandırmaya etkisine yönelik tespitleri kayda değerdir. Buna göre, UAD, öncelikle, ilgili iki devletin ana karasını esas alarak geçici hattı oluşturmuş ve adaların orantısız etkisini ortadan kaldırmak amacıyla (*to eliminate the disproportionate effect of islands*) adaları hakkaniyete uygun bir sonuca ulaşmak adına sınırlandırmada dikkate almayarak hesaba katmıştır⁷¹⁰. Bir diğer yandan, sınırlandırma açısından ilgili kıyının tespiti kıyı uzunluğunun belirlenmesi anlamına da geleceğinden kanaatimizce sınırlandırmada adaların ilgili kıyı olarak hesaba katılıp katılmaması orantılılık testi açısından bir netice doğurur.

Sonuç olarak, adalara sınırlandırmada verilecek etkinin belirlenmesi, her davanın kendine özgü (*individual*) durumu ve ilgili unsurlar ışığında yapılmalıdır. Bu bakımdan adaların ve kayalıkların sınırlandırma sürecinde ilgili kıyı ve ilgili koşul olarak rolü önemlidir. Bu da ilgili unsur coğrafyanın bir unsur esas alınarak sınırlandırma yapılması ile coğrafyanın üstünlüğünün menfi yönü olarak karşımıza çıkmıştır.

3.2.2. Coğrafya Dışı İlgili Unsurlar

Sınırlandırmada ilgili unsur coğrafyanın üstünlüğe sahip olduğu bir gerçektir. Ancak bu husus, coğrafya dışı ilgili unsurların hiç dikkate alınmadığı anlamına gelmez. Elbette sınırlandırma sürecinde yalnızca coğrafya unsuru dikkate alınmaz⁷¹¹. Ancak

⁷⁰⁷ I.C.J. Reports 2001, Para. 187, 221, 222.

⁷⁰⁸ (2001) 40 ILM 900, Para. 158, 160, 161, 204.

⁷⁰⁹ Özlem, "Adalar ve Kayalıklar Rejimi ve Deniz Alanları Sınırlanmasına Etkileri," 95; Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 312–15.

⁷¹⁰ I.C.J. Reports 2021, Para. 111.

⁷¹¹ Weil, "Geographic Considerations in Maritime Delimitation," 120; Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 426–27; Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 446.

coğrafya hakkaniyet terazisinin dengelenmesinde (*balancing-up of the equities*) diğer ilgili unsurlara göre daha ağır basar⁷¹². Nitekim öyle olmamış olsaydı yargı pratiğinde salt coğrafyaya dayanan bir sınırlandırma olurdu. Yargı makamlarınca coğrafya unsurunun yanı sıra hakkaniyet gerektirdiğinde coğrafya dışı unsurlar (*non-geographical considerations*) da dikkate alınmıştır⁷¹³. İlgili unsur coğrafyanın üstünlüğünün hukuki niteliğini ifade edebilmek için tersinden coğrafya dışı ilgili unsurların sınırlandırmadaki etkisinin belirlenmesi gereklidir.

İlgili unsur olarak coğrafya dışı unsurlar Acer'e göre "*doğal kaynaklar, siyasi mülahazalar, güvenlik ve ulaşım ile ilgili unsurlar, ekosistemler, tarihî haklar, bölgede mevcut diğer sınırlar, sosyoekonomik durumlar*"dır⁷¹⁴. Jeoloji ve jeomorfoloji unsuru kanaatimizce coğrafya dışı unsurdur⁷¹⁵. Bu kapsamda, coğrafya dışı ilgili unsurlar; "(1) jeoloji ve jeomorfoloji", "(2) doğal kaynaklar", "(3) sosyoekonomik unsurlar", "(4) politik unsurlar (siyasi mülahazalar)", "(5) güvenlik ve ulaşım ile ilgili unsurlar", "(6) doğal yaşam alanları (ekosistemler)", "(7) tarihî haklar", "(8) üçüncü tarafların hakları (bölgede mevcut diğer sınırlar)"dır.

3.2.2.1. Jeoloji ve Jeomorfoloji

Jeoloji ve jeomorfoloji, deniz alanlarının sınırlandırılmasında kıta sahanlığı yönünden önemli bir role sahip ilgili/özel unsur olsa da etkisi mutlak olmayan nisbi bir faktör olarak karşımıza çıkar⁷¹⁶. Nitekim, *Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları*'nda UAD tarafından "doğal uzantı" kavramına verilen büyük önem ile bu rol sabittir⁷¹⁷. Ayrıca, *Tunus v. Libya Davası*'nda, yargı makamınca davanın taraflarının doğal uzantısı olan bir bölgenin, kıta sahanlığının devamlılığını kesen herhangi bir unsura sahip

⁷¹² Weil, "Geographic Considerations in Maritime Delimitation," 120.

⁷¹³ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 425; Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 446. Coğrafya dışı unsurlardan üçüncü tarafın haklarının ciddi biçimde sınırlandırmada dikkate alındığı görülmüştür. Söz konusu unsur Tanaka tarafından ilgili unsur coğrafyanın alt başlıklarında incelenmiştir.

⁷¹⁴ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 189–204.

⁷¹⁵ Jeoloji ve Jeomorfoloji Kaya'da da coğrafya dışı ilgili unsur olarak ele alınmıştır. Bkz. Kaya, *Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü: Uluslararası Mahkeme Kararları Doğrultusunda Meis Adası'nın Doğu Akdeniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasındaki Etkisi*, 84–85; Legault & Hankey, "From Sea to Seabed," 969.

⁷¹⁶ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 188.

⁷¹⁷ I.C.J. Reports 1969, Para. 101.

olmadığını belirterek taraflardan birinin doğal uzantısının diğeri tarafından kesilmemesi koşuluyla, doğal uzantıda kesinti oluşturmayacak nitelikteki deniz yatağının belirli jeomorfolojik şekillerinin bölgeyi tanımlayan ilgili unsur olarak sınırlandırmada dikkate alınacağı hükme alınmıştır. Bu durumda jeoloji unsuru karşımıza doğal uzantının görünüm biçimleri şeklinde çıkmaktadır. Bu hâl ise ancak kıta sahanlığı sınırlandırılmasında söz konusudur⁷¹⁸.

Ancak kıta sahanlığı sınırlandırılmasının söz konusu olmadığı, mesafe kriterine göre bir hak kazanımı ihtiva eden bir alanın sınırlandırılmasının söz konusu olduğu hâllerde jeolojik unsurlar yerini coğrafya unsuruna bırakmıştır⁷¹⁹. Nitekim, yukarıda ifade edildiği üzere doğal uzantı kavramına atfen önem kazanan bu kavramın MEB kavramı ile bağlantılı olmadığı ve *Maine Körfezi Davası*'nda ifade edildiği üzere mesafe kriterine dayanan hak kazanımının yaygınlaşması ile etkisini yitirdiği ifade edilmektedir⁷²⁰.

Son olarak *Libya v. Malta Davası*'nda buna ilişkin değerlendirmeler meseleye noktayı koymuştur. Buna göre, 200 deniz mili genişliği altındaki alanların sınırlandırılmasında önemi azalmıştır⁷²¹. Zira UAD, BMDHS'nin varlığı ile artık jeolojik ve jeomorfolojik unsurların hak kazanım esası olarak ve ilgili koşul olarak dikkate alınamayacağını ifade etmiştir⁷²². Diğer taraftan söz konusu bu unsur Tanaka'ya göre 200 deniz milinin ötesinde kıta sahanlığı sınırlandırılmasında ilgili unsur olarak söz konusudur⁷²³.

⁷¹⁸ I.C.J. Reports 1982, Para. 48, 61, 103.

⁷¹⁹ Hee-Cheol Yang ve diğerleri., "The Role of Geological and Geomorphological Factors in the Delimitation of Maritime Boundaries," *Ocean and Polar Research* 29, no. 1 (2007): 55.

⁷²⁰ I.C.J. Reports 1984, Para. 94, 193.

⁷²¹ Yang ve diğerleri., "The Role of Geological and Geomorphological Factors in the Delimitation of Maritime Boundaries," 55.

⁷²² I.C.J. Reports 1985, Para. 39. "The Court however considers that since the development of the law enables a State to claim that the continental shelf appertaining to it extends up to as far as 200 miles from its coast, whatever the geological characteristics of the corresponding sea-bed and subsoil, there is no reason to ascribe any role to geological or geophysical factors within that distance either in verifying the legal title of the States concerned or in proceeding to a delimitation as between their claims"

⁷²³ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 292.

3.2.2.2. Doğal Kaynaklar

Deniz alanlarının kavramsal çerçevesinin oluşum sürecine baktığımızda esas varlık nedeninin doğal kaynaklar üzerinden egemenlik yetkilerini kullanmak olduğu görülecektir. Bu bakımdan canlı türler, madenler, mineraller, hidrokarbon kaynaklar olarak karşımıza çıkan doğal kaynakların ilgili unsur olarak yargı pratiğinde yer alması normaldir⁷²⁴.

Tunus v. Libya Davası'nda Tunus doğal kaynaklar yönünden sınırlandırmaya konu bölgedeki petrol kuyularının ilgili unsur olarak dikkate alınmasını talep etmiştir. *Maine Körfezi Davası*'nda ABD bölgede tarihî olarak epeyce süredir balıkçılık yapıldığını, petrol işletmelerinin araştırma yaptığını belirterek doğal kaynakların ilgili unsur olarak değerlendirilmesini talep etmiştir. Kanada da balıkçılığın bölge halkı için önemini ifade ederek doğal kaynakların ilgili unsur olarak dikkate alınmasını ifade etmiştir. UAD buna karşın, balıkçılık, petrol araştırılması gibi faaliyetlerin sınırlandırmaya esas olamayacağını ifade etmiştir.

UAD bunu ifade ederken bu unsurların ihmal edilmesinin kötü sonuçlar doğurmayacağını, radikal oranda hakkaniyete aykırılık yaratmayacağını ifade ederek bu unsurların ilgili unsurları dengeleme maksadıyla sınırlandırmada dikkate alınacağını ifade etmiştir⁷²⁵.

3.2.2.3. Sosyoekonomik Unsurlar

Doktrinde kimi yazarca ekonomik unsurlar olarak ele alınan ilgili unsurlar; doğal kaynaklar ve sosyoekonomik unsurlar olmak üzere iki türlü ifade edilir⁷²⁶. Yargı pratiğinde, sosyoekonomik unsurların genellikle sınırlandırma sonuçları üzerinde doğrudan bir etkisi olmadığı görülmüştür. Çünkü bu unsurlar, sınırlandırmada belirleyici rol oynamamaktadır⁷²⁷. Örnek olarak tarafların sosyoekonomik koşulları ve

⁷²⁴ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 189–91.

⁷²⁵ Ibid. I.C.J. Reports 1985, Para. 107: “As to the presence of oil-wells in an area to be delimited, it may, depending on the facts, be an element to be taken into account in the process of weighing all relevant factors to achieve an equitable result.”

⁷²⁶ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 370.

⁷²⁷ Ibid., 390.

kaynaklara erişim ihtiyaçlarını taleplerinde öne çıkardığı *Tunus v. Libya Davası* ve *Libya v. Malta Davası*'nda, UAD'nin, sosyoekonomik durumların ve kaynakların varlığı veya yokluğunun sınırlandırmada dikkate alınamayacak kadar dışsal (*unrelated*) unsurlar olduğunu belirttiği görülür⁷²⁸. *Libya v. Malta Davası*'nda UAD, daha az zengin olan ülkenin deniz yetki alanının sırf bu nedenle artırılmasının onun ekonomik kaynağının azlığının yargılama eli ile artırılmasının hakkaniyete uygun olmadığını belirtmiştir⁷²⁹.

Danimarka v. Norveç Davası da sosyoekonomik unsurların sınırlandırmada belirleyici bir rol oynamadığını gösteren başka bir örnektir⁷³⁰. UAD burada, Jan Mayen'in nüfusunun az olmasının veya sosyoekonomik unsurlarının sınırlandırmada dikkate alınacak unsur olmadığını ifade etmiştir⁷³¹.

3.2.2.4. Politik Unsurlar

Yargı pratiğinde bazı davalarda siyasi meselelerin ilgili unsur olarak görüşüldüğü görülmüştür. Bu husus ilk defa *Libya v. Malta Davası* ile karşımıza çıkar. UAD bu davada sınırlandırmayı ele alırken, ada devleti statüsündeki Malta'nın sınırlandırılan alanını değerlendirirken, Malta'nın İtalya'nın bir adası olması ihtimalini hâlihazırdaki statüsü ile karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Buna göre, bağımsız bir ada devletinin kıyıdaş devletlerden birisine bağlı olması ihtimalinde; siyasi statüsü gereği kıyı uzunluğu, küçüklüğü, konumu gibi faktörler nedeniyle daha az etki alabileceği veya hiç etki alamayacağı; bağımsız statüsündeki durum itibarıyla ise daha fazla etkiye sahip olduğu ifade edilmiştir⁷³².

3.2.2.5. Güvenlik ve Ulaşım ile İlgili Hususlar

Sınırlandırmaya ilişkin yargı pratiğinde güvenlik ile ilişkili hususların ilgili unsur olarak değerlendirmeye alındığı görülmüştür. Ancak yine de güvenlik unsuru

⁷²⁸ I.C.J. Reports 1982, Para. 106-7. I.C.J. Reports 1985, Para. 50.

⁷²⁹ I.C.J. Reports 1985, Para. 50.

⁷³⁰ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 203.

⁷³¹ I.C.J. Reports 1993, Para. 80.

⁷³² Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 193-95.

nedeniyle coğrafya unsuru ile meydana getirilen sınır hattını değiştiren bir dava örneği bulunmamaktadır. Güvenlik unsuru daha çok coğrafyaya dayanan sınırlandırmayı destekleyici niteliktedir⁷³³. Nitekim, *BK v. Fransa Tahkimi*'nde bu husus böyle olmuştur. Tahkim Mahkemesi, önerilen sınır hattının tarafların denizlerdeki güvenliğe ilişkin çıkarlarını destekleyici olduğu ancak zayıflatmadığı değerlendirmesini yapmıřtır⁷³⁴.

Güvenliğe ilişkin *Libya v. Malta Davası*'nda, *Danimarka v. Norveç Davası*'nda, *Gine v. Gine Bissau Tahkimi*'nde, *Nikaragua v. Kolombiya Davası*'nda UAD, güvenliğin sınırlandırmayı etkileyecek nitelikte olmadığını ifade eder nitelikte kararlar tesis etmiřtir⁷³⁵. En güncel davalardan *Somali v. Kenya Davası*'nda; Kenya'nın güvenlik kaygılarına dayanan argümanlar incelenmiş olup risklerin farkında olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte UAD, mevcut risklerin güvenlik açısından kalıcı nitelikte olmadığını ifade ederek; güvenlik unsurunun tek başına sınırlarda değişiklik yaratacak bir etkisi olmadığını, dolayısıyla sınırı etkilemediğini belirtmiştir.

3.2.2.6. Doğal Yaşam Alanları

Maine Körfezi Davası ile karşımıza çıkan bu husus ABD'nin davada ileri sürmüş olduğu ekosistemlerin korunması gerektiğine, bütünlüğünün bozulmaması gerektiğine ve ekolojik unsurların dikkate alınarak sınırlandırmanın yapılması gerektiğine ilişkin argümanlara dayanır.

UAD buna karşın doğal yaşam alanlarını ilgili bir unsur gibi değerlendirmiş ve bu doğal yaşam alanlarının tespitinin zorluğunu bunun esasen bir tür balık stoku olduğunu, dolayısıyla taraflardan birine tek başına verilmesinin mümkün olmadığını ifadeyle; sınırlandırmanın buna dayanarak yapılmasını uygun görmemiřtir⁷³⁶.

⁷³³ Ibid., 195.

⁷³⁴ UNRIAA, Volume XVIII/1, Para. 187-8.

⁷³⁵ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 195–97.

⁷³⁶ I.C.J. Reports 2021, Para. 158.

3.2.2.7. Tarihî Haklar

Yargı pratiğinde değerlendirilmeye tabi tutulan bir diğer ilgili unsur da tarihî haklar olarak karşımıza çıkar⁷³⁷. *Tunus v. Libya Davası*'nda Tunus tarafından ileri sürülen balıkçılık hakkının tarihî olduğu argümanı, UAD tarafından değerlendirilmiş ve neticesinde üzerinde önceden anlaşılmamış deniz alanlarının sınırı hakkında tarafların karşı çıkmadığı ve zımni biçimde kabul ettiği kurallar var ise bunların tarihsel olarak kanıt olabileceği vurgulanmıştır⁷³⁸.

Yine, *Katar v. Bahreyn Davası*'nda UAD, tarafların üzerinde anlaştığı tarihî belgelerin ve uygulamaların dikkate alınacağını ifade etmiştir. Buna göre, tarihî hakların değerlendirildiği bu davalarda UAD'nin anlaşma unsuruna baktığı ve bu nazarda anlaşma varsa onun dikkate alınacağını vurguladığı görülmektedir⁷³⁹. Bu durum da kanaatimizce tarihin ilgili unsur olarak ele alınmasından ziyade sınırlandırmanın temelde anlaşma ile oluştuğu prensibinin bir tezahürüdür. Aynı davada yanı sıra tarihî geleneksel niteliğe sahip “inci avcılığı bölgeleri”nin değerlendirilmesi gündeme gelmişse de UAD bunu, sınır belirleyici olmadığını belirtmiştir⁷⁴⁰.

3.2.2.8. Üçüncü Tarafların Hakları

Bölgede üçüncü taraf devletlerin mevcut sınırları sınırlandırmayı etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkar⁷⁴¹. Bu kanaatimizce yargı pratiğinin üçüncü tarafların haklarına gösterdiği saygının tezahürüdür.

Üçüncü taraf devletlerin haklarının korunduğu ilk dava, *BK v. Fransa Tahkimi*'dir. Tahkim Mahkemesi İspanya ve İrlanda'nın kıyılarının dayandığı bir bölgeyi vurgulayarak kararını vermiştir⁷⁴². Bu bakımdan, üçüncü taraf devletlerin haklarının

⁷³⁷ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 198; Bernard H. Oxman, “International Maritime Boundaries: Political, Strategic, and Historical Considerations,” *The University of Miami Inter-American Law Review*, 1994, 281–92.

⁷³⁸ I.C.J. Reports 1982, Para. 15, 95.

⁷³⁹ I.C.J. Reports 2001, Para. 235-40.

⁷⁴⁰ I.C.J. Reports 2001, Para. 236.

⁷⁴¹ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 200. Üçüncü tarafın haklarının coğrafi unsur olarak değerlendirildiği eser için bkz. Tanaka, *The International Law of the Sea*, 261-62.

⁷⁴² Tanaka, *The International Law of the Sea*, 261.

söz konusu olabileceği hâllerde salt iki taraf arasında yapılacak sınırlandırmanın uygun olmadığı tespitini ileri sürmek mümkündür. Benzer şekilde, *Tunus v. Libya Davası*'nda UAD kararını verirken *üçüncü tarafların hakları saklı kalmak kaydı ile* kararını vermiştir⁷⁴³. Bu durum yargı pratiğinin üçüncü taraf devletlerin haklarına önem verdiğini gösterir.

Libya v. Malta Davası'nda İtalya'nın davaya müdahil olarak katılma talebini reddeden UAD'nin kararını tesis ederken; Libya ile Malta arasındaki sınırın İtalya'nın haklarına tesir edecek nitelikte olmadığı ifadesiyle⁷⁴⁴ ve *Romanya v. Ukrayna Davası*'nda UAD'nin üçüncü taraf devletin haklarının ilgili unsur olarak kategorize etmesiyle bu husus teyit edilmiştir⁷⁴⁵.

Gine v. Gine Bissau Tahkimi'nde Tahkim Mahkemesi tarafından karşılıklı müzakere olmaksızın meydana gelen sınırlandırmaların dikkate alınmayacağı ifade edilmiştir⁷⁴⁶. Aynı şekilde bu husus *Gana v. Fildişi Davası*'nda da söz konusu olmuştur. Gana, evvelden beri kabul edilmiş sınırların tespit edilip buna göre kararın ilanını talep etmiştir, bu noktada petrol arama ruhsatlarını delil göstermiştir.

Tahkim Mahkemesi, taraflarca kabul edilmiş bir sınırın ispatının önemli delillerle ispat edilebileceğini, yazılı olmayan ve fiili bir anlaşmanın varlığının her durumda varsayılmayacağını, diğer tarafın açıkça itiraz etmemesinin bazen dış politika açısından “iyi komşuluk ilişkilerini sürdürme” maksadını taşıyabileceğini, Gana'nın sunduğu delillerin zımnî anlaşmanın varlığını kanıtlamadığını ifade etmiştir⁷⁴⁷. Bu durum, *Kamerun v. Nijerya Davası*'nda ve *Somali v. Kenya Davası*'nda UAD'nin vermiş olduğu kararlar da aynı şekilde karşımıza çıkmıştır.

Sınırlandırmanın temel kural olarak anlaşma ile yapıldığı yukarıda ifade edilmişti, bu temel kuralın bir yansıması olarak kanaatimizce yargı pratiği üçüncü tarafın haklarının korunmasını ifade etmiştir ve bu hususta hassas olduğunu belirtmiştir. Nitekim,

⁷⁴³ I.C.J. Reports 1982, Para. 75.

⁷⁴⁴ I.C.J. Reports 1982, Para. 6, 21-22.

⁷⁴⁵ I.C.J. Reports 2009, Para. 209.

⁷⁴⁶ UNRIIA Volume XIX/4, Para. 94.

⁷⁴⁷ *Gana v. Fildişi Sahili Davası*, Karar, 23 Eylül 2017, “*Delimitation of the Maritime Boundary in the Atlantic Ocean (Ghana/Côte d'Ivoire), Judgment*”, Intl' Tribunal for the Law of the Sea (ITLOS) Reports 2017, Para. 69, 163, 212, 225-228.

UAD'nin kararlarında sınırlandırmanın üçüncü taraflarının haklarının incelendiği kısımlarda bölgedeki diğer andlaşmalara değinildiği ve buradaki hak ve menfaatlerin gözetilerek sınırlandırma hattının belirlendiği görülmüştür. Ayrıca bir diğer taraftan, UAD Statüsü'nün 59'uncu maddesi uyarınca “*UAD'nin kararı taraflar ve ilgili dava haricinde bağlayıcı güce sahip değildir.*” hükmü amirdir⁷⁴⁸. Bu doğrultuda, sınırlandırmanın hukuki sonuç olarak üçüncü tarafın haklarını ihlal edecek bir sınırlandırma meydana getirmesi mümkün değildir.

Son olarak VAHS uyarınca da bu mesele böyledir. Şöyle ki VAHS'ın 34'üncü maddesi bir andlaşmanın rıza olmaksızın üçüncü tarafı bağlamayacağı ve yükümlülük yaratmayacağını (*pacta tertiis*) öngörür⁷⁴⁹. Sonuçta gerek anlaşma ile olsun gerek yargı makamlarınca yapılan sınırlandırma ile olsun, sınırlandırma işlemi üçüncü tarafı bağlayıcı olamaz. Bu cümleden olmak üzere yargılamanın üçüncü tarafa saygılı olması gerektiği de yargı kararları ile sabittir.

3.3. Yargı Kararları Bağlamında Coğrafyanın Üstünlüğü İlkesi

Coğrafyanın üstünlüğü ilkesini yargı kararları itibariyle incelemek kanaatimizce iki türlü mümkün olacaktır. Burada, hem yargı kararları itibariyle coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin varlığını ve niteliğini ortaya koymak gerekir; hem de yargı kararlarında coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin görünümünü ortaya koymak gerekir.

3.3.1. Coğrafyanın Üstünlüğü İlkesinin Yargı Kararları Bağlamında Niteliği

Coğrafi faktörlerin deniz sınırlarının belirlenmesindeki rolünün önemli olduğu, su götürmez bir gerçektir⁷⁵⁰. Nitekim, Tanaka bunu net bir biçimde ortaya koymak için ilgili unsurlar ve davalar bazlı bir tablo yaparak coğrafyanın üstünlüğünü yargı kararları bağlamında tablolastırarak ortaya koymuştur⁷⁵¹. Aşağıda Tanaka'nın adı

⁷⁴⁸ Kaya, *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler (Basic Documents in International Law)*, 440.

⁷⁴⁹ Ibid., 82. Bkz. madde metni: “*Bir andlaşma, rızası olmadan üçüncü bir devlet için ne hak ne de yükümlülük yaratır.*”

⁷⁵⁰ Tanaka, *The International Law of the Sea*, 251.

⁷⁵¹ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 444–45.

geçen tablosunun çalışmamıza uyarlanmış ve güncel davaları içeren bir versiyonu mevcuttur⁷⁵².

Tablo 3.1. Coğrafyanın Üstünlüğü İlkesini Gösterir Tablo

	1969 UAD	1977 TM	1982 UAD	1984 UAD	1985 TM	1985 UAD	1992 TM	1993 UAD	1999 TM	2001 UAD	2007 UAD	2009 UAD	2012 UAD	2018 UAD	2021 UAD
1. Kıyı Uzunluğu	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	+	+	+	+
2. Kıyı Coğrafyası*	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
3. Adalar	-	+	+	+	+	-	+	-	+	+	+	+	+	-	-
1. Jeoloji ve Jeomorfoloji	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Ekonomik Unsurlar**	-	+	-	+	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-
3. Tarihi Haklar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Güvenlik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5. Ulaşım	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
6. Deniz Çevresi***	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7. Üçüncü Tarafın Hakları	-	-	+	-	+	+	-	-	+	+	+	+	+	+	+

(+) : Sınırlandırmada dikkate alınmıştır.
(-) : Sınırlandırmada dikkate alınmamıştır.
* Kıyı coğrafyası, kıyının şekli, bölgedeki genel coğrafi görünüm ve karşılıklı birbirine göre konumları başlıklarını birlikte içerir.
** Ekonomik Unsurlar doğal kaynak ve sosyoekonomik unsurlar başlıklarını içerir.
*** Deniz çevresi doğal yaşam alanları başlığını içermektedir.
Not: Aynı yılda aynı mahkemece birden fazla karar verilmediğinden karar yılı ile ilgili karar ifade edilmiştir.

Yukarıda sınırlandırma sürecinde dikkate alınan ilgili unsurların hangi davada nasıl dikkate alındığı tablolaştırılmıştır. Tablodan görüleceği üzere tablonun üst kısmında ilgili unsur coğrafya yer almaktadır ve artı yoğunluğu açık biçimde göze çarpmaktadır. Tablonun alt kısmında coğrafya dışı unsurlar yer almaktadır ve yalnızca üçüncü tarafın

⁷⁵² Ibid.'ten uyarlanmıştır.

hakları yoğun sayılabilecek bir biçimde dikkate alınmıştır⁷⁵³. Bu kapsamda coğrafyanın üstünlüğünden net biçimde bahsedebiliriz.

3.3.2. Coğrafyanın Üstünlüğü İlkesinin Yargı Kararlarındaki Görünümleri

Coğrafyanın üstünlüğü ilkesi uluslararası yargı pratiğinde ve devlet uygulamasında mevcuttur⁷⁵⁴. Yargı kararları ile gelişmektedir⁷⁵⁵. *Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları*, coğrafya unsurunun sınırlandırmadaki önemini vurgulayan ilk örnektir. Yargı makamlarının verdiği kararlar bağlamında coğrafyanın üstünlüğünün (ağır basmasının) çalışmamızla tablolaştırılmasıyla, sınırlandırmanın coğrafi alanının niteliğine uygun olarak yapılması gerektiğine verilen önem vurgulanmıştır.

Bunun yanında; coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin yargı kararlarındaki görünümünün de ortaya koyulması gerekir. Bu bahisle yargı pratiğinde diğer unsurlara göre coğrafyanın ağır basmasını vurgulayan kavram ve ifadelerin incelenmesi önem arz etmektedir. Nitekim, coğrafyanın üstünlüğüne işaret eden “kara denize hakimdir (*the land dominates the sea*)”⁷⁵⁶ ilkesi, “egemenlik kıyı vasıtasıyla kullanılır (*it dominates it by the intermediary the coastal front*)” gibi⁷⁵⁷ ifadeler yargı kararlarında mevcuttur.

Çeşitli davalarda, “sınırlandırma, doğası itibarıyla eşit olmayan durumu eşit hâle getirmek değildir.” veya “doğanın veya coğrafyanın tamamen baştan şekillendirilmesi gibi bir durum söz konusu olamaz” şeklinde ifadeler yer verildiğini yukarıda zikrettik. Yine aynı şekilde sınırlandırmada “coğrafyanın yeniden şekillendirilmesinin veya tabiatın eşitsizliklerinin telafi edilmesinin söz konusu olmaması” ifadesi de karşımıza

⁷⁵³ İfade ettiğimiz üzere üçüncü tarafın hakları unsurunun dikkate alınması sınırlandırmanın anlaşma ile yapılacağı ilkesinin bir tezahürüdür. Bu esasında temel bir ilke olan sınırlandırmanın anlaşma ile yapılması gerektiğinin farklı bir görünümüdür. Nitekim gerek anlaşma ile olan gerekse yargı makamlarının yaptığı sınırlandırma üçüncü tarafı bağlayamaz (*pacta tertiis*). Dolayısıyla kanaatimizce son satırdaki artı yoğunluğu coğrafyanın üstünlüğüne zeval getirmez.

⁷⁵⁴ Dundua, *Delimitation of Maritime Boundaries between Adjacent States*, 83.

⁷⁵⁵ Weil, “Geographic Considerations in Maritime Delimitation,” 115.

⁷⁵⁶ Fietta & Cleverly, *A Practitioner’s Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 28.

⁷⁵⁷ Weil, “The Law of Maritime Delimitation : Reflections,” 50; Weil, “Geographic Considerations in Maritime Delimitation,” 115.

çıkar⁷⁵⁸ Sonuçta doğada ne varsa coğrafya onu ifade eder ve ilgili unsur olarak coğrafya unsuru sınırlandırmaya bu şekli ile esas alınmalıdır.

Maine Körfezi Davası'nda, coğrafi koşulların ve diğer ilgili koşulların sınırlandırmada nasıl dikkate alınması gerektiği, her durumda sınırlandırmanın bölgenin coğrafi yapısına ve ilgili koşullara dayanarak hakkaniyete yönelik bir sonuca ulaşılması gerektiği ifade edilmiştir. *Barbados-Trinidad&Tobago Davası*, *Danimarka v. Norveç Davası*, *Katar v. Bahreyn Davası* ve *Kanada v. Fransa Tahkimi* gibi davalarda da sınırlandırmanın coğrafi duruma dayandığı ve kıyıların özelliklerinin sınırlandırmada belirleyici olduğu ifade edilmiştir. Nitekim, bu davalardan çıkarılacak genel sonuç, yargı pratiğinde sınırlandırma sürecinde ilgili unsur olarak coğrafyanın diğer tüm unsurlara göre daha ağırlıklı bir öneme sahip olduğudur.

Sonuç olarak, geniş anlamıyla coğrafyanın üstünlüğü ilgili unsur coğrafyaya birincil önem atfedilen hâlleri ifade ettiği gibi; coğrafyanın birincil olarak dikkate alınması maksadına hizmet eden çeşitli kalıplaşmış ibareleri de kapsamaktadır. Söz gelimi incelememiz neticesinde çeşitli alt ilkelerin geniş anlamı itibariyle coğrafyanın üstünlüğüne tekabül edecek biçimde vurgulandığı gözlemlenmiştir. Şu hâlde, çeşitli ilkelerin esasında coğrafyanın üstünlüğünün farklı birer görünümü olduğunu belirtmek mümkündür. Bu ilkeler pek çok yargı kararında farklı biçimde ifade edilmiştir. Ancak günün sonunda bu ilkelerin esas amacı coğrafyaya atfedilen önemi ortaya koymaktır.

3.3.2.1. Kara Denize Hakimdir

Kara denize hâkimdir (*the land dominates the sea*), deniz alanlarının sınırlandırılmasında kıyı devletlerinin deniz üzerindeki egemenlik haklarının, kara parçaları üzerindeki egemenliklerinden türediğini ifade eder ve denizler üzerindeki egemenliğin, denize kıyısı olan devletlerin kara topraklarından kaynaklandığını vurgular⁷⁵⁹.

⁷⁵⁸ I.C.J. Reports 1984, Para. 37, “*The Chamber must recall that the facts of geography are not the product of human action amenable to positive or negative judgment, but the result of natural phenomena, so that they can only be taken as they are.*”

⁷⁵⁹ Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 27–30.

Bu ilke, kodifikasyon öncesi dönemdeki, denizlerin belli bir bölümünün kıyı devletlerinin egemenlik alanı olarak kabul edilmesi pratiğinden kaynaklanmaktadır. UAD'nin kullanımından önce ilk defa İngiltere tarafından *Balıkçılık Davası*'nda vurgulanan bu ilke⁷⁶⁰, *Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları*'nda UAD tarafından karar metninde atıf yapılarak kabul edilmiştir⁷⁶¹.

Bu ilkeye göre, kıyı devletinin deniz alanları üzerindeki egemenlik hakları kara üzerindeki hâkimiyetinden meydana gelir. Deniz alanları kara parçalarının devamı olduğundan deniz alanlarında da egemenlik söz konusu olacaktır⁷⁶².

Kara ibaresi ile bahsedilen ana karadır. Kara üzerindeki egemenlik ile bahsedilen ise ana kara kütlesi üzerindeki devletin egemenliğidir. Devletin ana kara kütlesi, egemenliğin deniz alanlarına sirayet etmesinde bir hak kazanım vasıtasıdır. Ancak, sınırlandırmada ana kara kütesinin özelliklerinin sınırlandırılan alana tesiri etmediği yargı pratiği ile vurgulanmıştır. Buna göre, kıyının karaya doğru olan tarafındaki kütle, deniz alanlarında egemenlik meydana getirmek yönünden etkiye sahipken; sınırlandırma yapılan alanın belirlenmesinde etkiye sahip değildir⁷⁶³. Zira, ana kara kütesinin büyüklüğünün veya küçüklüğünün deniz alanlarının tespit edilmesinde tesiri yoktur. Ancak ana kara kütlesi üzerindeki egemenlik deniz alanlarındaki egemenlik için zaruridir⁷⁶⁴.

3.3.2.2. Denizde Egemenlik Kıyı Vasıtasıyla Kullanılır

Denizde egemenlik kıyı vasıtasıyla kullanır ilkesi, kara denize hakimdir ilkesinin diğer yüzüdür. Nitekim yukarıda da ifade ettiğimiz üzere deniz alanlarında egemenliğe sahip olmanın yolu karadaki egemenliktir⁷⁶⁵. Karadaki egemenlik deniz alanlarında

⁷⁶⁰ Bing Bing Jia, "The Principle of the Domination of the Land over the Sea: A Historical Perspective on the Adaptability of the Law of the Sea to New Challenges," *German YB Int'l L.* 57 (2014): 71.

⁷⁶¹ Fietta & Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation*, 27–30.

⁷⁶² Gökalp, *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, 83.

⁷⁶³ Bu husus *Libya v. Malta Davası*'nda "kara kütlesi" nitelendirmesi ile ifade edilmiştir.

⁷⁶⁴ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 188.

⁷⁶⁵ Weil, "Geographic Considerations in Maritime Delimitation," 115.

egemenlik imkânı sağlarken kıyı coğrafyasının karaya doğru olan tarafındaki kütlenin bir önemi yoktur⁷⁶⁶.

Yargı pratiğinde denizde egemenlik kıyı vasıtasıyla kullanır ilkesi ile bu husus açıklanmıştır⁷⁶⁷. Nitekim, deniz üzerinde egemenliğe sahip olmak ana kara kütledeki devlette egemenliğe sahip olmak ile mümkündür. Ancak tek başına kara kütleli egemenliği denizde egemenlik getirmemektedir. Zira denize kıyısı olmayan bir devletin deniz alanlarında egemenliğinden bahsedilemez⁷⁶⁸. Bu husus açıkça, denize kıyısı bulunmayan bir devletin, deniz yetki alanlarında egemenlik iddiasında bulunamayacağı anlamına gelir⁷⁶⁹.

Bu ilke, çeşitli uluslararası yargı kararlarında ele alınmış ve bu kararlarda gerek kara denize hakimdir ilkesinin gerekse onun diğer yüzü olan denizde egemenlik kıyı vasıtasıyla kullanır ilkesinin önemi pekiştirilmiştir. Örnek olarak, *Libya v. Malta Davası*'nda UAD, kıta sahanlığı haklarının, kara kütlelerinden değil, kara kütledeki egemenlikten doğduğunu ve bu egemenliğin kıyı yüzü aracılığıyla kullanılabileceğini belirtmiştir⁷⁷⁰.

Benzer şekilde, *Romanya v. Ukrayna Davası*'nda UAD, kıta sahanlığı ve MEB alanı üzerinde hak sahibi olabilmek için, bu alanlardaki egemenliğin kaynağı olan kıyıların belirlenmesinin gerekli olduğunu vurgulamıştır⁷⁷¹. Ancak yine vurgulamakta fayda görüyoruz ki; *Libya v. Malta Davası*'nda açıkça vurgulandığı üzere denizler üzerindeki (egemenliğin) hak ve yetkilerin kullanılmasında kara kütlelerinin rolü varken denizler üzerindeki yetki alanlarının sınırlandırılmasında kara kütlelerinin rolü yoktur.

⁷⁶⁶ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 188.

⁷⁶⁷ Jiuyong Shi, "Maritime Delimitation in the Jurisprudence of the International Court of Justice," *Chinese Journal of International Law* 9, no. 2 (2010): 276.

⁷⁶⁸ Vladimir-Djuro Degan, "Consolidation of Legal Principles on Maritime Delimitation: Implications for the Dispute between Slovenia and Croatia in the North Adriatic," *Chinese Journal of International Law* 6, no. 3 (November 1, 2007): 613.

⁷⁶⁹ *Ibid.*, 613.

⁷⁷⁰ I.C.J. Reports 1985, Para. 49

⁷⁷¹ I.C.J. Reports 2009, Para. 77.

3.3.2.3. Coğrafyanın Yeniden Şekillendirilmesi Söz Konusu Olmaz

Coğrafyanın yeniden şekillendirilmesinin söz konusu olmadığı ilkesi, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması sürecinde doğal coğrafi durumların ve kıyı coğrafyasının temel alınması gerektiğini vurgular. Bu ilke, sınırlandırmada coğrafi unsurların değişmez olduğunu ve sınırlandırmanın bu doğal yapı üzerine kurulması gerektiğini, doğa ne ise coğrafyanın o olduğunu ifade eder⁷⁷².

Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davaları'nda, kıyı uzunlukları ve kıyı biçimlerinin dikkate alınması gerektiği, bu durumun, coğrafi gerçekliğin değiştirilmesi anlamına gelmeyeceğini vurgulanmıştır⁷⁷³. *BK v. Fransa Tahkimi*'nde adaların konumuna bağlı olarak deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında coğrafi durumların doğal olarak dikkate alınması gerektiği ve aşırı orantısızlıkların giderilmesi gerektiği belirtilmiştir⁷⁷⁴. *Maine Körfezi Davası*'nda, coğrafi unsurların doğanın bir lütfü olduğu ve bu unsurların olduğu gibi kabul edilerek sınırlandırmanın gerçekleştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir⁷⁷⁵. *Romanya v. Ukrayna Davası*'nda *Serpents Adası*'nın kıyı şeridinin sınırlandırmada dikkate alınmasının, coğrafyanın yeniden şekillendirilmesine yol açacağına ve bu durumun hakkaniyete aykırı olacağına karar verilmiştir⁷⁷⁶.

⁷⁷² Ibid., 199.

⁷⁷³ I.C.J. Reports 1969, Para. 91.

⁷⁷⁴ UNRIAA, Volume XVIII/1, Para. 201-202, 248.

⁷⁷⁵ I.C.J. Reports 1984, Para. 37.

⁷⁷⁶ I.C.J. Reports 2009, Para. 149.

BÖLÜM IV

TÜRK DENİZ YETKİ ALANLARININ BELİRLENMESİ

4.1. Mevcut Türk Deniz Yetki Alanları

Türkiye'nin iç sularının tespitine ilişkin hükümler ile kara sularının genişliği, 2674 sayılı Türk Karasuları Kanunu ile belirlenmiştir⁷⁷⁷. Kanun'un 3'üncü maddesine göre, Cumhurbaşkanlığı Kararı tarafından tespit edilecek esas hatlardan itibaren kara sularının genişliği ölçülmektedir. Söz konusu maddenin lafzı: “*Kara sularının genişliği, Cumhurbaşkanınca tespit edilecek esas hatlardan itibaren ölçülür.*” hükmünü amirdir.

Kara tarafında yer alan sular, körfez suları, daimi liman tesisleri ve bu tesislerin en açıkta olanlarının kara tarafında kalan suları ile dış limanlar iç sulara dâhildir. İç suların dış sınırını ve kara sularının genişliğini belirleyen esas hatlar, normal esas hat veya düz esas hat yöntemi ile ortaya koyulur⁷⁷⁸. 2674 sayılı Kanun'a göre, esas hatların kara tarafında kalan sular ve körfez suları Türk iç sularını oluşturur⁷⁷⁹.

Bu genel hüküm, tüm Türk kıyıları için geçerlidir. Türkiye, esas hatlarının hangi yöntemle belirlendiğini ortaya koymamış ve iç sularının sınırını gösteren resmî bir haritayı bugüne kadar yayınlamamıştır⁷⁸⁰. Şu hâlde, 2674 sayılı Kanuna dayanarak Cumhurbaşkanlığı henüz kara sularının iç sınırını, iç suların dış sınırını belirleyen esas hatları ve hangi yöntemle hattın çizileceğini belirlememiştir. Ancak Gözügüzelli düz esas hattı temel alan Türkiye'nin esas hatlarını gösterir haritalar yayınlamıştır⁷⁸¹.

⁷⁷⁷ 29.05.1982 tarihli 17708 sayılı Resmî Gazete, Tertip 5, Cilt 21, 338.

⁷⁷⁸ Toluner, *Milletlerarası Hukuk Dersleri*, 67–69; Kuran, *Uluslararası Deniz Hukuku*, 8. Baskı:37–38.

⁷⁷⁹ 2674 sayılı Kanun Madde 4: “*Esas hatların kara tarafında kalan sular ve körfez suları, Türk iç sularıdır. Daimi liman tesisleri kıyının bir parçası sayılır ve bu tesislerden en açıkta olanlarının kara tarafında kalan sular ve dış limanlar iç sulara dahildir.*”

⁷⁸⁰ Gözügüzelli, “Uluslararası Deniz Hukuku Türk Denizleri ve Olmazsa Olmaz (Sine Qua Non) İlkeler,” 205.

⁷⁸¹ Emete Gözügüzelli, “Uluslararası Deniz Hukuku Türk Denizleri ve Olmazsa Olmaz (Sine Qua Non) İlkeler” (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2020).

2674 sayılı Kanuna göre; Türk kara suları, Türkiye ülkesine dâhil sayılmakta ve Türk kara sularının genişliği kanun ile kural olarak altı (6) deniz mili kabul edilmektedir⁷⁸². Ayrıca söz konusu Kanun'da Cumhurbaşkanı, belirli denizler için o denizlerle ilgili bütün özellikleri ve durumları göz önünde bulundurmak ve hakkaniyet ilkesine uygun olmak şartıyla altı deniz milinin üstünde kara suları genişliği tespit etmeye yetkili kılınmıştır.

Nitekim Kanunun 1'inci maddesi 3'üncü fıkrasının lafzı, "*Cumhurbaşkanı, belirli denizler için, o denizlerle ilgili bütün özellikleri ve durumları göz önünde bulundurmak ve hakkaniyet ilkesine uygun olmak şartıyla, altı deniz milinin üstünde kara suları genişliği tespit etmeye yetkilidir.*" hükmünü amirdir.

Diğer yandan kara sularımızı incelemek için 476 sayılı Kanun'un incelenmesi de gereklidir⁷⁸³. Nitekim, 20 Mayıs 1982 kabul tarihli Karasuları Kanunu 6'ncı maddesi "*15/5/1964 tarih ve 476 sayılı Kanunla, diğer kanunların bu Kanuna aykırı hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.*" hükmünü amirdir. Bu durumda, adı geçen Kanun'un 1'inci maddesi benzer şekilde altı deniz milini kabul ederken kara sularının genişliğinin daha geniş olarak artırılmasını "*Kara suları daha geniş olan devletlere karşı Türk kara sularının genişliği, mütekabiliyet esasına göre taayyün eder.*" amir hükmü gereği mütekabiliyet esaslarına bırakmıştır⁷⁸⁴. Mütekabiliyet esasının yürürlükteki Kanun'da olmadığı görülmektedir.

Karadeniz'de Türk kara suları yönünden; mülga 476 sayılı Karasuları Kanunu yürürlükte iken, "*Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşma, sözleşme ve anlaşmaların hükümleri saklıdır.*" şeklinde 9'uncu maddesi mevcuttur⁷⁸⁵. Karadeniz'de kıyıdaş devletlerce kara suları 12 deniz mili uygulanmaktadır. Türkiye mütekabiliyet esası üzerine Karadeniz'de kara sularının genişliğini 12 deniz mili olarak belirlemiştir⁷⁸⁶.

⁷⁸² 2674 sayılı Kanun Madde 1: "*Türk karasuları Türkiye ülkesine dahildir. Türk karasularının genişliği altı deniz milidir.*"

⁷⁸³ 25.05.1964 tarihli ve 11711 sayılı Resmî Gazete.

⁷⁸⁴ Toluner, *Milletlerarası Hukuk Dersleri*, 96.

⁷⁸⁵ 25.05.1964 tarihli ve 11711 sayılı Resmî Gazete.

⁷⁸⁶ Cihat Yayıncı, *Mavi Vatan* (İstanbul University Press, 2022), 38.

Mülga Karasuları Kanunu'nun gerekçesinde mütekabiliyet esasına açıklama getirilmiştir. Buna göre, Kanun Koyucu iradesini; “*Türkiye'nin deniz komşularından Akdeniz ve Ege Denizlerinde, İsrail, İtalya, Yunanistan, 6 mili, Birleşik Arap Cumhuriyeti 12 mili, Karadeniz komşularından Romanya, Bulgaristan ve SSCB 12 mili kabul etmişlerdir. 6 mil genişliğin, iktisadi, siyasi, askerî bakımlardan Akdeniz ve Ege Denizinde, menfaatlerimizi en iyi sağlayacak bir genişlik olduğu yapılan tetkikler neticesinde anlaşılmıştır. Diğer taraftan, devletler arasında fark gözetmeyi önlemek üzere, mütekabiliyet kaidesi 6 milden fazla genişlik kabul etmiş bütün devletlere teşmil edilmiştir.*”⁷⁸⁷ şeklinde ifade etmiştir. Toluner'e göre bu gerekçedeki mütekabiliyet esasını tanımlı alışılmış tanımının dışındadır; fiili karşılıklılık olarak yorumlanmalıdır⁷⁸⁸.

2674 sayılı Karasuları Kanunu'nun Bakanlar Kurulu'na (günümüzde Cumhurbaşkanı)⁷⁸⁹ kara sularının genişliğini genişletme imkânı veren 1'inci maddesi uyarınca 29 Mayıs 1982 tarihli ve 8/4742 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile “Karadeniz” ve “Akdeniz”de Türkiye kara suları için 2674 sayılı Karasuları Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önceki mevcut durumun sürdürülmesine karar verilmiştir⁷⁹⁰. Ancak adı geçen Bakanlar Kurulu Kararı'nda Karadeniz ve Akdeniz'deki duruma ilişkin bilgiye yer verilmemiştir⁷⁹¹.

Karadeniz ve Akdeniz'deki durumun bilgisine ulaşmak adına mülga Karasuları Kanunu'nun cari olduğu dönemde çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararı'na bakmak gerekir. Nitekim, Karadeniz'in kara sularının genişliğine yönelik olarak 18 Mart 1981 tarihli ve 8/2624 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın⁷⁹² ekinde parantezle *Karadeniz'de Türk kara suları 12 mil olduğuna* mana getirilecek ifade yer almaktadır⁷⁹³. Bu nedenle, Karadeniz'de kara suları genişliğimiz yukarıda da zikredildiği üzere 12 deniz mili uygulanmaktadır.

⁷⁸⁷ 1964 Millet Meclisi Tutanak Dergisi (MMDT), Cilt 29, Dönem I, Tertip 3, 156, 1'inci Ek.

⁷⁸⁸ Toluner, *Milletlerarası Hukuk Dersleri*, 96–97.

⁷⁸⁹ 02.07.2018 tarihli ve 698 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 36 ncı maddesiyle maddede yer alan “Bakanlar Kurulu” ibaresi “Cumhurbaşkanı” şeklinde değiştirilmiştir.

⁷⁹⁰ 22 Mayıs 1982 tarihli 17708 sayılı Resmî Gazete; Oğuzhan Dedebağı, “Türk Deniz Egemenlik ve Yetki Alanlarında Ulusal Hak ve Menfaatler Üzerine Bir İnceleme” (Master's Thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016), 38.

⁷⁹¹ Demir, “Türk Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesinin Hukuki Dayanakları Üzerine Bazı Düşünceler,” 38–39.

⁷⁹² 30.05.1981 tarihli 17355 sayılı Resmî Gazete.

⁷⁹³ Demir, “Türk Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesinin Hukuki Dayanakları Üzerine Bazı Düşünceler,” 38; Yayıncı, *Mavi Vatan*, 31.

Karadeniz'deki Türk kara sularının genişliğinin yanı sıra Karadeniz'in kara sularının tespiti adına kara sularının yan sınırının tespiti de önemlidir. 17 Nisan 1973 tarihinde Türkiye ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) arasında deniz yan sınırının belirlenmesine ilişkin andlaşma akdedilmiştir⁷⁹⁴. Karadeniz'de yan sınır batı ve doğu olmak üzere Karadeniz'in iki tarafında vardır. Batıda Bulgaristan ile doğuda Gürcistan ile Karadeniz'deki Türk kara suları yan sınırı andlaşmalarla belirlenmiştir⁷⁹⁵.

Karadeniz'deki Türk kara sularının doğudaki Gürcistan ile yan hududu; Gürcistan'ın SSCB'nin ardılı (halefi) devlet olması nedeniyle SSCB ile yapılan protokol uyarınca belirlenmiştir. Buna göre, Türkiye ile Gürcistan arasında belirlenen kara sınırının bitim noktasından itibaren olmak üzere 290° kerteriz hattı üzerinde 12,96 deniz mili mesafe noktasının güneyi Türk kara suları olarak belirlenmiştir⁷⁹⁶.

Karadeniz'deki Türk kara sularının batıda Bulgaristan ile yan sınırı Bulgaristan ile 4 Şubat 1997 tarihinde imzalanan andlaşma⁷⁹⁷ ile belirlenmiştir. Buna göre, kara sınırı bitim noktasından 90° kerterizi üzerinde 12 deniz mili mesafeye kadar uzanan hattın güneyi Türk kara sularıdır⁷⁹⁸.

Karadeniz'in Marmara Denizi ile güneydeki sınırı, 15/08/2019 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan "*Türk Boğazları Deniz Trafik Düzeni Yönetmeliği*"nin 3'üncü maddesi uyarınca "*İstanbul Boğazı'nın Kuzey Sınırı*"dır. Buna göre, Anadolu Fenerini Türkeli Fenerine birleştiren hattın kuzeyi Karadeniz iken, Güneyi Marmara Denizi'dir⁷⁹⁹.

Ege Denizi'nin Kuzey'de Marmara Denizi ile sınırı ise, 15/08/2019 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan "*Türk Boğazları Deniz Trafik Düzeni Yönetmeliği*"nin 3'üncü

⁷⁹⁴ Demir, "Türk Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesinin Hukuki Dayanakları Üzerine Bazı Düşünceler," 39.

⁷⁹⁵ Ibid., 39-40.

⁷⁹⁶ Dedebağı, "Türk Deniz Egemenlik ve Yetki Alanlarında Ulusal Hak ve Menfaatler Üzerine Bir İnceleme," 38; Yayıncı, *Mavi Vatan*, 32.

⁷⁹⁷ 21.07.1998 tarihli ve 23409 sayılı Resmî Gazete.

⁷⁹⁸ Dedebağı, "Türk Deniz Egemenlik ve Yetki Alanlarında Ulusal Hak ve Menfaatler Üzerine Bir İnceleme," 38.

⁷⁹⁹ Türk Boğazları Deniz Trafik Düzeni Yönetmeliği, Resmî Gazete 30859 (15 Ağustos 2019), md. 3/1-(1).

maddesinde yer alan “Çanakkale Boğazı'nın Güney Sınırı” tanımından hareketle “*Mehmetçik Burnu Fenerini Kumkale Fenerine birleştiren*” çizgidir⁸⁰⁰.

Marmara Denizi, Karadeniz'i Ege Denizi'ne ve dolayısıyla Akdeniz'e bağlayan bir iç deniz sayılır⁸⁰¹. Nitekim Toluner'e göre; “*Marmara Denizi bir boğazla değil, iki boğazla açık denizlere bağlanan bir su alanıdır*”⁸⁰².

Sonuçta Marmara Denizi, Çanakkale Boğazı ve İstanbul Boğazı aracılığıyla Ege'de açık denizlere, Karadeniz'de uluslararası sulara bağlanan bir su alanı olduğundan Türkiye'nin iç sular rejimine tabi olduğu anlayışı mevcuttur ve Türkiye buna ilişkin resmî beyanını uluslararası düzeyde kodifikasyon konferanslarında ileri sürmüştür⁸⁰³.

Ege Denizi'nin Kuzey'deki sınırı yukarıda ifade edilmiştir. Güney'de Akdeniz ile deniz sınırı ise Türkiye'nin yapmış olduğu tek taraflı deklarasyon üzerinden tespit edilebilir. Türkiye, Ege Denizi ile Akdeniz arasındaki sınırını Uluslararası Hidrografi Organizasyonu'na (IHO) 2010 tarihinde bildirerek bu yöndeki hukuki tavrını ortaya koymuştur⁸⁰⁴.

Ege Deniz'nin Güney'de Akdeniz ile sınırı, Yaycı tarafından ifade edildiği üzere: “*Büyük Çuha, Küçük Çuha, Girit, Kaşot, Kerpe, Rodos adalarının Akdeniz'e bakan güney uçlarından geçerek Akyar Burnu'na ulaşacak şekilde*”dir⁸⁰⁵.

Diğer yandan Caşın'a göre söz konusu sınır devletler bakımından bağlayıcı değildir zira Türkiye ile Yunanistan arasında bu konuda anlaşma yoktur. Yine Başeren'e göre de Türkiye bakımından Ege-Akdeniz ayrımını ortaya koyan hukuki bir sınır yoktur⁸⁰⁶. Caşın'a göre Türkiye karadaki Akdeniz Bölgesi ile Ege Bölgesi'ni ayıran Dalaman Çayı'nın ağzından Rodos'un kuzey burnuna giden ve IHO'ya bildirilen bu hattı

⁸⁰⁰ Türk Boğazları Deniz Trafik Düzeni Yönetmeliği, Resmî Gazete 30859 (15 Ağustos 2019), md. 3/1-(ç).

⁸⁰¹ Toluner, *Milletlerarası Hukuk Dersleri*, 155–57.

⁸⁰² Ibid., 156.

⁸⁰³ Ibid., 156.

⁸⁰⁴ Yaycı, *Mavi Vatan*, 87.

⁸⁰⁵ Ibid., 87.

⁸⁰⁶ Sertaç Hami Başeren, *Ege Sorunları*, Tıpkı 2. Baskı (Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, 2006), 6.

uygulamada tutarlılık sağlanması açısından uygulamaktadır⁸⁰⁷. Ayrıca Caşın'a göre ikinci bir sınır daha mevcuttur. Buna göre, Ege ile Akdeniz'in kara sularının genişliği uygulaması yönünden ikinci ayırım Antalya Kemer Burnu'ndan geçen enlemdir⁸⁰⁸.

2674 sayılı Karasuları Kanunu'ndaki kara sularının genişliğine ilişkin genel hüküm gereğince, Ege Denizi'nde altı deniz mili kara suları genişliği uygulanmaktadır⁸⁰⁹. Ancak buna rağmen Yunanistan'ın kara suları genişliğini artırma gayretleri, Ege'deki temel sorun alanlarından birisini oluşturmaktadır. Türkiye hakkaniyet prensiplerine aykırı olması nedeniyle Ege Denizi'nin özel durumundan dolayı bu denizde altı deniz milinin üzerinde kara suyu iddialarını kabul etmemekte ve savaş sebebi (*casus belli*) saymaktadır⁸¹⁰.

Akdeniz'deki Türk kara sularını inceleyecek olur isek; yukarıda ifade edildiği üzere 8/4742 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Karadeniz ve Akdeniz'e ilişkin mevcut durumun devamlılığı vurgulanırken, mevcut durumu düzenleyen 8/2624 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nda Akdeniz'deki duruma ilişkin bilgi verilmemiş olması dikkat çekicidir⁸¹¹.

Öte yandan 476 sayılı Mülga Karasuları Kanunu'nun benimsediği mütekabiliyet esası gereği Akdeniz'de kara suları 12 deniz mili genişliğinde uygulanmaktadır⁸¹². Ayrıca Yaycı'da bu husus şöyle ifade edilmiştir: “Akdeniz'de ise Kemer Burnu'ndan geçen arza kadar 6 deniz mili, bu hattın doğusunda ise 12 deniz mili karasuyu uygulaması yapılmaktadır”⁸¹³.

Akdeniz'de Türk kara suları bakımından Suriye ile yan sınır sorunu vardır⁸¹⁴. Türkiye ile Suriye arasındaki yan sınırın uygulanması noktasında taraflar arasında anlaşma

⁸⁰⁷ Mesut Hakkı Caşın, *Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları* (Yeditepe Üniversitesi Yayınevi, 2020), 802.

⁸⁰⁸ Ibid., 801-802

⁸⁰⁹ Yaycı, *Mavi Vatan*, 33; Demir, “Türk Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesinin Hukuki Dayanakları Üzerine Bazı Düşünceler,” 40.

⁸¹⁰ Başeren, *Ege Sorunları*, 50.

⁸¹¹ Demir, “Türk Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesinin Hukuki Dayanakları Üzerine Bazı Düşünceler,” 40.

⁸¹² Ibid., 39-40

⁸¹³ Yaycı, *Mavi Vatan*, 35.

⁸¹⁴ Dedebağı, “Türk Deniz Egemenlik ve Yetki Alanlarında Ulusal Hak ve Menfaatler Üzerine Bir İnceleme,” 39.

olmasa da fiili kara suları yan sınırı mevcuttur⁸¹⁵. Türk kıta sahanlığına bakacak olursak; Karadeniz’de buna ilişkin olarak andlaşmaların mevcut olduğu görülür. Söz gelimi, 23 Haziran 1978 tarihinde SSCB ile yapılan kıta sahanlığı sınırlandırılması andlaşması ile Karadeniz’de kıta sahanlığı sınırlandırılması gerçekleştirilmiştir⁸¹⁶. SSCB’nin 1991’de dağılmasından sonra Rusya Federasyonu, Gürcistan ve Ukrayna için devletlerin ardıllığı (halefiyet) gereği andlaşma adı geçen devletler ve Türkiye arasında geçerli olmuştur⁸¹⁷.

14 Temmuz 1997’e gelindiğinde Türkiye ile Gürcistan bir araya gelerek, 1973’te SSCB ile Türkiye arasında Ankara’da akdedilen deniz yan sınırına ve kara sularının genişliğine ilişkin Protokolü, 1978’te Moskova’da akdedilen kıta sahanlığına ilişkin andlaşmayı ve 1986-87 MEB’e ilişkin andlaşmanın geçerliliğini teyit etmişlerdir⁸¹⁸.

4 Aralık 1997’de Karadeniz’de kıta sahanlığının sınırına ilişkin olarak Türkiye ile Bulgaristan arasında bir andlaşma akdedilmiştir⁸¹⁹. Buna göre, 10 nokta belirlenmiş⁸²⁰ ve kara sularının yan sınırının bittiği noktadan itibaren olmak üzere ve Türkiye ile SSCB tarafından 1978 tarihinde imzalanan kıta sahanlığına ilişkin andlaşmada belirlenen batıdaki son noktayı birleştirecek şekilde bir hat belirlenmiş ve kıta sahanlığı hattını meydana getirmiştir⁸²¹.

Ege Denizi’nin paydaşlarından Türkiye ile Yunanistan arasında kıta sahanlığına ilişkin sınırlandırma andlaşması yoktur⁸²². Ayrıca, Türkiye ile Yunanistan arasında kıta sahanlığı meselesi bir sorun sahasıdır⁸²³. Taraflar arasında buna ilişkin meseleyi

⁸¹⁵ Pazarıcı’dan aktaran Demir, “Türk Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesinin Hukuki Dayanakları Üzerine Bazı Düşünceler,” 41.

⁸¹⁶ Dedebağı, “Türk Deniz Egemenlik ve Yetki Alanlarında Ulusal Hak ve Menfaatler Üzerine Bir İnceleme,” 41; Demir, “Türk Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesinin Hukuki Dayanakları Üzerine Bazı Düşünceler,” 39; Yaycı, *Mavi Vatan*, 32.

⁸¹⁷ Hüseyin Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri*, 7. Baskı, vol. II. Kitap (Ankara: Turhan Kitabevi, 2003), 385.

⁸¹⁸ Özman, *Deniz Hukuku*, I:345.

⁸¹⁹ 21 Temmuz 1998 tarihli ve 23409 sayılı Resmî Gazete.

⁸²⁰ Dedebağı, “Türk Deniz Egemenlik ve Yetki Alanlarında Ulusal Hak ve Menfaatler Üzerine Bir İnceleme,” 40.

⁸²¹ Yaycı, *Mavi Vatan*, 44.

⁸²² Dedebağı, “Türk Deniz Egemenlik ve Yetki Alanlarında Ulusal Hak ve Menfaatler Üzerine Bir İnceleme,” 42.

⁸²³ Başeren, *Ege Sorunları*, 139.

donduran⁸²⁴ 11 Kasım 1976 tarihli Bern Mutabakatı imzalamıştır. Buna göre, Türkiye ve Yunanistan tarafından kara suları dışında kıta sahanlığına yönelik ekonomik amaçlı faaliyet icra edilmemesi kararlaştırılmıştır⁸²⁵.

Türkiye'nin Akdeniz'de 2011'de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)⁸²⁶ 2019'da Libya⁸²⁷ ile akdetmiş olduğu sınırlandırma andlaşmaları mevcuttur. Bunun haricinde kıta sahanlığı ve MEB yönünden Türkiye, çevre denizlerindeki kıyıdaş devletlerle andlaşma yapmamıştır. Diğer taraftan Türkiye'nin kıta sahanlığı ve MEB bakımından Doğu Akdeniz'de deklare ettiği ve notalar ile saklı tuttuğu alanlar mevcuttur⁸²⁸.

Türkiye ilk defa 2 Mart 2004 tarihinde, BM'ye verilen nota⁸²⁹ ile belirtilen koordinatların batısındaki MEB ve kıta sahanlığından doğan tüm egemen haklarının saklı olduğu ifade etmiştir⁸³⁰. Devam eden süreçte Türkiye, 12 Mart 2013 tarihinde BM'ye verdiği nota⁸³¹ ile belirtilen boylamlar arasında kalan alanın Türk kıta sahanlığı olduğunu ve Türk kıta sahanlığının batı sınırını opsiyonel bırakarak ilgili ülkelerin katılımıyla anlaşma yolu ile daha sonra belirleneceğini belirtmiştir⁸³².

⁸²⁴ Yücel Acer & Deniz Okumuş, "Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de Yeni Girişimleri ve Muhtemel Sonuçları," *SETA Analiz*, 2022, 8.

⁸²⁵ Yayıncı, *Mavi Vatan*, 92. Ayrıca bkz. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın 23 Mart 2012 tarihli SC-6 numaralı açıklamaları: "1976 Bern Mutabakatı uyarınca karasularının ötesinde petrol ve doğal gaz aranmaması konusundaki moratoryum devam etmektedir." Erişim Tarihi, 25 Haziran 2024, <https://mfa.gov.tr/sc-6disislerleri-bakanligi-sozcusunun-bir-soruya-cevabi-23-mart-2012.tr.mfa>.

⁸²⁶ Dedebağ, "Türk Deniz Egemenlik ve Yetki Alanlarında Ulusal Hak ve Menfaatler Üzerine Bir İnceleme," 42.

⁸²⁷ Uğur Bayıllıoğlu, *Türkiye – Libya Antlaşması Ekseninde Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Uyuşmazlığı*, 1. Baskı (Ankara: Turhan Kitabevi, n.d.), 31.

⁸²⁸ İbid., 267–68.

⁸²⁹ Note No. 2004/Turkuno DT/4739 dated 2 March 2004 from the Permanent Mission of Turkey to the United Nations, Information note dated 2 March 2004 concerning Türkiye's objection to the Agreement between the Republic of Cyprus and the Arab Republic of Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone, 17 February 2003 Law of the Sea Bulletin No. 54, Erişim Tarihi 26 Haziran 2024, https://un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/tur_note_re%20grc_12032013.pdf.

⁸³⁰ Yayıncı, *Mavi Vatan*, 36.

⁸³¹ Note No. 2013/14136816/22273, Note verbale dated 12 March 2013 from the Permanent Mission of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General of the United Nations, Law of the Sea Bulletin No. 81, Erişim Tarihi 26 Haziran 2024, https://un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/communications/tur_note_re%20grc_12032013.pdf

⁸³² Yayıncı, *Mavi Vatan*, 36–37.

18 Mart 2019 tarihli BM'ye verilen nota⁸³³ ile Türkiye'nin anılan kıta sahanlığına ilişkin sınırları teyit edilmiştir⁸³⁴. 27 Kasım 2019 tarihinde “*Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Devleti Hükümeti Arasında Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası*”⁸³⁵ imzalanarak iç hukuk süreçlerinin tamamlanmasının ardından BM'ye gönderilmiştir⁸³⁶ ve BM tarafından tanınmıştır⁸³⁷.

Söz konusu anlaşma sonrasında, Türkiye tarafından Akdeniz’deki kıta sahanlığı nihai sınırları 18 Mart 2020 tarihinde BM'ye verilen nota⁸³⁸ ile deklare edilmiştir⁸³⁹. 30 Eylül 2020 tarihinde BM söz konusu Mutabakat Muhtırası’nı tescil etmiştir⁸⁴⁰.

MEB bakımından bakacak olursak; Karadeniz’de, Türkiye’nin MEB’i, Türkiye ile kıyıdaş ülkeler arasında yapılan anlaşmalarla sınırlandırılmıştır. Bu çerçevede, kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin 23 Haziran 1978 tarihinde Rusya Federasyonu (RF) ile yapılan anlaşma uyarınca belirlenen kıta sahanlığı sınırlarına ilişkin iç hukukta alınan 05 Aralık 1986 tarihinde 86/11264 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı⁸⁴¹ gereği Türkiye, Karadeniz’de 1978 Andlaşması ile aynı sınırlara ilişkin hattı kıta sahanlığının yanı sıra MEB olarak ilan etmiştir⁸⁴².

⁸³³ UN Docs. Letter dated 18 March 2019 from the Permanent Representative of Türkiye to the United Nations addressed to the Secretary-General.

⁸³⁴ Yayıcı, *Mavi Vatan*, 190.

⁸³⁵ Andlaşma metni için bkz. TBMM Yasama Dönemi 27, Yasama Yılı 3, Sıra Sayısı 146, Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop’un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti Arasında Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/2420) ve Dışişleri Komisyonu Raporu, Erişim 26 Haziran 2024, <https://tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss146.pdf>.

⁸³⁶ Letter dated 13 November 2019 from the Permanent Representative of Türkiye to the United Nations addressed to the Secretary-General.

⁸³⁷ Bayilloğlu, *Türkiye – Libya Antlaşması Ekseninde Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Uyuşmazlığı*, 34.

⁸³⁸ UN Docs. Letter dated 18 March 2019 from the Permanent Representative of Türkiye to the United Nations addressed to the Secretary-General

⁸³⁹ Bayilloğlu, *Türkiye – Libya Antlaşması Ekseninde Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Uyuşmazlığı*, 33; Yayıcı, *Mavi Vatan*, 37.

⁸⁴⁰ Bayilloğlu, *Türkiye – Libya Antlaşması Ekseninde Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Uyuşmazlığı*, 34; Yayıcı, *Mavi Vatan*, 191. Tescil metni, <https://treaties.un.org/doc/Treaties/2019/12/20191211%2002-58%20PM/Other%20Documents/COR-Reg-56119-Sr-69975.pdf>

⁸⁴¹ 17.12.1986 tarihli ve 19314 sayılı Resmî Gazete. Türkiye, 1986 yılında SSCB ve Romanya'nın MEB ilanlarına karşılık hakkaniyet ilkesini gözeterek Karadeniz’deki MEB’ini Bakanlar Kurulu'nun 05.12.1986 tarihli ve 86/11264 sayılı kararıyla gerçekleştirmiştir.

⁸⁴² Demir, “Türk Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesinin Hukuki Dayanakları Üzerine Bazı Düşünceler,” 39.

Bakanlar Kurulu Kararı'ndan sonra Türkiye ile SSCB arasındaki yazışmalar neticesinde 23 Haziran 1978 tarihinde kararlaştırılan kıta sahanlığı sınırlarının MEB sınırları olduğu hususunda anlaşılmıştır⁸⁴³.

Karadeniz'de SSCB ile başlangıçta andlaşma ile tesis edilen kıta sahanlığı sınırları sonrasında SSCB ile MEB sınırını 1986-87 andlaşmaları ile meydana getirdiği gibi SSCB ardılı devletler yönünden de MEB sınırını meydana getirmiştir. Söz gelimi, SSCB ardılı devletlerle yapılan teyit andlaşmalarında kıta sahanlığı sınır hattının aynı zamanda bir MEB sınırlandırması olduğu teyit edilmiştir⁸⁴⁴.

Türkiye'nin bugün için Ege Denizi'nde⁸⁴⁵ ve Doğu Akdeniz'de⁸⁴⁶ ilan etmiş olduğu MEB'i bulunmamaktadır. Yalnız yukarıda da zikredildiği üzere, Türkiye'nin MEB açısından Doğu Akdeniz'de, 2004 yılında BM'ye verilen nota ile (muhtemel) saklı tuttuğu deniz yetki alanlarını ilan etme hakkı mevcuttur⁸⁴⁷.

4.2. Türk Deniz Yetki Alanlarındaki İhtilafı Hususlar ve Değerlendirmeler

Mevcut Türk deniz yetki alanları incelendiğinde görülecektir ki; Türkiye'nin Karadeniz'de deniz yetki alanları belirlenmiştir. Ege'de yalnızca Türk kara suları; Akdeniz'de Türk kara suları ve kıta sahanlığı yazılı biçimde belirlidir. Şu hâlde, tespit edilenin tersinden Ege'de Türk kıta sahanlığı ve MEB'i; Akdeniz'de Türk MEB'i belirlenmesi çalışmamızla ele alınacaktır.

Türkiye'nin çevre denizlerindeki deniz yetki alanlarını ve buralardaki hak ve menfaatlerinin tamamını ifade eden kavram "Mavi Vatan" kavramıdır⁸⁴⁸. Gürdeniz'in tanımına göre Mavi Vatan; "*Türkiye'nin etrafını çeviren denizlerde bulunan canlı ve cansız her türlü kaynak üzerinde sahip olduğu hak ile Türkiye'nin deniz yetki*

⁸⁴³ Yaycı, *Mavi Vatan*, 43.

⁸⁴⁴ Pazarcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri*, II. Kitap:385.

⁸⁴⁵ Demir, "Türk Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesinin Hukuki Dayanakları Üzerine Bazı Düşünceler," 40.

⁸⁴⁶ Bayılıoğlu, *Türkiye – Libya Antlaşması Ekseninde Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Uyuşmazlığı*, 268.

⁸⁴⁷ İbid., 267.

⁸⁴⁸ Mavi Vatan tanımı için bkz. Gürdeniz, Cem. "*Mavi vatan yazıları*". Kırmızı Kedi Yayınevi, 2017: 35. Ayrıca detaylı bilgi ve haritalar için bkz. Yaycı, *Mavi Vatan*.

alanlarını belirtmek için kullanılan bir kavramdır.”⁸⁴⁹ Gürdeniz’e göre söz konusu kavram, “Büyük Stratejiyi (*Grand Strategy*)”yi ifade etmektedir⁸⁵⁰. Mavi Vatan bir doktrin olarak Emekli Tümamiral Cem Gürdeniz ve Emekli Tümamiral Cihat Yaycı tarafından ortaya konmuştur⁸⁵¹. Kanaatimizce Mavi Vatan kavramı, Türk millî politikası olması yönüyle büyük öneme sahiptir.

Bu önem kapsamında; çalışmamızın bu bölümündeki incelemelerimiz, çalışmamızdaki “Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması” ve “Coğrafyanın Üstünlüğü İlkesi” bölümlerinde ifade edilen tespit ve değerlendirmelerin Türk deniz yetki alanlarının belirlenmesine yansımaları⁸⁵² yönünden olmuştur. Bu doğrultuda, çalışmamızın bu bölümünde gerek Ege’de gerekse Akdeniz’de mevcut olan ihtilafli hususlar üzerinde durularak; Türk deniz yetki alanlarının belirlenmesi meselesi işlenmiştir.

4.2.1. Ege Denizi’ndeki İhtilafli Hususlar

Ege’nin paydaşı Türkiye ve Yunanistan’dır. Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunlar esasında Yunanistan’ın bağımsızlık kazanması ile başlamış ve günümüze değin varlığını sürdürmüştür⁸⁵³.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunların niteliğine ilişkin de uyuşmazlık vardır⁸⁵⁴. Yunanistan’a göre Ege’de yalnızca bir tane sorun vardır ve bu da kıta sahanlığı sorunudur⁸⁵⁵. Buna karşın, Türkiye’ye göre çok fazla sayıda sorunun vardır⁸⁵⁶. Çalışmamızda T.C. Dışişleri Bakanlığı resmî internet sitesindeki sorunlar esas

⁸⁴⁹ Gürdeniz’den aktaran Murat, Ali. “Mavi Vatan Doktrini bağlamında Türkiye'nin deniz jeopolitiği.” Trakya Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, (Edirne, 2022): 37. Ayrıca bkz. Yaycı uyarınca Mavi Vatan 462.000 km² alana tekabül eder. Yaycı, *Mavi Vatan*: 229.

⁸⁵⁰ Gürdeniz’den aktaran Saygılı, Mustafa Kaan. “Türkiye'nin deniz yetki alanlarındaki ulusal güvenlik doktrini: Mavi Vatan.” (2023).

⁸⁵¹ Murat, Ali. “Mavi Vatan Doktrini bağlamında Türkiye'nin deniz jeopolitiği.”: 2.

⁸⁵² Acer tarafından da deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin çeşitli meseleler Ege ve Doğu Akdeniz’e yansımaları bakımından işlenmiştir. Bkz. Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*.

⁸⁵³ Kenan Arınç, “Türk-Yunan Anlaşmazlığına Jeopolitik ve Jeostratejik Bir Yaklaşım,” *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 7 (1997): 127.

⁸⁵⁴ Dyke, “An Analysis of the Aegean Disputes under International Law,” 63.

⁸⁵⁵ Hellenic Republic Ministry of Foreign Affairs, Issues of Greek, Turkish Relations, Erişim Tarihi 26 Haziran 2024, <https://mfa.gr/en/issues-of-greek-turkish-relations/> Başeren, *Ege Sorunları*, 3.

⁸⁵⁶ Epaminondas Marias, “Toward a Political Community in the Aegean Area: New Opportunities for Greece and Turkey,” *Fletcher F. World Aff.* 25 (2001): 163.

alınacaktır. Nitekim T.C. Dışışleri Bakanlığı'na göre Ege sorunları 5 (beş) başlık altında incelenmektedir⁸⁵⁷.

İlk olarak, Türkiye ve Yunanistan arasındaki deniz yetki alanları sorunları, kara suları ve kıta sahanlığı gibi konuları kapsamaktadır. Her iki ülkenin de Ege Denizi'nde 6 deniz mili olarak uyguladığı kara suları genişliği bulunmakta, ancak belirli bir deniz sınırı anlaşması yapılmamıştır. Yunanistan'ın kara sularını 12 deniz miline çıkarma agresyonu, Türkiye açısından denizdeki çıkar dengelerini olumsuz etkileyeceğinden Türkiye buna itiraz eder⁸⁵⁸.

İkinci olarak, Doğu Ege Adaları'nın silahsızlandırılmış status konusu ele alınmaktadır. LBA ve 1947 Paris Baris Andlaşması (PBA) ile silahsızlandırılan bu adalar, Yunanistan tarafından 1960'lardan itibaren silahlandırılmaya başlanmış, bu durum uluslararası hukuka aykırı bir hareket olarak deđerlendirilmiřtir⁸⁵⁹.

nc sorun sahası olarak, Ege Denizi'ndeki bazı coğrafı formasyonların hukuki status konusundaki anlaşmazlık yer almaktadır. Bu anlaşmazlık, belirli adaların ve coğrafı formasyonların egemenliğine ilişkin bu konudaki andlaşma hükümlerinin yorumlanması ile ilgilidir⁸⁶⁰.

Dördüncü sorun, Yunanistan'ın ulusal hava sahasını 10 deniz olarak iddia etmesi ve bu durumun Uçuş Bilgi Bölgesi (FIR) sorumluluğunun istismar edilmesi olarak ele alınmasıdır. Yunanistan'ın kara suları genişliği 6 deniz mili olduğu hâlde, hava sahasını 10 deniz mili olarak ilan etmesi uluslararası hukuk açısından problematik bir durum oluřturmaktadır⁸⁶¹.

Beşinci ve son sorun sahası ise, Ege Denizi'ndeki Arama Kurtarma (SAR) faaliyetleri ile ilgilidir. Bu konuda, Yunanistan arama kurtarma bölgelerine egemenlik meselesi olarak yaklaşmaktadır. Arama kurtarma faaliyetleri, insan hayatını kurtarmaya yönelik

⁸⁵⁷ T.C. Dışışleri Bakanlığı / Başlıca Ege Denizi Sorunları, Erişim 29 Nisan 2024, <https://mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa>. Ege Sorunları hakkında detaylı eser için bkz. Başeren, *Ege Sorunları*.

⁸⁵⁸ "Başlıca Ege Denizi Sorunları / T.C. Dışışleri Bakanlığı."

⁸⁵⁹ Ibid.

⁸⁶⁰ Ibid.

⁸⁶¹ Ibid.

olduğundan, bu hizmetlerin egemenlik alanları olarak değil, hizmet sahaları olarak ele alınması gerekmektedir⁸⁶².

Diğer yandan, Başeren Ege sorunlarını; “(1) egemenliği devredilmemiş ada, adacık ve kayalıklar sorunu, (2) doğu ege adalarının silahsızlandırılmış statüsü, (3) kara suları sorunu, (4) kıta sahanlığı sınırlandırması sorunu, (5) hava sahası sorunları, (6) arama ve kurtarma sorumluluğu sorunu” olmak üzere 6 başlıkta ele almıştır⁸⁶³. Ancak Çalışmamız kapsamında T.C. Dışişleri Bakanlığı tarafından belirtilen sorunlardan 3 tanesi ele alınacaktır.

4.2.1.1. Egemenliği Tartışmalı Coğrafi Formasyonlar Sorunu

Ege Denizi adalarını, Başeren beş grupta ele almıştır. Buna göre, sıralama şöyledir: “Boğazönü Adaları, Saruhan Adaları, Menteşe Adaları, Kuzey Sporad Adaları, Kiklat Adaları”⁸⁶⁴. Benzer ayırım, Kurumahmut⁸⁶⁵ ve Yayıcı tarafından da yapılmıştır⁸⁶⁶.

Ege Denizi'nde kaç tane ada bulunduğu dair görüş birliği yoktur⁸⁶⁷. İki binden fazla ada olduğunu belirtenler olduğu gibi⁸⁶⁸; 3000 ada olduğu da belirtilmektedir⁸⁶⁹. Kurumahmut'un aktardığına göre Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Seyir, Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı'nın çalışmasına göre bu sayı 1800 civarında tahmin edilmektedir⁸⁷⁰. Öte yandan adanın yanı sıra adacık ve kayalıkların da sayılması durumunda Ege Denizi'ndeki coğrafi formasyonların (ada, adacık ve kayalıkların) sayısının bundan fazla olduğu da kimi yazarca belirtilmektedir⁸⁷¹.

⁸⁶² Ibid.

⁸⁶³ Başeren, *Ege Sorunları*, 3–4.

⁸⁶⁴ Ibid., 7.

⁸⁶⁵ Ali Kurumahmut, “Ege’de Egemenliği Tartışmalı Adalar Sorununun Ortaya Çıkışı,” *Yayına Hazırlayan Ali Kurumahmut*, 1998, 4.

⁸⁶⁶ Yayıcı, *Mavi Vatan*, 89. Yayıcı'nın ayırımına göre Ege Adaları: “Boğazönü Adaları ve Trakya Adası, Saruhan (Doğu Sporad) Adaları, Menteşe Adaları (Güney Sporadlar veya Rodos, 12 Ada ve Meis), Kuzey Sporad Adaları ve Kiklat Adaları”.

⁸⁶⁷ Başeren, *Ege Sorunları*, 6.

⁸⁶⁸ Michael N. Schmitt, “Aegean Angst: The Greek-Turkish Dispute,” *Naval War College Review* 49, no. 3 (1996): 43.

⁸⁶⁹ Namık Yolga, “Ege’deki Başlıca Deniz Sorunları,” *Ege Deniz Sorunları Semineri*, 1986, 35.

⁸⁷⁰ Kurumahmut, “Ege’de Egemenliği Tartışmalı Adalar Sorununun Ortaya Çıkışı,” 4.

⁸⁷¹ Yayıcı, *Mavi Vatan*, 87.

Diğer yandan, Ege'deki coğrafi formasyonların yalnızca 24 tanesi 100 km²'den büyüktür. Ege'deki tüm coğrafi formasyonların yüz ölçümünün toplamının 23.000 km² civarında olduğu belirtilmektedir⁸⁷². Bu yüz ölçümü Doğu Akdeniz'in 3'üncü, dünyanın 80'inci en büyük adası olan Kıbrıs Adası'nın iki katından fazla bir alanı ifade eder.

Egemenliği tartışmalı coğrafi formasyonlar sorunu, Türkiye ve Yunanistan arasında temel bir problemdir. Nitekim Başeren'e göre Ege sorunlarından birini ortaya koyan bu sorun Türkiye ve Yunanistan arasındaki sınırlandırma uyuşmazlığında öncelikle çözülmesi gereken meseledir⁸⁷³. Doktrinde bu meseleden gri alan (*grey zones*) olarak bahsedildiği de vakidir⁸⁷⁴. Sayıları hakkında net bir bilgi olmayan bu coğrafi formasyonların 150 kadar olduğu dönemin T.C. Cumhurbaşkanı'nca ifade edilmiştir⁸⁷⁵. "Figen Akat" adlı Türk gemisinin 1995'te karaya oturması sonucu meydana gelen Kardak Kayalıkları krizi neticesinde Ege'de Türkiye ve Yunanistan arasında coğrafi formasyonların egemenliğine ilişkin uyuşmazlık resmiyet kazanmıştır⁸⁷⁶.

Tarihî açıdan bakacak olursak Osmanlı İmparatorluğu söz konusu coğrafi formasyonlara dönemin hukuk kuralları doğrultusunda hâkimiyet sağlamıştır⁸⁷⁷. Ege'deki tüm adaların Osmanlı'nın egemenliğine tabi kılınmasıyla *res in possessione* statüsü bu adalar için söz konusu olmuştur⁸⁷⁸.

Egemenliği Yunanistan'a devredilmeyen adalar sorunu esasında egemenliği Yunanistan'a devredilen adalardan ortaya çıkar⁸⁷⁹. Buna göre, Yunanistan'a

⁸⁷² Ibid., 87.

⁸⁷³ Başeren, *Ege Sorunları*, 49–50.

⁸⁷⁴ Alexis Heraclides, "İmia/Kardak and the Grey Zones," in *The Greek-Turkish Conflict in the Aegean: Imagined Enemies*, ed. Alexis Heraclides (London: Palgrave Macmillan UK, 2010), 209; Dimitris Salapatas, *The Aegean Sea Dispute between Greece and Turkey: The Consequences for NATO and the EU* (AKAKIA Publications, 2014).

⁸⁷⁵ Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Turkish Daily News Gazetesine Verdikleri Mülakat 13 Mart 1999, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in 1993-1999 Yılları Arasında Verdikleri Mülakatlar, 1085- 1096.

⁸⁷⁶ Başeren, *Ege Sorunları*.

⁸⁷⁷ Cevdet Küçük, "Ege Adalarında Türk Egemenliği Dönemi," *Ege'de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar*, (Yayına Hazırlayan, KURUMAHMUT, Ali), *Türk Tarih Kurumu, Ankara*, 1998, 33–35.

⁸⁷⁸ Başeren, "Ege'de Ada Adacık ve Kayalıkların Uluslararası Andlaşmalarla Tayin Edilen Hukuki Statüsü," *Yay. Haz.) Ali Kurumahmut*, 1998, 81.

⁸⁷⁹ Ibid., 82.

devredilmeyen coğrafi formasyonları bulmak adına devredilenleri bulmak gereklidir. Nitekim Ege Adaları'nın statüsü LBA ve PBA ile belirlenir. Bu kapsamda LBA'da yer alan 6, 12, 15 ve 16'ncı maddelerin ve PBA'nın 14'üncü maddesinin lafzı büyük önem arz etmektedir⁸⁸⁰.

LBA md. 6/2 ve md. 12 uyarınca Türk egemenliğinde kalan adalar belirlenmiştir. Buna göre, ismen sayılan adalar ile Türk sahillerinden⁸⁸¹ itibaren 3 deniz mili içerisinde kalan adalar Türkiye Cumhuriyeti'ne ait kılınmıştır⁸⁸². Yine, LBA md. 12 ile birtakım adalar ismen sayılarak Yunanistan'a devredilirken, birtakım adalar 13 Şubat 1914 tarihli altı büyük devlet kararına atfen Yunanistan'a verilir⁸⁸³.

Öte yandan, LBA md. 15 ile İtalya'ya devredilen Menteşe Adaları ve bağlıları ile Kızılhisar (Meis) Adası'nın hukuki statüsü tesis edilmiştir⁸⁸⁴. İtalya, burada devraldığı adaları PBA md. 14 ile Yunanistan'a devretmiştir⁸⁸⁵.

Ege'deki adaların hukuki statüsünü belirlerken kritik bir diğer madde LBA md. 16'dır. Yunanistan bu maddeden yola çıkarak Türkiye'nin belirlenen dışındaki adalardan feragat ettiğini iddia eder⁸⁸⁶. Ancak Türkiye bu adalardaki haklarından feragat etmemiştir⁸⁸⁷. Başeren bunu 5 temel gerekçe ile ifade eder. Nitekim bu beş gerekçe, "LBA md. 16 hükmünün toptan feragat olarak değerlendirilmesi söz konusu değildir"; "bu anlaşmaların bütünsel anlam ifade edecek şekilde yorumlanmasını öngören kurala aykırıdır"; "LBA'nın yapıldığı koşullara aykırıdır; zaten madde niteliği itibariyle toptan feragat elverişli değildir" ve "ülke devrinin açık iradeyle yapılmasını ilişkin kurala aykırıdır" şeklindedir⁸⁸⁸.

⁸⁸⁰ Başeren, 82-83, 121.

⁸⁸¹ LBA 12'de ifade edildiği şekli ile "...Asya kıyısından üç milden az bir uzaklıkta bulunan adalar..." Bkz. Kaya, *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler (Basic Documents in International Law)*, 714.

⁸⁸² Başeren, "Ege'de Ada Adacık ve Kayalıkların Uluslararası Andlaşmalarla Tayin Edilen Hukuki Statüsü", 85, 90-91.

⁸⁸³ *Ibid.*, 95.

⁸⁸⁴ *Ibid.*, 99.

⁸⁸⁵ Kurumahmut, "Ege'de Egemenliği Tartışmalı Adalar Sorununun Ortaya Çıkışı," 8.

⁸⁸⁶ Constantin P. Economidès, "Les Ilots d'Imia Dans La Mer Égée: Un Différend Créé Par La Force," *Revue Générale de Droit International Public* 101 (1997): 321-52; Heraclides, "Imia/Kardak and the Grey Zones," 210.

⁸⁸⁷ Başeren, "Ege'de Ada Adacık ve Kayalıkların Uluslararası Andlaşmalarla Tayin Edilen Hukuki Statüsü," 103.

⁸⁸⁸ *Ibid.*, 104-109.

Türkiye, Ege'deki coğrafi formasyonların kendisine intikal ettiğini ve hâkimiyet sahibi olduğunu beyan eder. Buna göre, Osmanlı İmparatorluğu'nun LBA'da devretmiş olduğu coğrafi formasyonlar, halefi olması nedeniyle Türkiye hâkimiyetindedir⁸⁸⁹.

Son olarak bu hususta *Eritre v. Yemen Tahkimi*, LBA'ya ilişkin ortaya koyduğu yorumlar itibariyle önemlidir⁸⁹⁰. Buna göre, LBA 16 ile ortaya çıkan topraklar sahipsiz toprak statüsünde değil; kaderi ilgililerce belirlenecek statüsü belirsiz toprak statüsündedir⁸⁹¹.

Eritre v. Yemen Tahkimi'ndeki bir diğer önemli tespit, Eritre kıyısının açığında yer alan adaların aidiyetini teslim ederken mahkemenin LBA lafzındaki "Asya kıyısından itibaren en az 3 deniz mili" ibaresinin yorumunu genişletici yorumlamasıdır. Buna göre Mahkeme, kara suları içerisindeki adaların kıyı devletine aidiyetine ilişkin vurguyu, LBA dönemindeki kara sularının genişliğinin 3 deniz mili olması nedeniyle değerlendirmiş ve Eritre'nin dava vaktinde kara sularının genişliğinin 12 deniz mili olması nedeniyle buradaki adaların aidiyetinin Eritre'de olduğunun karine olduğunu vurgulamıştır⁸⁹². Van Dyke'a göre Mahkeme'nin bu vurgusundan olmak üzere Kardak Kayalıkları'nın egemenliği Türkiye'ye aittir⁸⁹³.

4.2.1.2. Kara Suları Sorunu

Kara suları meselesi, seyir serbestisi ve kaynaklara erişim gibi pek çok konuyla ilgili olduğundan önemlidir⁸⁹⁴. Türkiye ile Yunanistan arasında deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin anlaşma yoktur⁸⁹⁵. LBA ile Türkiye ve Yunanistan arasında

⁸⁸⁹ Başeren, *Ege Sorunları*, 51, 68. Egemenliği tartışmalı adalardan Karaada ve Fener Adası'nın egemenliğini "uti possidetis juris" ve "efektif kontrol ilkesi (effectivité)" bağlamında inceleyen ve bu bakımdan öneriler sunan çalışma için bkz. Kaya, *Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü: Uluslararası Mahkeme Kararları Doğrultusunda Meis Adası'nın Doğu Akdeniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasındaki Etkisi*, 148-151.

⁸⁹⁰ Dyke, "An Analysis of the Aegean Disputes under International Law," 72.

⁸⁹¹ Ibid., 72-73.

⁸⁹² (2001) 40 ILM 900, Para. 472, 476-480.

⁸⁹³ Dyke, "An Analysis of the Aegean Disputes under International Law," 95.

⁸⁹⁴ Ibid., 83.

⁸⁹⁵ Başeren, "Ege'de Ada Adacık ve Kayalıkların Uluslararası Andlaşmalarla Tayin Edilen Hukuki Statüsü," 109.

kurulan denge sonrası iki ülkenin de Ege Denizi'nde kara sularının genişliğini 3 deniz mili uyguladığı gözlemlenir⁸⁹⁶.

Lozan ile kurulan kara suları dengesi Yunanistan'ın, 1936 yılında tek taraflı olarak kara sularını altı deniz miline çıkartmasına kadar sürebilmiştir⁸⁹⁷. Dolayısıyla, Ege'deki açık deniz ile kara suları dengesi ilk defa bununla Yunanistan lehine bozulmuştur. Türkiye, Yunanistan tarafından LBA dengesini ortadan kaldıran bu uygulamaya itiraz etmemiştir. Türkiye'nin dönemin konjonktürü nedeni ile itiraz etmediği ifade edilir⁸⁹⁸. Daha sonra Türkiye, 1964 tarihli ve 476 sayılı Karasuları Kanunu ile altı deniz mili uygulamasına geçmiştir⁸⁹⁹.

Altı deniz mili genişliğinde kara suları uygulanmasında Yayıcı'nın hesabına göre, Ege Denizi'nin yaklaşık %7,55'i Türk, %38,66'sı Yunan, %5,37'si de Egemenliği Uluslararası Andlaşmalarla Yunanistan'a Devredilmemiş Ada, Adacık ve Kayalıkların kara suları ile kaplanmaktadır. Ege'nin açık deniz alanları, %48,42'dir⁹⁰⁰.

Yunanistan, 1982 BMDHS'nin yürürlük kazanması ile söz konusu andlaşmanın 3'üncü maddesi uyarınca 12 deniz mili kara suları genişliğine cevaz verilmesini fırsat görmüştür⁹⁰¹. Bundan olmak üzere, Yunanistan'ın tek taraflı olarak kara sularının genişliğini 12 deniz miline çıkartmak gibi agresif talepleri vardır⁹⁰².

Yunanistan'ın kara sularını Ege'de 12 deniz miline çıkarma agresyonu, Yayıcı'nın hesabına göre Ege'deki açık deniz alanları oranı yaklaşık %19,71'e indirecek ve Türkiye'nin kara suları oranı %8,76, Egemenliği Uluslararası Andlaşmalarla Yunanistan'a Devredilmemiş Ada, Adacık ve Kayalıkların %10,65, Yunanistan'ın ise %60,88 olacaktır⁹⁰³.

⁸⁹⁶ Yayıcı, *Mavi Vatan*, 108. Başeren, *Ege Sorunları*, 107.

⁸⁹⁷ Dyke, "An Analysis of the Aegean Disputes under International Law," 83.

⁸⁹⁸ Yayıcı, *Mavi Vatan*, 109.

⁸⁹⁹ 25.5.1964 tarihli ve 11711 sayılı Resmî Gazete.

⁹⁰⁰ Yayıcı, 112 Harita 33.

⁹⁰¹ Turgay Cin, "Türkiye ve Yunanistan bakımından Ege'deki karasuları genişliği sorunu" (masterThesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996), 71-76.

⁹⁰² Dyke, "An Analysis of the Aegean Disputes under International Law," 83.

⁹⁰³ Yayıcı, 112, Harita 33.

Ege’de kara suları genişliklerinin 6 deniz mili üzerine artırılması, yukarıda oranlarla ifade edildiği üzere, açık deniz oranını azaltacaktır. Bunun sonucunda, Anadolu’dan Ege’ye yönelik doğal kaynakların çıkarılması/işletilmesi, balıkçılık ve bilimsel araştırmalar gibi ekonomik faaliyetler, kara suları ve dar bir açık deniz alanı haricinde icra edilemeyecektir. Bunun yanı sıra, Marmara’dan yola çıkan bir gemi Yunan kara sularından geçmeksizin sadece açık denizlerden Akdeniz’e doğru seyrüsefer yapma imkânına sahip olamayacaktır⁹⁰⁴.

Ege’de mevcut açık deniz alanlarının muhafazası adına, Türkiye hassasiyetleri doğrultusunda 1982 BMDHS’nin müzakereleri sürecinde kara sularının genişliğinin azami 12 deniz mili kararlaştırılabileceği hükmüne sürekli itirazcı (*persistent objector*) olmuş, sözleşmeye taraf olmamıştır.

Öte yandan, Yunanistan’ın kara sularını 12 deniz miline genişletmesi, Türkiye tarafından Ege’deki haklarının gaspı olarak görülmüş ve Türkiye bu eylemi savaş sebebi (*casus belli*) saymıştır⁹⁰⁵. Nitekim, 8 Haziran 1995 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM); “*Yunan Hükümetinin Lozan Barış Andlaşması ile kurulmuş olan dengeyi bozacak biçimde Ege’deki kara sularını altı milin üzerine çıkarması hâlinde Türkiye’nin hayati menfaatlerini muhafaza ve müdafaa için T.C. hükümetine, askerî bakımdan gerekli görülecek olanlar da dâhil olmak üzere, tüm yetkilerin verilmesine ve bu durumun Yunan ve dünya kamuoyuna dostane duygularla duyurulmasına karar verilmiştir.*” Meclis kararını vermiştir⁹⁰⁶.

Her iki ülkenin de (Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı - *North Atlantic Treaty Organization*) NATO ülkesi olması sebebiyle⁹⁰⁷; kanaatimizce, TBMM’nin *casus belli* kararı bu konuda sözün bittiği noktadır.

⁹⁰⁴ Ibid., 115.

⁹⁰⁵ Augusto Sinagra & Studio Legale Sinagra-Sabatini-Sanci, “The Problem of Delimiting the Territorial Waters Between Greece and Turkey in the Aegean Sea,” *The Aegean Sea 2000*, 2000, 175.

⁹⁰⁶ TBMM Tutanak Dergisi, C. 88, 121’inci Birleşim, 136–137.

⁹⁰⁷ Christos Kassimeris, “NATO and the Aegean Disputes,” *Defense & Security Analysis* 24, no. 2 (June 2008): 167.

4.2.1.3. Kıta Sahanlığı Sorunu

Ege’de Türkiye ile Yunanistan arasında – her iki ülkenin de sorun sahası olarak gördüğü – bir diğer sorun⁹⁰⁸ – kıta sahanlığı sorunudur⁹⁰⁹. Yunanistan, kıta sahanlığı sınırlandırmasının esasını, adaların da ana kıta gibi kıta sahanlığına sahip olması gerektiği; Yunan devletine ait adaların ve kıta ülkesinin siyasal ve ülkesel bir bütün oluşturması gerektiği; sınırlandırmanın Anadolu ile en doğudaki Yunan adaları arasında eşit uzaklık çizgisine göre yapılması gerektiği şeklinde belirtmiştir. Yunanistan, Doğu Ege Adaları ile Türkiye arasında, eşit uzaklık çizgisine dayalı bir sınırlandırma yapılmasını savunmaktadır⁹¹⁰.

Türkiye ise andlaşmanın esas olduğunu; sınırlandırmada kıta sahanlığının doğal uzantısının esas alınması gerektiğini; adaların kıta sahanlıklarına sahip olamayacaklarını, sınırlandırmada hakkaniyet prensiplerinin esas alınması gerektiğini; adaların ilgili/özel unsur olarak dikkate alınması gerektiğini; Ege Denizi’nin yarı-kapalı deniz olması itibariyle yarı-kapalı denizlere ilişkin kuralların gündeme alınması gerektiğini; LBA ile taraflar arasında kurulan dengenin korunması gerektiğini savunmaktadır⁹¹¹.

Bu sorun, Yunanistan’ın 1972 yılında çıkardığı “Petrol Kanunu” ile Ege’de uluslararası şirketlere araştırma ve işletme ruhsatları verilmesi neticesinde başlar. Türkiye, Yunanistan’ın bölgedeki faaliyetlerine karşılık, 18 Ekim 1973 tarihinde Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı’na (TPAO) Ege Denizi’nde ana karalar esas alınarak belirlenen ortay hattın doğusundaki deniz alanlarında 27 adet petrol arama ruhsatı vermiştir. 7 şubat 1974’te Yunanistan, Türkiye’nin faaliyetlerine resmî bir protesto ile yanıt vermiş; ancak Türkiye, 27 şubat 1974’te bu bölgelerin kendi doğal uzantısı olduğunu belirterek Yunanistan’ın protestosunu geri evirmiřtir⁹¹².

⁹⁰⁸ Dyke, “An Analysis of the Aegean Disputes under International Law,” 63–64.

⁹⁰⁹ Gunduz Aslan, “A Tentative Proposal for Dealing with the Aegean Disputes,” *The Aegean Sea 2000*, 2000, 141.

⁹¹⁰ Kuran, *Uluslararası Deniz Hukuku*, 8. Baskı:261–66.

⁹¹¹ Ibid., 8. Baskı:266–71.

⁹¹² Toluner, *Milletlerarası hukuk dersleri*, 248, Dipnot 135.

Yunanistan'ın , UAD'ye tek taraflı olarak 10 Ağustos 1976 tarihinde yapmış olduğu. başvuru üzerine UAD; Yunanistan'ın taleplerini yetki sınırları dışında bulduğu için reddetmiştir⁹¹³.

Yunanistan aynı zamanda BM Güvenlik Konseyi'ni olağanüstü toplantıya 10 Ağustos 1976 tarihli dilekçesiyle çağırarak meseleyi BM Güvenlik Konseyi'ne getirmiştir. BM Güvenlik Konseyi, 25 Ağustos 1976 tarih ve 395 (1976) sayılı Kararı ile⁹¹⁴ tarafların uluslararası hak ve yükümlülüklerine saygı göstermeleri ve barışçıl çözüme ulaşma ihtimalini zora düşürecek eylemlerden kaçınmaları gerektiğini ifade etmiştir⁹¹⁵.

Yapılan çeşitli müzakereler sonucunda, 11 Kasım 1976 tarihinde Türkiye ile Yunanistan arasında Bern Mutabakatı imzalanmıştır. Bu mutabakat ile taraflar, görüşmeler sırasında uyacakları ilkeleri belirlemede ve Ege Denizi kıta sahanlığı sınırlandırılmasında karşılıklı rızaya dayalı uzlaşmanın sağlanması yaklaşımının benimsemesini taahhüt etmektedir⁹¹⁶. 11 Kasım 1976 tarihinde kabul edilen mutabakat uyarınca taraflar, Ege kıta sahanlığı ile ilgili olarak herhangi bir girişimde bulunmama ve uyuşmazlığa yönelik tansiyonu artırıcı fiillerden kaçınma yükümlülüğünü üstlenmişlerdir⁹¹⁷.

Takip eden süreçte iki ülke arasında meydana gelen ve iki ülkeyi savaşın eşiğine getiren Yunanistan'ın Bern Mutabakatı ile bağlı olmadığını ifade etmesi neticesinde vukuu bulan 1987'deki kriz sonrasında, taraflar arasında yeni bir diyalog süreci başlatılmıştır. Davos'ta bir araya gelen iki ülkenin başbakanları, müzakereleri sürdürme ve Ege'deki ilişkileri olumsuz etkileyebilecek faaliyet ve davranışlardan kaçınma taahhütlerini yinelemişlerdir⁹¹⁸.

⁹¹³ Aegean Sea Continental Shelf, Judgment, I.C.J. Reports 1978, p. 45, Para. 109

⁹¹⁴ United Nations: Security Council Resolution on the Dispute Between Greece and Turkey over the Aegean Sea Continental Shelf." International Legal Materials 15, no. 5 (1976): 1235–1235.

⁹¹⁵ Toluner, *Milletlerarası hukuk dersleri*, 250, Dipnot 135 devamı.

⁹¹⁶ A. Oğuz Çelikkol & Sibel Karabel, "Türkiye-Yunanistan İlişkileri ve Denizden Kaynaklanan Uluslararası Sorunlar," *Bilge Strateji* 9, no. 16 (2017): 17.

⁹¹⁷ *Ibid.*, 13–31.

⁹¹⁸ *Ibid.*, 17.

Davos'ta yenilenen taahhütler Bern Mutabakatının günümüzde de geçerliliğini koruduğunu ortaya koymaktadır. Şu hâlde, kıta sahanlığı uyuşmazlığı, hâlâ çözümlenmemiş ancak Bern Mutabakatı ile dondurulmuş bir uyuşmazlıktır⁹¹⁹.

Diğer yandan, kıta sahanlığı uyuşmazlığının çözüm yeri yargı organları değildir. Bern mutabakatı ışığında diplomatik ikili görüşmelerdir⁹²⁰.

Sonuçta, Türkiye ve Yunanistan arasında Acer'in ifadesi ile “dondurulan” kıta sahanlığı sorunu, kanaatimizce, 1976 Bern Mutabakatı ile her iki taraf için *status quo*'nun bir dengeye ulaşmıştır.

4.2.2. Ege Denizi'ndeki İhtilafı Hususların Değerlendirilmesi

Ege Denizi'nin paydaşı Türkiye ve Yunanistan'dır. Taraflar arasında değerlendirme açısından ele alınması gereken ilk mesele aidiyeti tartışmalı adalar sorunudur. Nitekim sınırlandırma hukukuna ilişkin yargı pratiğinde uyuşmazlığın çözümünde öncelikle egemenlik sorunları görüşülmüş ardından sınırlandırma işlemine geçilmiştir. Bu durum *Katar v. Bahreyn Davası*'nda, *Eritre v. Yemen Tahkimi*'nde, *Nikaragua v. Honduras Davası*'nda ve *Nikaragua v. Kolombiya Davası*'nda böyledir.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması davalarında egemenlik tartışmalarının âdeta “bekletici mesele” yapılması, kanaatimizce; “*kara denize hakimdir ilkesi*”nin bir gereğidir. Nitekim, karada mevcut olan egemenlik ancak (kıyı vasıtasıyla) denizde egemenlik haklarını getireceği için, karanın (adaların) aidiyetindeki tartışmanın giderilmesi, denizlere sirayet edecek egemenlik haklarının kullanımı – deniz yetki alanlarının sınırlandırmasının yapılabilmesi – için olmazsa olmazdır (*sine qua non*).

Aidiyeti tartışmalı adalar sorununun çözümü, LBA ve PBA'nın yorumundadır. Söz konusu anlaşmaların yukarıda zikredilen hükümleri birlikte okunduğu vakit Yunanistan'a ismen devredilen adalar ortaya çıkacaktır. Bunun dışındaki adaların ise

⁹¹⁹ Yücel Acer, “Yunanistan'ın Gerginlik Politikası ve Hukuki Çarpıtmalar,” *SETA*, 2022, 10.

⁹²⁰ Hakkı Hakan Erkiner & Mehmet Emin Büyük, “Türk-Yunan İlişkileri Kapsamında Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığının Çözüm Yeri Birleşmiş Milletler Uluslararası Adalet Divanı Olabilir mi?” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 27, no. 2 (December 3, 2021): 1036.

Yunanistan'a devredilmesi, ülke devrinin kurallarına göre ve andlaşmaların bütünsel olarak yorumlanmasına göre mümkün değildir.

Osmanlı İmparatorluğu; söz konusu adaları, dönemin uluslararası hukukun adaların kazanılmasına ilişkin kurallarına uygun biçimde hâkimiyetine geçirmiştir. Yunanistan'a ismen devredilen adalar dışındaki adaların aidiyetinin akibeti, bunların Osmanlı İmparatorluğu'nun halefi olması nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti'ne ait olduğu gerçeği ile açıklanır⁹²¹.

İkinci sorun⁹²² olarak kara suları meselesinin değerlendirmesinde⁹²³; Ege Denizi'nde kara suları sorunu Yunanistan'ın LBA dengesini 1936'da bozması ile ortaya çıkmıştır. Yunanistan'ın dengeyi bozması Türk-Yunan ilişkilerinin olumlu yönde doruğa ulaştığı⁹²⁴ ve 1936 Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin akdedildiği ve yürürlüğe girdiği periyoda tekabül eder⁹²⁵.

Türkiye, Yunanistan'ın 6 deniz mili uygulamasına ortamın ve dönemin yarattığı yumuşak koşulları itibariyle itiraz etmez ve neredeyse 30 yıl 6 deniz mili kara suları ilan etmez⁹²⁶. Türkiye ile Yunanistan arasında Ege'de 1960'ların ortasından itibaren kurulan 6 deniz mili kara suları dengesi Yunanistan'ın kara sularını 12 deniz mili genişliğine artırma agresyonu ile bozulma riskini taşımaktadır.

Yunanistan, 1982 BMDHS'nin tarafı olmasına rağmen sözleşmenin "Kapalı veya yarı kapalı denizlere kıyısı bulunan devletler arasında iş birliği" başlıklı 123'üncü maddesi hükmüne aykırı davranmaktadır. Nitekim madde uyarınca; "*Kapalı veya yarı kapalı bir denize sahildar olan devletler, işbu sözleşme gereğince kendilerine ait olan*

⁹²¹ Başeren, "Ege'de Ada Adacık ve Kayalıkların Uluslararası Andlaşmalarla Tayin Edilen Hukuki Statüsü," 89-91.

⁹²² Kara sularının sınırlandırılmasında adaların etkisinin ele alındığı eser için bkz. Berat Lale Akkutay, "Ege Karasuları Sınırlandırılmasında Adaların Etkisinin Uluslararası Hukuk Bakımından Değerlendirilmesi", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, sy 33 (01 Ocak 2018): 193-210.

⁹²³ Kara suları meselesine ilişkin çözüm öneri ileri süren bir eser için bkz. Uğur Bayıllıoğlu, "Ege Karasuları Genişliği Uyuşmazlığına Bir Çözüm Önerisi: Seçici Genişletme," 2019.

⁹²⁴ Erdi İnan, "Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde Yakınlaşma Dönemi: 1928-1945 / Rapprochement Period in Relationships Turkey-Greece: 1928-1945" (Edirne, Trakya Üniversitesi, 2019), 77.

⁹²⁵ *Ibid.*, 93-94.

⁹²⁶ Nevin Aslı Toppare, "A Legal Approach to the Greek Turkish Continental Shelf Dispute at the Aegean Sea" (Master's Thesis, Bilkent Üniversitesi (Turkey), 2006), 12.

hakların kullanılmasında ve yükümlülüklerin yerine getirilmesinde aralarında iş birliğinde bulunmalıdırlar.” hükmü amirdir⁹²⁷ ve Ege yarı kapalı bir denizdir⁹²⁸.

Yine, 1982 BMDHS'nin 300'üncü maddesi; “*Taraf Devletler işbu Sözleşme hükümleri uyarınca üstlendikleri yükümlülükleri dürüstlük ile yerine getirmeli ve işbu Sözleşmede tanınan hakları, yetkileri ve serbestileri hakkın kötüye kullanılmasını oluşturmayacak biçimde kullanmalıdırlar.*”⁹²⁹ hükmünü amirdir. Söz konusu hüküm dürüstlük kuralının diğer bir görünümü (tersinden ifadesi) olan, “*hakkın kötüye kullanılması yasağı*” olarak bilinen hukukun genel ilkesinin tezahürüdür.

Ege Denizi'nin yarı kapalı deniz niteliğine sahip olması nedeniyle Yunanistan'ın Türkiye ile iş birliği yapması yükümlülüğü doğmuşsa da bunun sağlanmaması ve kara sularının genişliğini artırma agresyonunun Türkiye tarafından *casus belli* sayılması gerekçeleriyle; 1982 BMDHS'ye taraf olan Yunanistan'ın 6 deniz mili kara suları genişliğini artırma yönündeki söylem ve agresyonu, sözleşmeye ve dürüstlük kuralına aykırılık meydana getirmektedir. Kanaatimizce, Türkiye'nin meseleyi *casus belli* olarak görmesi, her iki ülkenin NATO üyesi olması nedeniyle meseleyi hassas bir dengeye oturtmuştur.

İhtilafı diğer meselemiz kıta sahanlığı meselesinde; Bern Mutabakatı taraflar arasındaki *status quo*'yu belirleyici niteliktedir. Mutabakat, kıta sahanlığı sorununun 50 yılı aşkın süredir çözümsüzlüğüne rağmen taraflar arasındaki dengenin korunması noktasında katkıları bakımından büyük önem arz eder. Bern Mutabakatı'nın yenilenmiş olduğu ve günümüzde de geçerliliğini koruduğunu belirtmek mümkündür⁹³⁰.

Kıta sahanlığı meselesi, çalışmamızın deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ve coğrafyanın üstünlüğü ilkesi bölümlerinde vurgulanan tespit ve değerlendirmeler ışığında ele alınmalıdır.

⁹²⁷ Kaya, *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler (Basic Documents in International Law)*, 376.

⁹²⁸ Toppare, “A Legal Approach to the Greek Turkish Continental Shelf Dispute at the Aegean Sea,” 78.

⁹²⁹ Kaya, *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler (Basic Documents in International Law)*, 380.

⁹³⁰ Acer, “Yunanistan'ın Gerginlik Politikası ve Hukuki Çarpıtmalar,” 10.

Bunun için, sınırlandırma hukuku bağlamında üç temel prensibin vurgulanması gerekir. Bunlar sınırlandırma yapılırken; birincisi kıta sahanlığı ve MEB yönünden tek bir sınırlandırma hattının belirlenmesi, ikincisi kıyı coğrafyasından itibaren hak kazanım esası olarak mesafe kriterinin⁹³¹ temel alınması, üçüncüsü ise üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımı uyarınca geçici hattın coğrafyanın üstünlüğü bağlamında hakkaniyete uyarlanmasıdır. Çalışmamız ile, 1969'dan 2021'e doğru yargı kararlarının evrildiği son noktaya görülmüştür ki; 200 deniz milinin altında sınırlandırmalarda bu üç temel prensip baskın biçimde benimsenmektedir.

Bunların Türkiye ve Yunanistan arasında kıta sahanlığı/MEB'e ilişkin muhtemel sınırlandırmada Ege Denizi'ne yansımaları, tek bir sınırlandırma hattının mesafe kriteri esas alınarak üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımı uyarınca, hakkaniyet zımında, coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin müspet ve menfi yönleri itibarıyla dikkate alınması şeklindedir.

Ege Denizi; kuzey kısmında 270 km, orta kısmında 150 km, güney kısmında ise 400 km genişliğe sahiptir⁹³². Bu bakımdan, Türkiye ve Yunanistan ana karaları esas alındığında, mesafe temelli hak kazanımına göre her iki devletin 200 deniz mili genişliğinde deniz yetki alanını (MEB veya kıta sahanlığı) aynı anda ilan etmesi söz konusu olamaz. Dolayısıyla, doğal uzantı kriteri esasında olduğu gibi mesafe kriteri esasında da muhtemel uyumsuzluk sahası mevcuttur.

Bu bakımdan, Ege'de muhtemel kıta sahanlığı/MEB sınırlandırmasında üç aşamalı sınırlandırmanın geçici eşit uzaklık hattı/özel unsurlar kuralı gereği sınırlandırmaya başlanması için ilgili kıyının tespiti gereklidir. Bu noktada, ilgili kıyı olarak yargı kararlarında önemle vurgulandığı üzere, iki ülkenin ana kara kıyısının (*mainland coast*) ilgili kıyı olarak belirlenmesi ve sınırlandırmanın bu şekilde başlaması görüşü vardır⁹³³. Ege'deki adaların ortay hat esas alındığında kıyı devletine göre ters (yanlış)

⁹³¹ Hak kazanım esaslarının iki türlü olduğu çalışmamızda ifade edilmiştir. *Libya v. Malta Davası*'ndan sonra mesafe kriterinin ve kıyı coğrafyasına uygunluğun aranmasının yerleşmiş olması doğal uzantı kavramının önemini 200 deniz milinin altındaki sınırlandırmalarda ciddi biçimde azaltmıştır. Dolayısıyla Ege'de doğal uzantı dikkate alınarak ortaya konulacak bir sınırlandırmadan ziyade mesafe esas alınarak ortaya koyulacak bir sınırlandırma yargı pratiğine uygun olacaktır.

⁹³² Sırrı Erinç & Talip Yücel, *Ege Denizi: Türkiye ile Komşu Ege Adaları* (Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1978), 7.

⁹³³ Özbek, "Komşu Devletler Arasında Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku ve Ege Denizi Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığı," 156.

tarafında olması sonucunda ve Ege'nin coğrafi durumunun gereği olarak ana kara kıyısı esas alınmalıdır. Bu durum, yargı kararları ile sabittir⁹³⁴. Bu sayede ters taraftaki adaların sınırlandırma alanında yarattığı düzensizlik giderilmiş olacaktır.

Adaların ilgili kıyı olarak belirlenmemesinin diğer bir hukuki gerekçesi de Ege'de Türkiye ve Yunanistan arasında muhtemel kıta sahanlığı/MEB sınırlandırmasında adalar ilgili unsur olarak ele alınmalıdır. Bunun sonucunda sınırlandırmaya etkisi bakımından adanın konumu önemlidir. Ege'deki adaların büyük bir çoğunluğu Türkiye ve Yunanistan ana karaları arasındaki geçici hattın egemenliğine dâhil olduğu ülkeye göre ters (yanlış) taraftadır. Bu durum, Taşoz hariç Boğazönü adaları için, Saruhan Adaları için, Menteşe Adaları için ve dahi Kiklat Adaları'nın bir kısmı için böyledir.

Bir diğer açıdan bu adalar deniz yetki alanına sahip olamaz. Çünkü, Ege'deki adaların çok büyük bir çoğunluğunun yüzey alanı 100 km²'den azdır, boyutu 25 km²'yi geçen ise sadece 21 tanesidir⁹³⁵. Bu adalar, kalkınma anlamında da ekseriyetle dışarıya bağlıdır⁹³⁶. Dolayısıyla bu adalar, kendine has iktisadi yaşantıya sahip olmamak ve insan yaşamına elverişli olmamak özellikleri nedeniyle 1982 BMDHS uyarınca kıta sahanlığı ve MEB sahibi değildir⁹³⁷. Kaldı ki, nüfusu olan ters taraftaki (görece büyük) Yunan adaları yönünden de aynı biçimde çevreleme (*enclave*) yaklaşımı geçerlidir. Neticede bu adalar sınırlandırma alanında yarattıkları düzensizlik nedeniyle yalnızca kara suları miktarınca deniz yetki alanına sahip olabilir⁹³⁸.

Türkiye ve Yunanistan'ın Ege'deki ana kara kıyı uzunluğu Yunanistan lehine çok az bir farkla neredeyse aynıdır⁹³⁹. Bu durumda tarafların ana karaları arasında çizilecek geçici eşit uzaklık (ortay) hattının; kıyı uzunluğu nedeniyle kaydırılmayacağı da ayrıca vurgulanması gereken bir husustur.

⁹³⁴ Örnek olarak *Romanya v. Ukrayna Davası*'nda, *Somali v. Kenya Davası*'nda aksi talebe rağmen ana kara coğrafyasını esas alınmıştır.

⁹³⁵ Hüseyin Pazarıcı, *Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü* (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi, 1986), 5.

⁹³⁶ Aristotelis B. Alexopoulos, "The Legal Regime of Uninhabited Islets and Rocks in International Law. The Case of the Greek Seas," *Revue Hellenique De Droit International* 56 (2003): 148.

⁹³⁷ Özlem, "Adalar ve Kayalıklar Rejimi ve Deniz Alanları Sınırlanmasına Etkileri," 109.

⁹³⁸ Jon M. Van Dyke, "The Role of Islands in Delimiting Maritime Zones: The Case of the Aegean Sea 1," January 1, 1989, 67–68.

⁹³⁹ Cigdem Goksel ve diğerleri., "A Spatial Analysis of Aegean Sea Using Remotely Sensed Imagery and GIS Technology," in *The 20th International Cartographic Conference, ICC*, 2001, 6–10.

Sonuçta ilgili kıyı olarak ana karanın belirlenmesi⁹⁴⁰ ve ana karalar esas alınarak çizilen geçici hattın ters tarafında kalan adaların kara suları bırakılarak çevrenmesi⁹⁴¹ neticesinde meydana gelecek sınırlandırma hattı hakkaniyete uyarlanmış hat (*adjusted line*) olacaktır.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki muhtemel kıta sahanlığı/MEB sınırlandırmasının kıyı uzunlukları neredeyse eşit olan iki devletin ana karaları arasında yapılması ve coğrafyanın üstünlüğünün müspet ve menfi yönü gereği ortay hattın ters tarafında kalan adaların çevrenmesi (*enclave*) ile sağlanabileceği belirtilebilir. Söz konusu kıyıları arasında çizilecek geçici eşit uzaklık hattının ilgili unsur coğrafya uyarınca hakkaniyete uyarlanması bu şekilde mümkündür. Bu da yukarıda zikrettiğimiz üzere çalışmamız ile vurgulanan deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımının ve coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin hakkaniyete yönelen bir sınırlandırma için Ege Denizi'ne yansımalarıdır.

Son olarak şunu da vurgulamakta fayda var; yargı pratiğindeki haksızlığın ayırında olan Yunanistan'ın yargı pratiğine yaklaşımı, onun bağlayıcı olmadığı yönünde olsa da bunun hilafında, yargı kararlarına atıfta bulunarak ileri sürdüğü beyanları mevcuttur⁹⁴².

4.2.3. Doğu Akdeniz'de İhtilafli Hususlar

Türkiye ile Yunanistan arasındaki Ege Denizi'ndeki sorunlar Doğu Akdeniz'e sirayet etmiştir. Doğu Akdeniz'de keşfedilen hidrokarbon kaynaklar, kıyıdaş devletler arasında hakkaniyete uygun biçimde nasıl paylaşılır tartışması gündeme gelmiştir. Bu paylaşım mücadelesi, doğrudan deniz alanlarının sınırlandırılması hukuku ile ilgilidir⁹⁴³.

⁹⁴⁰ Özbek, “Komşu Devletler Arasında Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku ve Ege Denizi Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığı,” 156.

⁹⁴¹ Dyke, “The Role of Islands in Delimiting Maritime Zones,” 67–68.

⁹⁴² Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 42–43.

⁹⁴³ Ayşenur Tütüncü, “Yunanistan ile Ege Denizi'nde Yaşanan Görüş Ayrılıklarının Yeni Uzantısı Doğu Akdeniz ve Uluslararası Hukuk” (İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 2021), 295.

Türkiye ile Yunanistan şimdiye kadar, Ege Denizi'nde deniz yetki alanlarının sınırlandırmasına ilişkin andlaşma imzalamamıştır. Bu nedenle, Ege Denizi'nde Türkiye ve Yunanistan arasındaki kara suları ve kıta sahanlığı sorunu, Doğu Akdeniz'de keşfedilen doğal kaynaklarla birlikte Doğu Akdeniz'e taşınmış iki ülkeye yönelik sınırlandırma sorununu daha da kompleks bir yapıya dönüştürmüştür⁹⁴⁴.

Başeren de benzer biçimde Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanı uyuşmazlığının hidrokarbon paylaşımı ihtilafının normatif alana yansımaları olduğunu ifade eder⁹⁴⁵. Türkiye açısından deniz yetki alanlarının Doğu Akdeniz'de belirlenmesi üç boyutlu sorun sahası içerir⁹⁴⁶. Bu doğrultuda, Doğu Akdeniz'deki Türkiye'nin deniz yetki alanları yönünden hukuki ihtilaflar, Başeren'in de ifade ettiği üzere üç boyutuyla; Yunanistan'ın Rodos ve Meis Adalarını ilgili kıyı tespit ederek Türkiye ana karası ile salt eşit uzaklığa dayanan kıta sahanlığı ve MEB iddiaları (1), GKRY'nin Kıbrıs Adası'nı ilgili kıyı tespit ederek GKRY ile Türkiye ana karaları arasında salt eşit uzaklığa dayanan kıta sahanlığı ve MEB iddiaları (2) ve Kıbrıs Meselesi (3)'dir⁹⁴⁷.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, talî olarak Türkiye'nin Kızılhisar (Meis) Adası çevresini düzenleyen andlaşmada⁹⁴⁸ sınır hattı ile ilgili⁹⁴⁹ ve Suriye ile yan sınırı ile ilgili hukuki ihtilafları da vardır. İlkine ilişkin bunun bir sınırlandırma andlaşması olmadığı adaların aidiyetini tespiti yarar bir sınır olduğu belirtilmektedir⁹⁵⁰. İkincisi yönünden ise; Türkiye'nin bir yan sınır deklarasyonunda bulunduğu ve Suriye'nin buna itiraz ettiği⁹⁵¹; gelecekte uyuşmazlık ihtiva etme ihtimalinin olduğu belirtilmektedir⁹⁵².

⁹⁴⁴ Ibid., 295.

⁹⁴⁵ Sertaç Hami Başeren, "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığında Yeni Anlaşmalar ve Uygulamalar," *TBMM*, Doğu Akdeniz Sorunlarına Hukuki ve Siyasi Yaklaşım ile Türkiye Büyük Millet Meclisinin Çözümdeki Muhtemel Rolü, 2021, 29.

⁹⁴⁶ Ibid., 36.

⁹⁴⁷ Ibid.

⁹⁴⁸ 4 Ocak 1932 tarihli "Anadolu Sahilleri ile Meis Adası Arasındaki Ada ve Adacıkların ve Bodrum Körfezi Karşısındaki Adanın Ciheti Aidiyeti Hakkında İtalya Hükümeti ile Aktolunan İtilafname. Bkz. 25.01.1933 tarihli ve 2313 sayılı Resmî Gazete, s. 2173-2174.

⁹⁴⁹ Bir sınırlandırma hattı olup olmadığı yönünde tartışma vardır.

⁹⁵⁰ Başeren, "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığında Yeni Anlaşmalar ve Uygulamalar," 35.

⁹⁵¹ Letter dated 10 September 2018 from the Permanent Representative of the Syrian Arab Republic to the United Nations addressed to the Secretary-General, UN. Doc. A/73/388

⁹⁵² Başeren, "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığında Yeni Anlaşmalar ve Uygulamalar," 32.

Bu kapsamda tarafımızca mesele; konumuz Türk deniz yetki alanlarının belirlenmesi bağlamında olduğundan yukarıda zikredilen 3 boyutu ile incelenmiştir. Buna göre; deniz yetki alanlarının sınırlandırılması bağlamında “Kıbrıs Meselesi”, Yunanistan’ın ve GKRY’nin deniz yetki alanlarına ilişkin iddiaları, Türkiye ve KKTC’nin deniz yetki alanlarına ilişkin iddiaları bakımından ele alınmıştır.

4.2.3.1. Kıbrıs Meselesi

Kıbrıs Adası, 1571 yılında Osmanlı İmparatorluğu tarafından Venedikliler’den alınmış ve 307 yıl boyunca Osmanlı yönetiminde kalmıştır. 1878 yılında, Osmanlı İmparatorluğu’nun hükümler hakkı saklı kalmak koşuluyla adanın yönetimini İngiltere’ye devrettiği görülür. 1914’te İngiltere, Osmanlı İmparatorluğu ile olan savaşı nedeniyle Kıbrıs Adası’nı tek tarafı olarak ilhak etmiştir⁹⁵³. Takip eden süreçte; Türkiye, LBA ile bu durumu tanımıştır⁹⁵⁴. 18’inci yy.’ın başlarına kadar Kıbrıs Adası’ndaki Türk nüfusu, Rum nüfusundan fazladır. Tarımla uğraşan Türkler, daha fazla toprağa sahiptir. Sosyal ve kültürel yaşamda iki toplum arasında belirgin farklılıklar olmasının yanı sıra, toplumlar arası evlilik ve ticari ortaklıklar görülmemiştir. 1931’den itibaren Kıbrıslı Rumlar, Yunanistan ile birleşme (ENOSİS) taleplerini artırmıştır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra bu yönelim hız kazanmıştır. Yunanistan, 1954’te Kıbrıs meselesini BM’ye taşımışsa da başarı elde edememiştir. 1955’te kurulan EOKA terör örgütü, Ada’da şiddet eylemlerine başlamış ve Kıbrıslı Türkler, bu dönemde 33 karma köyü terk etmek zorunda kalmıştır. Devam eden süreçte 1960 yılında Zürih ve Londra Anlaşmaları ile Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Ancak, Kıbrıslı Rumlar, Türkleri devlet kurumlarından dışlamak ve Yunanistan ile birleşme yolunu açmak amacıyla anayasal değişiklikler yapmaya çalışmıştır. 1963’te başlayan şiddet olayları sonucunda, Kıbrıslı Türkler devlet kurumlarından uzaklaştırılmış ve Kıbrıs Türkleri küçük bölgelere sığınmak zorunda kalmıştır. Bu olaylar, Ada’da Türk ve Rum toplumları arasında derin bir ayrılığa yol açmıştır⁹⁵⁵.

⁹⁵³ T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi BM Müzakerelerinin Başlangıcı”, Erişim 01 Temmuz 2024, https://mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa.

⁹⁵⁴ Madde metni için bkz. “Türkiye, İngiliz Hükümetince 5 Kasım 1914 tarihinden ilan edilen Kıbrıs’ın İngiltere’ye katılımını tanıdığını bildirir.” Kaya, *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler (Basic Documents in International Law)*, 716.

⁹⁵⁵ Toluner, Sevin. *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Yayın No. 2309/527 (Fakülteler Matbaası, 1977), 8-121.

T.C. Dışişleri Bakanlığı ifadesine göre, Kıbrıs Cumhuriyeti 1963'te Rum tarafının tek taraflı şiddet eylemleri ile anayasayı feshetmesi sonucu ortadan kalkmıştır⁹⁵⁶. 1963 yılında başlayan şiddet olaylarının ardından, BM Güvenlik Konseyi 1964 yılında adaya bir BM Barış Gücü (UNFICYP) göndermiştir. Yunanistan, bu dönemde adaya gizlice asker göndererek Kıbrıs Rumlarının askerî gücünü artırmıştır. 1974 yılında, Yunan askerî cuntasının desteklediği bir darbe sonucunda Nikos Sampson, adayı Yunanistan'a bağlama amacıyla kısa süreliğine iktidara gelmiştir. Bu durum, Türkiye'nin 1960 Garanti Antlaşması'na dayanarak adaya müdahale etmesine ve 20 Temmuz 1974'te Barış Harekatı'nı başlatmasına neden olmuştur. 1974 harekâtı sonucunda Kıbrıs Adası ikiye bölünmüştür ve 1975 yılında BM gözetiminde bir nüfus mübadelesi anlaşması yapılmıştır. Kuzey Kıbrıs'ta Kıbrıs Türkleri, Güney Kıbrıs'ta ise Kıbrıs Rumları yoğunlaşmıştır. 1983 yılında, Kıbrıs Türkleri kendi kaderlerini tayin etme hakkına (self-determinasyon hakkı) dayanarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni (KKTC) ilan etmiştir⁹⁵⁷.

BM'nin çabalarına rağmen, 2004 yılında Kıbrıs Adası'nın birleşmesi için yapılan Annan Planı referandumunda Rumlar planı reddederken, Türkler tarafından kabul edilmiştir. 2004 yılında GKRY, AB'ye tam üye olarak kabul edilmiş, Kıbrıs Türklerinin izole edilmiş durumu artarak devam etmiştir. Tüm çabalara rağmen Kıbrıs Meselesi hâlâ çözülmeyi bekleyen bir uluslararası mesele olarak gündemde kalmaya devam etmektedir⁹⁵⁸. Kıbrıs Meselesi BM tarafından uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden bir mesele olarak ele alınmıştır⁹⁵⁹.

Kıbrıs Meselesi'ndeki *status quo* Arsava'nın belirttiği üzere GKRY'nin tüm Kıbrıs Adası üzerinde iddialarını sürdürmeye devam etmesi ve yalnızca kendisini meşru hükümet olarak görmeye devam etmesi söz konusu oldukça çözümsüz kalacaktır⁹⁶⁰. BK'nın adadaki varlığı yönünden baktığımızda, BK 1960'ta andlaşmalarla bir devletin kurulması ile 2 üssünün (Ağrotur-Akrotiri ve Dikelya-Dhekelia) egemenlik haklarını

⁹⁵⁶ T.C. Dışişleri Bakanlığı, "Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi BM Müzakerelerinin Başlangıcı"

⁹⁵⁷ Ibid.

⁹⁵⁸ Ibid. Kıbrıs Meselesi, BM'nin başarısız olduğu barış ve güvenliği tesis edemediği bir misyondur. Bunun için bkz. Hasibe Vehbi Şahoğlu, "Başarısız Bir Birleşmiş Milletler Misyonu: Kıbrıs," *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 6, no. 11 (June 28, 2023): 1–12.

⁹⁵⁹ 1954-58 BM Genel Kurul gündeminde yer almıştır. A. Füsün Arsava, "Kıbrıs Sorununun Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi," *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi Prof. Dr. Oral Sander'e Armağan* 51, no. 1–4 (Ocak-Aralık 1996): 43.

⁹⁶⁰ Ibid., 51.

(*Sovereign Base Areas*) korumuştur. Süreçte Kıbrıs Meselesi'nde aktör olarak rol alan BK, iki toplumlu federal bir yapıyı savunmuştur⁹⁶¹.

Sovyetlerin dağılması ve orta doğudaki istikrarsızlık BK'nın bölgedeki güvenlik politikalarına odaklanmasına neden olmuştur. Kıbrıs Adası'nın batı ve doğu kısımlarında yer alan askerî üsleriyle BK, Doğu Akdeniz'de stratejik imkânlara sahiptir. Bu üsler, Körfez Savaşı'na yapılan müdahale ve 11 Eylül saldırıları sonrası Afganistan ve Irak'ın işgali sırasında lojistik merkezleri hâline getirilmiştir⁹⁶².

Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarının sınırlarının belirlenmesi meselesinin merkezinde Kıbrıs Meselesi yer alır⁹⁶³. Bu nedenle, Doğu Akdeniz'de hakça sınırlandırma için Kıbrıs Meselesi çözülmesi gereken öncelikli meseledir⁹⁶⁴. Kıbrıs Adası'nın ilgili unsur sayılamayacağı sınırlandırmada devlet ana kararı gibi muamele göreceğine kuşku yoktur. Temel problem ise hangi toprakların sınırlandırmaya esas olacağıdır. Buna göre, Türkiye'nin savunduğu iki devletli çözüm ihtimalinde başka bir sınır hattı çıkacakken, federal devlet yönetimi ihtimalinde bambaşka bir sınır hattı çıkacaktır⁹⁶⁵.

Öte taraftan, GKRY'nin Türk tarafını ya da doğrudan bütün biçimde adayı temsil etme hakkı yoktur. GKRY'nin tek taraflı eylemler meydana getirerek andlaşmalar akdetme, hidrokarbon arama/işletme yetkisi zinhar yoktur⁹⁶⁶. GKRY buna rağmen; Mısır ile 2003'te, Lübnan ile 2007'de ve devamında İsrail ile 2010'da andlaşmalar akdedilmiştir⁹⁶⁷. Bu andlaşmaların geçerliliğine ilişkin itirazlarında Türkiye; bu andlaşmaların geçersiz olduğu ve Kıbrıs Adası'nı bütün biçimde temsil etme kudretine sahip bir otoritenin olmadığını vurgulamıştır⁹⁶⁸.

⁹⁶¹ Anastasia Yiangou, "Decolonization in the Eastern Mediterranean: Britain and the Cyprus Question, 1945-1960," *Cahiers Du Centre d'Études Chypriotes*, no. 50 (December 1, 2020): 45-63.

⁹⁶² Soyalp Tamçelik, "Kıbrıs' Taki İngiliz Üslerinin Stratejik Önemi," *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 8, no. 1 (2011): 1510-39.

⁹⁶³ Bayılhoğlu, *Türkiye - Libya Antlaşması Ekseninde Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Uyuşmazlığı*, 223, 296.

⁹⁶⁴ *Ibid.*, 223-64.

⁹⁶⁵ *Ibid.*

⁹⁶⁶ Başeren, "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığında Yeni Anlaşmalar ve Uygulamalar," 38.

⁹⁶⁷ *Ibid.*, 38; Cihat Yayıcı, "Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye," *Bilge Strateji : Jeopolitik, Ekonomi-Politik ve Sosyo-Kültürel Araştırmalar Dergisi* 4, no. 6 (2012): 17.

⁹⁶⁸ Başeren, "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığında Yeni Anlaşmalar ve Uygulamalar," 39.

GKRY, sözde Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla 2004'te katıldığı AB'nin tabii kaynaklara ilişkin projelerine katılarak andlaşmalar ile ve yasalar ile ilan etmiş olduğu sahalarda varlık göstermektedir. Türkiye ve KKTC'nin itirazlarına konu olan GKRY'nin bu eylemleri son olarak AB'nin “Deniz Saha Planlaması” direktifine de konu olmuştur. AB'nin direktiflerini suistimal pahasına Deniz Saha Planlaması yayınlayan GKRY Türkiye ve KKTC'nin mevcut ve muhtemel haklarını ihlal eder biçimde harita ve uygulamalara yer vermiştir⁹⁶⁹.

Kıbrıs Adası'nda iki farklı millet varlık gösterir; AB ve BM tarafından GKRY tanınır, KKTC ise yalnızca Türkiye tarafından tanınır ve BM desteği yoktur. Bu bakımdan, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında yok sayılmaktadır ve bundan faydalanan GKRY adanın tamamı üzerinde sözde tasarrufta bulunmaktadır⁹⁷⁰. GKRY'nin tek taraflı eylemleri Kıbrıs Meselesi'ni derinden ilgilendiren bir meseledir. Bu durumda, uyumsuzluğa neden olan bu eylemler şunu göstermiştir; Kıbrıs Meselesi çözüme kavuşturulmaksızın Doğu Akdeniz'de hakkaniyete uygun bir paylaşım bahsedilmeyecektir. Ayrıca Kıbrıslı Türklerin yer almadığı bir çözüm de düşünülemez⁹⁷¹.

Öte taraftan, Doğu Akdeniz'de hakkaniyete uygun bir paylaşımın tesisinde; Bayilloğlu'na göre uluslararası yargı organları meselenin karmaşık yapısı gereği çözüm yeri değildir⁹⁷².

⁹⁶⁹ T.C. Dışişleri Bakanlığı, SC-13, 22 Aralık 2023, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Öncü Keçeli'nin GKRY Bakanlar Kurulu Tarafından 20 Aralık 2023 Tarihinde Onaylanan “Deniz Saha Planlaması” Hk. Bir Soruya Cevabı; Erişim 5 Temmuz 2024, https://mfa.gov.tr/sc_-13_-disisleri-bakanligi-sozcusu-oncu-keceli-nin-gkry-bakanlar-kurulu-tarafindan-20-aralik-2023-tarihinde-onaylanan-deniz-saha-planlamasi-hk-bir-soruya-cevabi.tr.mfa

⁹⁷⁰ Tülay Yıldırım Mat, Miray Azaklı Köse, & Merve İspirli Armağan, “Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Doğu Akdeniz Meselesine İlişkin Güncel Siyasi Gelişmeler ve Meselenin Uluslararası Hukuk Boyutu,” *İstanbul Hukuk Mecmuası* 79, no. 3 (September 21, 2021): 1074.

⁹⁷¹ Mustafa Erçakıca, “Doğu Akdeniz'de Yaşanan Güncel Gelişmelerin Kıbrıs Sorunu ve Uluslararası Deniz Hukuku Çerçevesinde Değerlendirilmesi,” *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt: 16 Sayı: 1, no. Cilt: 16 Sayı: 1 (2021): 301–34.

⁹⁷² Bayilloğlu, *Türkiye – Libya Antlaşması Ekseninde Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Uyuşmazlığı*, 296.

4.2.3.2. Yunanistan ve GKRY'nin İddiaları

GKRY, Mayıs 1993 tarihinde esas hat haritasını BM'ye bildirmiştir. Ancak evvelinde; GKRY'nin kara sularının 12 deniz mili olduğuna ilişkin 1964 tarihli, 200 m derinlik ya da işletilebilirlik esasına dayanan kıta sahanlığı olduğuna ilişkin 1974 tarihli yasası vardır. Son olarak GKRY, 2004 yılında 24 deniz mili bitişik bölge, 200 deniz mili MEB ilanını ihtiva eden bir yasa yayınlamıştır. GKRY adı geçen yasalarda karşılıklı kıyıdaş devletler ile anlaşma sağlanıncaya değin ortay hattın geçerli olduğu hususunda kanun çıkarmıştır⁹⁷³.

GKRY yalnızca tek taraflı kanunlar çıkarmamış karşılıklı kıyıdaş devletlerle andlaşmalar akdetmiştir. GKRY, kıyıdaş ülkelerle tek taraflı ve hakkaniyete aykırı biçimde deniz yetki alanlarını genişletme stratejisi izlemektedir. Bu bakımdan; 2003'te Mısır, 2007'de Lübnan⁹⁷⁴ ve 2010'da İsrail ile deniz yetki alanlarına ilişkin andlaşmaları imzalamıştır⁹⁷⁵. GKRY'nin Türkiye ile KKTC'yi inkarcı politikaları bölgedeki uyumsuzlukları körüklemektedir⁹⁷⁶.

GKRY'nin andlaşma akdettiği Mısır⁹⁷⁷, egemenlik alanı kaybetmek pahasına 2003'te GKRY ile ve 2020'de Yunanistan ile deniz yetki alanları andlaşması akdetmiştir⁹⁷⁸. Mısır, belirli deniz alanlarından feragat ederek akdetmiştir⁹⁷⁹.

GKRY 2007 yılında Lübnan ile andlaşma imza etmiştir. Ancak söz konusu andlaşmanın Lübnan tarafında iç hukuk süreçleri tamamlamamıştır. Buna göre, yürürlüğe girmemiştir⁹⁸⁰. Şu hâlde Lübnan, Türkiye'nin itirazlarına kulak tıkamamış ve KKTC'yi saf dışı bırakan andlaşmanın ölü doğmasını sağlamıştır. Lübnan'ın deniz politikaları, bölgesel istikrarı sağlama ve iç politik dinamiklerle etkileşim içinde olma yönündedir. Nitekim GKRY ile 2007 yılında andlaşma akdeden Lübnan Türkiye'nin

⁹⁷³ Başeren, *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı*, 11–14.

⁹⁷⁴ Lübnan Parlamentosu'nda onaylanmadığı için yürürlüğe girmemiştir.

⁹⁷⁵ Yayıcı, "Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye," 17.

⁹⁷⁶ Ferhat Kökyay, "Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Akdeniz Enerji Politikası," *Liberal Düşünce Dergisi* 26, no. 101 (2021): 143–68.

⁹⁷⁷ Law of the Sea Bulletin No. 52, 2003, 27.

⁹⁷⁸ Yücel Acer, "Doğu Akdeniz'de Yunanistan-Mısır Deniz Sınırı Antlaşması ve Türkiye," *Adalet Dergisi*, no. 65 (2020): 13–26.

⁹⁷⁹ Başeren, *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı*, 19–22.

⁹⁸⁰ Başeren, "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığında Yeni Anlaşmalar ve Uygulamalar," 38.

KKTC'yi dikkate almayan bu andlaşmaya itiraz etmesi ile iç hukuk sürecini tamamlamamıştır ve ölü doğmuştur. Güvenlik ve politika açısından istikrar ve sürdürülebilir kalkınma arayışı içerisinde olan⁹⁸¹ Lübnan, yan sınır uyuşmazlığı içerisinde olduğu İsrail ile 2022 yılında deniz yetki alanlarına ilişkin andlaşma akdetmiştir⁹⁸². İsrail ile akdedilen andlaşma sonrasında Lübnan'ın GKRY ile de görüşmeler yürüteceği hususu basına yansımıştır⁹⁸³. GKRY Lübnan ile andlaşmanın akabinde 2007'de Kıbrıs Adası'nın güneyinde 13 adet ruhsat sahası ilan etmiştir. GKRY bu andlaşmalar ile paralel biçimde sözde petrol arama ruhsat sahalarında sondaj ve araştırma faaliyetleri için 2007 yılından itibaren çeşitli uluslar ötesi şirketlerle sözleşmeler yapmıştır ve yapmaktadır⁹⁸⁴.

GKRY bölgede İsrail ile 2010 yılında bir MEB sınırlandırma andlaşması akdetmiştir⁹⁸⁵. Söz konusu bu andlaşma iç hukuk süreçlerinden geçerek yürürlüğe girmiştir. Son olarak; GKRY Suriye ile 2020 yılında deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin görüşmeler yapmış, ancak bir andlaşma imzalanmamıştır⁹⁸⁶.

⁹⁸¹ Hijab Shah & Melissa Dalton, *Playing Politics: International Security Sector Assistance and the Lebanese Military's Changing Role* (JSTOR, 2020); Marian Abouzeid ve diğerleri., "Lebanon's Humanitarian Crisis Escalates after the Beirut Blast," *Lancet (London, England)* 396, no. 10260 (October 31, 2020): 1380–82; Samar Al-Hajj, Ali H. Mokdad, & Amin Kazzi, "Beirut Explosion Aftermath: Lessons and Guidelines," *Emergency Medicine Journal* 38, no. 12 (December 1, 2021): 938–39.

⁹⁸² Michael Harari & Ahmet Sözen, "Lebanon and Israel: Natural Resources and Security Interests as Catalysts for Conflict Resolution," *Conflict Resolution in the Mediterranean: Energy as a Potential Game-Changer* 23 (2023).

⁹⁸³ Times of Israel. "After Israel Deal, Lebanon and Cyprus Agree to Move Forward on Maritime Border Talks." Erişim 18 Mayıs, 2024. <https://timesofisrael.com/after-israel-deal-lebanon-and-cyprus-agree-to-move-forward-on-maritime-border-talks/>. Bölgede akdedilen son sınırlandırma andlaşması savaş hâlindeki iki ülke olan İsrail ve Lübnan arasında 27 Ekim 2022'de akdedilmiştir. Söz konusu andlaşmayı Türkiye memnuniyetle karşıladığını ifade etmiştir ve iş birliğinin gerekliliğine ilişkin vurgulamalarını tekrar etmiştir. Bkz. Dışişleri Bakanlığı. No: 323, 27 Ekim 2022. "Lübnan ile İsrail Arasında Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Anlaşmasının İmzalanması Hk." Erişim Tarihi 20 Mayıs 2024. https://mfa.gov.tr/no_-323_-lubnan-ile-israil-arasinda-deniz-yetki-alanlari-sinirlandirma-anlasmasinin-imzalanmasi-hk.tr.mfa Söz konusu andlaşma sonrasında Lübnan'ın GKRY ile masaya oturduğu, ancak üst düzey yetkililerin Suriye ile sınır sorunu hâllolmadan yeniden GKRY ile anlaşma yapılamayacağını vurguladığı, Suriye'nin Lübnan'ın görüşme tekliflerine doğru zaman olmadığını belirterek olumsuz yanıt verdiği basına yansımıştır. Bkz. Reuters. "Cypriot Envoy Says Any Maritime Border Dispute with Lebanon 'Easily' Resolved." Middle East, Ekim 28, 2022. Erişim Tarihi 20 Mayıs 2024 <https://reuters.com/world/middle-east/cypriot-envoy-says-any-maritime-border-dispute-with-lebanon-easily-resolved-2022-10-28/>.

⁹⁸⁴ Yayıncı, "Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye," 18.

⁹⁸⁵ Ibid., 27; Şahin Ersan, "Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması ve Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin Yetki Alanlarındaki Enerji Kaynakları ve Boru Hatları Üzerindeki Hakları" (Milli Savunma Üniversitesi, 2023).

⁹⁸⁶ Fatih Göktaş, "Doğu Akdeniz'de Münhasır Ekonomik Bölge Uyuşmazlığı Sorunu ve Türkiye" (İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 2023), 49.

GKRY, Yunanistan'la iş birliği hâlinde çeşitli ülkelerle MEB belirleme anlaşmaları yaparak, ihtilafli bölgelerde tek başına petrol ve doğal gaz arama çalışmaları yapmış ve yabancı şirketlere arama ruhsatları vermiştir⁹⁸⁷. GKRY ilan ettiği bu sahalarda sözde egemen eylemlerde bulunmaktadır. Bu doğrultuda; sondaj ve arama sahaları ilan ederek, doğal gaz kaynaklarına erişimini artırma gayreti içerisindedir⁹⁸⁸.

Yunanistan'ın iddialarına gelecek olur isek; bunun için, Yunanistan'ın Mısır ile deniz yetki alanlarına ilişkin anlaşmasını incelemek gerekir. Burada, Yunanistan ve Mısır yaklaşmasını vurgulamak adına her şeyden önce, Mısır'ın geçmişten bugüne gelen uygulamalarını ifade etmek gerekir. Nitekim Mısır; 1958 tarihinden beri 12 deniz mili kara suları ilan etmiştir. 1990'da düz esas hat haritasını ilan etmiştir. Aynı yıl GKRY gibi 200 m derinlik kadar kıta sahanlığı ilan etmiştir. 1982 BMDHS'yi onaylayan Mısır, 1983'te MEB'e ilişkin haklarını kullanacağını deklare etmiştir ve buradaki kaynakları işletmektedir. 2003'te GKRY ile olan anlaşmasının öncesinde Türkiye ile görüşmeler yapan Mısır, Türkiye'nin KKTC'yi yok sayan anlaşmalara imza atılmaması yönündeki ikazlarına rağmen, siyasi değil fakat teknik bir anlaşma akdettiklerini, Kıbrıs Adası ile bir anlaşma akdetmeleri gerektiğini, bunun da tanınan hükümet ile yapılabileceğini, Kıbrıs Meselesi'ne dâhil olmak istemediklerini ifade etmiştir. Mısır, Türkiye ile akdetmek yerine yüz ölçümünün %1'i ve Kıbrıs Adası'ndan büyük olan 12.000 km² alanı kaybederek GKRY ile 2003 anlaşmasını imzalamıştır⁹⁸⁹.

Mısır, Yunanistan ile deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin anlaşma yapmaya ilişkin politik arayışlarını epeyce sürdürmüştür. Nihayet 2019 yılında akdedilen Türkiye-Libya anlaşmasına cevaben meydana gelen⁹⁹⁰ 2020 tarihli Yunanistan ile olan anlaşma ile ciddi bir alanı kaybederek bu arayışı son bulmuştur.

⁹⁸⁷ Tütüncü, “Yunanistan ile Ege Denizi’nde Yaşanan Görüş Ayrılıklarının Yeni Uzantısı Doğu Akdeniz ve Uluslararası Hukuk,” 296.

⁹⁸⁸ Muazzez Harunoğulları, “Doğu Akdeniz Enerji Havzası: Bölge Üzerinde Yaşanan Uluslararası Anlaşmazlık ve Rekabet,” *International Journal of Geography and Geography Education*, no. 42 (July 25, 2020): 475–76.

⁹⁸⁹ Şenay Kaya, “Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz Sorunları,” *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007*, 36–47.

⁹⁹⁰ Bayılhoğlu, *Türkiye – Libya Antlaşması Ekseninde Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Uyuşmazlığı*, 292.

Yunanistan ve Mısır Parlamentosu tarafından onaylanan bu andlaşma iki tarafa bakımından da yürürlüğe girmiştir⁹⁹¹.

Söz konusu andlaşma detaylıca incelendiği vakit birkaç husus göze çarpmaktadır. Buna göre söz konusu Andlaşma, Yunanistan ile Mısır ana karaları arasında değil, Mısır ve Yunan adaları arasında deniz yetki alanları sınırı çizen bir andlaşma olarak ortaya çıkmıştır. Burada Yunan adalarından Girit ve Rodos'un kıyıları yalnızca kısmen dikkate alınmış, bu adalara tam etki değil azaltılmış etki verilmiştir. Ek olarak, Türkiye ile Yunanistan arasındaki sınırlandırma sorunlarının temel unsurlarından biri olan Kızılhisar (Meis) Adası dikkate alınmamıştır⁹⁹².

Andlaşma ile belirlenen sınır hattı, Türkiye ile Libya arasındaki deniz yetki alanları sınırının göz ardı edildiği bir hattı ifade eder. Bu sınırlandırma Türkiye'nin BM'ye deklare etmiş olduğu kıta sahanlığının bir kısmını ve hakkını saklı tuttuğu MEB alanını Yunanistan'a bırakmaktadır. Ancak Mısır'ın kendi deniz yetki alanları ile; bu andlaşma ile Türkiye'nin mevcut ve muhtemel deniz alanlarına müdahil olmadığı görülmektedir. Ancak Yunanistan'ın hem Türkiye'nin hem de Libya'nın deniz yetki alanlarını kendi tarafında bırakarak, hakları hilafına hareket ettiği görülmektedir⁹⁹³.

4.2.3.3. Türkiye ve KKTC'nin İddiaları

Türkiye, GKRY ve Yunanistan'ın sınır tanımaz ve maksimalist eylemlerine karşı Doğu Akdeniz'deki haklarını korumak adına ciddi adımlar atmıştır. Nitekim, GKRY'nin Mısır ile 2003 yılında yapmış olduğu sözde andlaşmaya karşı BM'ye 2 Mart 2004 tarihinde nota vermiştir. Buna göre, her türlü *ab initio* ve *ipso facto* hakkının saklı olduğunu ifade etmiştir⁹⁹⁴.

Türkiye, Doğu Akdeniz'de 2004'te bölgedeki haklarını saklı tuttuğunu açıklamış, 2011 yılında KKTC ile 2019 yılında Libya ile deniz yetki alanlarına ilişkin andlaşmalar imza etmiş, 2020 yılında ise BM nezdinde kıta sahanlığını deklare

⁹⁹¹ Acer, "Doğu Akdeniz'de Yunanistan-Mısır Deniz Sınırı Antlaşması ve Türkiye," 15.

⁹⁹² Ibid., 19-21.

⁹⁹³ Ibid.

⁹⁹⁴ Türkiye BM Daimi Temsilciliği, Notalar. Nos. 2004/Turkuno DT/4739, 2 Mart 2004, BM Dokümanları.

etmiştir. Ayrıca, Mısır, İsrail gibi Doğu Akdeniz'in kıyıdaşı ülkelerle andlaşma akdetmeye yönelik girişimlerde bulunmuştur⁹⁹⁵.

Öte taraftan, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip ERDOĞAN tarafından BM'nin 75, 76, 77'nci Genel Kurullarında yapılan açıklamalar doğrultusunda Türkiye; Doğu Akdeniz'de barış ve istikrarın sağlanması adına tarafları uzlaşmaya davet etmiş; bu kapsamda Doğu Akdeniz Konferansı'nın düzenlenmesini talep etmiştir⁹⁹⁶.

KKTC; tanınma probleminde olduğu gibi enerji jeopolitiğine dayanan Doğu Akdeniz deniz yetki alanları çatışmasında da yalnız kalmıştır. KKTC'nin 2011 yılında Türkiye ile deniz yetki alanlarına ilişkin andlaşma akdettiği, müteakiben TPAO'ya ruhsat sahaları verdiği görülmektedir. Ayrıca, KKTC ve Türkiye Kıbrıs Adası adına sözde Kıbrıs Cumhuriyeti olarak irade beyanlarında bulunan ve tüm doğal kaynakları kendi uhdesinde kullanma eğiliminde olan GKRY'nin eylemlerine mütemadiyen itiraz etmektedir⁹⁹⁷. KKTC, hidrokarbon kaynakları konusunda GKRY tarafına dört iş birliği önerisi sunmuştur. Bunlar 2011, 2012, 2019 ve 2022 yıllarında ortaya koyduğu hidrokarbon iş birliği önerileridir⁹⁹⁸.

GKRY'nin 2007 yılında Lübnan ile anlaşması üzerine 30 Ocak 2007 tarihli açıklama ile Lübnan tarafından söz konusu andlaşmanın yürürlüğe koyulmaması gerektiğini belirtmiştir⁹⁹⁹. Ardından GKRY'nin 2007'de ilan ettiği 13 ruhsat sahasına BM'ye gönderdiği nota ile itiraz etmiştir¹⁰⁰⁰. Kıbrıs Adası'nın doğal kaynaklarının Kıbrıslı Türkler ve Rumlar arasında eşit paylaşılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu argüman çoğu nota ve/veya itirazda tekrarlanmıştır. 2010 yılında GKRY'nin İsrail ile

⁹⁹⁵ Göktaş, "Doğu Akdeniz'de Münhasır Ekonomik Bölge Uyuşmazlığı Sorunu ve Türkiye," 50–63.

⁹⁹⁶ TRT Haber. "Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan BM'ye Doğu Akdeniz İçin Konferans Çağrısı." Erişim Tarihi 22 Eylül 2020. <https://trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaskani-erdogandan-bmye-dogu-akdeniz-icin-konferans-cagrisi-517949.html>.

⁹⁹⁷ Göktaş, "Doğu Akdeniz'de Münhasır Ekonomik Bölge Uyuşmazlığı Sorunu ve Türkiye," 24–33; ibid., 50–63.

⁹⁹⁸ Dışişleri Bakanlığı. No: 323, 27 Ekim 2022; SC-32, 23 Aralık 2022.

⁹⁹⁹ Dışişleri Bakanlığı, Açıklamalar. No-18, 30 Ocak 2007. Erişim Tarihi 19 Mayıs 2024 https://mfa.gov.tr/no_18---30-ocak-2007_-guney-kibris-rum-yonetimi_nin-dogu-akdeniz_deki-ulkelerle-deniz-yetki-alanlarini-igilendiren-ikili-anlasmalar-yapma-gayretlerini-hk_.tr.mfa

¹⁰⁰⁰ Türkiye BM Daimi Temsilciliği, Notalar. A/61/1011 (S/2007/456), 23 Temmuz 2007, BM Dokümanları

andlaşmasının üzerine 21 Aralık 2010 tarihinde buna itiraz etmiştir¹⁰⁰¹. Takip eden süreçte GKRY'nin ruhsat sahalarında şirketlerle yürüttüğü faaliyetlere itiraz etmiştir ve Türkiye, askerî yollara başvurarak burada MEB egemenlik yetkilerini ifa eden gemilerin terkinini sağlamıştır¹⁰⁰². GKRY 19 Eylül 2011'de bölgede sondaj çalışmalarına başladığını duyurmasının ardından, Türkiye ile KKTC Newyork'ta 21 Eylül 2011'de Türkiye Cumhuriyeti adına dönemin Başbakanı Recep Tayyip ERDOĞAN ve KKTC adına dönemin Cumhurbaşkanı Derviş EROĞLU tarafından imzalanmıştır. Bu andlaşma, 9 Ocak 2012'de KKTC Parlamentosu ve 29 Haziran 2012'de TBMM tarafından onaylanmıştır¹⁰⁰³.

Türkiye ile KKTC arasındaki andlaşma, hakkaniyet ilkeleri temelinde ve Kıbrıs Adası'nın kıyı şeridinin uzunluğu, ada devleti olması niteliği ve ilgili/ özel koşullar dikkate alınarak yapılmıştır. Türkiye, bu andlaşmanın BM Deniz Hukuku Bülteni'nde yayınlanmasını talep etmişse de yayınlanmamıştır¹⁰⁰⁴. Bunun üzerine Türkiye, BM Genel Kurulu'na kıta sahanlığı sınırlarının koordinatlarını ve sınır hattını gösterir haritayı sunmuştur¹⁰⁰⁵.

Öte taraftan 22 Eylül 2011 tarihinde KKTC Bakanlar Kurulu Kararı ile TPAO'ya Ada'nın etrafında petrol ve doğalgaz işletmesi adına ruhsatlar verildiği görülmüştür¹⁰⁰⁶.

Türkiye bölgedeki bir diğer deniz yetki alanlarının sınırlandırılması andlaşmasını 27 Kasım 2019 yılında Libya (Meşru Hükümeti) ile akdetmiştir¹⁰⁰⁷ ve Doğu Akdeniz'deki konumunu güçlendirmiştir. Bu andlaşma ile Türkiye Doğu Akdeniz'deki haklarını koruma kararlılığını göstermiştir. Bu andlaşma Yunanistan ve

¹⁰⁰¹ Dışişleri Bakanlığı, Açıklamalar. No-288, 21 Aralık 2010. Erişim Tarihi 19 Mayıs 2024 https://mfa.gov.tr/no_-288_-21aralik-2010_-israil-ile-gkry-arasinda-imzalan-an-meb-anlasmasi-hk.tr.mfa

¹⁰⁰² Yaycı, *Mavi Vatan*, 188.

¹⁰⁰³ Cahit İstikbal, "Enerji Kaynakları ve Deniz Yetki Alanları Bakımından Doğu Akdeniz Sorunu" (İstanbul Teknik Üniversitesi, 2020), 186.

¹⁰⁰⁴ İstikbal, 186.

¹⁰⁰⁵ Türkiye BM Daimi Temsilciliği, Notalar. A/68/857, 25 Nisan 2014, BM Dokümanları.

¹⁰⁰⁶ Yaycı, *Mavi Vatan* 189; Gökteş, "Doğu Akdeniz'de Münhasır Ekonomik Bölge Uyuşmazlığı Sorunu ve Türkiye".

¹⁰⁰⁷ UN Docs. "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti-Devleti Arasında Akdeniz'deki Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası" Erişim Tarihi [15 Mart 2024], <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=080000028056605a>.

GKRY'nin tezlerine karşı güçlü bir cevap niteliği taşımaktadır. Türkiye, bölgede hiçbir oldu bitti durumuna müsaade etmeyeceğini ve uluslararası hukuka bağlı kalacağını açıkça belirtmiştir¹⁰⁰⁸.

Söz konusu anlaşma Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki stratejik çıkarlarını pekiştirmesi ve bölgedeki doğal kaynak arama faaliyetlerine hukuki zemin sağlaması açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye açısından önemli bir gelişme olan bu anlaşma, 5 Aralık 2019'da TBMM tarafından onaylanmış ve 7 Aralık 2019'da Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir¹⁰⁰⁹.

Söz konusu anlaşma, Yunanistan, Mısır ve Suriye gibi ülkeler tarafından hukuki ve siyasi gerekçelerle itirazlara konu olmuştur. Ancak Türkiye, anlaşmanın BM tarafından tescil edilmesi için başvuruda bulunmuş ve 1 Ekim 2020 tarihinde Dışişleri dönemin Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, anlaşmanın BM tarafından tescil edildiğini duyurmuştur. BM Genel Sekreterliği'nin bu anlaşmayı tescil etmesi, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları konusundaki hukuki argümanlarını güçlendirmiş ve bu argümanların uluslararası platformda kabul görmesini sağlamıştır. BM tescili, aynı zamanda gelecekteki sınırlandırma anlaşmazlıklarında bu anlaşmanın dikkate alınması gereken bir belge olarak tanınmasını da garanti altına almıştır¹⁰¹⁰. Ayrıca Türkiye 18 Mart 2020 tarihinde Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığı haritasını BM'ye vermiş olduğu nota ile deklare etmiştir.

Doğu Akdeniz, tarih boyunca bölgesel ve küresel güç mücadelelerine ev sahipliği yapmış bir coğrafyadır. Bölge, önemli ticaret ve göç yollarını bünyesinde barındırarak stratejik bir merkez hâline gelmiştir. Bölge, hidrokarbon rezervlerinin keşfi ile enerji jeopolitiği açısından büyük önem kazanmıştır. Doğu Akdeniz'in enerji jeopolitiğindeki bu önem kazanma hâli, Türkiye için hem fırsatlar hem de tehditler barındırmaktadır. Enerji açısından dışa bağımlılığını azaltma politikası içerisinde olan Türkiye için

¹⁰⁰⁸ Yayıcı, *Mavi Vatan*; Göktaş, “Doğu Akdeniz’de Münhasır Ekonomik Bölge Uyuşmazlığı Sorunu ve Türkiye”; Bayıllıoğlu, *Türkiye – Libya Antlaşması Ekseninde Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Uyuşmazlığı*, 277–91.

¹⁰⁰⁹ Yücel Acer, “Türkiye-Libya deniz sınırı anlaşması'nın birleşmiş milletler tarafından tescilinin önemi”, *Seta Perspektif* 298 (2020): 1-5.

¹⁰¹⁰ Acer 1-5.

bölgedeki keşifler; enerji ithalatını azaltma ve ekonomik kalkınma, enerji güvenliği gibi konularda müspet neticelerin habercisi sayılabilir¹⁰¹¹.

Diğer taraftan, özellikle Yunanistan ve GKRY ile Türkiye'nin yaşadığı deniz yetki alanları uyuşmazlığı ve 50 yılı aşkın süredir çözülemeyen Kıbrıs Meselesi; Türkiye'nin bölgedeki hak ve çıkarlarını tehdit eden başlıca unsurlardır¹⁰¹².

GKRY'nin Kıbrıs Adası'nın tamamını temsil eden bir devlet olmamasına rağmen, tek taraflı olarak buna yönelik eylemlerde bulunması MEB ilan etmesi ve uluslararası enerji şirketlerine arama ruhsatları vermesi, Türkiye ve KKTC'nin haklarının gasp edilmesi ve ihlali anlamına gelmektedir. Türkiye ve KKTC buna karşın, Doğu Akdeniz'deki çıkarlarını korumak ve güçlendirmek adına çeşitli diplomatik ve askerî adımlar atmıştır¹⁰¹³.

Türkiye'nin 2011 yılında KKTC ile 2019 yılında Libya ile deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin anlaşmalar, Türkiye'nin elini güçlendiren önemli diplomatik adımlar olmuştur. Bunun yanı sıra Türkiye, askerî alanda da çeşitli stratejik adımlar atarak Doğu Akdeniz'deki çıkarlarını koruma ve güçlendirme çabası içindedir¹⁰¹⁴. Bu bağlamda denizlerdeki egemenlik alanlarını koruma amacıyla askerî tatbikatlarını gerçekleştirmektedir¹⁰¹⁵. Türkiye ayrıca, Doğu Akdeniz'de egemenlik göstergesi olarak arama ve sondaj faaliyetleri de icra etmektedir. Bu sayede bölgede etkin bir varlık göstermektedir¹⁰¹⁶.

Bu faaliyetler, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki haklarını ve çıkarlarını koruma yönündeki kararlılığını yansıtmaktadır. Türkiye, bölgede diplomatik ve askerî alanda proaktif bir politika izleyerek uluslararası hukuk çerçevesinde haklarını savunmayı sürdürmektedir.

¹⁰¹¹ Kedikli, Umut, ve Önder Çalağan. “Enerji Alanında Bir Rekabet Sahası Olarak Doğu Akdeniz’in Önemi.” Sosyal Bilimler Metinleri 2017, no. 1 (2017): 120-138

¹⁰¹² Muhammed Kürşad Özekin, “Doğu Akdeniz’de Değişen Enerji Jeopolitiği ve Türkiye”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 16, sy 33 (15 Nisan 2020): 1-51, 29.

¹⁰¹³ Özekin, “Doğu Akdeniz’de Değişen Enerji Jeopolitiği ve Türkiye”, 42.

¹⁰¹⁴ Özekin, 42.

¹⁰¹⁵ Murat, Ali. “Mavi Vatan Doktrini bağlamında Türkiye'nin deniz jeopolitiği”: 99-106

¹⁰¹⁶ Özekin, “Doğu Akdeniz’de Değişen Enerji Jeopolitiği ve Türkiye”, 3.

4.2.4. Doğu Akdeniz'deki İhtilaflı Hususların Değerlendirilmesi

Doğu Akdeniz 20'nci yüzyılın sonlarına doğru jeopolitik önemi artan bir bölge olmuştur. Bu durum da onun kıymete binmesine ve farklı devletlerin çıkarlarının çatışmasına netice vermiştir. Doğu Akdeniz'de 9 devlet ve GKRY aktör olarak vücut göstermektedir. Ancak bununla sınırlı değildir, başta AB ve üye ülkeleri olmak üzere ABD, BK, Çin ve Rusya gibi ülkelerin Doğu Akdeniz'de bir şekilde vücut gösterdiği göze çarpmaktadır¹⁰¹⁷. Doğu Akdeniz'de Amerika, Fransa, İtalya ve Çin'in önemli stratejik ve ekonomik çıkarları ve hamleleri bulunmaktadır. ABD, enerji kaynaklarına erişim ve güvenlik konularında askerî ve diplomatik yollarla etkisini sürdürmektedir¹⁰¹⁸. Fransa, GKRY ile iş birliği yaparak ve askerî tatbikatlara katılarak bölgedeki varlığını artırmakta, Total şirketi aracılığıyla enerji çıkarlarına odaklanmaktadır¹⁰¹⁹.

İtalya, Eni şirketiyle bölgedeki enerji kaynaklarına erişim sağlamak ve GKRY ile iş birliğini güçlendirmektedir¹⁰²⁰. Çin ise, "Bir Kuşak Bir Yol" girişimi kapsamında liman ve altyapı projelerine yatırım yaparak ekonomik varlığını artırmaktadır. Bu ülkelerin faaliyetleri, Doğu Akdeniz'in jeopolitik ve ekonomik önemini artırarak bölgesel ve küresel dinamikleri etkilemektedir¹⁰²¹. Bunun yanı sıra Doğu Akdeniz bölgesine geçmişte ilgisiz olan¹⁰²² BK'nın, azalan gaz arzı için diğer gaz talep eden ülkelerle rekabet etmek zorunda kalması¹⁰²³, yükselen enerji fiyatları/sınırlı arz denkleminde enerji güvenliğini son derece savunmasız hâle getirmiştir. Bu durum, BK'yı bölgedeki enerji kaynaklarına olan ilgisini artırmaya ve bölgedeki jeopolitik dinamiklere daha fazla müdahil olmaya zorlamıştır¹⁰²⁴.

Doğu Akdeniz'deki temel ihtilaf GKRY'nin Mısır, İsrail ve Lübnan ile, Yunanistan'ın Mısır ile akdetmiş olduğu anlaşmaların; Türkiye'nin KKTC ve Libya ile akdetmiş

¹⁰¹⁷ Kedikli, Umut, ve Önder Çalağan. "Enerji alanında bir rekabet sahası olarak Doğu Akdeniz'in önemi." *Sosyal Bilimler Metinleri* 2017, no. 1 (2017): 120-138

¹⁰¹⁸ Uğur Özgöker, "ABD'nin Yeni Akdeniz Politikası ve Türkiye'nin Seçenekleri," *TASAM*, 2020.

¹⁰¹⁹ Kemal İnat, "Fransa'nın Doğu Akdeniz Politikasını Anlamak," *SETA*, 2020.

¹⁰²⁰ Emre Yılmaz, "Doğu Akdeniz'de Enerji Çıkmazı", 2, *SETA*, 2018.

¹⁰²¹ Mesut Özel, "Doğu Akdeniz'de Çin Varlığı Kuşak Yol Girişimi ile Bölgesel Enerji ve Egemenlik Sorunlarının Etkileşimi", 91, *TASAM*, 2022.

¹⁰²² Başeren, *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı*, 27.

¹⁰²³ Burcu Özçelik, "Navigating A New Direction In The Eastern Mediterranean: What Role For Britain?," *Henry Jack Society*, 2022, 5.

¹⁰²⁴ *Ibid.*, 7-14.

andlaşmalarına, yanı sıra Kıbrıs Adası'nda KKTC'nin hak ve menfaatlerine, Türkiye'nin 2020 yılında BM'ye deklare ettiği kıta sahanlığı sınırları ile 2004 yılında saklı tutarak BM'ye deklare etmiş olduğu muhtemel deniz yetki alanlarına aykırı düşmesidir.

Doğu Akdeniz'deki uyuşmazlık, GKRY ve Yunanistan'ın deniz yetki alanlarına ilişkin Türkiye ve KKTC'yi inkarcı politikaları ile meydana gelmiştir. Bu uyuşmazlık daha da temelinde kanaatimizce Rum tarafının ve Yunanistan'ın 1974'te Kıbrıs Barış Harekatı ile uğradığı hezimetin yarattığı hırsla dayanmaktadır. Kıbrıs Adası'nda vücut bulan yeni fiili ve hukuki durumu hazmedemeyen Yunanistan ve GKRY; Megali İdea'ya ulaşmak noktasında ortak hareket etmekte, bu kapsamda ortak stratejiler meydana getirmektedir. Bu Enosis rüyasının da hâlâ diri kaldığının bir göstergesidir¹⁰²⁵. Doğu Akdeniz'deki uyuşmazlık bu zeminde, Türkiye'nin bölgedeki etkinliğini kırmak ve KKTC'yi yok saymak adına irrasyonel bir rüyanın ve hazmedilemeyen bir yenilginin AB, ABD ve BK gibi ana aktörler tarafından desteklenmesi nedeniyle Türkiye ve KKTC'yi yalnızlaştırıcı bir maksat ihtiva etmektedir. Buna ilişkin somut bir vurgu Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın Doğu Akdeniz Gaz Forumuna ilişkin resmî bir beyanatta yer almaktadır. Buna göre; *“Bu forum, Türkiye'yi Doğu Akdeniz'deki enerji denkleminin dışında bırakma hayalleri kuran bazı ülkelerin siyasi saiklerle kurdukları, gerçeklikten uzak bir oluşumdur. Bu forumun amacı gerçekten iş birliği olsaydı, kuşkusuz Türkiye ve Kıbrıs Türkleri de foruma davet edilirdi. Türkiye ve Kıbrıs Türkleri aleyhinde kurulan bu tür oluşumlar bölgede barış ve iş birliğine katkı sağlamayacaktır. Doğu Akdeniz'de içinde Türkiye ve Kıbrıs Türklerinin olmayacağı hiçbir girişim de başarılı olamayacaktır.”*¹⁰²⁶ açıklaması ile Türkiye ve KKTC'yi yalnızlaştırıcı saiklere karşı tavır net bir biçimde ortaya koyulmuştur.

GKRY'nin Mısır, Lübnan, İsrail ile; Yunanistan'ın Mısır ile akdettiği andlaşmalara bakıldığında söz konusu andlaşmaların çeşitli yönlerden hukuka aykırı olduğu

¹⁰²⁵ Kıbrıs Meselesi'nin detaylı açıklanması için bkz. Soyalp Tamçelik, “Kıbrıs Meselesinin Çözüm Plânları (BM'nin 789 Sayılı Kararına Göre),” *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2008.*

¹⁰²⁶ Dışişleri Bakanlığı. SC-3, 16 Ocak 2020. Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy'un Doğu Akdeniz Gaz Forumu'nun Uluslararası Bir Kuruluşa Dönüştürülmesine Yönelik Toplantı Hakkındaki Soruya Cevabı. https://mfa.gov.tr/sc_-3_-dogu-akdeniz-gaz-forumu-hk-sc.tr.mfa.

özellikle deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukukuna aykırı düştüğü görülecektir. Her şeyden önce GKRY'nin KKTC'yi yok sayarak Kıbrıs Adası adına akdettiği andlaşmalar meşruiyet yönünden hukuka aykırıdır. Nitekim, 1983 yılında self-determinasyon hakkı kapsamında ilan edilen KKTC devlet olarak egemen yetkilere sahip olduğundan, Kıbrıs Türk milleti vatan toprağı ada üzerinde hak sahibidir. Dolayısıyla hukuki anlamı itibariyle adanın tümü adına KKTC dahil olmaksızın GKRY tarafından akdedilen andlaşmalarda GKRY'nin Kıbrıs Türklerinin haklarını gasp ettiği açıktır.

Doğu Akdeniz özelinde sınırlandırma hattındaki ilgili unsurların coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin müspet ve menfi yönleri itibariyle ele alınması gerekecektir. Coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin müspet yönü itibariyle kıyı uzunluğu, kıyı şekli, kıyıların karşılıklı konumunun değerlendirilmesi söz konusu olacaktır. Kıyı uzunluğu yönünden bakacak isek; Doğu Akdeniz'deki 9 devlet ve GKRY'nin kıyı uzunlukları aşağıda ifade edilmiştir¹⁰²⁷.

Tablo 4.1. Kıyı Uzunlukları ve Oranını Gösterir Tablo

SN	Ülke	Kıyı Uzunluğu	Oransal
1	Türkiye	2280 km	% 43,7
2	Mısır	922 km	% 17,7
3	KKTC	396 km	% 7,6
4	GKRY	384 km	% 7,3
5	Libya	340 km	% 6,6
6	Lübnan	294 km	% 5,6
7	İsrail	205 km	% 3,9
8	Suriye	193 km	% 3,7
9	Yunanistan	167 km	% 3,2
10	Filistin	40 km	% 0,7
		5221 km	% 100

Buna göre; 5221 km olan toplam kıyı uzunluğunun büyük bir oranına 2280 km'sine Türkiye sahiptir. Görüldüğü üzere, Doğu Akdeniz'de ülkelerin kıyı oranlarına

¹⁰²⁷ Yayıncı, *Mavi Vatan*, 136; Ömer Memoğlu, "Doğu Akdeniz'de En Uzun Kıyı Uzunluğuna Sahip Türkiye'nin, İsrail Denizden Komşusudur", *TASAM*, 2022.

bakıldığında Türkiye'nin Akdeniz'deki kıyıların %43,7'sine sahip olduğu, bu oranın Doğu Akdeniz'in diğer kıyıdaşlarından Mısır, GKRY, Lübnan, İsrail, Suriye, Yunanistan ve Filistin toplam kıyı oranından fazla olduğu açıktır¹⁰²⁸.

GKRY ve Yunanistan'ın iddiaları hakkaniyet zımında bir değerlendirme namına orantılılık testi vasıtasıyla coğrafyanın üstünlüğü ilkesi bağlamında (kıyı uzunluğu ve sınırlandırılan alan baz alınarak) değerlendirildiğinde; ilgili unsur coğrafya dikkate alınarak kıyı uzunluğu ve iddia edilen sınırlandırma alanının orantısız olduğu, dolayısıyla hakkaniyete aykırı olduğu ortaya çıkacaktır. Nitekim, kıyı uzunluğu ve sınırlandırılan alan bakımından gözle görülür orantısızlık vardır. Bu bakımdan, Yunanistan ve GKRY'nin taleplerinin/uygulamalarının ve iddialarının hakkaniyete aykırılığı orantılılık testi ile hukukilik yönünden sınanmıştır.

Ayrıca birtakım devletlerin (Yunanistan ve GKRY haricinde) de uygulamalarına ve iddialarına bakıldığında ilgili unsur kıyı uzunluğunun coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin müspet yönü itibariyle gerektiği gibi dikkate alınmadığı göze çarpmaktadır.

Sonuç olarak, Doğu Akdeniz'deki kıyıların uzunluk itibariyle %43,7'sine sahip olan Türkiye'nin (sözde hukuki garabet Seville Haritası'yla) Antalya Körfezi'ndeki küçük bir alana sıkıştırılmaya çalışılması bu hukuka aykırı durumu net biçimde gösterir niteliktedir.

İkinci olarak, menfi yönü itibariyle coğrafyanın üstünlüğü ilkesi açısından Doğu Akdeniz'e bakacak olur isek; tıpkı Ege Denizi'nde olduğu gibi sınırlandırma geçici hattının ters tarafında kalan birtakım adalar söz konusu olacaktır. Peşinen belirtmek gerekir ki bu adalara Ege Denizi'ndeki adalara ilişkin değerlendirmelerimizde de vurguladığımız üzere hiç etki verilmez.

Nitekim, Türkiye'nin 2011'de deklare etmiş olduğu Doğu Akdeniz-Ege ayrımı ve 2020'de deklare etmiş olduğu kıta sahanlığı koordinatları dikkate alındığında sınırlandırma alanında yalnızca Kızılhisar (Meis) Adası ve çevresindeki adaların olduğu göze çarpacaktır.

¹⁰²⁸ Farklı kıyı uzunlukları bilgisi için bkz. İstikbal, "Doğu Akdeniz Sorunu", 184.

Bu adalar ilgili unsur olarak değerlendirilmeli ve bunlara hiç etki verilmemelidir. Zira, Türkiye ve Yunanistan ana karaları arasında tesis edilen geçici sınırlandırma ortay hattının çok tersinde kalan Kızılhisar (Meis) Adası'na ilişkin ilgili unsur olarak adaların coğrafi unsur (*geographic consideration*) olarak değerlendirilmeye tabi tutulması hususuna aykırı uygulamaların Yunanistan tarafından uygulandığı ve iddiaların öne sürüldüğü göze çarpmaktadır.

Nitekim, Yunanistan ile Türkiye arasındaki (salt geometri ile çizilen) geçici ortay hattın ters tarafında kalan ve ilgili unsur olarak değerlendirilmesi gereken Kızılhisar (Meis) Adası ve etrafındaki (aidiyeti tartışmalı) ada/adacıklara¹⁰²⁹ tam etki verilerek büyüklüklerinin 4 bin katı¹⁰³⁰ kadar bir alanın deniz yetki alanı olarak belirlenmesi hukuken mümkün değildir.

Kızılhisar (Meis) Adası gerek büyüklüğü ve konumu itibariyle gerekse ekonomik bağımsızlığı olmaması yönünden kara suları ötesinde deniz yetki alanına sahip olamaz ve coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin menfi yönü itibariyle dikkate alınmayarak sınırlandırma hattında hesaba katılmalıdır.

Üçüncüsü; bu anlaşmalar sınırlandırmanın tarafları dışındaki üçüncü tarafların haklarına da aykırılık meydana getirecek niteliktedir. Üçüncü tarafın hakları coğrafya dışı ilgili unsurdur ve bu haklar, orantılılık testinin hakkaniyete uyarlığı sınamada bir araç olarak kullanılmasında ve kesmeme (kapatmama) ilkesinde karşımıza çıkar. Yargı pratiğindeki güncel duruma göre hak kazanım esası olarak mesafe kriteri baz alındığında kıyı coğrafyasından itibaren hak kazanım esası sağlayan uzantıların meydana getirdiği alanlar; üçüncü taraf devletlerin haklarını kapatmamalıdır. Yunanistan ve GKRY'nin iddiaları ele alındığında, bu hususa aykırı nitelikte sınırlandırmalar olmuştur.

¹⁰²⁹ Kızılhisar (Meis) Adası'nın yakınındaki Fener Adası ve Karaada'nın aidiyetine ilişkin tartışma için bkz. Kaya, *Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü: Uluslararası Mahkeme Kararları Doğrultusunda Meis Adası'nın Doğu Akdeniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasındaki Etkisi*, 141-166.

¹⁰³⁰ Dışişleri Bakanlığı. SC-73, 1 Aralık 2019. “*Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy'un Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarına İlişkin Libya'yla İmzaladığımız Anlaşmayla İlgili Yunanistan'ın ve Mısır'ın Açıklamaları Hakkındaki Soruya Cevabı*”. Erişim Tarihi 20 Mayıs 2024. https://mfa.gov.tr/sc_-73_-yunanistan-ve-misir-aciklamalari-hk-sc.tr.mfa

Son olarak yarı kapalı deniz niteliğinde olan Doğu Akdeniz'in¹⁰³¹ deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hususunda Ege Denizi'nde ifade ettiğimiz üzere iş birliği ve *consensus* ile yönetilmesi gerektiğine kuşku yoktur. Bu noktada, Türkiye'nin 2020 yılında BM 75'inci Genel Kurulunda ileri sürdüğü ve takip eden yıllarda tekrar ettiği Doğu Akdeniz Konferansı düzenlenmesi önerisi önemli bir adımdır. Aksi durumların iş birliğine ilişkin hukuk kurallarına aykırı olacağı dolayısıyla dürüstlük kuralı ve ahde vefa ilkesine aykırı olacağı açıktır. Ancak bölgede ne yazık ki hukuka aykırı sınırlandırmaların akdedilmesinin yanı sıra Türkiye ve KKTC'yi dışlayıcı iş birlikleri kurulmaktadır.

GKRY ve Yunanistan'ın 2003 yılından beri bölgedeki ülkelerle birlikte adım attığı ve ortak stratejilerinin Türkiye ve KKTC'ye yönelik olduğu göz önüne alındığında Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de hak kaybına uğramaması için çeşitli diplomatik ve hukuki adımlar atması gerektiği düşünülebilir. Kanaatimizce, GKRY ve Yunanistan'ın tek taraflı politikalarına karşı Türkiye, Doğu Akdeniz'de kıyısı olan ülkelerle deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına yönelik anlaşmalar yapmalıdır ve MEB ilanında bulunmalıdır. Ayrıca, bölge ülkeleri olan Mısır, İsrail, Lübnan ve Suriye ile ilişkilerini yeniden ele alarak, iş birliği kapasitesini artırmalı ve küresel enerji şirketleri ile iş birliklerini güçlendirmelidir. Bu adımlar, Türkiye ve KKTC'nin Doğu Akdeniz'deki haklarını koruması ve bölgesel sahiplik sağlanması açısından kritik önem taşımaktadır.

¹⁰³¹ Ali Özgöktaş, "Kapalı ve yarı kapalı denizlerde iş birliği ve Akdeniz", 17 (Hacettepe Üniversitesi, 2023).

BÖLÜM V

SONUÇ

BM çatısı altında gerçekleştirilen ve Türkiye'nin aktif olarak katıldığı, millî tezlerini savunduğu konferanslar neticesinde her ne kadar yazılı hâle getirilme çabalarına konu olmuşsa da uluslararası deniz hukuku, esasında örf ve âdete dayanan ve bununla gelişen, gelişmekte olan bir niteliğe sahiptir. Uluslararası deniz hukukunun bir alt dalı olarak değerlendirilebilecek deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukuku ise açık ve belirli yazılı kurallar içermemekle birlikte yargı kararları ile şekillenmiştir ve şekillenmektedir.

Devletlerin kara üzerinde sahip olduğu egemenlik, tarih içerisinde zamanla denize sirayet etmiştir. Kıyıya sahip olan devletlerin kıyı vasıtasıyla kara üzerindeki egemenliğini denize sirayet ettirmesi, ihtiyaçlara göre çeşitli bölgelerin (deniz alanlarının) oluşmasına, bu bölgelere özgü hukuk kuralların meydana gelmesine sebebiyet vermiştir.

Devletlerin egemenliğini tam kullandığı alanların mevcut olması gibi devletlerin birtakım egemen yetkiler kullandığı alanlar da olmuştur. Ayrıca tüm devletlere açık olan 'açık denizler' kavramı, bu şekilde denizlerdeki ihtiyaçlar doğrultusunda bir *consensus* ile meydana gelmiştir. Şu hâlde, egemenlik, bir devletin sahip olduğu en yegâne kudret olarak denizlerde de karşımıza çıkmıştır.

Egemenlik yetkisinin kullanılabilmesi için deniz alanlarına sahip olan ve/veya olabilecek olan devletlerin bu gücü sınırsız biçimde kullanamayacağı denizlerdeki coğrafyanın bir gereği olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim, devletler arası sınırlandırmaya yönelik bir anlaşma olmadığı hâllerde egemenlik gücünün kullanımının devletlerin egemen eşitliği ilkesi gereği çakışabileceği ihtimal dâhilindedir. Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukukunu deniz alanlarına sahip olmaya ilişkin hukuktan ayıran

nokta da burada meydana çıkar. Çünkü, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukuku uyumsuzlukların çözümüne ilişkin kuralları havi bir hukuk disiplini.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında hakkaniyet ilkeleri önemli bir rol oynamaktadır. Çalışmamız ile ifade edildiği üzere gerek andlaşma ile olsun gerekse üçüncü bir tarafın yapacağı ve egemen iki devlete tavsiye edeceği sınırlandırma ile olsun; deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hakkaniyete uygun olarak meydana gelmelidir.

Hakkaniyetli bir sınırlandırmanın nasıl olacağı ise tanımı yapılmamış bir meseledir. Sınırlandırmaya ilişkin bu ifadenin ilk geçtiği Truman Bildirisi'nden hâlihazırda son uyumsuzluk çözümü *Somali v. Kenya Davası*'na değin hakkaniyetli bir sınırlandırmanın nasıl olacağının yolları aranmıştır.

Çalışmamızın sınırlılığı itibariyle yargı kararları uyarınca meseleye bakacak olursak; hakkaniyete uygun sınırlandırma, sınırlandırılan alanın coğrafi koşullarını en iyi şekilde yansıtan ve bu koşullara uyan bir sınırlandırma olarak karşımıza çıkmıştır. Nitekim, üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımı ile ortaya koyulan da tam olarak bunun ifadesidir.

Yargı pratiğinde zamanla evrilerek meydana çıkan bu yaklaşım, coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin geniş anlamı itibariyle vurgulanan kapsamını ve niteliğini ihtiva etmektedir. Nitekim bu yaklaşım, sınırlandırmaya konu ilgili kıyıların tespitini sağladıktan sonra bu kıyıları arasında salt geometri ile çizilen geçici hattın sınırlandırma alanındaki ilgili unsurlar uyarınca hakkaniyete uyarlanmasına yönelik bir sınırlandırma anlayışını öngörmektedir. Sonuçta, ilgili unsurların hakkaniyete uyarlanması namına geçici hattın sınırlandırma hattına ayarlandığı ve dönüştüğü yargı pratiği ile sabittir. Bu mesele, geçici eşit uzaklık/ilgili unsurlar kuralının gereği olarak güncel kararlarda ifade edilmiş, üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımının merkezinde yer almıştır.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında ilk kural, sınırlandırmanın taraflar arasında andlaşma ile yapılmasıdır. Dolayısıyla temel ilke deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasının andlaşma ile yapılmış olmasıdır. Ancak sınırlandırmanın taraflar

arasında andlaşma ile yapılamayacak olması ihtimalinde üçüncü tarafın uyuşmazlığı çözen rolüyle yapacağı sınırlandırmada hakkaniyete uygun çözüm adına üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımı dikkat çekmektedir. Buna göre, ilk aşamada geçici hattın tesisi; ikinci aşamada geçici hat/ilgili unsurlar kuralı gereği geçici hattın ilgili unsurlar uyarınca hakkaniyet vasıtasıyla ayarlanması ve sonuncu aşamada geçici hat/ilgili unsurlar kuralı uyarınca meydana gelen sınırlandırma alanının hakkaniyete uygunluğunun sınanması için orantılılığının test edilmesi, temel sınırlandırma yöntemini ifade etmektedir.

Dolayısıyla hakkaniyet adına bir sınırlandırma için salt geometri ile çizilen geçici hattın ayarlanmasında en önemli etken ilgili unsurlardır. Bu kapsamda, ilgili unsurların ne olduğu büyük önem arz etmektedir. Çalışmamız kapsamında ilgili unsurlar, doktrindeki baskın görüşe göre coğrafya ve coğrafya dışı unsurlar olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

Devlet uygulamaları, yargı kararları ve doktrin; büyük bir oranda coğrafya unsurunu diğer ilgili unsurlara üstün (baskın) görmektedir. Coğrafya ilgili unsuru temel kural olarak üstünlüğü havi olsa da hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde üçüncü tarafın hakları gibi coğrafya dışı unsurların da gözetildiği ve sınırlandırma hattını etkilediği görülmüştür. Nitekim, coğrafyanın üstünlüğü yukarıda da ifade edildiği üzere hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde ilkedir. Hakkaniyet de büyük bir çoğunlukla sınırlandırma hattında coğrafyanın üstünlüğünü gerektirmektedir.

“Coğrafyanın üstünlüğü ilkesi” kavramı yargı kararları metinleri incelendiğinde “kara denize hakimdir ilkesi” ifadesi hariç dar anlamı itibariyle yargı pratiğinde lafzen geçmemekle birlikte geniş anlamı itibariyle coğrafyaya atfedilen birincil önem itibariyle mevcuttur.

Coğrafyanın üstünlüğünde üstünlük atfedilen coğrafya, ilgili sınırlandırma alanındaki ilgili kıyı coğrafyasıdır. Buna göre, sınırlandırmanın ilgili kıyısının uzunluğu, şekli ve diğer kıyılara göre konumu ile ilgili sınırlandırma alanındaki adalar dikkate alınır.

Bir diğerk yandan, coğrafyanın doğal yapıları temsil ettiği ve bu doğal yapıların tam olarak yeniden şekillendirilmesinin (meydana getirilmesinin) mümkün olmadığı da içtihatla hakkaniyete en uygun sınırlandırma için ifade edilmiştir.

Çalışmamız, sınırlılıkları kapsamında Türk deniz yetki alanlarının belirlenmesine ilişkin değerlendirmeleri içerdiğinden Türkiye'nin deniz yetki alanları özelinde deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasının ve coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin oynadığı role de odaklanılmıştır. Bu kapsamda Türkiye'nin Mavi Vatanı'ndaki belirlenmiş ve saklı tutulmuş haklar ile yetkiler ve bu alanlardaki ihtilafli durumlar detaylı bir şekilde tespit edilmiş ve ihtilafli sayılabilecek tüm hususlara temas edilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'nin deniz yetki alanlarındaki ihtilafli hususlar tespit edildikten sonra, bunların değerlendirildiği kısımda Ege Denizi ve Doğu Akdeniz yönünden ayırım yapılarak önem arz eden ihtilafli hususlar, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ve coğrafyanın üstünlüğünün yansımaları itibariyle değerlendirilmiştir. Sonuçta çalışmamız ile Türk deniz yetki alanlarının belirlenmesinde sınırlandırma alanında ilgili kıyı coğrafyasının coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin müspet ve menfi yönleri itibariyle dikkate alınması hakkaniyete uygun olduğu görülmüştür.

Nitekim, Ege Denizi yönünden sınırlandırma yapılacaksa kıyı coğrafyası gereği, ilgili kıyı uzunluğu, ilgili kıyı şekli ve kıyıların karşılıklı konumunun coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin müspet yönü itibariyle; ters tarafta kalan Ege adaları ise coğrafyanın üstünlüğünün menfi yönü itibariyle hesaba katılmalıdır. Bakıldığında, Türkiye ve Yunanistan'ın Ege Denizi'ndeki ana kara kıyı uzunlukları ve kıyı şekli neredeyse eşittir. Her iki ülke, Meriç Nehri kısmında bitişik kıyıdaş, harici kısımlarda karşılıklı kıyıdaş konumdadırlar. Bu durumda sınırlandırmanın en önemli ilgili unsuru adalar olarak görülmüştür. Adaların neden ilgili kıyı olamayacağı, neden ilgili unsur olduğu ise çalışmamızda ifade edilmiştir. Buna göre, Ege'deki söz konusu adalar çoğunlukla sınırlandırmanın geçici ortay hattının, Türkiye tarafında, ters tarafta yer alır. Sınırlandırma hattında dikkate alınırsa hakkaniyete aykırı biçimde düzensizlik yaratacak olan bu adalar; büyüklük, konum, ekonomik yaşantıya sahip olup/olmamak ve insan yaşamına uygun olmak gibi özellikleri itibariyle ilgili kıyı olamazlar. Bu adaların ilgili kıyı olamamasının yanı sıra kara suları bırakılarak çevrelenmesi

gerektiği yargı kararları itibariyle ve coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin menfi yönü itibariyle gözlemlenmiştir.

Doğu Akdeniz'e geldiğimizde Doğu Akdeniz bölgesinin; jeopolitik konumu ve sahip olduğu zengin doğal kaynaklar nedeniyle uluslararası arenada çok önemli bir yere sahip olduğu; hidrokarbon kaynakların bulunmasıyla birlikte, kıyıdaş devletler arasındaki deniz yetki alanları ve sınırlandırmalar konusunda çeşitli ihtilaflara sahne olduğu görülmüştür. Nitekim, Doğu Akdeniz'deki kıyıdaş aktörlerin ulusal çıkarlarını koruma eğilimi, bölgesel çatışmaları ve iş birliği potansiyellerini artırmıştır. Aktörler, çatışma ve iş birliği arasında denge kurma çabasındadırlar.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki deniz sınırları konusunda uzun süredir Ege Denizi'nde devam eden sorun sahaları, Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynaklarının keşfiyle yeni bir boyut kazanmıştır. Türkiye ve Yunanistan Ege Denizi'ndeki sorunlarını bir uluslararası anlaşmayla çözüme yönünde Bern Mutabakatı harici bir adım atmamışken, aynı sorunların Doğu Akdeniz'e yansması Yunanistan ve GKRY'nin tek taraflı ve Türkiye ile KKTC'yi yok sayar biçimde deniz yetki alanlarını genişletme çabalarıyla daha da artmıştır. Nitekim, Türkiye ve Yunanistan arasındaki "Ege Sorunları"na ilaveten; GKRY'nin, Mısır, Lübnan ve İsrail ile yaptığı, Yunanistan'ın Mısır ile yaptığı deniz yetki alanı andlaşmaları, sınırlandırma hukuku açısından Doğu Akdeniz'de bazı sorunları da beraberinde getirmiştir.

Bu andlaşmalar, "coğrafyanın üstünlüğü ilkesi", "orantılılık ilkesi" ve yanı sıra "üçüncü kişilerin haklarının korunması"na aykırı meydana gelmiş andlaşmalardır. Bunlar, Doğu Akdeniz'deki kıyıdaş devletlerin hakları dikkate alınmadan yapılmış ve en önemlisi Türkiye'nin ve KKTC'nin haklarına ters düşmüştür.

Bu durum, Türkiye'yi Doğu Akdeniz'deki haklarını koruma konusundaki kararlılığını pekiştiren adımlar atmaya yöneltmiştir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de KKTC ve Libya ile deniz yetki alanlarını sınırlandırma andlaşmaları akdetmesi, GKRY ve Yunanistan'ın hamlelerine istikrarlı biçimde itirazcı olması ve kıta sahanlığı koordinatlarını BM'ye deklare etmesi bu hususun en somut örnekleridir.

Doğu Akdeniz’de çok fazla ihtilaf vardır. Çalışmamız, Türkiye’nin deniz yetki alanlarının belirlenmesi bağlamında meseleyi incelediği için Kıbrıs Meselesi, Türkiye ve KKTC’nin iddiaları, Yunanistan ve GKRY’nin iddiaları bağlamında çalışmamızın içeriği ortaya çıkmıştır.

Burada temel sınırlandırma sorunu, Yunanistan ve GKRY’nin hukuki uygunluğu bulunmayan ve anılan kıyıdaşların hak ve menfaatlerini hiçe sayarak ortaya koyduğu, çoğu yerde zorlama ve yok hükmünde tezlerinin ve uygulamalarının Türkiye ve KKTC’nin hak ve menfaatlerini ihlal etmesidir. Dolayısıyla Yunanistan ve GKRY’nin tezlerinin ve uygulamalarının hukuka aykırı yapıları değerlendirilmeye muhtaçtır. Bunun için, anılan hukuka aykırı iddia ve uygulamalar deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ve coğrafyanın üstünlüğü ilkesi bağlamında değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, öncelikle kıyı coğrafyasının özelliklerinin önem arz ettiği göze çarpmıştır. Nitekim sınırlandırma her şeyden önce kıyı coğrafyasının; kıyı uzunluğu, kıyı şekli gibi ilgili unsurlar bağlamında coğrafyanın üstünlüğünün müspet yönü, adaların gerektiğinde menfi yönü itibariyle dikkate alınarak yapılmasıdır.

Doğu Akdeniz’in kıyıdaşları 9 devlet ve GKRY’dir. Bunların kıyı uzunlukları dikkate alındığında Türkiye neredeyse kıyıların yarısına sahiptir. Nitekim %43,7 oranıyla kıyı uzunluğu bakımından Türkiye’nin hak ve menfaatlerinin coğrafyanın üstünlüğü ilkesi gereği dikkate alınması şarttır. Bu durum hakkaniyete uygunluk için gereklidir.

Üç aşamalı sınırlandırmanın bir gereği olarak hakkaniyete uygunluk, orantılılık testi kapsamında kıyı uzunluğu yönünden sınanmaktadır. Bu noktada, Doğu Akdeniz’de gerçekleştirilecek olan sınırlandırma yönünden Türkiye’nin belirlenecek deniz yetki alanı, kıyı uzunluklarının %43,7’sine sahip olmasından ötürü bu oransal üstünlük hakkaniyet zımında bir sınırlandırmada mutlaka dikkate alınacaktır.

Diğer taraftan, tıpkı Ege Denizi’nde olduğu gibi Doğu Akdeniz’de de adaların sınırlandırmadaki etkisi önemlidir. Doğu Akdeniz’deki Yunan adaları büyük bir çoğunluğu Türkiye ile Yunanistan ana karaları arasındaki olası geçici ortay hat dikkate alındığında Yunanistan’a göre ortay hattın ters (yanlış) tarafında bir konumda yer almaktadır. Dolayısıyla *Somali v. Kenya Davası*’nda da ifade edildiği üzere bu adaların sınırlandırma hattında yarattıkları düzensizliği dikkate almamak sınırlandırma hattının

hakkaniyete uyarlanması yönünden gereklidir. Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'deki Kızıllıhisar (Meis) Adası'na yönelik deniz yetki alanları talepleri bu bağlamda değerlendirilmelidir. Çalışmamızla vurgulandığı üzere sınırlandırmanın Türkiye ve Yunanistan'ın ana karaları itibarıyla yapılarak adaların çevrelenmesi bir zorunluluktur.

Neticeten, ana kara kıyılarına yakın Yunan adalarının, sınırlandırma sürecinde önemli bir ilgili/özel unsur olacağı ve bunların sınırlandırma hattında düzensizlik yaratmamak adına hakkaniyet için coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin menfi yönü itibarıyla sınırlı yahut hiç etki ile ele alınması gerektiğini ifade etmek mümkündür. Sonuçta hukuki ve teknik açıdan çalışmamız ile ileri sürüldüğü üzere, Ege Denizi ve Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları ihtilaflarının çözümünde, geniş anlamı itibarıyla ilgili unsur coğrafyanın üstünlüğünün müspet ve menfi yönü itibarıyla uyumsuzluğa uygulanması hakkaniyete uygun bir sınırlandırma için şarttır.

Coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin müspet ve menfi yönü itibarıyla bu şekilde dikkate alındığı bir sınırlandırmada hakkaniyete ayarlanan geçici sınırlandırma hattının kıta sahanlığı ve MEB sınırını, güncel yargı kararlarına ve üç aşamalı sınırlandırma yaklaşımının evrildiği noktaya uygun bir biçimde, bir arada – tek bir sınır olarak – içermesi kaçınılmazdır. Buna göre, kıta sahanlığının ve MEB'in tek bir sınır hattı olarak değerlendirilmesi gündeme gelecektir. Öte yandan, bölgedeki deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında yaşanan anlaşmazlıklar, diplomasi ile de çözümlenebilir. Nitekim, yargı (UAD veya tahkim) uyumsuzlukların kompleks yapısı ve çok taraflı olması nedeniyle Ege Denizi ve Doğu Akdeniz'de eksik çözüm sunacağından çözüm yeri sayılamaz.

Türkiye, uluslararası hukuka dayanarak ve diplomatik yolları kullanarak, Doğu Akdeniz'de barış ve istikrarın sağlanması için çaba göstermektedir. Bu çerçevede, Türkiye'nin Doğu Akdeniz Konferansı'nın düzenlenmesini talep etmesi, bölgesel sorunların diyalog ve iş birliği ile çözülmesine yönelik bir adımdır. Bölgesel iş birliğinin güçlendirilmesi ve KKTC'nin de devlet olarak yer aldığı adil bir paylaşımın sağlanması, Doğu Akdeniz'deki ve potansiyel ihtilafların çözümünü mümkün kılacaktır. Bu kapsamda, Doğu Akdeniz'deki anlaşmazlıkların çözümü için tüm aktörlerin haklarını dikkate alan, hakkaniyete uygun ve kapsayıcı bir yaklaşım benimsenmelidir.

REFERANSLAR

- Abouzeid, Marian, Rima R. Habib, Samer Jabbour, Ali H. Mokdad, and Iman Nuwayhid. "Lebanon's Humanitarian Crisis Escalates after the Beirut Blast." *Lancet (London, England)* 396, no. 10260 (Ekim 31, 2020): 1380–82. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)31908-5](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)31908-5).
- Acer, Yücel. "Doğu Akdeniz'de Yunanistan-Mısır Deniz Sınırı Antlaşması ve Türkiye." *Adalet Dergisi*, no. 65 (2020): 13–26.
- . "Türkiye-Libya Deniz Sınırı Antlaşması'nın Birleşmiş Milletler Tarafından Tescilinin Önemi." *Seta Perspektif* 298 (2020): 1–5.
- . *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*. 1. Baskı. SETA Kitapları, 2021.
- . "Yunanistan'ın Gerginlik Politikası ve Hukuki Çarpıtmalar." *SETA*, 2022. <https://www.setav.org/analiz-yunanistanin-gerginlik-politikasi-ve-hukuki-carpitmalar/>.
- Acer, Yücel, ve İbrahim Kaya. *Uluslararası Hukuk: Temel Ders Kitabı*. Vol. 13. Baskı. Seçkin Yayınları, 2022.
- Acer, Yücel, ve Deniz Okumuş. "Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de Yeni Girişimleri ve Muhtemel Sonuçları." *SETA Analiz*, 2022.
- Akçapar, Burak. "Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nde Deniz Hukuku Uluslararası Mahkemesi." *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi Prof. Dr. Oral Sander'e Armağan* 51, no. 1–4 (Aralık 1996). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/36380>.
- Akehrst, Michael. "Equity and General Principles of Law." *International and Comparative Law Quarterly* 25, no. 4 (Ekim 1976): 801–25. <https://doi.org/10.1093/iclqaj/25.4.801>.
- Akkutay, Ali İbrahim. *Kıta Sahanlığı Kavramı, Kıta Sahanlığının Yarattığı Hak ve Yetkiler ile Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Çerçevesinde 200 Deniz Milinin Ötesindeki Kıta Sahanlığı*. 1. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.
- Akkutay, Berat Lale. "Ege Karasuları Sınırlandırılmasında Adaların Etkisinin Uluslararası Hukuk Bakımından Değerlendirilmesi." *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, no. 33 (Ocak 1, 2018): 193–210.
- Alexopoulos, Aristotelis B. "The Legal Regime of Uninhabited Islets and Rocks in International Law. The Case of the Greek Seas." *Revue Hellenique De Droit International* 56 (2003): 131–51.

- Al-Hajj, Samar, Ali H. Mokdad, ve Amin Kazzi. "Beirut Explosion Aftermath: Lessons ve Guidelines." *Emergency Medicine Journal* 38, no. 12 (December 1, 2021): 938–39. <https://doi.org/10.1136/emmermed-2020-210880>.
- Anderson, David. "Maritime Boundaries and Limits: Some Basic Legal Principles." Brill, 2008.
- . "Modern Law of the Sea." Brill, 2007. <https://brill.com/display/title/12987>.
- . "Some Aspects of the Regime of Islands in the Law of the Sea." *The International Journal of Marine and Coastal Law* 32, no. 2 (2017): 316–31.
- Antunes, Nuno Marques. *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation: Legal and Technical Aspects of a Political Process*. Vol. 1. Durham theses, Durham University, 2002. <http://etheses.dur.ac.uk/4186/>.
- . *Towards the Conceptualisation of Maritime Delimitation: Legal and Technical Aspects of Political Process*. Vol. 2. Brill, 2022..
- Antunes, Nuno Marques, ve Vasco Becker-Weinberg. "Entitlement to Maritime Zones and Their Delimitation: In the Doldrums of Uncertainty and Unpredictability." In *Maritime Boundary Delimitation: The Case Law: Is It Consistent and Predictable?*, edited by Alex G. Oude Elferink, Signe Veierud Busch, ve Tore Henriksen, 62–91. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. <https://doi.org/10.1017/9781108344302.004>.
- Apaydın, Deniz Tekin. "Düz Esas Hatların Belirlenmesinde Adaların Rolü: Adalar Saçağı Bilmecesi." *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 25, no. 2 (Aralık 27, 2019): 565–89. <https://doi.org/10.33433/maruhad.665402>.
- Arınç, Kenan. "Türk-Yunan Anlaşmazlığına Jeopolitik ve Jeostratejik Bir Yaklaşım." *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 7 (1997).
- Arsava, A. Füsün. "Kıbrıs Sorununun Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi." *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi Prof. Dr. Oral Sander'e Armağan* 51, no. 1–4 (Aralık 1996). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/36381>.
- Aslan, Gündüz. "A Tentative Proposal for Dealing with the Aegean Disputes." *The Aegean Sea 2000*, 2000, 139–51.
- Balıkçılık Davası, Fisheries Case, Judgment of December 18th, I.C.J. Reports, 1951, 116, Erişim Tarihi 3 Haziran 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/5/005-19511218-JUD-01-00-EN.pdf>.
- Barbados v. Trinidad ve Tobago Davası, Karar, (2006) 45 ILM 839, ICGJ 371 (PCA 2006), 11th April 2006, Permanent Court of Arbitration [PCA]
- Bay of Bengal Maritime Boundary Arbitration between Bangladesh and India, Bangladesh v India, Final Award, ICGJ 479 (PCA 2014), 7th July 2014, Permanent Court of Arbitration [PCA]

- Başeren, Sertaç Hami. “Ege’de Ada Adacık ve Kayalıkların Uluslararası Andlaşmalarla Tayin Edilen Hukuki Statüsü.” *Yay. Haz.) Ali Kurumahmut*, 1998.
- . *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı*. Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, 2010.
- . “Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığında Yeni Anlaşmalar ve Uygulamalar.” *TBMM, Doğu Akdeniz Sorunlarına Hukuki ve Siyasi Yaklaşım ile Türkiye Büyük Millet Meclisinin Çözümdeki Muhtemel Rolü*, 2021, 29–56.
- . *Ege Sorunları*. Tıpkı 2. Baskı. Türk Deniz Araştırmaları Vakfı, 2006.
- Bayıllıoğlu, Uğur. “Ege Karasuları Genişliği Uyuşmazlığına Bir Çözüm Önerisi: Seçici Genişletme,” 2019.
- . *Türkiye – Libya Antlaşması Ekseninde Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Uyuşmazlığı*. 1. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi
- Beazley, P. B. *Technical Aspects of Maritime Boundary Delimitation*. Durham: International boundaries research unit, 1994.
- Birleşik Krallık v. Fransa Tahkimi, Karar, 30 Haziran 1977, “Case Concerning the Delimitation of the Continental Shelf Between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the French Republic, Decision of 30 June 1977”, United Nations Reports of Intl’ Arbitral Awards (UNRIAA), Volume XVIII, 3-413, Erişim Tarihi, 30 Mayıs 2024, https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XVIII/3-413.pdf
- Blecher, Maurice David. “Equitable Delimitation of Continental Shelf.” *American Journal of International Law* 73, no. 1 (1979): 60–88.
- Bölükbaşı, Deniz. *Turkey and Greece: The Aegean Disputes: A Unique Case in International Law*. First Edition. Cavendish Publishing, 2004.
- Bowett, D. W. “The Second United Nations Conference on the Law of the Sea.” *International & Comparative Law Quarterly* 9, no. 3 (July 1960): 415–35. <https://doi.org/10.1093/iclqaj/9.3.415>.
- Büyük, Mehmet Emin. *Uluslararası Hukukta Hukukun Genel İlkeleri*. 1. Baskı. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018.
- Buzan, Barry. “Negotiating by Consensus: Developments in Technique at the United Nations Conference on the Law of the Sea.” *American Journal of International Law* 75, no. 2 (Nisan 1981): 324–48. <https://doi.org/10.2307/2201255>.
- Çaşın, Mesut Hakkı. *Modern Uluslararası Hukukun Temel Esasları*. Yeditepe Üniversitesi Yayınevi, 2020.
- Çelikkol, A. Oğuz, ve Sibel Karabel. “Türkiye-Yunanistan İlişkileri ve Denizden Kaynaklanan Uluslararası Sorunlar.” *Bilge Strateji* 9, no. 16 (2017): 13–31.

- Chansoria, Monika. "1958 UN Conference on Law of the Sea: Six Decades of the Legal Order for Seas and Oceans." *Policy Brief*, 2018, 1–5.
- Charney, Jonathan I. "Progress in International Maritime Boundary Delimitation Law." *American Journal of International Law* 88, no. 2 (Nisan 1994): 227–56. <https://doi.org/10.2307/2204098>.
- Charney, Jonathan I., ve Lewis M. Alexander. *International Maritime Boundaries*. Martinus Nijhoff Publishers, 1993. https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=V13GWhO8RSUC&oi=fnd&pg=PR11&dq=jonathan+i+charney+and+alexander+international+maritime+boundaries&ots=68nRVaRyHv&sig=qDN_FYOCWI5QBwaAdY5BJTyB8ms.
- Chattopadhyay, S. K. "Equity in International Law: Its Growth and Development." *Georiga Journal of International and Comparative Law* 5 (1975): 381.
- Cheng, Bin. "Justice and Equity in International Law." *Current Legal Problems* 8, no. 1 (January 1, 1955): 185–211. <https://doi.org/10.1093/clp/8.1.185>.
- Cin, Turgay. "Türkiye ve Yunanistan bakımından Ege'deki karasuları genişliği sorunu." Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/556984>.
- Collins, Edward Jr., ve Martin A. Rogoff. "The International Law of Maritime Boundary Delimitation." *Maine Law Review* 34, no. 1 (1982): 1–62.
- Cottier, Thomas. *Equitable Principles of Maritime Boundary Delimitation The Quest for Distributive Justice in International Law*. First Edition. Cambridge University Press, 2015.
- Culyer, Anthony J. "Equity - Some Theory and Its Policy Implications." *Journal of Medical Ethics* 27, no. 4 (Ağustos 1, 2001): 275–83. <https://doi.org/10.1136/jme.27.4.275>.
- Danimarka v. Norveç Davası, Karar, 14 Haziran 1993, "Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen, Judgment", I.C.J. Reports 1993, 38, Erişim Tarihi, 31 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/78/078-19930614-JUD-01-00-EN.pdf>.
- Dean, Arthur H. "The Second Geneva Conference on the Law of the Sea: The Fight for Freedom of the Seas." *The American Journal of International Law* 54, no. 4 (1960): 751–89. <https://doi.org/10.2307/2195140>.
- Dedebağı, Oğuzhan. "Türk Deniz Egemenlik ve Yetki Alanlarında Ulusal Hak ve Menfaatler Üzerine Bir İnceleme." Master's Thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/552333>.
- Degan, Vladimir-Djuro. "Consolidation of Legal Principles on Maritime Delimitation: Implications for the Dispute between Slovenia and Croatia in the North

Adriatic.” *Chinese Journal of International Law* 6, no. 3 (November 1, 2007): 601–34. <https://doi.org/10.1093/chinesejil/jmm039>.

Demir, Abdullah. “Karşılaştırmalı Bir Yaklaşımla Kıyas.” *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 14, no. 20–21 (2009): 157–82.

Demir, İsmail. “Türk Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesinin Hukuki Dayanakları Üzerine Bazı Düşünceler.” *Adalet Dergisi*, no. 65 (2020): 27–50.

Dundua, Nugzar. *Delimitation of Maritime Boundaries between Adjacent States*. United Nations – The Nippon Foundation Fellow, 2006.

Duran, Gökhan Yaşar, ve Çağdaş Evrim Ergün. *Uluslararası Hukukta Adalar*. Çakmak Yayınevi, 2011.

Dyke, Jon M. Van. “An Analysis of the Aegean Disputes under International Law.” *Ocean Development & International Law* 36, no. 1 (Şubat 16, 2005): 63–117. <https://doi.org/10.1080/00908320590909088>.

———. “The Role of Islands in Delimiting Maritime Zones: The Case of the Aegean Sea 1,” January 1, 1989. <https://doi.org/10.1163/221160089X00047>.

Economidès, Constantin P. “Les Ilots d’Imia Dans La Mer Égée: Un Différend Créé Par La Force.” *Revue Générale de Droit International Public* 101 (1997): 323–52.

Emiroğlu, İbrahim. *Klasik Mantığa Giriş*. 2. Baskı. Ankara: Elis, 2004.

Erçakıca, Mustafa. “Doğu Akdeniz’de Yaşanan Güncel Gelişmelerin Kıbrıs Sorunu ve Uluslararası Deniz Hukuku Çerçevesinde Değerlendirilmesi.” *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt: 16 Sayı: 1, no. Cilt: 16 Sayı: 1 (2021): 1.

Ergüven, Nasih Sarp. “Karadeniz’de Deniz Alanı Sınırlandırması Davası (Romanya/Ukrayna) ve Uluslararası Hukuk Açısından Etkileri.” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 63, no. 2 (2014): 309–28.

Eriñç, Sırrı, ve Talip Yücel. *Ege Denizi: Türkiye İle Komşu Ege Adaları*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1978.

Eritre v. Yemen Tahkimi, Phase I: Award on Territorial Sovereignty and Scope of the Dispute, (1998) XXII RIAA 211, (1999) 119 ILR 1, (2001) 40 ILM 900, ICGJ 379 (PCA 1998), 9th October 1998, Permanent Court of Arbitration [PCA]

Eritre v. Yemen Tahkimi, Phase II: Award on maritime delimitation, (1999) XXII RIAA 335, (2001) 40 ILM 983, (1999) 199 ILR 417, ICGJ 380 (PCA 1999), 17th December 1999, Permanent Court of Arbitration [PCA].

Erkiner, Hakkı Hakan, ve Mehmet Emin Büyük. “Türk-Yunan İlişkileri Kapsamında Kıta Sahaneliği Uyuşmazlığının Çözüm Yeri Birleşmiş Milletler Uluslararası Adalet Divanı Olabilir mi?” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk*

Araştırmaları Dergisi 27, no. 2 (Aralık 3, 2021): 1013–38.
<https://doi.org/10.33433/maruhad.989579>.

Ersan, Şahin. “Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması ve Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin Yetki Alanlarındaki Enerji Kaynakları ve Boru Hatları Üzerindeki Hakları.” Milli Savunma Üniversitesi, 2023.

Evans, Malcolm. “Relevant Circumstances.” In *Maritime Boundary Delimitation: The Case Law: Is It Consistent and Predictable?*, edited by Alex G. Oude Elferink, Signe Veierud Busch, ve Tore Henriksen, 222–61. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. <https://doi.org/10.1017/9781108344302.010>.

———. “Maritime Delimitation and Expanding Categories of Relevant Circumstances.” *The International and Comparative Law Quarterly* 40, no. 1 (1991): 1–33.

———. “Maritime Boundary Delimitation: Where Do We Go From Here?” In *The Law of the Sea: Progress and Prospects*, edited by D Freestone, R Barnes, and DM Ong, 137–60. Oxford University Press, 2006.

Feller, A. H. “The German-Mexican Claims Commission.” *American Journal of International Law* 27, no. 1 (Ocak 1933): 62–79.
<https://doi.org/10.2307/2189783>.

Fietta, Stephen, ve Robin Cleverly. *A Practitioner’s Guide to Maritime Boundary Delimitation*. Oxford University Press, 2016.

Fulton, Thomas Wemyss. *The Sovereignty of the Sea : An Historical Account of the Claims of England to the Dominion of the British Seas, and of the Evolution of the Territorial Waters : With Special Reference to the Rights of the Fishing and the Naval Salute*. Edinburgh : W. Blackwood, 1911.
<http://archive.org/details/sovereigntyofsea00fultuoft>.

Gana v. Fildişi Sahili Davası, Delimitation of the Maritime Boundary in the Atlantic Ocean (Ghana/Côte d’Ivoire), Judgment, ITLOS Reports 2017.

Gine v. Gine Bissau Tahkimi, Karar, 14 Şubat 1985, “Case concerning the delimitation of the maritime boundary between Guinea and Guinea-Bissau Decision of 14 February 1985”, UNRIAA Volume XIX, 149-196, Erişim Tarihi, 30 Mayıs 2024, https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XIX/149-196.pdf.

Gökalp, İbrahim. *Milletlerarası Adalet Divanı’nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*. Beta, 2008.
<http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/43730.pdf>.

Göksel, Çiğdem, I. O. Bildirici, C. İpbüker, & Necla Ulugtekin. “A Spatial Analysis of Aegean Sea Using Remotely Sensed Imagery and GIS Technology.” In *The 20th International Cartographic Conference, ICC*, 6–10, 2001.
https://icaci.org/files/documents/ICC_proceedings/ICC2001/icc2001/file/f11023.pdf.

- Göktaş, Fatih. “Doğu Akdeniz’de Münhasır Ekonomik Bölge Uyuşmazlığı Sorunu ve Türkiye.” İstanbul Üniversitesi, 2023.
- Gözügüzelli, Emete. “Uluslararası Deniz Hukuku Türk Denizleri ve Olmazsa Olmaz (Sine Qua Non) İlkeler.” Ankara: Nobel Yayıncılık, 2020.
- Green, James A. *The Persistent Objector Rule in International Law*. Oxford University Press, 2016.
- Grotius, Hugo. “Hugo Grotius Mare Liberum : 1609-2009.” (*No Title*). Accessed June 5, 2024. <https://cir.nii.ac.jp/crid/1130000794088506880>.
- Güney Çin Denizi Tahkimi, Philippines v China, Award, PCA Case No 2013-19, ICGJ 495 (PCA 2016), 12th July 2016, Permanent Court of Arbitration [PCA]
- Gürdeniz, Cem. *Mavi Vatan Yazıları*. Kırmızı Kedi Yayınevi, 2017
- Harari, Michael, ve Ahmet Sözen. “Lebanon and Israel: Natural Resources and Security Interests as Catalysts for Conflict Resolution.” *Conflict Resolution in the Mediterranean: Energy as a Potential Game-Changer* 23 (2023). <http://diplomeds.org/wp-content/uploads/2023/05/Diplomeds.-Conflict-Resolution-in-the-Mediterranean-Energy-as-a-Potential-Game-Changer.pdf#page=23>.
- Harrison, James. *Making the Law of the Sea: A Study in the Development of International Law*. Cambridge University Press, 2011.
- Harunoğulları, Muazzez. “Doğu Akdeniz Enerji Havzası: Bölge Üzerinde Yaşanan Uluslararası Anlaşmazlık ve Rekabet.” *International Journal of Geography and Geography Education*, no. 42 (Temmuz 25, 2020): 455–81. <https://doi.org/10.32003/igge.745956>.
- Havercroft, Jonathan, ve Alice Kloker. “A Constitution for the Ocean? An Agora on Ocean Governance.” *Global Constitutionalism* 13, no. 1 (2023): 13–15. <https://doi.org/10.1017/S2045381723000138>.
- Heraclides, Alexis. “İmia/Kardak and the Grey Zones.” In *The Greek-Turkish Conflict in the Aegean: Imagined Enemies*, edited by Alexis Heraclides, 209–13. London: Palgrave Macmillan UK, 2010. https://doi.org/10.1057/9780230283398_15.
- İda, Ryuichi. “The Role of Proportionality in Maritime Delimitation Revisited: The Origin and the Meaning of the Principle from the Early Decisions of the Court.” *Liber Amicorum Jidge Shigeru Oda*, 2002, 1037–53.
- İnan, Erdi. “Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde Yakınlaşma Dönemi: 1928-1945 / Rapprochement Period in Relationships Turkey-Greece: 1928-1945.” Trakya Üniversitesi, 2019.

- İnat, Kemal. “Fransa’nın Doğu Akdeniz Politikasını Anlamak.” *SETA*, 2020. <https://www.setav.org/fransanın-dogu-akdeniz-politikasini-anlamak/>.
- İstikbal, Cahit. “Enerji Kaynakları ve Deniz Yetki Alanları Bakımından Doğu Akdeniz Sorunu.” İstanbul Teknik Üniversitesi, 2020.
- Janis, M. W. “Jeremy Bentham and the Fashioning of ‘International Law.’” *American Journal of International Law* 78, no. 2 (Nisan 1984): 405–18. <https://doi.org/10.1017/S0002930000208713>.
- Jayewardene, Hiran W. *The Regime of Islands in International Law*. Martinus Nijhoff Publishers, 1990.
- Jessup, Philip C. “United Nations Conference on the Law of the Sea, The.” *Columbia Law Review* 59, no. 2 (1959): 234–68.
- Jia, Bing Bing. “The Principle of the Domination of the Land over the Sea: A Historical Perspective on the Adaptability of the Law of the Sea to New Challenges.” *German YB Int’l L.* 57 (2014): 63.
- Kanada v. Fransa Tahkimi, Karar, 10 Haziran 1992, “Case concerning the delimitation of maritime areas between Canada and France Decision of 10 June 1992”, UNRIAA VOL XXI, 265-341, Erişim Tarihi, 31 Mayıs 2024, https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XXI/265-341.pdf
- Kapan, Kaan. “Coğrafyanın Üstünlüğü” ve ‘Jeopolitik Önem’ Perspektifinden Doğu Akdeniz ve Adalar (Ege) Denizi.” *İstanbul Üniversitesi Yayınları*, 2021.
- Kassimeris, Christos. “NATO and the Aegean Disputes.” *Defense & Security Analysis* 24, no. 2 (June 2008): 165–79. <https://doi.org/10.1080/14751790802124964>.
- Kaya, İbrahim. *Uluslararası Hukukta Temel Belgeler (Basic Documents in International Law)*. 3. Baskı. Seçkin Yayınları, 2016.
- Kaya, Şenay. “Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz Sorunları.” *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007*. <https://platform.almanhal.com/Details/Thesis/2000395800>.
- Kaya, Yasin Çağlar. *Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü: Uluslararası Mahkeme Kararları Doğrultusunda Meis Adası’nın Doğu Akdeniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasındaki Etkisi*. Yetkin Yayınları, 2023.
- Kaye, Stuart B. “Antarctic Maritime Delimitations.” In *The Law of the Sea and Polar Maritime Delimitation and Jurisdiction*, 157–77. Brill Nijhoff, 2001. https://brill.com/downloadpdf/book/9789004482029/B9789004482029_s019.pdf
- Kedikli, Umut, ve Önder Çalağan. “Enerji Alanında Bir Rekabet Sahası Olarak Doğu Akdeniz’in Önemi.” *Sosyal Bilimler Metinleri* 2017, no. 1 (2017): 120-138

- Kökyay, Ferhat. “Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Akdeniz Enerji Politikası.” *Liberal Düşünce Dergisi* 26, no. 101 (2021): 143–68.
- Kosta Rika v. Nikaragua Davası, Karar, 02 Şubat 2018, “Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua) and Land Boundary in the Northern Part of Isla Portillos (Costa Rica v. Nicaragua), Judgment”, I.C.J. Reports 2018, 139, Erişim Tarihi, 20 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/157/157-20180202-JUD-01-00-EN.pdf>.
- Kozanhan, Murat Kağan. “Deniz Hukukunun Gelişimi ve Devletin Açık Denizlerde Egemen Hakları.” *Mavi Vatandan Açık Denizlere*, 2019.
- Köprübaşı, Miraçhan. “Deniz yetki alanlarının hakkaniyete uygun sınırlandırılması perspektifinden uluslararası yargı organları pratiği: Uyuşmazlığa konu coğrafyadaki adaların etkisi”, Milli Savunma Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, (Ankara, 2023)
- Ku, Charlotte. “The Concept of Res Communis in International Law.” *History of European Ideas* 12, no. 4 (Ağustos 1, 1990): 459–77. [https://doi.org/10.1016/0191-6599\(90\)90002-V](https://doi.org/10.1016/0191-6599(90)90002-V).
- Kuzey Denizi Kıta Sahaneli Davaları, Karar, 20 Şubat 1969, “North Sea Continental Shelf, Judgment”, I.C.J. Reports 1969, 3, Erişim Tarihi, 30 Mayıs 2024, <https://icj-cij.org/sites/default/files/case-related/52/052-19690220-JUD-01-00-EN.pdf>
- Küçük, Cevdet. “Ege Adalarında Türk Egemenliği Dönemi.” *Ege’de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar*, (Yayına Hazırlayan, KURUMAHMUT, Ali), *Türk Tarih Kurumu*, Ankara, 1998, 33–80.
- Kuran, Selami. *Uluslararası Deniz Hukuku*. Vol. 8. Baskı. Beta Yayınları, 2022.
- Kurumahmut, Ali. “Ege’de Egemenliği Tartışmalı Adalar Sorununun Ortaya Çıkışı.” *Yay. Haz.) Ali Kurumahmut*, 1998.
- Lapidoth, Ruth. “Equity in International Law.” *Israel Law Review* 22, no. 2 (July 1987): 161–83. <https://doi.org/10.1017/S0021223700016575>.
- Legault, Leonard H., ve Blair Hankey. “From Sea to Seabed: The Single Maritime Boundary in the Gulf of Maine Case.” *American Journal of International Law* 79, no. 4 (1985): 961–91.
- Lesaffer, Randall. “Mare Clausum (the Closure of the Sea or the Ownership of the Sea) 1635 John Selden (1584-1654).” In *The Formation and Transmission of Western Legal Culture. 150 Books That Made the Law in the Age of Printing*, 190–94. Springer, 2017. https://research.tilburguniversity.edu/files/14905713/MARE_CLAUSUM_preprint.pdf.

- Libya v. Malta Davası, Karar, 3 Haziran 1985, “Continental Shelf (Libyan Arab Jarnahiriya/Malta), Judgment, I.C.J. Reports 1985, 13.”, Erişim Tarihi, 30 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/68/068-19850603-JUD-01-00-EN.pdf>
- Lloyd, Stephen. “Natural Prolongation: Have the Rumours Its Demise Been Greatly Exaggerated Shorter Article.” *African Journal of International and Comparative Law* 3, no. 3 (1991): 558–72.
- Marias, Epaminondas. “Toward a Political Community in the Aegean Area: New Opportunities for Greece and Turkey.” *Fletcher F. World Aff.* 25 (2001): 161.
- Maine Körfezi Davası, Karar, 12 Ekim 1984, “Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area, Judgment”, I.C.J. Reports 1984, 246, Erişim Tarihi, 30 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/67/067-19841012-JUD-01-00-EN.pdf>
- Mat, Tülay Yıldırım, Miray Azaklı Köse, ve Merve İspirli Armağan. “Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Doğu Akdeniz Meselesine İlişkin Güncel Siyasi Gelişmeler ve Meselenin Uluslararası Hukuk Boyutu.” *İstanbul Hukuk Mecmuası* 79, no. 3 (September 21, 2021): 1067–1101.
- McRae, D. “The Applicable Law—the Geneva Convention on the Continental Shelf, the LOSC, and Customary International Law.” *Maritime Boundary Delimitation: The Case Law—Is It Consistent and Predictable*, 2018, 92–116.
- Memoğlu, Ömer. “Doğu Akdeniz’de En Uzun Kıyı Uzunluğuna Sahip Türkiye’nin, İsrail Denizden Komşusudur.” *TASAM*, 2022. https://tasam.org/Files/Icerik/File/DO%C4%9EU_AKDEN%C4%B0Z%E2%80%99DE_EN_UZUN_KIYI_UZUNLU%C4%9EUNA_SAH%C4%B0P_T%C3%9CRK%C4%B0YE%E2%80%99N%C4%B0N__%C4%B0SRA%C4%B0L_DE_DEN%C4%B0ZDEN_KOM%C5%9EUSUDUR_kopyas%C4%B1_pdf_e91d36dc-18ff-4ee1-93bf-270cec107af1.pdf.
- Mohammed, Yusuf Ali. “Maritime Border Dispute Between Kenya and Somalia in the Indian Ocean.” *Mersin University Journal of Maritime Faculty* 5, no. 1 (Haziran 30, 2023): 1–6. <https://doi.org/10.47512/meujmaf.1230643>.
- Murat, Ali. "Mavi Vatan Doktrini bağlamında Türkiye'nin deniz jeopolitiği." Trakya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi (Edirne, 2022). <https://hdl.handle.net/20.500.14551/7989>.
- Nikaragua v. Honduras Davası, Karar, 8 Ekim 2007, “Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras), Judgment”, I.C.J. Reports 2007, 659, Erişim Tarihi, 22 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/120/120-20071008-JUD-01-00-EN.pdf>.
- Nikaragua v. Kolombiya Davası, Karar, 19 Kasım 2012, “Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia), Judgment”, I.C.J. Reports 2012, 624, Erişim

Tarihi, 22 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/124/124-20121119-JUD-01-00-EN.pdf>.

Oude Elferink, A. G., S. Busch, ve Tore Henriksen. “The Judiciary and the Law of Maritime Delimitation: Setting the Stage,” 2018.

Oxman, Bernard H. “International Maritime Boundaries: Political, Strategic, and Historical Considerations.” *The University of Miami Inter-American Law Review*, 1994, 243–95.

Özbek, Dolunay. “Komşu Devletler Arasında Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku ve Ege Denizi Kıta Sahaneliği Uyuşmazlığı.” *Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2004.

Özçelik, Burcu. “Navigating A New Direction In The Eastern Mediterranean: What Role For Britain?” *Henry Jack Society*, 2022. <https://henryjacksonsociety.org/wp-content/uploads/2022/10/DESIGNED-WEB.pdf>.

Özekin, Muhammed Kürşad. “Doğu Akdeniz’de Değişen Enerji Jeopolitiği ve Türkiye.” *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 16, no. 33 (Nisan 15, 2020): 1–51. <https://doi.org/10.17752/guvenlikstrj.719964>.

Özel, Mesut. “Doğu Akdeniz’de Çin Varlığı Kuşak Yol Girişimi İle Bölgesel Enerji ve Egemenlik Sorunlarının Etkileşimi.” *TASAM*, 2022.

Özgöker, Uğur. “ABD’nin Yeni Akdeniz Politikası ve Türkiye’nin Seçenekleri.” *TASAM*, 2020.

Özgöktaş, Ali. “Kapalı ve Yarı Kapalı Denizlerde İşbirliği ve Akdeniz.” Hacettepe Üniversitesi, 2023.

Özlem, Mecnun. “Adalar ve Kayalıklar Rejimi ve Deniz Alanları Sınırlandırılmasına Etkileri.” Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi (İstanbul, 2023).

Özman, Aydoğan. *Deniz Hukuku*. 1. Baskı. Vol. I. Ankara: Turhan Kitabevi, 2006.

Paik, Jin-Hyun. “The Roles of Proportionality in Maritime Delimitation: State of Jurisprudence.” Brill, 2012. https://doi.org/10.1163/9789004214828_012.

Pazarcı, Hüseyin. *Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi, 1986.

———. *Uluslararası Hukuk*. 8. Bası. Ankara: Turhan Kitabevi, 2009.

———. *Uluslararası Hukuk*. 22. Bası. Ankara: Turhan Kitabevi, 2023.

———. *Uluslararası Hukuk Dersleri*. 7. Baskı. Vol. II. Kitap. Ankara: Turhan Kitabevi, 2003.

Romanya v. Ukrayna Davası, Karar, 3 Şubat 2009, “Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), Judgment”, I.C.J. Reports 2009, 61, Erişim

Tarihi, 24 Haziran 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/132/132-20090203-JUD-01-00-EN.pdf>.

Rhee, Sang-Myon. "Equitable Solutions to the Maritime Boundary Dispute between the United States and Canada in the Gulf of Maine." *American Journal of International Law* 75, no. 3 (1981): 590–628.

Saygılı, Mustafa Kaan. "Türkiye'nin deniz yetki alanlarındaki ulusal güvenlik doktrini: Mavi Vatan." (2023).

Şahoğlu, Hasibe Vehbi. "Başarısız Bir Birleşmiş Milletler Misyonu: Kıbrıs." *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 6, no. 11 (June 28, 2023): 1–12.

Salapatas, Dimitris. *The Aegean Sea Dispute between Greece and Turkey: The Consequences for NATO and the EU*. AKAKIA Publications, 2014.

Sands, Philippe. "Turtles and Torturers: The Transformation of International Law." In *The Globalization of International Law*, 163–200. Routledge, 2017. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315086392-16/turtles-torturers-philippe-sands>.

Sands, Philippe Joseph, ve Ruth MacKenzie. *Guidelines for Negotiating and Drafting Dispute Settlement Clauses for International Environmental Agreements*. International Bureau of the Permanent Court of Arbitration, 1998. <https://docs.pca-cpa.org/2015/11/Guidelines-for-Negotiating-and-Drafting-Dispute-Settlement-Clauses-for-International-Environmental-Agreements1.pdf>.

Schachter, Oscar. "International Law in Theory and Practice." Dordrecht, Nijhoff, 1991. <https://brill.com/display/title/9167>.

———. *International Law in Theory and Practice: General Course in Public International Law*. Martinus Nijhoff, 1982.

Schmitt, Michael N. "Aegean Angst: The Greek-Turkish Dispute." *Naval War College Review* 49, no. 3 (1996): 42–72.

Selden, John. *Mare Clausum: The Right and Dominion of the Sea in Two Books*. Andrew Kembe and Edward Thomas, 1663.

Shah, Hijab, ve Melissa Dalton. *Playing Politics: International Security Sector Assistance and the Lebanese Military's Changing Role*. JSTOR, 2020. <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep26184.1.pdf>.

Shi, Jiuyong. "Maritime Delimitation in the Jurisprudence of the International Court of Justice." *Chinese Journal of International Law* 9, no. 2 (2010): 271–91.

Sinagra, Augusto, ve Studio Legale Sinagra–Sabatini–Sanci. "The Problem of Delimiting the Territorial Waters Between Greece and Turkey in the Aegean Sea." *THE AEGEAN SEA 2000*, 2000, 174.

- Singil, Nesrin. “Kıta Sahaneliğinin Sınırlandırılmasında Orantılılık İlkesinin Rolü.” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2020.
- Sohn, Louis B. *Arbitration of International Disputes Ex Aequo et Bono*. na, 1967.
- Somali v. Kenya Davası, Karar. 12 Ekim 2021, “Maritime Delimitation in the Indian Ocean (Somalia v. Kenya), Judgment”, I.C.J. Reports 2021, 206, Erişim Tarihi, 19 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/161/161-20211012-JUD-01-00-EN.pdf>.
- Sterio, Milena. “The Evolution of International Law.” *BC Int’l & Comp. L. Rev.* 31 (2008): 213.
- Tamçelik, Soyalp. “Kıbrıs Meselesinin Çözüm Plânları (BM’nin 789 Sayılı Kararına Göre).” *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara, 2008. <https://platform.almanhal.com/Details/Thesis/2000359605>.
- . “Kıbrıs’ Taki İngiliz Üslerinin Stratejik Önemi.” *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 8, no. 1 (2011): 1510–39.
- Tanaka, Yoshifumi. *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*. Bloomsbury Publishing, 2019.
- . *The International Law of the Sea*. Third Edition. Cambridge University Press, 2019.
- Tanja, Gerard Jacob. “The Legal Determination of International Maritime Boundaries. The Progressive Development of Continental Shelf, EFZ and EEZ Law.” 1990. <https://research.rug.nl/files/14485764/tanja.PDF>.
- T. B. Koh, Tommy “A Constitution for the Oceans,” XXXIII, Erişim Tarihi, 08 Haziran 2024, https://un.org/depts/los/convention_agreements/texts/koh_english.pdf
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. “Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi BM Müzakerelerinin Başlangıcı.” Accessed July 1, 2024. https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa.
- . “Başlıca Ege Denizi Sorunları / T.C. Dışişleri Bakanlığı.” Accessed April 29, 2024. <https://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mfa>.
- Thirlway, H. W. A. “The Law and Procedure of the International Court of Justice : Fifty Years of Jurisprudence.” *Oxford University Press Oxford*, 2013.
- Toluner, Sevin. *Milletlerarası Hukuk Dersleri (Devletin Yetkisi)*. Beta Yayınları, 1996.
- . *Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Yayın No. 2309/527. Fakülteler Matbaası, 1977.
- Toppare, Nevin Aslı. “A Legal Approach to the Greek Turkish Continental Shelf Dispute at the Aegean Sea.” Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi (Ankara, 2006).

Tunus v. Libya Davası, Karar, 24 Şubat 1982, “Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya), Judgment”, I.C.J. Reports 1982, 18, Erişim Tarihi, 30 Mayıs 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/63/063-19820224-JUD-01-00-EN.pdf>

UN Docs. “Final Act of the Second United Nations Conference on the Law of the Sea”, A/CONF.19/L.15. Erişim Tarihi, 19 Mayıs 2024, https://legal.un.org/diplomaticconferences/1960_los/docs/english/vol_1/a_conf19_115.pdf

———.Türkiye. A/CONF.62/SR.189, BM Deniz Hukuku III. Konferansı, 11’inci Oturum, 189’uncu Toplantı, 8 Aralık 1982, “Büyükelçi Coşkun Kırca’nın Türkiye Adına Beyanları”, Erişim Tarihi, 19 Mayıs 2024. https://legal.un.org/diplomaticconferences/1973_los/docs/english/vol_17/a_conf62_sr189.pdf

———. “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti-Devleti Arasında Akdeniz'deki Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası” Erişim Tarihi [15 Mart 2024], <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=080000028056605a>

———. Türkiye. Letter dated 18 March 2019 from the Permanent Representative of Türkiye to the United Nations addressed to the Secretary-General

———. Türkiye. Letter Dated 18 March 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations Addressed to the Secretary-General. March 18, 2020. <https://digitallibrary.un.org/record/3856643>.

———. Türkiye. Letter dated 13 November 2019 from the Permanent Representative of Türkiye to the United Nations addressed to the Secretary-General.

———. Suriye. Letter dated 10 September 2018 from the Permanent Representative of the Syrian Arab Republic to the United Nations addressed to the Secretary-General, UN. Doc. A/73/388

———. UNTS. Charter of the United Nations, 24 October 1945, United Nation Treaty Series (UNTS), 1 UNTS XVI, Erişim Tarihi 6 Haziran 2024, <https://refworld.org/legal/constinstr/un/1945/en/27654>

———. UNTS. Convention on the Law of the Sea, Montego Bay, 10 December 1982, 1833 UNTS 397, 21 ILM 1261 (1982); Chapter XXI VOL-6, Erişim Tarihi, 05 Haziran 2024, <https://treaties.un.org/doc/Publication/MTDSG/Volume%20II/Chapter%20XXI/XXI-6.en.pdf>

———. UNTS. “4. Convention on the Continental Shelf”, Geneva, 29 April 1958 UNTS vol. 499, p. 311, Erişim Tarihi, 05 Haziran 2024, <https://treaties.un.org/doc/publication/mtdsg/volume%20ii/chapter%20xxi/xxi-4.en.pdf>

Tütüncü, Ayşe Nur, Enver Arıkoğlu, Verda Neslihan Akün, ve Elif Başkaracaoğlu, eds. *Milletlerarası Hukuk (Giriş, Kaynaklar) Prof. Dr. Sevin Toluner’in Ders Notlarından*. 1. Baskı. Beta Yayınları, 2017.

Tütüncü, Ayşenur. “Yunanistan ile Ege Denizi’nde Yaşanan Görüş Ayrılıklarının Yeni Uzantısı Doğu Akdeniz ve Uluslararası Hukuk.” İstanbul Üniversitesi, 2021.

United Nations Division for Ocean Affairs. *Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries*. New York: United Nations Publications, 2000.

- Vidas, Davor. "The Delimitation of the Territorial Sea, the Continental Shelf, and the EEZ: A Comparative Perspective." *Maritime Boundary Delimitation: The Case Law-Is It Consistent and Predictable*, 2018, 33–60.
- Visscher, Charles de. "De l'équité dans le règlement arbitral ou judiciaire des litiges de droit international public." *Paris Pedone*, 1972.
- Voelckel, Michel. "Aperçu de Quelques Problèmes Techniques Concernant La Détermination Des Frontières Maritimes." *Annuaire Français de Droit International* 25, no. 1 (1979): 693–711.
- Weil, Prosper. "Geographic Considerations in Maritime Delimitation." *International Maritime Boundaries* 1 (1993): 115–30.
- . "The Law of Maritime Delimitation: Reflections." *Grotius Publications*, 1989.
- Yang, Hee-Cheol, Seong-Wook Park, Hyeon-Su Jeong, and Hi-Il Yi. "The Role of Geological and Geomorphological Factors in the Delimitation of Maritime Boundaries." *Ocean and Polar Research* 29, no. 1 (2007): 55–67. <https://doi.org/10.4217/OPR.2007.29.1.055>.
- Yaycı, Cihat. *Mavi Vatan*. İstanbul University Press, 2022. <https://doi.org/10.26650/B/SS25.2022.01>.
- . "Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye." *Bilge Strateji: Jeopolitik, Ekonomi-Politik ve Sosyo-Kültürel Araştırmalar Dergisi* 4, no. 6 (2012): 1–70.
- Yiangou, Anastasia. "Decolonization in the Eastern Mediterranean: Britain and the Cyprus Question, 1945-1960." *Cahiers Du Centre d'Études Chypriotes*, no. 50 (December 1, 2020): 45–63. <https://doi.org/10.4000/cchyp.494>.
- Yılmaz, Emre. "Doğu Akdeniz'de Enerji Çıkmazı." *SETA*, 2018.
- Yolga, Namık. "Ege'deki Başlıca Deniz Sorunları." *Ege Deniz Sorunları Semineri*, 1986.
- Ziskind, Jonathan. "International Law and Ancient Sources: Grotius and Selden." *The Review of Politics* 35, no. 4 (October 1973): 537–59. <https://doi.org/10.1017/S0034670500033313>.

ÖZGEÇMİŞ

Ad ve Soyad:

Yusuf Ertan

İletişim Bilgileri:

E-posta:

Eğitim:

2015-2019 İstanbul Üniversitesi, Hukuk Lisans
2021-2024 İbn Haldun Üniversitesi, Uluslararası ve Mukayeseli Hukuk
Tezli Yüksek Lisans, Türkiye

İş Deneyimi:

2019-2023 Avukat, Özel Sektör.
2023- Kariyer Memuru, Kamu.